

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ
ของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน
ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

เขมณัญญ์ หล่อศรีศุภชัย

คู่มือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

**THE DEVELOPMENT OF A TRAINING PROGRAM TO ENHANCE
MORALS AND ETHICS IN PUBLIC MINDEDNESS OF
UPPER-SECONDARY LEVEL STUDENTS AT SCHOOLS
UNDER OFFICE OF THE NON-FORMAL
AND INFORMAL EDUCATION**

KHEMMANAT LORSRISUPACHAI

**A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements
for Doctor of Educational in Educational Administration
Academic Year 2015
Copyright of Bansomdejchaopraya Rajabhat University**

ชื่อเรื่องคุณูปนิพนธ์ หลักสูตรมีกรอบมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ชื่อนักศึกษา นางสาวเขมณัฏฐ์ หล่อศรีสุภชัย

คณะกรรมการที่ปรึกษาคุณูปนิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศรี แสงศักดิ์)

 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สราวุธ เศรษฐขจร)

 กรรมการ
(ดร.สมชาย เทพแสง)

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาอนุมัติให้คุณูปนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

 อธิการบดี
(รองศาสตราจารย์ ดร.พลสิทธิ์ หนูชูชัย)

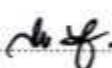
คณะกรรมการสอบคุณูปนิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สายหยุด จำปาทอง)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา)

 กรรมการ
(ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

 กรรมการ
(ดร.กิตติชัย สุธาณีโนบล)

 กรรมการ
(ดร.สมบูรณ์ บุศรีวิรัตน์)

 กรรมการ ผู้แทนจากคณะกรรมการบริหาร
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สราวุธ เศรษฐขจร) โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย
ชื่อผู้วิจัย	เขมณัฏฐ์ หล่อศรีศุภชัย
สาขาวิชา	การบริหารการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ดร.สมชาย เทพแสง
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และ 2) ตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน ตอนที่ 2 สร้างหลักสูตรฝึกอบรมจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน วิพากษ์ด้วยการจัดสนทนากลุ่ม และประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมอีกครั้งจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน ตอนที่ 3 ตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 35 คน ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง แล้วฝึกอบรมตามหลักสูตร เป็นเวลา 4 วัน และทดสอบหลังฝึกอบรม ด้วยแบบทดสอบ จิตสาธารณะ และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระกัน ตอนที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรหลังตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร

ผลการวิจัย พบว่า

1. หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วยหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรมุ่งพัฒนาจิตสาธารณะ 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งความสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม โดยหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกันอยู่ในระดับมาก

2. หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ สามารถทำให้นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีจิตสาธารณะ โดยรวม และรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งความสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรมสูงขึ้น และนักศึกษามีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

Title **The Development of a Training Program to Enhance Morals and Ethics in Public Mindedness of Upper-secondary Level Students at Schools under Office of the Non-formal and Informal Education**

Author **Khemmanat Lohsrisupachai**

Program **Educational Administration**

Major Advisor **Assistant Professor Dr. Sarayuth Setthakhajorn**

Co-advisor **Associate Professor Dr. Thasana Swaengsakdi**

Co-advisor **Dr.Somchai Thepsaeng**

Academic Year **2015**

ABSTRACT

The research objectives were to 1) develop a training program to enhance morals and ethics in public mindedness of upper-secondary level students at schools under Office of the Non-formal and Informal Education and 2) examine the efficiency of the training program. The research was conducted in 4 phases: Phase 1– studying fundamental data from related documents and research as well as interviewing six experts; Phase 2–designing a training program based on the fundamental data study, criticizing it in a focus group by nine experts, and evaluating its appropriateness and concordance by twelve experts; Phase 3–examining the efficiency of the training program. The samples included thirty-five upper-secondary level students in the 1st semester, academic year 2013 obtained through purposive random sampling, from the schools under Office of the Non-formal and Informal Education. They attended 4-day training program and their public mindedness was tested. A set of questionnaire was used to assess their satisfaction towards the training program. Data were statistically analyzed in mean, standard deviation, and non-independent samples t-test; and Phase 4–improving the training program after the examination of the efficiency of the training program.

The research results revealed as follows.

1. The training program to enhance morals and ethics in public mindedness of upper-secondary level students at the schools under Office of the Non-formal and Informal Education involved principles and rationale, program objectives, and program structure which focused on

enhancing 5 components of public mindedness, i.e., disciplined mind, synthesizing mind, creating mind, respectful mind, and ethical mind. The appropriateness of the training program was reported at the highest level. The individual components of the program were in concordance at the high level.

2. The efficiency of the developed training program to enhance morals and ethics in public mindedness was confirmed by the occurrence of students' public mindedness as a whole as well as the 5 components, i.e., disciplined mind, synthesizing mind, creating mind, respectful mind, and ethical mind. Further, the students' satisfaction towards the training program was found at the high level.

Keywords: Training Program to Enhance Morals and Ethics in Public Mindedness, Office of the Non-formal and Informal Education.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้เพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศวรงค์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่สละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินการวิจัยในทุกขั้นตอนและถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานวิจัยให้มีคุณภาพ ขอกราบขอบพระคุณ ดร.สมชาย เทพแสง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรายุทธ์ เศรษฐจรรยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมที่ให้คำแนะนำและให้กำลังใจในการทำวิจัยสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยในการศึกษาตามหลักสูตรการบริหารการศึกษา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ความเมตตาในการให้สัมภาษณ์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และเข้าร่วมประชุมกลุ่มสนทนา

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านอาจารย์รัชณี จันทอัมพร ผู้อำนวยการสถาบันการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดนครปฐมและเจ้าหน้าที่ทุกคน ที่ให้ความอนุเคราะห์สถานที่และอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการดำเนินการจัดอบรมหลักสูตรของผู้วิจัยจนสำเร็จลุล่วงอย่างดียิ่ง ขอขอบคุณ ดร.ราชันย์ บุญธิมา ที่ได้ให้ความรู้ทางด้านสถิติ การวัดผล ประเมินผล จนสามารถทำให้อุชฎินิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์แบบและชัดเจนยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาที่เป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยตั้งแต่เริ่มต้นเข้าศึกษาจนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้ ขอขอบคุณในน้ำใจรวมทั้งมิตรภาพของเพื่อนนิสิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตทุกคน

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยไม่สามารถทำอุชฎินิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ หากมิได้รับความกรุณาจากท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศวรงค์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เขมณัฐ หล่อศรีสุภชัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
การจัดการของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.....	18
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ.....	28
คุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ.....	49
แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม.....	86
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	98
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	109
การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน.....	111
การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม.....	115
การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม.....	117
ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม.....	122

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	123
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	123
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	124
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน.....	124
ตอนที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม.....	126
ตอนที่ 3 ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม.....	133
ตอนที่ 4 ผลการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม.....	138
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	139
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	139
วิธีดำเนินการวิจัย.....	139
สรุปผลการวิจัย.....	141
อภิปรายผลการวิจัย.....	142
ข้อเสนอแนะ.....	145
บรรณานุกรม.....	148
ภาคผนวก.....	168
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	169
ภาคผนวก ข หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.....	174
ภาคผนวก ค หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของ นักศึกษาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย.....	224
ภาคผนวก ง แบบประเมินหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้าน จิตสาธารณะของนักศึกษาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.....	230

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก จ แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและ จริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.....	239
ภาคผนวก ฉ ภาพกิจกรรมการอบรมหลักสูตรคุณธรรมและจริยธรรมด้าน จิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย.....	243
ภาคผนวก ช วุฒิบัตรการอบรมภาษาอังกฤษจากต่างประเทศ.....	261
ภาคผนวก ซ หนังสือตอบรับการลงวารสาร.....	266
ประวัติผู้วิจัย.....	286

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	องค์ประกอบและตัวชี้วัดการวัดจิตสาธารณะ.....	40
2	แบบแผนการทดลอง.....	118
3	การอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิต สาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.....	128
4	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษา ตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย.....	129
5	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ของนักศึกษามัธยมศึกษา ตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย.....	131
6	ผลการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยก่อน และหลังการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจริยธรรม.....	133
7	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ของนักศึกษามัธยมศึกษา ตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยโดยรวมและรายด้าน.....	135
8	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษา ตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยจำแนกเป็นรายข้อ.....	136

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	17
2	จิตสาธารณะแห่งอนาคต 5 ประการของการ์ดเนอร์ (Gardner).....	33
3	สามปัจจัยที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน.....	35
4	กระบวนการปรับพฤติกรรมทางปัญญา.....	41
5	ความสัมพันธ์ในลักษณะของ teraction.....	41
6	องค์ประกอบที่สำคัญของความคิดสร้างสรรค์.....	69
7	ประเภทของความคิดสร้างสรรค์.....	70
8	กระบวนการคิดสร้างสรรค์ 6 ขั้นตอน.....	71
9	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	110

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาจะสอนให้คนเก่งแล้วจำเป็นอย่างไรที่จะอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพคือทั้งเก่งทั้งดีมาเป็นกำลังของบ้านเมืองให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประดับประดาคุณงามความดีให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกที่อำนาจผลเป็นประโยชน์อันพึงประสงค์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539)

สถานการณ์และสภาพบ้านเมืองของประเทศในปัจจุบันเป็นหลักฐานมีประจักษ์โดยทั่วกันแล้วว่า การที่ประเทศมุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างมากแม้จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความเจริญทางวัตถุอย่างเห็นได้ชัดแต่ความเจริญและการพัฒนานั้นก็ได้เป็นไปอย่างยั่งยืน นอกจากนั้นแล้ว การพัฒนาประเทศโดยมุ่งความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจเป็นที่มาของปัญหาสังคมที่ดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ เช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่น บังหลวง ปัญหาแหล่งอบายมุข แหล่งเสื่อมโทรม โสเภณีเด็ก การใช้แรงงาน การละเมิดสิทธิเด็ก ปัญหามลภาวะ ปัญหาการจราจรและอุบัติเหตุ รวมทั้งปัญหาสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เป็นผลพวงของการพัฒนาทางวัตถุอย่างขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางจิตใจทั้งสิ้น (ทิสนา แฉมมณี, 2552, น.1-2)

ในปัจจุบันสภาพปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักศึกษาให้ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปลอดภัยและมีความสุขจากข่าวปัจจุบันในสังคมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้ตระหนักถึงการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วนของพฤติกรรมของคนในสังคมโดยเริ่มต้นที่ระบบการศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน จากตัวอย่างข่าวในสังคมปัจจุบันพบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาหญิงชั้นปีที่ 3 ก่อคดีเชือดคอฆ่านักเรียนชายร่วมชั้น สาเหตุจากถูกลวงมาฆ่าเพื่อชิงทรัพย์ (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 2552, ออนไลน์) นักเรียนหญิงยกพวกตบตีกลางถนนเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งกับนักเรียนหญิงชั้นปวช.ปีที่ 2 จำนวน 30 คน สาเหตุจากการคบหาเพื่อนชายจนทำให้ออกเหตุทะเลาะวิวาท (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ 14 มิถุนายน 2552) นักเรียนเผาโรงเรียนสาเหตุจากสอบไม่ผ่าน

จึงจุดเพลิงเผาอาคารห้องสมุดให้เกิดความเสียหาย (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, ออนไลน์) เข้มเกินวัยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จ่อยิง 2 ศพสาเหตุจากพลาดเหยียบเท้าขณะจะไปดื่มกินที่ร้านอาหารจึงเกิดการเขม่นกันเป็นเหตุให้ยิงผู้อื่นเสียชีวิต (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 2552) จากข่าวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าผู้ก่อเหตุเป็นนักเรียนที่มีพฤติกรรมขาดคุณธรรมจริยธรรมและสร้างปัญหาให้กับสังคมซึ่งต้องได้รับการขจัดเกลาและพัฒนาพฤติกรรมให้เป็นคนดีในสังคม

การเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมปัจจุบันลดลงประชาชนและเยาวชนจำนวนมากที่ไม่เห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมเท่าที่ควรไม่ยึดมั่นในคุณธรรมและไม่ประพฤติปฏิบัติตามจริยธรรมทำให้สังคมมีปัญหาความเจริญทางด้านวัตถุแต่มีความเสื่อมโทรมทางจิตใจในปัจจุบันค่านิยมบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป ก่อนนี้สังคมยกย่องคนที่มีคุณธรรม คนที่ประพฤติผิดในศีลธรรมจะถูกประณามไม่มีใครอยากคบหา แต่ในปัจจุบันสังคมกลับยกย่องคนที่มีเงิน คนที่มีตำแหน่งสูงและคนที่มีชื่อเสียง แม้ว่าคนเหล่านั้นจะประพฤติผิดศีลธรรมก็ตาม ยุคโลกาภิวัตน์มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารยุคโลกไร้พรมแดนโลกข้อมูลข่าวสารจึงมีอิทธิพลต่อความคิดจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์มากขึ้นคนไทยเป็นจำนวนไม่น้อยได้ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารและการโฆษณาถูกอิทธิพลของวัฒนธรรมและค่านิยมจากต่างชาติครอบงำลุ่มหลงในวัฒนธรรมและค่านิยมของต่างประเทศไม่สนใจในคำสอนของศาสนาและวัฒนธรรมไทยทำให้คนมุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุมีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้นขาดความเอื้ออาทรขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่เห็นความสำคัญของศาสนาและขาดคุณธรรมจริยธรรมไม่เชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม (สมพร เทพสิทธา, น.15-16)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้นอยู่บนหลักการที่เป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์รอบด้านทั้งร่างกายและจิตใจสติปัญญาและสังคม อีกทั้งเพียบพร้อมด้านคุณธรรมและจริยธรรมและวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอีกด้วยเมื่อเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยผ่านทางการศึกษา บทบาทของการศึกษาจึงไม่เพียงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเท่านั้นแต่เป็นทั้งตัวการสำคัญในการพัฒนาโดยตรงและเป็นผลของการพัฒนาอีกด้วย (วราคม ทีสุกะ, 2543, น.109-110)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดสิทธิและบทบาทหน้าที่ของรัฐและประชาชนไว้หลายมาตรา โดยเฉพาะมาตรา 81 ที่ว่ารัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คุณธรรมจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเสริมสร้างความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสนับสนุน

การค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศพัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์และคณะ, 2552, น.60) นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 6 กล่าวไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาและความรู้มีคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) กำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อนำมาใช้ในการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานต่างๆ เพิ่มขึ้นเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติในหลักการในคราวประชุมเมื่อ 4 มกราคม 2543 มีทั้งหมด 23 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) มาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียนมี 12 มาตรฐาน 83 ตัวบ่งชี้เน้นพัฒนาด้านร่างกายจิตใจสติปัญญาอารมณ์และสังคมโดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีความสามารถตามศักยภาพและมีความสุข 2) มาตรฐานการศึกษาด้านระบบการเรียนมี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้เน้นในด้านกระบวนการบริหารจัดการและกระบวนการจัดการเรียนการสอน 3) มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัยมี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้เป็นการกำหนดคุณลักษณะหรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู อาคารสถานที่และชุมชน (กองทัพ เคลือบพานิชกุลและคณะ, 2552, น.12) มาตรฐานด้านผู้เรียนที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) กำหนดกล่าวถึงการสร้างให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ไว้ในมาตรฐานที่ 1 ซึ่งมีตัวบ่งชี้ 4 ตัวประกอบด้วย 1) มีวินัยมีความรับผิดชอบปฏิบัติตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา 2) ซื่อสัตย์สุจริตและมีจรรยาบรรณในวิชาชีพสำหรับอาชีพศึกษา 3) มีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละเพื่อส่วนรวม 4) ประหยัดใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและคุ้มค่า (กองทัพ เคลือบพานิชกุล และคณะ, 2552, น.15) เพราะการที่ผู้เรียนขาดคุณสมบัติดังกล่าวมาแล้วนี้ก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมโดยรวมมากมาย มีความเห็นแก่ตัว กระทำผิดกฎหมายไม่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุขและความรู้สึกสามัคคี ทำให้เกิดคนที่ขาดคุณธรรมและ ไร้คุณภาพอยู่ในสังคมเพิ่มมากขึ้น

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษาระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 มาตรา 14 บัญญัติให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน.” ซึ่งเดิมคือ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2522 มีรากฐานมั่นคงมาจาก “การศึกษาผู้ใหญ่” แม้กรมการศึกษานอกโรงเรียนจะปรับเปลี่ยน

มาเป็นสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียนเมื่อปี พ.ศ.2546 และปัจจุบันปรับเปลี่ยนมาเป็นสำนักงาน กศน. แต่ยังคงหลักการสำคัญของการศึกษาออกโรงเรียนซึ่งเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) ได้ยึดหลักการสำคัญ 5 ประการ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2546, น.3-4) ดังนี้

1. หลักความเสมอภาคทางการศึกษาในการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ออกโรงเรียนต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ สร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

2. หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง การจัดการศึกษานอกโรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เรียนด้วยตนเองพึ่งพาตนเองเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม

3. หลักการบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต อยู่บนพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นของผู้เรียนเป็นลักษณะของการบูรณาการโดยบูรณาการสาระต่างๆ เพื่อการเรียนรู้และบูรณาการวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม

4. หลักความสอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของผู้เรียน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสมโดยให้ผู้เรียนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ สาระการเรียนรู้ วิธีการเขียนและการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการการศึกษานอกโรงเรียนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. หลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้เรียนที่นับว่าสำคัญ เป็นการส่งเสริมและสร้างกัลยาณมิตรในกลุ่มผู้เรียน ก่อให้เกิดความร่วมมือ ความผูกพัน เอื้ออาทร การช่วยเหลือกันและกัน ปลูกฝังวินัยในตนเองและฝึกความรับผิดชอบ

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นสถานศึกษาที่ต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กำหนดเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีความสามารถตามศักยภาพ และมีความสุขโดยดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานที่สนองการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งพัฒนาขึ้นสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ของกระทรวงศึกษาธิการและเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 จะต้องได้รับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน

และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ตามมาตรฐานต่างๆ ที่กำหนดเช่นกันสถานศึกษาจึงต้องเร่งพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อรับการประเมินและเพื่อบรรลุตามเป้าหมายในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอง โดยเฉพาะมาตรฐานด้านผู้เรียนซึ่งถือว่ามีความสำคัญในลักษณะของการเป็นผลผลิตจากการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศในปัจจุบัน (การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552, น.40-43)

ในการพัฒนาชาติบ้านเมืองการพัฒนาคนถือเป็นภารกิจสำคัญยิ่งจะต้องพัฒนาคนให้ดีและมีคุณธรรมเสียก่อนจึงค่อยหันไปพัฒนาคนให้ดีและมีคุณภาพคุณธรรมจริยธรรมจะต้องปลูกฝังหล่อหลอมตั้งแต่เบื่องต้นโดยมุ่งไปที่เด็กที่กำลังเติบโตเป็นกำลังในอนาคตของชาติบ้านเมืองทำอะไรจึงจะทำให้เด็กดีและมีคุณธรรมตามมาด้วยเก่งและมีคุณภาพนักศึกษาคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนจะต้องมีความมั่งคั่งทางด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นแบบอย่างให้แก่สังคมได้ด้วยพร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นตัวอย่างที่ดีแห่งความสำเร็จซึ่งสำเร็จทั้งทางด้านคุณธรรมจริยธรรมและมีคุณภาพเป็นประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติพัฒนาบ้านเมืองต่อไป (พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัศน์, 2546, น.1)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย เพราะถือว่าอยู่ในวัยที่กำลังก้าวสู่การเป็นผู้ใหญ่และอยู่ในวัยที่กำลังเข้าสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธารณะของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.21-90) มาพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะภายใต้การศึกษาโครงสร้างจิตสาธารณะ 5 ด้านของการ์ดเนอร์ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาจิตสาธารณะนักศึกษาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานต่างๆ ยังสามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นกิจกรรมไปใช้ในการพัฒนานักศึกษาหรือบุคลากรของหน่วยงานให้มีความรู้ความสามารถปรับเปลี่ยนเจตคติและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำถามการวิจัย

คำถามการวิจัย มีดังนี้

1. หลักสูตรการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควรมีลักษณะอย่างไร

2. หลักสูตรการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย มีดังนี้

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะได้กำหนดตามแนวคิดของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.45-60) ดังนี้

1. จิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind)
2. จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind)
3. จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind)
4. จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind)
5. จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind)

เป้าหมายในการวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2556 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) กระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนครปฐมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ทำการศึกษาลักษณะสุ่มระยะสั้น จำนวน 35 คน ตัวอย่างนี้ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะในครั้งนี้เป็นหลักในการพัฒนาหลักสูตรเสริมที่ใช้ในการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครปฐม ผลจากการดำเนินการวิจัยจะทำให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องในการปลูกฝังจิตสาธารณะให้นักเรียน นักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. ผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางให้สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและผู้สนใจทั่วไปสามารถนำหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นไปฝึกอบรมนักศึกษาและปรับใช้กับหลักสูตรต่างๆ ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและหรือสถาบันการศึกษาในสังกัดของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยหรือหน่วยงานอื่นๆ สามารถนำไปใช้ได้ อย่างเป็นระบบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำแผนเพื่อนำไปพัฒนาหลักสูตรเป้าหมายให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสร้างหลักสูตรฝึกอบรมตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม

หลักสูตรการฝึกอบรม หมายถึง เอกสารหลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นมาโดยรวบรวมประมวลประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างการปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรมโดยมีรูปแบบเป็นบทเรียนสำเร็จรูปให้เรียนรู้ด้วยตนเองได้ตามขั้นตอนที่จัดไว้ เพื่อเสริมสร้างการปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรมได้ต่อไป หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้ว

คุณธรรม หมายถึง อุบิสัยอันดีงาม ซึ่งสะสมอยู่ในดวงจิต อุบิสัยนี้ได้มาจากความพยายามและประพฤติดีติดต่อกันเป็นเวลานาน มีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นความรู้สึกลึกซึ้งเป็นคุณงามความดีภายในจิตใจ

จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ถูกต้องดีงามทั้งกายและวาจา สมควรที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองและสังคมรอบข้างมีความสุขสงบเยือกเย็น

จิตสาธารณะ หมายถึง ความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติ ของบุคคลที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อกัน การเอาใจใส่ดูแลสาธารณะสมบัติของกลุ่มหรือทรัพย์สินของทางราชการเป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันแก้ไขและติดตามประเมินผล โดยพิจารณาจากการที่บุคคลหลีกเลี่ยงการให้หรือกระทำให้ทำให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวม มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมโดยถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ได้แก่ การทำตามหน้าที่ที่กำหนด การรับอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม รวมไปถึงการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวมไม่ปิดกั้นสิทธิในการใช้ของบุคคลอื่น มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมไม่ยึดเอาของส่วนรวมมาเป็นของตน

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ หมายถึง บทเรียนสำเร็จรูปที่สามารถสั่งสอน อบรม ปลูกฝังสิ่งต่างๆ ให้แก่ผู้รับทั้งในด้านการพูด การกระทำ การร่วมแรงร่วมใจทั้งแง่ความรู้ จิตใจ สังคมและอื่นๆ เพื่อให้เป็นและได้ผลในการปลูกจิตสำนึกด้านจิตสาธารณะประกอบด้วย 5 ด้าน คือ

จิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind) หมายถึง รากฐานที่ทำให้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการคิด รู้จักที่จะพลิกแพลงและประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการหรือความเชี่ยวชาญในสายงานวิชาชีพที่ตนมีอยู่มาปรับใช้กับศาสตร์อื่นๆ เพื่อประโยชน์ในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ

สูงสุดเกิดอิสระทางความคิดไม่ถูกบีบให้ยึดติดกับกรอบหนึ่งกรอบใด อันจะนำมาซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาในรูปแบบใหม่ๆ รวมไปถึงความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ที่องค์กร สังคม และประเทศชาติต้องการในการพัฒนา

จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) หมายถึง ทักษะที่ล้ำลึกมากกว่าการวิเคราะห์ เนื่องจากการนำสิ่งต่างๆ ที่เราวิเคราะห์หรือทำการแยกแยะเพื่อทำการศึกษากลับมารวมเข้าด้วยกันในการมุ่งสู่ความเข้าใจภาพรวมและเกิดองค์ความรู้ เกิดมุมมองอย่างทะลุปรุโปร่งเป็นความเข้าใจที่ลึกซึ้งซึ่งสามารถนำไปใช้ได้เหนือระดับการวิเคราะห์จิตแห่งการสังเคราะห์ ก่อให้เกิดปัญญาแบบบูรณาการเกิดความเข้าใจเสริมเพิ่มขึ้นจากเดิมและสามารถอธิบายต่อให้กับผู้อื่นได้อย่างครบถ้วนชัดเจนและตรงประเด็น และการมี “จิตสังเคราะห์” ไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือเกิดกับนักคิดชั้นนำของโลกเท่านั้นเพราะการคิดสังเคราะห์เป็นสิ่งที่อยู่ในชีวิตมนุษย์อย่างเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว ทั้งยังมีแนวทางการฝึกฝนให้เกิดจิตแห่งการสังเคราะห์นั้น

จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) หมายถึง ทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับอนาคต ความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้เกิดจากพรสวรรค์ หากแต่เกิดจากการฝึกฝน และการเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีประสบการณ์อันหลากหลายจากกลุ่มสังคมต่างๆ เช่น กลุ่มเพื่อน ครอบครัว องค์กรที่สังกัดกลุ่มสังคมต่างๆ เหล่านี้สามารถสร้างเงื่อนงำของภาวะแวดล้อมและกระตุ้นให้คนเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นได้ เช่น การให้คุณให้โทษ การสั่งสมความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง การเปิดโอกาสให้หนีจากรูปแบบการทำงานแบบเดิม การพบปะร่วมงานกับผู้คนมากมายหลายตาที่มีประสบการณ์ชีวิตแตกต่างกัน ฯลฯ และทักษะการคิดสร้างสรรค์เพื่อนำมาจัดเป็นระบบเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของตนเอง

จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) หมายถึง ทักษะที่ช่วยให้เกิดความสงบสุขและความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม แม้อันสังคมนั้นจะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งในเรื่องของ เชื้อชาติ ภาษา ศาสนาหรือทัศนคติ และเป็นแนวทางเสริมสร้างทักษะในการแก้ปัญหาและความขัดแย้งที่สร้างสรรค์ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างเคารพในความคิดที่แตกต่างของอีกฝ่าย การแก้ปัญหาจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอธิบายเหตุและผล หรือโต้แย้งถกเถียงกันบนหลักความเป็นจริงและข้อมูลที่มีโดยปราศจากอคติและอารมณ์ส่วนตัว

จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) หมายถึง ความคิดที่ยึดหลักจริยธรรมคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้น “ความรู้คู่คุณธรรม” ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมหรือจิตสาธารณะที่ว่าเป็นจะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์และ

ความร่วมมือระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประโยชน์ทั้งสองฝ่ายเพราะบุคคลที่มีจิตแห่งคุณธรรมจะรำลึกอยู่เสมอว่าหน้าที่ของตนเองนั้นคืออะไร ไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งใด

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง สถาบันการศึกษาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พุทธศักราช 2551 ซึ่งดำเนินการจัดการเรียนการสอนภายใต้การดูแลจัดการเรียนการสอนโดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

นักศึกษาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง ผู้เรียนในระบบการศึกษาที่ไม่ใช่การศึกษาภาคปกติ แต่มีวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการศึกษาและระยะเวลาเรียน หรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่น หลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งมีการวัดผลประเมินผล การเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับรองคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาสภาพสังคมปัจจุบันและสภาพปัญหาจากการขยายความเอกสารและงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่าสภาพปัญหาพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่มีผลต่อจิตสาธารณะในสถาบันการศึกษายังอยู่ในระดับที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วนมีสภาพพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมอันจะส่งผลกระทบต่อจิตสาธารณะที่เป็นปัญหาแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม สภาพการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเนื้อหาด้านวิชาการเพียงด้านเดียวเพื่อการแข่งขันโดยละเลยการอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการเสริมสร้างจิตสาธารณะสวนทางกับความต้องการของสังคมที่ต้องการทางด้านส่งเสริมนโยบายในการพัฒนาบุคคลในสังคมให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมและจิตสาธารณะตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 พุทธศักราช 2550-2554 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่กำหนดให้สถานศึกษาทำหน้าที่จัดเตรียมสาระของหลักสูตร โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งพัฒนาความรู้คู่คุณธรรมในมาตรา 23 ที่ได้เน้นความสำคัญของการบูรณาการคุณธรรมและจริยธรรมที่มีผลต่อการเสริมสร้างจิตสาธารณะ กระบวนเรียนรู้ตามความเหมาะสมแต่ละระดับจึงมีความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มากขึ้น เนื่องจากสภาพปัญหาที่พบคือหลักสูตรการศึกษาภายใต้การจัดการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มากขึ้น เนื่องจากสภาพปัญหาที่พบคือหลักสูตรการศึกษาภายใต้การจัดการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มากขึ้น

นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยไม่ได้สะท้อนหรือจัดให้มีการปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่มีผลต่อจิตสาธารณะอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดนักวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยโดยใช้แนวคิดของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.21-90) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. **แนวคิดคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ** สามารถช่วยจรรโลงให้สังคมในอนาคตเป็นสังคมที่น่าอยู่มากขึ้น ให้ความสามารถในการคิด (Ability to Think) ซึ่งแตกต่างจากมุมมองของการศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นการท่องจำตามหลักวิชาการด้านต่างๆ ด้านต่างๆ โดยปราศจากการคิดประยุกต์พลิกแพลง ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

1.1 จิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind) ซึ่งได้ตีความหมายของจิตแห่งความชำนาญการในสองนัย ดังนี้

นัยแรก : จิตแห่งความชำนาญการ หมายถึง ความรู้ ความชำนาญในศาสตร์ วิทยาการในแบบการมองภาพรวม โดยเข้าใจและประยุกต์ใช้วิทยาการแขนงต่างๆ (Multi disciplinary) เพื่อตอบ โจทย์หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ ในมุมมองนี้มองว่าระบบการศึกษาที่เน้นในด้านเนื้อหาวิชา (Subjects Matter) อาจสามารถสร้างเด็กให้เรียนเก่งหรือสอบได้คะแนนดี แต่ไม่สามารถรับประกันได้ว่าเด็กเหล่านี้จะประสบความสำเร็จหรือก้าวหน้าในชีวิตการทำงานได้ แม้กระทั่งการใช้ชีวิตประจำวันและจากแนวคิดของ (พารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา, 2550, น.23-24) กล่าวว่า การตัดสินใจหรือแก้ปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ไม่มีชุดความรู้ใดหรือสาขาวิชาใดที่ตอบ โจทย์ได้ทั้งหมด (One Size Fit All) ดังนั้นการมีความรู้ความสามารถที่รอบด้านจะช่วยให้เราคิดเป็น ทำเป็นมองภาพปัญหาอย่างเป็นองค์รวมและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุดในที่สุด จากแนวคิดของราวสัน ดี (Rawson, 1994; Mcmichael and Gilloran, 1984) ยังเชื่อว่าแนวคิด Disciplined Mind จะช่วยให้เกิดการ ทำงานข้ามสายงาน (Multidisciplinary Teamwork) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจาก จิตแห่งความชำนาญการจะช่วยให้คนที่ทำงานต่างสายงานสามารถพูดภาษาเดียวกันและเข้าใจใน เรื่องเดียวกันได้มากยิ่งขึ้น

นัยที่สอง : จิตแห่งความชำนาญการ หมายถึง ความสามารถเชิงพฤติกรรมในการแสวงหาพัฒนาความรู้และทักษะอย่างไม่มีวันสิ้นสุดและจากแนวคิดของ (จันทิรา ธนสงวนวงศ์, 2553, ออนไลน์) บรรยายว่า “Unending Training To Perfect A Skill” ในมุมมองนี้ได้ให้ความสำคัญกับระบบการศึกษา ระบบการศึกษาที่ดีจะต้องสร้างให้คนเป็นผู้ใฝ่หาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองไปตลอดชีวิต (Lifelong Learner) อันจะส่งผลให้องค์กรหรือประเทศชาติกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในกระแส

โลกาภิวัตน์และยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Based Economy) ซึ่งถือเป็นวิธีสร้างทุนมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (จันทิรา ธนสงวนวงศ์, 2553 ออนไลน์ ; พระพรหมคุณาภรณ์, ป.อ.ปยุตโต, 2553, น.26-30 ; วนิษาเรช, 2550, น.34 ; ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2550, น.5 ; สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2550, น.22-30)

1.2 จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) จากแนวคิดของโบโน (Bono, 1985, p.65-70 และ 1967, p.50-60) ให้แนวคิดว่าการคิดสังเคราะห์เป็นสิ่งที่อยู่ในชีวิตมนุษย์อย่างเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว แนวทางการฝึกฝนให้เกิดจิตแห่งการสังเคราะห์นั้นควรเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็กให้ได้รับการฝึกฝนและส่งเสริมในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

1. เปิดประสบการณ์ให้เด็กได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลรูปแบบใหม่
2. แสวงหาความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ฝึกมองทุกสิ่งทุกอย่างให้เชื่อมโยงกัน และพยายามหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างมีเหตุมีผล
3. ฝึกตีประเด็นช่วยคิดให้ชัดเจนอย่าคิดคลุมเครือฝึกจับประเด็นจากบทความที่ได้อ่านทั้งจากหนังสือหรือสิ่งต่างๆ ที่ได้ดูได้ฟังมา
4. แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น เพื่อให้ข้อมูลที่สังเคราะห์ได้นั้นมีความเป็นกลางมากที่สุด

กล่าวโดยรวมคือสามารถทำความเข้าใจกับข้อมูลจำนวนมากอย่างรวดเร็วและไม่หลงทิศทางเพื่อสร้างสรรค์แนวคิดหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่ต้องไปเริ่มจากศูนย์หรือลองผิดลองถูกตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นดังบัญญัติศัพท์ใหม่ที่นำมาใช้กันว่า “นวัตกรรม” ซึ่งหมายถึง ความสามารถพลิกแพลงความรู้ที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์และพัฒนาจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้

จากแนวคิดของ สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2550, น.34-40) และกนก จันทร์ขจร (2548, น.90-105) จิตแห่งการสังเคราะห์ในวัยเรียน : เด็กนักเรียนสามารถจับประเด็นของวิชาต่างๆ โดยแยกส่วนที่เป็นแก่น (Core) ออกมาจากรายละเอียด (Details) ทั้งหมด ทำให้ไม่ต้องท่องจำเนื้อหาวิชาที่มีมากมายและเข้าใจแนวคิดหรือประเด็นสำคัญๆ ในเรื่องๆ นั้นได้เป็นอย่างดีและจากแนวคิด พระพรหม คุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, 2553, น.35-36) สรุปว่า จิตแห่งการสังเคราะห์ของวัยทำงาน : ในการเรียนรู้ข้อมูลและทักษะใหม่ๆ ที่สำคัญโดยจะนำมาผนวกกับงานในสาขาอาชีพเดิมที่มีอยู่ ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ เป็นการต่อยอดทางความรู้ให้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทำให้สามารถกลั่นกรองข้อมูลที่มีจำนวนมากมหาศาล และทำให้ไม่หลงเชื่อในเรื่องหนึ่งใดง่ายๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทิรา ธนสงวนวงศ์ (2553, ออนไลน์)

1.3 จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) จากแนวคิดของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.51-54) กล่าวว่า การสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและสร้างความแตกต่าง (Change and Differentiation) จากสิ่งเดิมหรือแนวทางเดิมที่อยู่ด้วยการเปิดรับทั้งจากภายในและภายนอก (Inside Out and Outside In) ในขณะเดียวกันยังสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเนื่องจากเป็นการมองปัญหาในมุมที่แตกต่างซึ่งอาจทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดโดยผลงานความคิดสร้างสรรค์จำนวนมากนั้นเกิดขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่พรสวรรค์แต่เป็นทักษะที่สามารถสร้างและพัฒนาได้ด้วยเทคนิคต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของนักวิชาการในหลายสาขาข้างต้นที่ออกมายืนยันแล้วความความคิดสร้างสรรค์นั้นไม่ใช่เรื่องบังเอิญและไม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างแบบพลันเหมือนกับปาฏิหาริย์ความคิดสร้างสรรค์จะเป็นการช่วยขยายมุมมองใหม่ๆ และจากแนวคิดของยัง (Young, 2009, p.34-39) สรุปว่าจิตแห่งการสร้างสรรค์มีผลทางความคิดและแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างครอบคลุมและถูกต้องการบริหารและพัฒนาองค์กรยุคใหม่ๆ และจากแนวคิดของซิมป์สัน (Simpson, 2010, p.23-25) สรุปว่าภายใต้ “ความคิดสร้างสรรค์” พบว่าปัจจัยที่จะทำให้บุคคลเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้มี 3 ประการ คือ 1) แรงจูงใจ (Motivation) 2) ความรู้และความชำนาญ (Expert in technical and intellectual knowledge) และ 3) ทักษะในการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking Skill) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โบโน (Bono, 1985, p.65-70 และ 1967, p.50-60) ; เอมาบิล (Amabile, 2007) ; จันทิรา ชนสงวนวงศ์, 2553, ออนไลน์ ; สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2550, น.43-46 ; องค์กรพัฒนาจักร, 2535, น.17-18 ; วิทยากร เชียงกูล, 2521, น.253-258)

1.4 จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.76-78) กล่าวว่า การอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติและเคารพในความคิดของผู้อื่น เคารพและเข้าใจถึงความแตกต่างทั้งระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มรวมถึงเปิดใจที่จะรับฟังความเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากความคิดของตัวเอง อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ทั้งนี้ การทำความเข้าใจผู้อื่นนั้น ต้องอาศัยทักษะทางด้านอารมณ์ (Emotional Intelligence) และจากแนวคิดของไคลิช (Kalish, 2006, p.45) สรุปว่าทักษะทางด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) ซึ่งจำเป็นต้องปลูกฝังจิตสำนึกแห่งการเคารพกันตั้งแต่เกิดบุคคลที่มีความสำคัญในการปลูกฝังก็มักจะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็ก โดยผู้ใหญ่ต้องแสดงตัวเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตัวต่อกันและจากแนวคิดของ (สม โภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543, น.308) อ้างจาก (H. Kazdin, 1978) กล่าวว่า จิตแห่งความเคารพเป็นแนวทางที่ถูกต้องให้เด็กได้เห็นความเคารพนำไปสู่ความสมานฉันท์และความเคารพคือพื้นฐานของความสำเร็จทั้ง 2 ประเภทช่วยให้เกิดความสงบสุขและความสมานฉันท์ขึ้นในสังคมแม้ในสังคมนั้นจะประกอบไป

ด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งในเรื่องของ เชื้อชาติ ภาษา ศาสนาหรือทัศนคติซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ (จินทิรา ธนสงวนวงศ์, 2553, ออนไลน์ ; สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2550, น.52-56 ; สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543, น.308 ; อ้างจาก Mahoney, 1974 ; สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543, น.201 ; อ้างจาก Ayllon & Azin, 1965 ; อนงค์ พัฒนจักร, 2535, น.17-18) ที่กล่าวว่า จิตแห่งความเคารพเป็นการปลุกฝังความใกล้ชิดระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ก่อให้เกิดความ สนิทสนมกันที่ขึ้นในสังคมและเป็นแนวทางที่ควรส่งเสริมให้มีในทุกสังคมเพื่อความเป็นระเบียบ เรียบร้อย

1.5 จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) แนวคิดของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.85-90) กล่าวว่า ความคิดที่ยึดหลักจริยธรรมคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้น “ความรู้คู่คุณธรรม” ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมที่วันนี้จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทุกฝ่ายและจาก แนวคิดของ (ภัทรา นิคมานนท์, 2548, น.151) กล่าวว่า คุณธรรม จริยธรรม เป็นคุณลักษณะด้าน เจตพิสัย เป็นคุณลักษณะทางด้านจิตใจอารมณ์หรือความรู้สึกของบุคคล การวัดและประเมิน คุณธรรมจริยธรรม จึงมีวิธีการวัดและประเมิน เช่นเดียวกับการวัดด้านเจตพิสัย ซึ่งมีธรรมชาติของ การวัดและประเมิน ดังนี้ 1) เป็นการวัดทางอ้อม ไม่สามารถวัดได้โดยตรงจากประสาทสัมผัส ทั้ง 5 จำเป็นต้องวัดทางอ้อม โดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมทางกาย และวาจาที่เราคาดว่าเป็นผล สะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึก 2) มีคุณลักษณะเป็นนามธรรมไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง เช่น ความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบ ความสนใจ ทำให้เกิดความลำบากในการอธิบายในแง่ ของปริมาณและคุณภาพ จึงต้องมีการพัฒนาเทคนิควิธีในการวัดผลและประเมินผล 3) การวัดด้าน เจตพิสัยมีความคลาดเคลื่อนได้ง่าย เนื่องจากอารมณ์หรือความรู้สึกอาจเปลี่ยนแปลงได้ตาม สถานการณ์ เงื่อนไข วุฒิภาวะและประสบการณ์ของผู้ที่ถูกวัด การวัดด้านเจตพิสัยจึงต้องการ เครื่องมือที่มีความเชื่อมั่นสูง 4) การวัดด้านเจตพิสัยไม่มีถูก-ผิด เหมือนข้อสอบด้านพุทธิพิสัย คำตอบของผู้ที่ถูกวัดเพียงแต่บอกให้ทราบว่าถ้าผู้ถูกวัดได้ประสบกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ อย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดให้เขาจะตัดสินใจเลือกกระทำอย่างไร 5) แหล่งข้อมูลในการวัดด้าน เจตพิสัยสามารถวัดได้จากหลายฝ่าย ได้แก่ จากบุคคลที่เราต้องการวัด จากบุคคลผู้ใกล้ชิดและจาก การสังเกตของผู้วัดเอง 6) การวัดด้านเจตพิสัยต้องใช้สถานการณ์จำลองเป็นเงื่อนไขให้ผู้ถูกวัดตอบ ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าอย่างไรจึงจะทำให้แบบวัดมีผลการวัดตรงกับพฤติกรรมที่แสดงออกในสภาพที่ เป็นปกติของบุคคลนั้น ฉะนั้นแบบวัดเจตพิสัยจึงต้องการคุณลักษณะด้านความตรงตามสภาพ 7) แบบวัดด้านเจตพิสัย มีจุดอ่อนที่ผู้ตอบสามารถบิดเบือน หรือหลอกผู้ถามได้โดยผู้ตอบมักตอบใน ลักษณะให้ดูเหมือนตนเองมีคุณลักษณะที่ดีในสายตาของผู้วัด ทำให้ได้ผลการวัดที่ไม่เที่ยงตรง

8) พฤติกรรมการแสดงออกของคุณลักษณะด้านเจตพิสัยมีทิศทางการแสดงออกได้สองทาง ในทางตรงกันข้าม เช่น รัก-เกลียด ชอบ-ไม่ชอบ ขยัน-เกียจคร้าน ฯลฯ และมีความเข้มของระดับความรู้สึก เช่น สนใจมากที่สุด ก่อนข้างสนใจ เฉยๆ ไม่ใคร่สนใจ ไม่สนใจเลย หรือชอบมาก-ชอบน้อย หรือไม่ชอบเลยและจากแนวคิดของ (ณัฐภรณ์ หลาวทอง, 2549, น.199) ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายเพราะบุคคลที่มีจิตจะรำลึกอยู่เสมอว่าหน้าที่ของตนเองนั้นคืออะไร ไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งใด (สมบุรณ์ ชิตพงศ์, 2552, น.4-15) กล่าวอย่างไรก็ดี หากมองในมุมกลับ การมีคุณธรรมและจริยธรรมอาจนำมาซึ่งการละเลยกฎระเบียบซึ่งส่งผลเชิงลบต่อประสิทธิภาพและมาตรฐานการทำงาน อาจทำให้พนักงานลืมนำถึงกฎระเบียบและความปลอดภัยจนสร้างความเสียหายได้โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังนั้นองค์กรในต่างประเทศจึงได้กำหนดมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรม (Code of Conducts) ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนและสอดคล้องกับการทำงานถือเป็นจุดสมดุลระหว่างภาระหน้าที่ความรับผิดชอบและคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้บุคลากรในองค์กรยึดถือเป็นหลักปฏิบัติร่วมกันทุกสาขาอาชีพมีความจำเป็นที่จะต้องมีความดี มีจรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อสังคมและควรปลูกฝังคุณธรรม สามารถแบ่งออกได้ ดังนี้ คือ

1) สร้างคุณธรรมเป็นบรรทัดฐานในสังคม

2) เริ่มต้นปลูกฝังคุณธรรมจากที่บ้าน

- การสนับสนุนทางแนวตั้ง (Vertical Support) หมายถึงครอบครัวที่จะมีส่วนหล่อหลอมเด็ก ทั้งทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อในการใช้ชีวิต

- การสนับสนุนทางแนวนอน (Horizontal Support) หมายถึงเพื่อนร่วมงานและครอบครัว เมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่นพวกเขาจะมีพฤติกรรมชอบเลียนแบบซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (ปรีชา วัชรากัย, 2550, น.56-60 ; สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2550, น.45-58 ; สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2550, น.58-60)

ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สอดคล้องกับแนวคิดจิตสาธารณะ 5 ด้านของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.51-90) การที่จะช่วยให้บุคคลจะสามารถเอาตัวรอดและประสบความสำเร็จทั้งในด้านการเรียน การทำงาน และการดำเนินชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ได้จะต้องมีจิตสาธารณะทั้ง 5 ด้าน ประกอบรวมอยู่ในตัวของคนๆ นั้น นอกจากนี้จิตสาธารณะทั้ง 5 ด้าน ยังจะช่วยจรรโลงให้สังคมโลกในอนาคตเป็นสังคมที่น่าอยู่มากยิ่งขึ้นได้แก่ 1) จิตแห่งความชำนาญการ 2) จิตแห่งการสังเคราะห์ 3) จิตแห่งการสร้างสรรค์ 4) จิตแห่งความเคารพ 5) จิตแห่งคุณธรรม ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดดังกล่าว 5 ด้านมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

2. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ศึกษาจากเอกสาร ข้อมูล หลักการ บทความ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

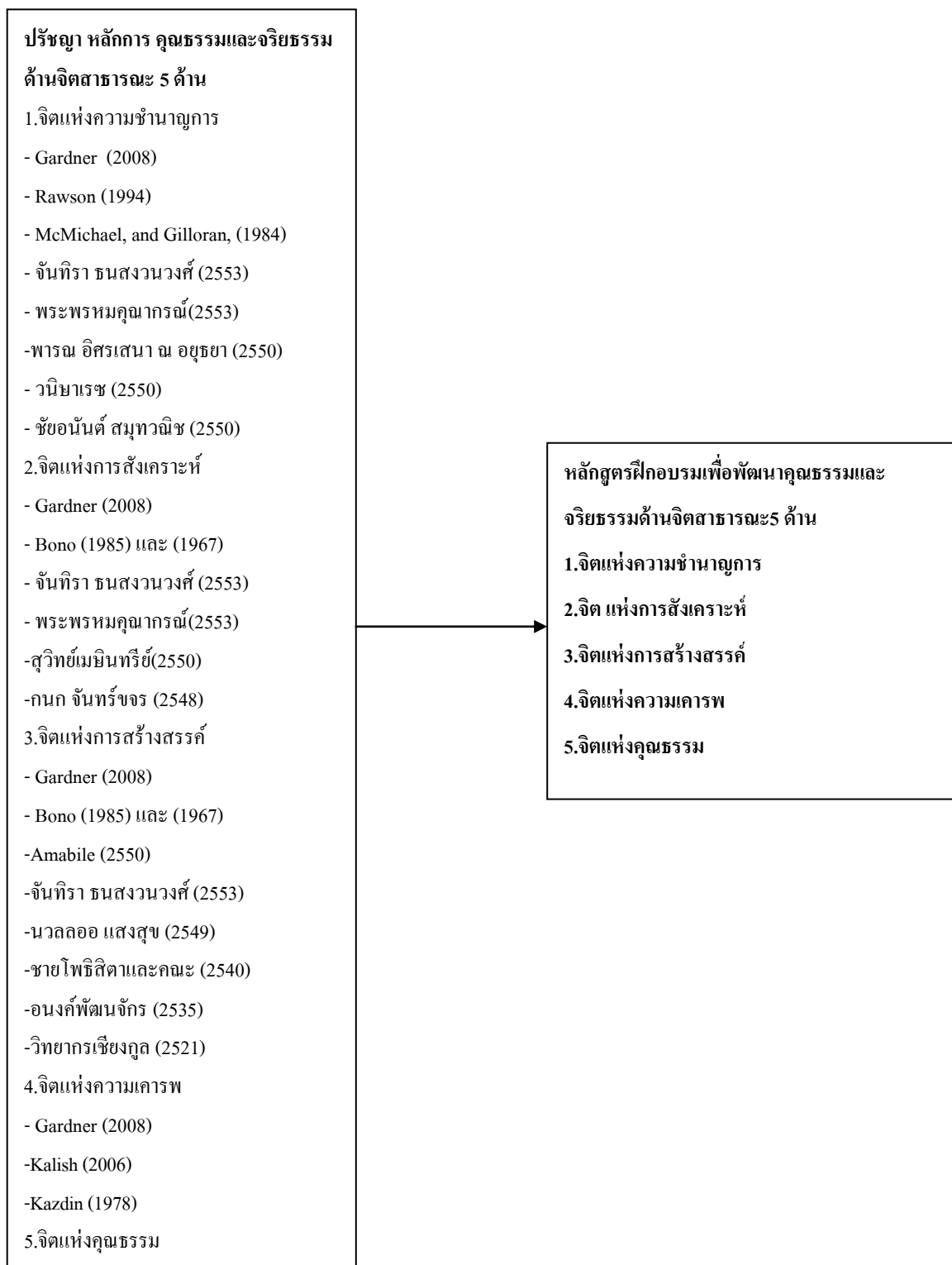
2.1 หลักสูตร

แนวคิดของ อาร์มสตรอง (Armstrong, 2003, p.20) ให้แนวคิดว่าเป็นกระบวนการ ตัดสินใจและสร้างหลักสูตรซึ่งเป็นเป้าหมายสำหรับการเตรียมการและการประเมินแผนการ ตัดสินใจที่จะพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะด้านความรู้และทักษะ

2.2 การฝึกอบรม

แนวคิดของ จงกลณี ชุตินาเทวินทร์ (2544, น.1) และนนทวัฒน์ สุขผล (2543) สรุปว่า การฝึกอบรมเป็นการให้การศึกษาหลังวัยเรียนนอกวัยเรียนกลุ่มที่จะเข้ารับการฝึกอบรมเป็น กลุ่มที่ทำงานแล้ว กลุ่มนักเรียน นักศึกษานอกสถานศึกษาปกติหรือเป็นผู้ใหญ่ (Adult Learner) ให้มี ความรู้ (Knowledge) มีความเข้าใจ (Understanding) มีทักษะหรือความชำนาญ (Skill) สามารถ ปฏิบัติได้ถูกต้อง คล่องแคล่วด้วยตนเองและมีทัศนคติ (Attitude) (KUSA : Knowledge, Understanding, Skill, Attitude)

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาประกอบกันในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การจัดการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ
3. คุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ
4. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

หลักการและความสำคัญของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จัดการเรียนการสอนโดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จากการศึกษาประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 อันประกอบด้วยมาตราทั้งสิ้น 25 มาตราเป็นกฎหมายสำหรับให้สถานศึกษาและเครือข่ายดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจให้กับสถานศึกษาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้สนองเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปได้มีความรู้ความเข้าใจในแนวคิดกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่จะส่งผลให้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้ง่ายขึ้น สำนักงานปลัดกระทรวง

ศึกษาธิการจึงได้แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำเอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยโดยจัดทำคำอธิบายคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับ พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษา, 2551, น.123-135)

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเดิมเป็นกรมการศึกษา นอกโรงเรียน (กศน.) จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2522 เป็นกรมหนึ่งในสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีรากฐานมาจาก “กองการศึกษาผู้ใหญ่” ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ช่วงปลาย ทศวรรษของปี พ.ศ.2470 (หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง) ที่รัฐบาลสามารถประกาศใช้ บังคับพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2464 ได้ทั่วประเทศ ซึ่งผลมาจากการสำรวจสำมะโน ประชากรปี พ.ศ.2480 พบว่ามีนักเรียนตกค้างไม่ได้เข้าเรียนเป็นจำนวนมากและมีประชาชนที่ไม่รู้ หนังสือนับถึงร้อยละ 68.8 รัฐบาลเล็งเห็นว่าการไม่รู้หนังสือของประชาชนนั้นเป็นอุปสรรคในการ พัฒนาประเทศ ดังนั้น ในปี พ.ศ.2483 จึงได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการในสำนักงาน ปลัดกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน) ให้มี “กองการศึกษาผู้ใหญ่” เป็น หน่วยงานที่จัดศึกษาให้กับประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสรับ การศึกษาผลการดำเนินงานของกองการศึกษาผู้ใหญ่ก้าวหน้ามาโดยตลอด ซึ่งอาจแบ่งการ เปลี่ยนแปลงพัฒนาได้ ดังนี้ (เชษฐา ปาละกุล, 2551, ออนไลน์)

1. กองการศึกษาผู้ใหญ่ เริ่มต้นจัดตั้งในปี พ.ศ.2483 โดยได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วน ราชการในสำนักงานปลัดกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน) ให้มี “กอง การศึกษาผู้ใหญ่” เป็นหน่วยงานที่จัดศึกษาให้กับประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนเพื่อให้ ประชาชนได้มีโอกาสรับการศึกษา

2. กรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2522 เป็น กรมหนึ่งในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีรากฐานมาจาก “กองการศึกษาผู้ใหญ่”

3. สำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ.2546 ได้เกิดการปฏิรูปราชการ ไทยครั้งใหญ่ ส่งผลให้กระทรวงศึกษาธิการต้องเปลี่ยนโครงสร้างครั้งใหญ่ที่สุด ทำให้ในส่วนของ กรมการศึกษานอกโรงเรียนนั้น ได้มีการยุบและรวมงานการศึกษานอกโรงเรียนให้มีฐานะ เป็นสำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียนที่ขึ้นตรงต่อสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

4. สำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามที่ พระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 มีผลบังคับใช้เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม 2551 หลังจากได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อ 3 มีนาคม 2551 แล้ว ส่งผลให้ สำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียนได้ปรับเปลี่ยนชื่อและบทบาทเป็นสำนักส่งเสริมการศึกษา

นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีลักษณะเป็นกรมที่ไม่เป็นนิติบุคคล โดยมีเลขาธิการ คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ใช้ชื่อย่อ “เลขาธิการ กศน.” มีฐานะเป็นอธิบดี มีคณะอนุกรรมการภาคีเครือข่าย เรียกว่า “อก.กศน.” เข้ามาร่วมจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยระดับจังหวัดให้มี สำนักงาน กศน.จังหวัด เป็นหน่วยงาน การศึกษาตาม พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีสถานศึกษาในพื้นที่ รับผิดชอบ ซึ่งอาจจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้และให้สถานศึกษาของ กศน. ต้องมีคณะกรรมการ สถานศึกษา พ.ร.บ.การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2551 หลังจากได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อ 3 มีนาคม 2551 ให้มีหน่วยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจัดให้เป็นไปตาม พ.ร.บ.การศึกษา พ.ศ.2542 ที่กำหนดให้มีการศึกษา 3 ประเภท ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กฎหมายฉบับนี้จะทำให้สำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นสำนักส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นผู้รับผิดชอบจัดเองส่วนหนึ่งและส่งเสริมให้ หน่วยงานอื่นทั้งของรัฐ เอกชน สถานประกอบการตลอดจนชุมชนเข้ามาร่วม มีกลุ่มเป้าหมาย บริการของการศึกษานอกระบบอยู่ 2.3 ล้านคน และการศึกษานอกระบบอีก 7 ล้านคน หากส่งเสริม โดยมีเครือข่ายร่วมจัดจะขยายเป้าหมายบริการได้กว้างขวาง เนื่องจากผลสำรวจตัวเลขแรงงานไทย จำนวน 21.6 ล้านคนมีวุฒิต่ำกว่าระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 และตัวเลขแรงงานไทยจำนวน 39 ล้านคน มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และในส่วนของการศึกษาตามอัธยาศัยที่ผ่านมา ไม่มีการระบอบอย่างชัดเจนในการส่งเสริมคนไทยให้มีการพัฒนาตนเองจนเกิดเป็นการศึกษาตลอด ชีวิต

บทบาทหน้าที่และภารกิจของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 ถึงปัจจุบันภารกิจของการศึกษานอกโรงเรียนได้ขยายออกไป อย่างกว้างขวาง สามารถแบ่งภารกิจหลักได้ 3 ประเภท คือ (สมบูรณ์ บุรศิริรักษ์, 2553, น.28-29)

1. จัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยมุ่งจัดการศึกษาให้กับประชาชนและผู้ด้อยโอกาสที่อยู่ นอกระบบโรงเรียนให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อ่านออกเขียนได้ รวมทั้งการจัดการศึกษา สายสามัญและสายอาชีพในรูปแบบต่างๆ เพื่อยกระดับการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับ กลุ่มเป้าหมาย

2. ส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนใน ระบบโรงเรียนในรูปแบบของการใช้สื่อเทคโนโลยีการศึกษา สื่อรายการวิทยุ โทรทัศน์เพื่อ การศึกษา สื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมและการจัดนิทรรศการวิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา

3. ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและทันสมัย รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาและรายการวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น โดยสรุปภารกิจทั้งหมดดังกล่าว ก็เพื่อจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่ประชาชนที่อยู่ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทักษะอาชีพและข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัยในทุกช่วงเวลาที่ต้องการในรูปแบบของการศึกษาตลอดชีวิต

แนวทางและกิจกรรมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

แนวทางโครงการและกิจกรรมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน สามารถแบ่งได้เป็น (สมบูรณ์ บุรศิริรักษ์, 2553, น.32-40)

1. การศึกษานอกระบบ เป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น มีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การทำงาน และการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาสาระตั้งแต่การส่งเสริมการรู้หนังสือ การศึกษาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย) และการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)

1.2 การศึกษาต่อเนื่อง ได้แก่

1.2.1 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพของบุคคลและกลุ่มบุคคล เพื่อให้มีความมั่นคงและเพิ่มมูลค่าให้กับอาชีพ โดยจำแนกเป็น 4 กิจกรรมหลัก คือ

1) การพัฒนาทักษะอาชีพ เป็นการฝึกทักษะอาชีพในลักษณะหลักสูตรระยะสั้นที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในอาชีพ

2) การฝึกอบรมเพื่อเข้าสู่อาชีพ เป็นกิจกรรมที่จัดต่อเนื่องจากการฝึกทักษะอาชีพ หรือจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะเพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้สามารถคิดวิเคราะห์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่อาชีพ โดยกระบวนการแนะแนวอาชีพ

3) การพัฒนาอาชีพ เป็นกิจกรรมที่จัดเพื่อพัฒนาอาชีพของกลุ่มเป้าหมายในลักษณะของกลุ่มพัฒนาอาชีพ (กพอ.) โดยจัดให้มีการรวมกลุ่มของผู้มีอาชีพประเภทเดียวกัน เพื่อร่วมเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสวงหาความรู้และประสบการณ์ตลอดจนพัฒนาอาชีพของกลุ่ม โดยกระบวนการกลุ่ม

1.2.2 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรู้ความสามารถของบุคคลให้สามารถจัดการกับตนเองและสิ่งแวดล้อม มีทักษะชีวิตที่จำเป็น สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งจัดบริการในลักษณะของกลุ่มสนใจ การฝึกอบรม การจัดค่ายการเรียนรู้และกิจกรรมชุมชน โดยมีขอบข่ายเนื้อหาสาระ ประกอบด้วย สุขภาพอนามัยและการป้องกันโรคภัย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การบรรเทาและป้องกันสาธารณภัย และการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน การจราจร เป็นต้น

1.2.3 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นการจัดการศึกษาที่บูรณาการความรู้และทักษะจากการศึกษาที่ผู้เรียนมีอยู่หรือได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนโดยมีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนรู้และใช้ทุนทางสังคมเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีคุณธรรมและจริยธรรมประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามวิถีทางระบอบประชาธิปไตย อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. การศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วยกิจกรรม การบริการรายการวิทยุเพื่อการศึกษา การบริการรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา การบริการสื่อเพื่อการศึกษา การบริการนิตรรศการ วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา การบริการกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา และการบริการส่งเสริมการอ่านในห้องสมุดประชาชน

นอกจากกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ซึ่งประกอบด้วย การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่องแล้ว กิจกรรมสำคัญอีกประเภทหนึ่ง คือ การศึกษาตามอัธยาศัยหรือเรียกว่า การศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญา การพัฒนาห้องสมุดประชาชน การศึกษาทางสื่อสารมวลชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) การจัดนิทรรศการและการเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ เป็นการเติมเต็มความรู้ให้กับประชาชนเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและนำความรู้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

กลุ่มเป้าหมายของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษานอกระบบนั้นได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ ดังนี้

1. กลุ่มวัยเรียนการศึกษาภาคบังคับที่อยู่นอกระบบโรงเรียน (อายุไม่เกิน 15 ปี) ซึ่งถือเป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาภาคบังคับที่ไม่สามารถเข้ารับการศึกษาระบบได้ อันเนื่องมาจากความพิการ การเป็นผู้ต้องขังในสถานพินิจ เด็กเร่ร่อน ลูกกรรมการก่อสร้าง ผู้ที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน โดยที่ยังไม่จบการศึกษาภาคบังคับ และยังอยู่ในวัยเรียน ฯลฯ

2. กลุ่มวัยแรงงาน (อายุ 15 ปี ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนจนถึงอายุ 59 ปีบริบูรณ์) จำแนกเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับการพัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญหาเป็นการเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพของประชากรและความจำเป็นเร่งด่วนของรัฐบาล สามารถจำแนกเป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่สำคัญ เช่น กลุ่มวัยแรงงานที่ทำงานในสถานประกอบการ ทำงานในภาคเกษตรกรรม ประกอบอาชีพอิสระหรือทำงานรับจ้างทั่วไป ทำงานองค์กรภาครัฐ ผู้ต้องขังและเยาวชนในสถานพินิจ ฯลฯ

3. กลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป) เป็นกลุ่มเป้าหมายกลุ่มใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งของการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ

การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมที่ไม่มีหลักสูตร เปิดกว้างสำหรับการเรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการของทุกคน ทุกช่วงอายุตั้งแต่เกิดจนตาย โดยไม่จำกัดรูปแบบหรือวิธีการเรียนรู้

ในการส่งเสริมการศึกษานอกระบบโดยการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายครูผู้สอนจะเน้นความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ สื่อและนวัตกรรมใหม่ๆ จะมีบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวในการเรียนรู้ องค์กรประกอบการจัดการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การเรียนรู้บรรลุประสิทธิภาพสูงสุด

แนวคิดและยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

แนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ จิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind) หมายถึง “การเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น ตามแนวคิดการสร้างจิตสาธารณะของ การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.45-60)

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่มีความจำเป็นสำหรับบุคคลในทุกช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย บุคคลมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต การศึกษามีได้สิ้นสุดเมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตเน้นความเสมอภาคความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตควรมีความยืดหยุ่นหลากหลายรูปแบบและวิธีการเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนเรียนรู้ สามารถเลือกวิธีเรียนที่เหมาะสมกับความสามารถของตน การศึกษาตลอดชีวิตมุ่ง

ให้บุคคลได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ พัฒนาคุณภาพชีวิตและพึ่งตนเองได้สิ่งที่ให้บุคคลเรียนรู้ควรสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ซึ่งบุคคลควรได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ รวมทั้งทักษะในการแสวงหาความรู้ หรือมีเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ต่อไป การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมดครอบคลุมการศึกษาทุกประเภททุกระดับที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างระบบการศึกษาที่จัดสัดส่วนของการศึกษาไว้ 3 ประเภทคือ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2547, น.45-50)

1. การศึกษาในระบบนั้นเป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตรระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

2. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม ตัวอย่างเช่น การจัดกลุ่มเรียนตามความสนใจของผู้เรียน การเรียนหรือการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น เป็นต้น

3. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สิ่งแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่นๆ เช่น การฝึกฝนและปฏิบัติงานกับพ่อแม่ หรือสถานประกอบการ การศึกษาดูด้วยตนเองจากหนังสือและสื่อต่างๆ เป็นต้น

สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบ กล่าวคือ โรงเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษา มหาวิทยาลัย ทั้งของรัฐ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงควรระดมสรรพกำลังในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควบคู่ไปกับการศึกษาในระบบตามความพร้อมและความต้องการของชุมชนให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ระหว่างการศึกษารูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบกันได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากระบบเดียวกันหรือต่างระบบจากสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถานศึกษา นั่นคือผู้เรียนสามารถนำผลการเรียนนอกระบบหรืออัธยาศัยมาเทียบโอนกับการศึกษาในระบบได้

1.1 ยุทธศาสตร์หลักในการจัดและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

การจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อที่จะสร้างเสริมความสมบูรณ์ของระบบการศึกษาตลอดชีวิตควรมียุทธศาสตร์หลักในการดำเนินการ ได้แก่ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2549, น.89-102)

1.1.1 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษาตลอดชีวิต

1.1.2 การส่งเสริมการดำเนินงานของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1.3 การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

1.1.4 การกระจายอำนาจการบริหารจัดการ

1.1.5 การเทียบโอนผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์

1.1.6 กองทุนส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

1.1.7 การจัดการศึกษาของชุมชน

1.1.8 การมีส่วนร่วมของชุมชน

1.1.9 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต

1.1.10 การประกันคุณภาพการศึกษา

1.2 บทบัญญัติกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต

จากแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตที่เน้นความเสมอภาคเท่าเทียมกันและโอกาสทางการศึกษาที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตในการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตภารกิจและการบริหารจึงควรพิจารณาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2550, น.167-174)

มาตรา 30 ที่กล่าวว่าบุคคลมีสิทธิเท่าเทียมกันในเรื่องการศึกษาอบรม

มาตรา 39 บุคคลมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

มาตรา 42 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการการศึกษาอบรม การเรียนการสอนและการวิจัย

มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอภาคกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยการจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน

มาตรา 78 รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาในหมวดต่างๆ คือ สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา มาตรฐานและการประกันคุณภาพ ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ทรัพยากรและการลงทุนและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาโดยระบุเนื้อหาสาระรายละเอียดและวัตถุประสงค์ไว้ในมาตราต่างโดยสังเขป ดังนี้

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 8 หลักในการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาตลอดชีวิตให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพัฒนาสาระและการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 ให้มีเอกภาพด้านนโยบายมีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมของบุคคล องค์กรภาครัฐและเอกชน ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 10 ในการจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงความเสมอภาค

มาตรา 15 การศึกษามีสามรูปแบบคือ การศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ทั้งสามรูปแบบ

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด

สรุป จากการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับเจตนารมณ์ตามกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา โดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. หลักความเสมอภาค ต้องยึดหลักเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นและความเสมอภาคเท่าเทียมกันและให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสทางการศึกษาดังนั้นรัฐจึงมีหน้าที่จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ครอบคลุมทั่วถึง โดยต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องมีเครือข่ายการเรียนรู้ครอบคลุมทั่วถึง โดยต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยการจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. หลักการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาตลอดชีวิตในสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยให้มีการพัฒนาสาระและการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

3. หลักการบริหารจัดการศึกษา ให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาตลอดชีวิตได้สามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มีเอกภาพด้านนโยบายมีการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาและการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา การมีส่วนร่วมของบุคคล สถานศึกษาและองค์กรภาครัฐและเอกชนตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทบาทหน้าที่ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดและสถานศึกษานอกโรงเรียนในการจัดการศึกษา ตลอดชีวิต

ตามหลักการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาและพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2551 (น.56-68) ได้กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจบริการสาธารณะของรัฐให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 7,950 แห่ง อันได้แก่ กรุงเทพมหานคร องค์กรบริหารส่วนจังหวัดเมืองพัทยา เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล จึงมีหน้าที่ในส่วนที่นอกเหนือจากงานปกครองท้องถิ่น คือ การจัดการศึกษาและโดยเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติตามกฎหมายยังให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดการศึกษาตลอดชีวิตได้สามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นั้นหมายถึง การเปลี่ยนแปลงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะผู้ทำหน้าที่จัดการศึกษาเพื่อเป็น “องค์กรท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ในขณะที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานก็ได้ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาแต่ภายในรั้วโรงเรียนที่จัดศึกษาให้แก่นักเรียนในระบบโรงเรียนเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่หมายถึงสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในบทบาท “แหล่งวิทยาการชุมชน” ที่ต้องจัดการศึกษาเชิงรุกแก่ประชาชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอันเป็นจุดหมายของสังคมแห่งการเรียนรู้

จากการปฏิรูปการศึกษาและโครงสร้างการบริหารของกระทรวงศึกษาธิการ โดยให้ยุบหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาของชาติทั้งหมดยุบรวมกันเพื่อให้เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาาร่วมกันอย่างเป็นระบบโดยให้มีการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการส่งผลให้มีการยุบรวมหน่วยงานระดับกรมและทบวงมหาวิทยาลัยและจัดส่วนบริหารการศึกษาออกเป็น 5 ส่วนคือ สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา โดยให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาก่อนอุดมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในส่วนของกรมการศึกษานอกโรงเรียนนั้นให้มีการยุบและรวมงานการศึกษานอกโรงเรียนให้มีฐานะเป็นสำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียนและได้เปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ขึ้นตรงต่อสำนักงาน

สำหรับภารกิจในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่สถานศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันถูกเปลี่ยนบทบาทเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจะสิ้นสุดบทบาทในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งแท้จริงแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทำหน้าที่ตามหลักการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

ส่วนหนึ่งคือ ปวงชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All For Education) แต่ภารกิจในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education For All) เป็นภาระที่สำคัญที่นักศึกษานอกโรงเรียนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และรูปแบบในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนซึ่งหากเราพิจารณาไปที่องค์ประกอบสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือ สื่อซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้โดยตรงของบุคคลในสังคมดังนั้นการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีการสื่อสารและการพัฒนาสื่อเพื่อการศึกษา รวมถึงการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ซึ่งสถานศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควรกำหนดวิสัยทัศน์ของหน่วยงานเพื่อนำไปสู่แนวทางการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในรูปแบบ “ศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต” ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่จำกัดอยู่เฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดบริการให้แก่ประชาชนในระดับท้องถิ่นแต่มีเครือข่ายเชื่อมโยงทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

บทสรุป แม้ว่ากรปฏิรูปการศึกษาจะให้ความสำคัญการศึกษาตลอดชีวิตและมุ่งหวังที่จะให้ประชาชนคนไทยได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตก็ตามหากพิจารณาจากจำนวนประชาชนทั้งประเทศแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่อยู่นอกระบบโรงเรียน ในขณะที่มีประชาชนส่วนหนึ่งเท่านั้นที่มีโอกาสได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน ดังนั้นการให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการศึกษาที่เป็นรูปแบบของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้แนวความคิดการศึกษาตลอดชีวิตประสบผลสำเร็จโดยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในขณะที่รัฐบาลเองก็ให้ความสำคัญกับระบบเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปโดยพยายามจัดตั้งกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศขึ้น ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่นำไปสู่ความสำเร็จคือจะทำอย่างไรให้มีการเชื่อมโยงระบบเทคโนโลยีของชาติเพื่อให้เกิดแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับชุมชนอย่างเป็นเอกภาพและนั่นเป็นสิ่งที่สำคัญที่นักศึกษานอกโรงเรียนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในยุคปฏิรูปการศึกษาเพื่อแสดงวิสัยทัศน์ของชาวการศึกษานอกโรงเรียนในฐานะนักเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะในสังคมไทยในปัจจุบันมีความสำคัญเด่นชัดขึ้นมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 7 มีความมุ่งหมายและกระบวนการในการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่างๆ ให้กับผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, น.5) หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร คือ ให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษวัฒนธรรมชาติและมุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้แก่สังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, น.4)

และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2552 กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดจิตสาธารณะเป็นหนึ่งใน 8 คุณลักษณะที่สถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การที่จิตสาธารณะมีความสำคัญ เนื่องจากว่า คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน หากคนในสังคมขาดจิตสาธารณะจะมีผลกระทบหลายๆ ส่วน ได้แก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน ประเทศ และระดับโลก (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรมและสังคม สัจจกร, 2543, น.22-29) ยกตัวอย่างเช่น ผลกระทบที่ใกล้ตัวและเห็นชัดที่สุด คือ ผลกระทบในระดับบุคคล หากบุคคลใดไม่มีจิตสาธารณะย่อมสร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและสร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น ได้แก่ การทิ้งขยะมูลฝอยไม่ถูกที่ การไม่รักษาสิ่งของที่เป็นของสาธารณะ เป็นต้น

จากความสำคัญของการมีจิตสาธารณะถ้าสามารถปลูกฝังและส่งเสริมจิตสาธารณะปัญหาดังกล่าวที่กล่าวมาแล้วจะลดลงอย่างน้อยที่สุดการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น ฉะนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาจิตสาธารณะอย่างจริงจังสำหรับในงานวิจัยนี้ พยายามที่จะตอบปัญหาเกี่ยวกับคำถามต่อไปนี้

1. จิตสาธารณะ คือ อะไร
2. แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะมีวิธีใดบ้าง
3. การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง
4. ทิศทางการวิจัยจิตสาธารณะควรเป็นอย่างไร

ความหมายของจิตสาธารณะ

คำว่า “จิตสาธารณะ” แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Public Mind จากการศึกษาค้นคว้าพบคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับจิตสาธารณะ ได้แก่ Public Consciousness, Public self-consciousness และ Public Mind โดยเฉพาะ Public Mind ในต่างประเทศใช้ในความหมายที่เหมือนกับการแสดงความคิดเห็น คือ Public Opinion (Bowman, Karlyn: 2001; Price, Jammie, 2000;Kvashis,V.E.& Vale, Michael, 1999; Flanagan, Timothy J: 1996) ฉะนั้น จิตสาธารณะควรที่จะใช้คำว่า Public Consciousness จึงจะตรงกับความหมายที่เกี่ยวกับการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งมีผู้ให้นิยามความหมายต่างๆ ไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546) ไม่ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะไว้โดยตรง ฉะนั้น คำว่า จิตสาธารณะจึงเป็นคำผสม 2 คำ คือ จิต + สาธารณะ จิต แปลว่า “ใจ, สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิดและนึก ดวง” และ สาธารณะ แปลว่า “เพื่อประชาชนทั่วไป เช่น สวนสาธารณะ โทรศัพท์สาธารณะ บ่อน้ำสาธารณะ ทั่วไป” ฉะนั้น เมื่อรวมกัน จิตสาธารณะ แปลว่า คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่มองเห็นว่าคนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน

บรรทม มณีโชติ (2530, น.25) กล่าวว่า จิตสาธารณะ คือ ความพร้อมที่จะเสียสละ และอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ยูทหนา วรุณปิติกุล (2542, น.181-183) กล่าวว่า จิตสาธารณะ คือ การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

หฤทัย อาจปฐ (2544, น.103-104) กล่าวว่า จิตสาธารณะ คือ ความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม

จิตสาธารณะในการศึกษารั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นพฤติกรรม หรือการกระทำที่สังคมสนับสนุน เห็นชอบและต้องการให้สมาชิกในสังคมแสดงออก (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2552, น.26-34) จากการประมวลเอกสารพบว่า ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า จิตสาธารณะ และคำที่มีความหมายใกล้เคียงในเชิงพฤติกรรม ได้แก่ การทำประโยชน์เพื่อสังคม การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และจิตสาธารณะ

ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ได้ให้ความหมายว่า การทำประโยชน์เพื่อสังคม หมายถึง การกระทำความดีที่ดำรงจนเป็นนิสัย เพื่อความสงบสุขของตนเองและสังคมโดยส่วนรวม ตลอดจนการกระทำเพื่อป้องกันปัญหาหรือการสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ของสังคม

บรรทม มณีโชติ (2550, น.25-30) ได้ให้ความหมายว่า การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หมายถึง การอุทิศตนทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับ (นัชกร ลับบัวงาม, 2540, น.48) ที่ได้สรุปความหมายของ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมว่า หมายถึง การร่วมมือช่วยกันรักษาสมบัติของส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม อุทิศตนทำงานเพื่อส่วนรวม มีน้ำใจ รู้จักแบ่ง ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและทำประโยชน์โดยไม่หวังผลตอบแทน แบ่งออกเป็น 4 พฤติกรรม คือ 1) การให้ปันโดยการช่วยเหลือหรือให้ผู้อื่นด้านทรัพย์สิน สิ่งของ ความรู้ และแรงงาน 2) ความมีน้ำใจ โดยการแสดงความปรารถนาดีต่อผู้อื่น โดยการสละทรัพย์สิน สิ่งของและแรงงานของตนเท่ากันหรือมากกว่าผู้อื่นและ 4) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมโดยการอุทิศการทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวมร่วมมือกันรักษาสมบัติของส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม

อัจฉรา โคมแจ่ม (2544, น.24-27) ให้ความหมายของจิตสำนึกทางสังคม ไว้ว่า หมายถึง สภาพความรู้ตัวถึงความคิด และความรู้สึกต่อบุคคลและสภาพแวดล้อม ที่เกิดจากการคิดคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน

ชาย โพธิสิตา (2550, น.35-38) ให้ความหมายของจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ คือ การใช้สาธารณะสมบัติอย่างมีความรับผิดชอบ หรือการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติซึ่งแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ 1) รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณะสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแล

สาธารณสมบัติในวิสัยที่สามารถทำได้ 2) การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่นโดยการคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกันจะต้องไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของตัวเองและไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น

ชัยสิทธิ์ เกลิมมีประเสริฐและคณะ (2550, น.42) ได้ให้ความหมาย จิตสำนึกสาธารณะ หรือจิตสำนึกต่อส่วนรวมไว้ว่าหมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับมองเห็นคุณค่าหรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของหรือเป็นสิ่งที่คนสังคมเป็นเจ้าของร่วมกันเป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิดหรือพฤติกรรมกระทำที่แสดงออกมา

หฤทัย อาจปฐ (2544, น.37) ยังให้ความหมายของ จิตสำนึกสาธารณะ ไว้ว่า หมายถึง ความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้ไขโดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนว่าสามารถร่วมแก้ไขปัญหานั้นได้และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกับคนในสังคมนั้น

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2553, น.14) ได้ให้ความหมายของ จิตสาธารณะ ว่าหมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อชาติ

การ์เดนเนอร์ (Gardner, 2008, p.24) ได้ให้ความหมายว่า จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมเพราะคำว่า “สาธารณะ” คือ สิ่งที่มีได้ผู้เป็นของหนึ่งผู้ใด จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะ ในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษาร่วมกัน เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการไม่ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ หลอดไฟที่ให้แสงสว่างตามถนนหนทาง แม้แต่การประหยัดน้ำประปาหรือไฟฟ้าที่เป็นของส่วนรวมโดยให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าตลอดจนช่วยดูแลรักษาให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากหรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนร่วมมือกระทำเพื่อให้เกิดปัญหาหรือช่วยกันแก้ปัญหาแต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวมยังได้เน้นว่า จิตสาธารณะมีการแบ่งเป็นทั้ง 5 ด้านซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อมนุษย์ในโลกยุคใหม่และจะต้องมีครบทั้ง 5 ด้านจะขาดจิตใดจิตหนึ่งไปเสียไม่ได้เพราะจิตทั้ง 5 ด้านจะมีผลต่อการพัฒนาตัวบุคคลทั้งในแง่การทำงานและการดำเนินชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้สังคมมีคนที่มีความคุณภาพโดยจะกลายเป็นพลังในการที่จะขับเคลื่อนองค์กร สังคมและประเทศชาติให้ก้าวไปสู่จุดมุ่งหมายและยืนหยัดอยู่ภายใต้การแข่งขันในโลกยุคใหม่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

โคห์ลเบิร์ก (Kohlberg, 2005, p.34-40) ได้กล่าวไว้ว่า จิตสาธารณะเป็นการพัฒนาทางด้านการเรียนรู้เงื่อนไขของพฤติกรรม เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตลอดชีวิต เมื่อคนเราประสบกับ

เงื่อนไขต่างๆ ทั้งที่กำหนดโดยธรรมชาติและสังคมรอบข้างก็จะสามารถค่อยๆ เรียนรู้และซึมซับเงื่อนไขเหล่านั้น สามารถบอกได้ว่า การกระทำหนึ่งๆ จะผิดถูกชั่วคืออย่างไรนั้นและปฏิบัติตนให้มีความสอดคล้องกับเงื่อนไขเหล่านั้น การเรียนรู้เงื่อนไขผลกระทบในรูปของผิดชอบ ชั่วดีนี้ เรียกว่าการเรียนรู้จริยธรรม คือ การตัดสินใจผิดถูก การตัดสินใจผิดอยู่ที่ความตอบสนองต้องการของตนเองและการตัดสินใจผิดอยู่ที่ความเป็นระเบียบของสังคม

โอคอนเนล (O'Connell, 2010, p.34) ได้ให้ความหมายว่า จิตสาธารณะ (Public-Mind) เป็นองค์ประกอบทางด้านจิตใจที่อุดมไปด้วยจิตสำนึกต่อสังคม โดยที่ภาครัฐมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ประชาชนใส่ใจและกำหนดให้เป็นหน้าที่ในการดูแลแก้ปัญหาป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาอันจะส่งผลกระทบต่อชีวิตของคนในสังคม

สภากิจแห่งชาติ (2552, น.54-56) ได้ให้ความหมายว่า จิตสาธารณะ คือ การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

จันทิรา ธนเสถียรวงศ์ (2552, น.34-35) ได้ให้ความหมายว่า การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายใน “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละร่วมแรงร่วมใจ มีความร่วมมือในการกระทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมหากพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกใน 3 องค์ประกอบ คือ

องค์ประกอบที่ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม พิจารณาจาก

1. การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้แล้วเก็บเข้าที่
2. ลักษณะของการใช้ของส่วนรวม ใช้อย่างประหยัดและทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 การถือปฏิบัติหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนเองสามารถทำได้ พิจารณาจาก

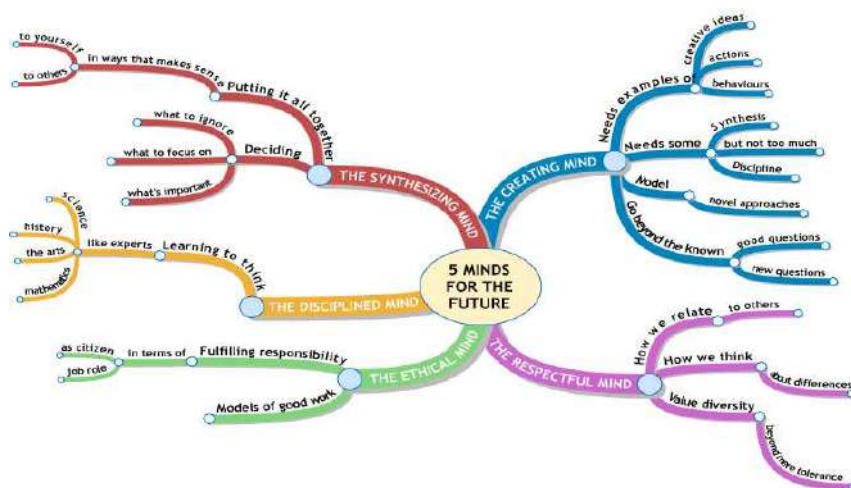
1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
2. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

นวรินทร์ ตาทองก้อง (2551, น.22-24) ได้ให้ความหมายว่า คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่เกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่าหรือการให้คุณแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมรวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่เป็นสาธารณะที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของ

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปเป็นความหมายที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติด้วยการเอาใจใส่ดูแลเป็น ธุระและเข้าร่วมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาจากการที่บุคคลหลีกเลี่ยงการใช้หรือ กระทำที่ทำให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อของส่วนร่วม มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของ ส่วนรวม เช่น การทำตามหน้าที่ที่กำหนด การดูแลความสงบเรียบร้อย การรักษาสาธารณสมบัติ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันแก้ไขและติดตามประเมินผลรวมไปถึง การรับอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม เคารพสิทธิของผู้อื่นมีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ ใช้ของส่วนรวมไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง

องค์ประกอบจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะตามแนวคิดจิตสาธารณะ 5 ด้าน การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.22-90) ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านการศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) ได้ให้แนวคิด ในเรื่องนี้ไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำเป็นคิดเป็น สังเกตต่อยอดและสร้างสรรค์ความรู้ ความคิด สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ตั้งคำถามใหม่ๆ หาเลือกใหม่ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม การเปิดใจกว้างพร้อมรับ ความคิดเห็นเคารพความแตกต่างของผู้อื่น การขยายขอบเขตของความอดกลั้นและความถูกต้อง เหมาะสมของสังคมและการเมือง มีความรู้คู่คุณธรรมและความสำคัญในเชิงบทบาทในหน้าที่ การงานและบทบาทในการเป็นพลเมือง รายละเอียด ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 จิตสาธารณะแห่งอนาคต 5 ประการของ การ์ดเนอร์ (Gardner)

การ์ดเนอร์ (Gardner) ได้ให้แนวคิดไว้ว่าการแบ่งแนวคิดจิตสาขาระยะสามารถช่วย จรรโลงใจให้สังคมในอนาคตเป็นสังคมที่น่าอยู่มากยิ่งขึ้น ได้แก่

2.1 จิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind)

จิตแห่งความชำนาญการ หมายถึง ความรู้ ความชำนาญในศาสตร์ วิทยาการในแบบการมองภาพรวม โดยเข้าใจและประยุกต์ใช้วิทยาการแขนงต่างๆ (Multi disciplinary) เพื่อตอบโจทย์หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ ความรู้ความสามารถที่รอบด้าน จะช่วยให้เราคิดเป็น ทำเป็น มองภาพปัญหาอย่างเป็นองค์รวมและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด ในที่สุด

นอกจากนี้ ความสามารถเชิงพฤติกรรมในการแสวงหาพัฒนา ความรู้และทักษะอย่างไม่มีวันสิ้นสุดหรือที่ การ์ดเนอร์ (Gardner) บรรยายว่า “Unending Training to Perfect a Skill” เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองไปตลอดชีวิต (Lifelong Learner) ซึ่งเป็นรากฐาน ที่สำคัญสำหรับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในกระแส โลกาภิวัตน์และยุคเศรษฐกิจ ฐานความรู้ (Knowledge Based Economy)

2.2 จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind)

จิตแห่งการสังเคราะห์ก่อให้เกิดปัญญาแบบบูรณาการ เกิดความ เข้าใจเสริมเพิ่มขึ้นจากเดิมและสามารถอธิบายต่อให้กับผู้อื่นได้อย่างครบถ้วน ชัดเจนและตรง ประเด็นและการมี “จิตสังเคราะห์” ไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือเกิดกับนักคิดชั้นนำของโลกเท่านั้น “จิตสังเคราะห์” จะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ ทำให้สามารถกลั่นกรองข้อมูลที่มีจำนวน มหาศาลและทำให้ไม่หลงเชื่อในเรื่องหนึ่งเรื่องใดง่ายๆ

2.3 จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind)

จิตแห่งการสร้างสรรค์สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและ สร้างความแตกต่าง (Change and Differentiation) จากสิ่งเดิมหรือแนวทางเดิมที่มีอยู่ด้วยการเปิดรับ ทั้งจากภายในและภายนอก (Inside Out and Outside In) ยังสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากเป็นการมองปัญหาในมุมที่แตกต่างซึ่งอาจทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด

2.4 จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind)

จิตแห่งความเคารพ คือ การอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติและ เคารพในความคิดของผู้อื่น เคารพและเข้าใจถึงความแตกต่างทั้งระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม รวมถึงเปิดใจที่จะรับฟังความเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากความคิดของตัวเองอันจะนำไปสู่ ความสำเร็จในการทำงานหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

2.5 จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind)

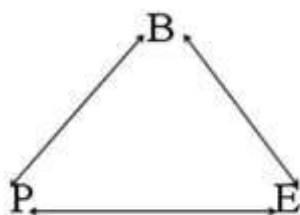
จิตแห่งคุณธรรม คือ ความคิดที่ยึดหลักจริยธรรมคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้น “ความรู้คู่คุณธรรม” ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมหรือจิตสาธารณะที่ว่านี้จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทุกฝ่ายซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย

สรุป ดังนั้นหากมีการทำแนวคิดทั้ง 5 ประการของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.22-90) มาใช้เป็นหลักสูตรจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสมบูรณ์ต่อบุคลากรทางการศึกษาซึ่งจะส่งผลดีต่อสังคมโดยรวมอย่างบูรณาการ

แนวคิดสำหรับพัฒนาจิตสาธารณะ

จากการศึกษางานวิจัยย้อนหลังสิบปี การพัฒนาจิตสาธารณะมักจะใช้ทฤษฎีในกลุ่มพุทธิปัญญานิยม ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Learning Theory) ของ บานดูรา (Bandura, 2001, p.34-40) ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Learning Theory) ทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม แต่เมื่อไม่นานมานี้ นักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยมพบว่าการวางเงื่อนไขมีข้อจำกัดในการอธิบายการเรียนรู้ ฉะนั้นพวกเขาจึงให้ความสนใจกับกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่สามารถสังเกตได้ เช่น ความคาดหวัง ความคิด และความเชื่อ การขยายความคิดจากแนวคิดเดิมนี้มีนักจิตวิทยาที่สำคัญ คือ อัลเบิร์ต บานดูรา (Albert Bandura) เขาเรียกทฤษฎีใหม่นี้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Theory) เชื่อว่า ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมดั้งเดิมสามารถอธิบายการเรียนรู้ได้บางส่วนและมองข้ามสถานการณ์ที่สำคัญ โดยเฉพาะอิทธิพลทางสังคมที่มีต่อการเรียนรู้ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม (Environment Event) ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) เช่น ความคิด แรงจูงใจและพฤติกรรม (Behavior) ทั้งสามปัจจัยนี้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน วูลฟอล์ค (Woolfolk, 1993, p.220) ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 สามปัจจัยที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

จากภาพประกอบที่ 3 B = พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคล P = บุคคล E = สิ่งแวดล้อม ปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทฤษฎี พฤติกรรมนิยมดั้งเดิมมองข้ามไปคือ ตัวแบบ (Modeling) และการลอกเลียนแบบ (Imitation) มีผลต่อการเรียนรู้ กล่าวคือ คนเรียนรู้ได้จากการดูหรือสังเกตด้วยความตั้งใจ (Attention) จากนั้นสร้างภาพ จำ วิเคราะห์ และการตัดสินใจ ปัจจัยทั้งสองนี้เรียนรู้ด้วยการสังเกต บานดูรา (Bandura) ได้อธิบายเพิ่มกระบวนการสังเกตมีทั้งหมด 4 อย่าง คือ กระบวนการความเอาใจใส่ (Attention) กระบวนการจดจำ (Retention) กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวอย่าง (Reproduction) และมีแรงจูงใจที่จะทำให้เกิดการทำพฤติกรรมนั้นอีก วูลฟอล์ค (Woolfolk, 1993, p.220)

รณีน้อย จันทร์ยง (2552, น.54-56) กล่าวว่า จิตสาธณะเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกอบรมตั้งแต่วัยเด็กและจะพัฒนาไปเรื่อยๆ จนถึงวัยรุ่นและจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จึงต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก คอยแนะนำส่งเสริมในสิ่งที่ถูกที่ควร คอยชี้แนะและปลูกฝังจิตสาธณะให้แก่เด็ก นอกจากนี้เด็กยังต้องมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบตามธรรมชาติอันเกิดขึ้นได้เอง อีกทั้งเด็กยังมีการเรียนรู้ด้านวินัยจากวัฒนธรรม โดยอาศัยการสั่งสอน ฝึกฝนจากบุคคล สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันในสังคมการมีกิจกรรมและใช้สิ่งของร่วมกันในสังคม การพัฒนาจิตสาธณะให้แก่เด็กในการใช้สิ่งของร่วมกัน คูแลทรีพท์สมบัติส่วนรวมและมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้แก่กันและกัน

กรณีที่ 1 กรณีที่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ ผู้ทำหน้าที่พัฒนาสามารถพัฒนาพฤติกรรมที่พฤติกรรมของบุคคลนั้นได้โดยตรงโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไข จัดการกับพฤติกรรมโดยตรงด้วยการควบคุมสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้ได้

กรณีที่ 2 กรณีที่ไม่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ จึงไม่สามารถที่จะเปลี่ยนหรือพัฒนาที่พฤติกรรมโดยตรงได้จึงต้องจัดกระทำโดยการเปลี่ยนที่ความรู้สึก (Feeling) ซึ่งผลทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนได้หรือจัดกระทำโดยการเปลี่ยนที่ความรู้คิด (Cognitive) ซึ่งส่งผลทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงทั้งนี้เป็นเพราะตามหลักการแห่งพฤติกรรมเชื่อว่า การรู้คิด ความรู้สึกและพฤติกรรม จะมีผลซึ่งกันและกันและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธณะคือ

- 1) การใช้บทบาทสมมติกับตัวแบบ
- 2) การใช้สถานการณ์จำลองผสมกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง
- 3) การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม
- 4) การเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนและ
- 5) การใช้ชีวิตทัศน์ละครหุ่นเชิดเป็นตัวแบบ

สรุป การพัฒนาจิตสาธณะเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้างไว้ตั้งแต่ในวัยเด็กเพื่อให้เขาได้รับประสบการณ์ที่เพียงพอเป็นพื้นฐานที่สามารถนำไปพัฒนาตนเองโดยในการปลูกฝังนั้น ควรให้เด็กได้มีความรู้ความเข้าใจ ทะหนักถึงความสำคัญของจิตสาธณะอย่างแท้จริงจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยและควรทำให้เหมาะสมกับวัยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม

ตามวัยและเกิดการพัฒนาตามลำดับ ซึ่งในการฝึกอบรม ปลุกฝัง หรือพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็ก นั้นควรมีครูหรือผู้ใหญ่คอยดูแลชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง เด็กจะได้ยึดเป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม

แนวโน้มการวิจัยเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ

การกล่าวถึงพฤติกรรมเป็นประเด็นที่แวดวงวิชาการให้ความสนใจมาโดยตลอด เริ่มตั้งแต่ความสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งแนวคิดทั้งสองประการนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ในลำดับต่อมา (ทิสนา แคมมณี, 2550, น.44) จิตสาธารณะจัดได้ว่าเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งซึ่งขณะนี้สังคมให้ความสนใจโดยเฉพาะ แวดวงทางการศึกษา

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะอยู่ในขณะนี้ถือว่ามีย่อยในจำนวนงานวิจัยเหล่านี้ ให้ความสำคัญกับการใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Learning Theory) ของ แบนดูรา (Bandura)

ทฤษฎีที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะอีก ทฤษฎีหนึ่ง คือ ทฤษฎีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Cognitive/Behavior/Modification) ซึ่งทฤษฎีเหล่านี้เน้นการพัฒนากระบวนการภายใน คือ จิตใจแนวคิดนี้เกิดขึ้นมาในช่วงศตวรรษที่ 1960 และเริ่มเด่นชัดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 1960 จนถึงต้นศตวรรษที่ 1970 ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้สิ่งที่แตกต่างกันแนวคิดเดิม คือ การปรับพฤติกรรมทางปัญญาจะเน้นที่การปรับเปลี่ยนแนวคิดเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยตรง นักปรับพฤติกรรมมีความเชื่อว่า กิจกรรมทางปัญญามีผลต่อพฤติกรรม กิจกรรมทางปัญญาสามารถจัดให้มีขึ้นได้ และเปลี่ยนแปลงได้และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอาจจะเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางปัญญา

ยูพาพัคตร์ รัทมนิวงศ์ (2547) แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาซึ่งมีคำสอนที่สามารถนำมาใช้สำหรับการพัฒนาจิตสาธารณะได้ เช่น มูลนิธิอริยเจ้าใช้หลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางสำหรับการดำเนินกิจกรรมจิตอาสาและมีเครือข่ายทั่วโลก นอกจากนี้โรงเรียนสัตยาไสใช้การสวดมนต์และนั่งสมาธิก่อนและหลังเรียนทุกครั้งเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ จนได้รับการเชิดชูว่าเป็นโรงเรียนต้นแบบของการบูรณาการหลักศาสนากับการศึกษาได้อย่างลงตัว

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งจะเริ่มใช้ในลักษณะทดลองนำร่องในปี 2552 และใช้แบบทั่วไปในทุกโรงเรียน ในปี 2553 ตามหลักสูตรนี้ (สุพัคตร์ พิบูลย์, 2553, น.23-30) นอกจากการเรียนรู้ใน 8 กลุ่มสาระแล้วในส่วนของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนก็ถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ซึ่งหลักสูตรได้จำแนกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) กิจกรรมแนะแนว 2) กิจกรรมนักเรียน และ 3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของ

สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องเน้นการสร้างเยาวชนที่มีความสมดุล ลูกศิษย์ต้อง “เป็นคนเก่ง เป็นคนดี มีคุณลักษณะและมีสมรรถนะตามที่หลักสูตรกำหนด”

การให้นักเรียนทำกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นความมุ่งหวังที่จะสร้าง “จิตสาธารณะ” และคุณลักษณะแฉ่งอื่นๆ อีกมากมาย ผ่านกิจกรรมนี้

ในการสร้างจิตสาธารณะ คงมีหลายแนวทาง สถานศึกษาจะต้องคิดกิจกรรมที่มีความเป็นไปได้ง่ายและสะดวกในการปฏิบัติแต่ให้ผลดี ต่อไปนี้อาจเป็นเพียงตัวอย่างส่วนหนึ่งเพื่อการสร้างจิตสาธารณะแก่นักเรียน

1. ส่งเสริมให้เด็กมีความสามารถในการดูแลรักษาบ้าน และรับผิดชอบงานบ้าน ถือเป็นงานสาธารณะที่ใกล้ชิดที่สุด โดยมีพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรม เช่น ตื่นนอนแต่เช้า กวาดบ้าน-ถูบ้าน จัดระเบียบกวาดบริเวณบริเวณบ้าน

2. ส่งเสริมให้เด็กร่วมรับผิดชอบในการดูแลรักษาซอยหมู่บ้านที่อยู่อาศัย โดยมีพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรม อาทิ ปลูกต้นไม้ (ไม้ดอก ไม้ประดับ) หน้าบ้านพร้อมดูแลรักษา กวาดทำความสะอาดถนนหรือที่สาธารณะรอบบ้านในรัศมี 5 เมตร เป็นกรรมการฝ่ายเยาวชนเพื่อการดูแลรักษาซอยหมู่บ้านที่อยู่อาศัย เป็นต้น (หากสถานศึกษากำหนดคุณสมบัติของเยาวชนที่เป็นรูปธรรม ดังตัวอย่างข้างต้นพร้อมผลักดันหรือส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ เหล่านี้ได้อย่างจริงจัง ท่านเชื่อหรือไม่ว่า “ชุมชนจะเป็นแหล่งที่น่าอยู่ในชั่วพริบตา” อีกทั้งเยาวชนจะเกิดคุณลักษณะอื่นๆ ตามมา เช่น ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ทักษะการจัดการ ฯลฯ)

3. จัดกิจกรรมเพื่อชี้นำทิศทางการพัฒนาหรือแก้ปัญหาให้แก่ชุมชน อาทิ ในช่วงฤดูกาลของการเสียภาษีเงินได้ประจำปี ครูคณิตศาสตร์มอบหมายให้นักเรียนสอบถามเงินได้ของพ่อแม่และนำไปคำนวณภาษี (ภ.ง.ด.91) มาคำนวณที่โรงเรียนแล้วมอบหมายให้นักเรียนนำกลับไปบ้านเพื่อหารือกับคุณพ่อ คุณแม่ เพื่อชำระภาษีต่อไป ครูวิทยาศาสตร์ ครูสังคมศึกษาให้นักเรียนร่วมปฏิบัติกิจกรรมรณรงค์การลดการใช้พลังงานไฟฟ้าในบ้าน ครูสุขศึกษา ร่วมกับชุมชนสุขภาพในโรงเรียนจัดทำจดหมายเตือนหรือปฏิบัติกิจกรรมรณรงค์ทำลายแหล่งยุงลายเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก โรคหวัดสายพันธุ์ใหม่ หรือโรคอื่นๆ เป็นต้น

4. สถานศึกษาเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนในรัศมีที่เป็นที่ตั้งของสถานศึกษา เช่น รับผิดชอบดูแลในรัศมี 1 กิโลเมตรรอบสถานศึกษา โดยร่วมกับชุมชนอย่างจริงจัง ในการพัฒนาบรรยากาศสิ่งแวดล้อมของชุมชน ทั้งนี้ อาจปฏิบัติการผ่านกิจกรรมชุมชนที่มีอยู่ในโรงเรียนและเน้นให้นักเรียนมีบทบาทหลักในการร่วมวางแผนพัฒนา การปฏิบัติการเช่นนี้ เสมือน “การใช้ชุมชนที่เป็นที่ตั้งของสถานศึกษา เป็นห้องปฏิบัติการทดลองประสบการณ์ชีวิตต่างๆ แก่ผู้เรียน” ทั้งนี้เชื่อว่าหากนักเรียนมองเห็นแนวทางการพัฒนาชุมชนที่เป็นรูปธรรม 1 ชุมชน นักเรียนเหล่านั้นจะสามารถนำไปประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในชุมชนที่อยู่อาศัยของตนเองได้ในอนาคต

อีกทั้งโรงเรียนเองก็จะเป็นที่รักใคร่เป็นที่พอใจของชุมชนที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียน เป็นโรงเรียนของชุมชนอย่างแท้จริง (อนึ่ง ชุมชนอาจให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในส่วนนี้)

5. ประสานงานกับผู้ปกครอง หรือเครือข่ายผู้ปกครอง ให้ร่วมกันวางแผนเพื่อทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ร่วมกันเป็นวงศ์ตระกูล โดยวางแผนเป็นรายปีพร้อมแจ้งแผนงานให้โรงเรียนทราบตั้งแต่ต้นปี การกระทำเช่นนี้นอกจากจะเป็นการแบ่งเบาภาระของโรงเรียนในการส่งเสริมให้นักเรียนจัดทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์แล้ว ยังเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว และส่งเสริมให้ครอบครัวไทย “มีจิตสาธารณะไปในตัวด้วย”

การวัดจิตสาธารณะ

จากการตรวจสอบเอกสาร พบว่า งานวิจัยที่ศึกษาจิตสาธารณะหรือศึกษาพฤติกรรมที่ใกล้เคียงกับจิตสาธารณะส่วนใหญ่เป็นงานศึกษาที่ใช้กับ นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป เช่น แบบวัดการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลของ (หฤทัย อาจปรุ, 2551, น.103-104) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลเขตกรุงเทพมหานครที่แสดงถึงความต้องการช่วยเหลือสังคมไม่เห็นแก่ตัวและลงมือกระทำเพื่อแก้ไขปัญหาตามความสามารถของตนเอง มีทั้งข้อคำถามเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ 1) องค์ประกอบในส่วนจิตสำนึกสาธารณะ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ด้านการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจักษ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี และด้านการรับรู้ ความสามารถในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและ 2) องค์ประกอบในส่วนเป็นพฤติกรรมที่แสดงการมีจิตสำนึกสาธารณะ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติในการแก้ปัญหาสังคม และด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม นอกจากนี้ (จันทร์จิรา มูลเมือง, 2543) ยังได้ศึกษาเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อสังคมของนิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน รวม 48 ข้อคำถามโดยมีข้อคำถามครอบคลุม พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม 17 ด้าน ได้แก่ 1) การปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎระเบียบของสังคม 2) ระวางการกระทำสิ่งที่จะเป็นผลเสียหายต่อส่วนรวม 3) ติดตามความเคลื่อนไหวของสังคม 4) เข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับสังคม 5) เสียสละเวลาส่วนหนึ่งเพื่อทำประโยชน์ให้แก่สังคม 6) มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาสังคม 7) ให้ความช่วยเหลือแก่ทางราชการในการพัฒนาสังคม 8) ชักชวนให้ผู้อื่นเข้าร่วมในการพัฒนาสังคม 9) แนะนำให้ประชาชนปฏิบัติตามเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม 10) รักษาชื่อเสียงเกียรติยศของมหาวิทยาลัย 11) ไม่กระทำการที่เป็นภัยต่อสังคม 12) เป็นพยานรู้เห็นการกระทำ

ความคิด 13) ควบคุมการกระทำของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่สังคมยอมรับ 14) รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม 15) ช่วยพุงบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ 16) ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ 17) มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง

รณี จิตรจันทร์น้อย (2552, น.23-32) กล่าวถึง องค์ประกอบของการวัดจิตสาธารณะ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดการวัดจิตสาธารณะ

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
การใช้	การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่ ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม
การถือเป็นหน้าที่	การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม
การเคารพสิทธิ	การไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเองการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรวมนั้น

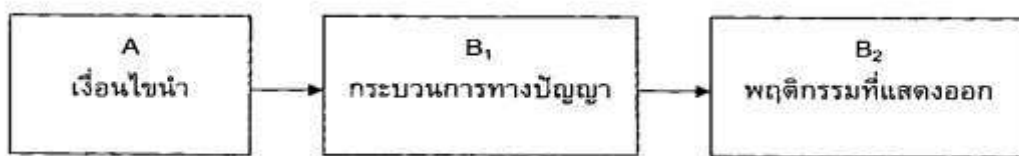
การพัฒนาจิตสาธารณะด้านการปรับพฤติกรรมทางปัญญา

คาซดิน (Kazdin, 1978 อ้างถึงในสมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2551, น.308) ได้ให้ความหมายของการปรับพฤติกรรมทางปัญญาว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนพฤติกรรมภายนอก โครงการเปลี่ยนความคิด การตีความ การตั้งข้อสันนิษฐาน หรือกลวิธีการในสนองตอบหรืออีกนัยหนึ่ง คือ การเปลี่ยนตัวแปรทางปัญญาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรม โดยที่นักปรับพฤติกรรมทางปัญญามีความเชื่อ ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมทางปัญญานั้นมีผลต่อพฤติกรรม
2. กิจกรรมทางปัญญาสามารถจัดให้มีขึ้นได้และเปลี่ยนแปลงได้
3. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป อาจจะเป็นผลเนื่องมาจาก การ

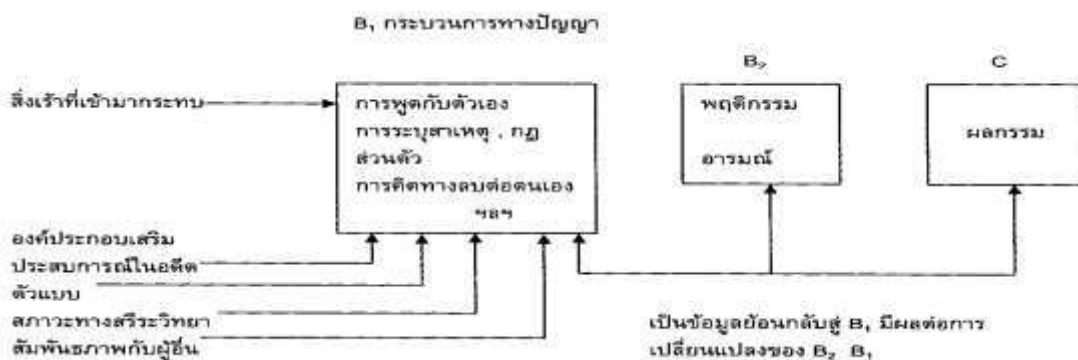
เปลี่ยนแปลงทางปัญญา

ดังนั้นจุดมุ่งหมายของนักปรับพฤติกรรมทางปัญญาก็จะมุ่งที่การเปลี่ยนแปลงทางปัญญา เพื่อที่ว่าพฤติกรรมภายนอกจะได้รับการเปลี่ยนแปลง (Mahoney, 1974) สามารถเขียนเป็นแผนภาพดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 กระบวนการปรับพฤติกรรมทางปัญญา

จากกระบวนการปรับพฤติกรรมทางปัญญา อธิบายได้ว่า ตัวแปรภายในบุคคลมีผลต่อพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก ดังนั้นพฤติกรรมภายในหรือกระบวนการทางปัญญากับพฤติกรรมภายนอกมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กล่าวคือ บุคคลแสดงพฤติกรรมภายนอกด้วยการชี้แนะ (Prompting) จากกระบวนการทางปัญญาและในขณะเดียวกันพฤติกรรมภายนอกก็มีอิทธิพลต่อกระบวนการทางปัญญาด้วย โดยความเชื่อนี้รวมเอาภาวะทางจิตใจ (Psychological Events) ไว้กับกระบวนการปัญญาและรวมภาวะทางสรีระวิทยา (Psychosociological) ไว้กับพฤติกรรมภายนอก ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ความสัมพันธ์ในลักษณะของ Interaction

จากภาพที่ 5 สิ่งเร้าที่มากกระทบและกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมภายนอก (B2) โดยมีตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลหรือเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมอยู่ 3 พวก คือ

1. กระบวนการทางปัญญา (B1) บุคคลพูดกับตนเอง รับรู้หรือตีความ (ความคิด ความรู้สึก เจตคติ) สิ่งเร้าที่มากกระทบพฤติกรรมอย่างไร
2. องค์ประกอบเสริมที่เกิดขึ้นควบคู่กับสิ่งเร้าที่มากกระทบ เช่น ประสบการณ์ในอดีตตัวแบบ สภาวะทางสรีระวิทยา สัมพันธภาพกับผู้อื่น สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อกระบวนการทางปัญญา (B1) และบุคคลเก็บจำไว้
3. ข้อมูลย้อนกลับจากผลกรรมของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น (B2)

จากแนวคิดนี้ถ้าต้องการจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมภายในหรือกระบวนการทางปัญญาก็สามารถใช้วิธีการใดๆ ก็ได้แล้วแต่ผู้ฝึก เช่น การระบุเหตุ (Attribution) การพูดสอนตนเอง (Self-Instruction) เป็นต้น ดังนั้นตามแนวคิดนี้วิธีการในการเปลี่ยนพฤติกรรมภายในจึงเปิดกว้างมานำทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้หรือนำทฤษฎี แนวคิดใดๆ มาใช้ก็ได้ เพราะถ้าสามารถทำให้กระบวนการทางปัญญาเปลี่ยนแล้วก็จะส่งผลต่อพฤติกรรมภายนอกในที่สุด

นักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมปัญญานิยมได้เสนอรูปแบบการเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญาไว้หลายรูปแบบโดยมีหลักใหญ่ๆ และองค์ประกอบที่สำคัญของการฝึกอบรมเหมือนกันแตกต่างกันด้านการพิจารณาลักษณะกระบวนการทางปัญญาเท่านั้น ซึ่งก็ส่งผลทำให้ทักษะย่อยที่ต้องฝึกต่างกันออกไป จุดเน้นของการให้การฝึกทุกวิธี คือ การเข้าไปปรับเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญาเพื่อหวังให้พฤติกรรมเปลี่ยน ดังนั้นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการฝึกจะต้องประเมินที่พฤติกรรมหรือในบางวิธีอาจประเมินที่ตัวกระบวนการทางปัญญาเพื่อแสดงให้ดูถึงการเปลี่ยนแปลงตามโปรแกรมการฝึกอบรมด้วย

การพัฒนา รูปแบบของการฝึกมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับลักษณะของเทคนิคนั้นๆ ซึ่งมาโอนีย์ และอาร์นอฟ (Mahoney & Arnkoff, 1978, p.373-380) ได้แบ่งกลุ่มของเทคนิคการปรับพฤติกรรมทางปัญญาออกเป็นกลุ่ม ดังนี้

การบำบัดโดยการเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Restructuring Method, CR) เป็นความต้องการผลในการเปลี่ยนโครงสร้างภายในที่เป็นปัญหาของบุคคลเสียใหม่เป็นการเผชิญกับสิ่งเร้าภายในของบุคคล เช่น การเปลี่ยนความคิดในทางลบต่อตนเองที่มีผลทำให้เกิดอาการซึมเศร้า เป็นต้น ตัวบ่งชี้ว่าโครงสร้างภายในเปลี่ยนก็พิจารณาที่การรายงานของบุคคลว่าเขาคิดอย่างไร แล้วประเมินที่อารมณ์และพฤติกรรมที่ประกอบเข้าไป ประกอบด้วยรูปแบบ ดังนี้

- 1.1 การบำบัดแบบพิจารณาเหตุผลและอารมณ์ (Rational Emotive Therapy หรือ RET) พัฒนาโดย เอลลิส (Ellis, 1962)

1.2 การบำบัดทางปัญญา (Cognitive Therapy หรือ CT) พัฒนาโดย เบค (Beck, 1963)

1.3 การฝึกการสอนตนเอง (Self-instructional Training หรือ SIT) พัฒนาโดย มิเชนบอม (Meichenbaum, 1971)

1.4 การบำบัดแบบพิจารณาเหตุผลและพฤติกรรม (Rational Behavior Therapy หรือ RBT) พัฒนาโดย มอลท์สบาย (Maultsby, 1975)

1.5 จิตบำบัดแบบโครงสร้าง (Structural Psychotherapy) พัฒนาโดย ไกดาโนและลิออตติ (Guidano&Liotti, 1983)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงอาศัยแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา (Cognitive Behavior Modification : CBM) ในการพัฒนาจิตสาธารณะ โดยอาศัยเทคนิคของกลุ่มการฝึกทักษะการแก้ปัญหา (Problem-Solving Therapies หรือ PS) และรูปแบบการแก้ปัญหตามแนวของ เดอซูริลลาและโกลด์ไฟต์ (D’Zurilla&Goldfried, 1971) มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ ซึ่งกลุ่ม PS นี้เป็นกลุ่มที่รวมเอาแนวคิดของกลุ่ม CR และกลุ่ม CD เข้าด้วยกันเป้าหมายของการฝึกทักษะนี้เป็นการช่วยให้บุคคลสามารถแยกแยะและตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาที่พบในปัจจุบัน ซึ่งเป็นสภาพการณ์ที่นำมาซึ่งการตอบสนองที่ไม่เหมาะสมและในขณะเดียวกันก็เป็นการสอนทักษะประเภทหนึ่งให้บุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลสามารถเผชิญปัญหาในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยตนเอง การฝึกทักษะการแก้ปัญหานี้สามารถใช้เป็นทั้งการจัดการ (Treatment Method) การคงอยู่ของการจัดการ (Treatment Maintenance Strategy) หรือเป็นการป้องกัน (Prevention Strategy) ก็ได้ (วาติกา สุขวิเศษ, 2551, น.5) จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าการฝึกทักษะการแก้ปัญหามีความหลากหลายและยืดหยุ่นพอสมควรต่อปัญหาหรือสภาพการณ์ต่างๆ ซึ่งถ้านักเรียนได้รับการฝึกอบรมให้สามารถแก้ปัญหอย่างเป็นระบบ มีหลักการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาแนวทางในการแก้ปัญหาก็ได้อย่างมีเหตุผลและประเมินทางเลือกในการแก้ปัญหาก็ได้ นักเรียนจะสามารถจัดการกับปัญหาและสภาพการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

1. ความสำคัญของคุณธรรม

คุณธรรมเป็นเรื่องนามธรรมเป็นเรื่องของความดีที่ยากที่จะให้คำจำกัดความและมีมากมายต่างที่สนะต่างระดับจนถึงขั้นพรหมจรรย์อันเป็นคุณธรรมขั้นสูงของผู้ที่เป็นเทพชั้นพรหมเพื่อให้บรรลุถึงขั้นโลกุตระธรรมอย่างไรก็ตามขอยกตัวอย่างคุณธรรมพื้นฐานมาเป็นตัวอย่างดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2525 ที่ทรงพระราชทานไว้ว่า

ประการแรก คือ การรักษาสัจความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติ
ต่อสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติอยู่
ใน สัจความดี

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออมจะไม่ประพฤติ
ล่วงความสุจริตไม่ว่าด้วยประการใด

ประการที่สี่ คือ การละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละ
ผลประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรมสี่ประการนี้ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญ
งอกงามขึ้น โดยทั่วแล้วจะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุขร่มเย็นมีโอกาที่จะปรับปรุงพัฒนา
ให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์คุณธรรมเป็นพฤติกรรมหรือลักษณะการแสดงออกของ
คนเราจากภายในจิตใจในสิ่งที่ดีเพื่อจะแสดงออกทางกายวาจาหรือจิตใจมีนักการศึกษาได้ให้
ความสำคัญของคุณธรรมไว้ดังนี้

วีระ บำรุงรักษา (2541, น.13) สรุปว่าคุณธรรมเป็นพื้นฐานการแสดงออก
ของการกระทำที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น อนึ่งคุณธรรมเป็นบ่อเกิดของจริยธรรมและ
เป็นแก่นของค่านิยม

โกสินทร์ รัชสิยาพันธ์ (2530, น.20) สรุปว่า คุณธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามที่
ควรปลูกฝังและดำรงไว้คุณธรรมก่อให้เกิดคุณธรรมอื่นๆ คือ เมื่อฝึกคุณธรรมใดคุณธรรมหนึ่งแล้ว
ก็พลอยได้คุณธรรมอื่นๆ ไปด้วยแต่ถ้าปล่อยให้เกิดเลวหนึ่งเกาะกุมก็เลวอีกหลายอย่างก็จะเกิดตามมา
ด้วยเช่นกัน คุณธรรมยังเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพผู้สนใจพัฒนาบุคลิกภาพจะต้องสนใจฝึกฝน
คุณธรรมให้มั่นคงในชีวิตประจำวันไว้ อย่างไรก็ตามนั้นหมายความว่าได้กำหนดหลักจริยธรรมไว้ให้
ปฏิบัติเช่นนั้นแต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าจริยธรรมอิงอยู่กับคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว
แท้ที่จริงนั้นจริยธรรมหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียมประเพณี โดยนัยนี้ บางคนเรียกหลักแห่ง
ความประพฤติอันเนื่องมาจากคำสอนทางศาสนาว่าศีลธรรมและเรียกหลักธรรมแห่งการประพฤติ
อันพัฒนามาจากแหล่งอื่นๆ ว่า “จริยธรรม” จริยธรรมไม่แยกเด็ดขาดจากศีลธรรมแต่จริยธรรม
จะมีความหมายกว้างกว่าศีลธรรมเพราะศีลธรรมจะเป็นหลักคำสอนทางศาสนาที่ว่าด้วยความ
ประพฤติชอบส่วนจริยธรรม หมายถึง หลักแห่งความประพฤติปฏิบัติชอบอันวางรากฐาน
อยู่บนหลักคำสอนของศาสนาปรัชญาและขนบธรรมเนียมประเพณีอีกทั้งจริยธรรมไม่มีบทลงโทษ
ดังนั้นคนจึงมีจริยธรรมเพราะแรงจูงใจ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรม
ในฐานะเป็นแรงหนุนจากภายนอกเพื่อให้คนมีจริยธรรม จากนิยามที่ยกมานั้นจึงสามารถประมวล

สรุปความได้ว่าจริยธรรม คือ แนวทางการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีเป็นประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม

พระราชวิสุทธิโมลี (2526, น.2) ให้ความหมายของคำว่าจริยธรรมว่า ธรรมที่ควรประพฤติเป็นการนำเอาความรู้ความเข้าใจเรื่องสภาวะความเป็นจริงของธรรมชาติของชีวิตของโลกในแง่มุมต่างๆ (สังขธรรม) มาทำให้เกิดประโยชน์ในชีวิตในสังคมได้อย่างแท้จริง เป็นการทำให้เกิดผลทางปฏิบัติและผลนั้นก็คือสันติสุขรูปแบบต่างๆ ตามที่ทฤษฎีกำหนดหรือวางเป้าไว้อาจให้คำนิยามจริยธรรมว่า “เป็นหลักธรรมสำหรับพัฒนาธรรมจริยา” ก็ได้

2. ความสำคัญของจริยธรรม

วีระ บำรุงรักษ์ (2541, น.34-38) จริยธรรมเป็นเครื่องมือยุทธศาสตร์ของชาติและสังคมเป็นเครื่องชี้วัดความเจริญความเสื่อมของสังคมหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาที่เหนือกว่าความเจริญทางวัตถุ รากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การยอมรับนับถือซึ่งกันและกันของทุกคนและทุกกลุ่มในสังคมรากฐานของความเข้มแข็งของชาติ กองทัพและกลุ่มอาชีพ เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นอำนาจกำลังรบที่ไม่มีตัวตนและเป็นตัวคูณอำนาจกำลังรบ

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, น.45-49) สรุปว่า การทำผิดพลาดทางจริยธรรมจะส่งผลอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศ จริยธรรมจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการรับมือปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ถ้าประชาชนมีจริยธรรมเป็นที่ตั้งปัญหาต่างๆ ก็จะสามารถบรรเทาไปในทางที่ดี

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2541, น.31) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง เรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ควรปฏิบัติและผู้ปฏิบัติจะต้องรู้เวลาโอกาสและสถานการณ์เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ

พนัส หัสนาสินทร์ (2526, น.44) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม คือ ความประพฤติอันถึงปฏิบัติต่อตนเองต่อผู้อื่นและสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกษมสุขขึ้นในสังคมและสมาชิกของสังคม การที่ปฏิบัติให้เป็นเช่นนั้นผู้ปฏิบัติต้องรู้จักว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ดังนั้นการปฏิบัติตามจริยธรรมจึงต้องประกอบกันทั้งความรู้สติทางจิต

สาโรช บัวศรี (2522, น.18) ได้สรุปว่า จริยธรรมคือแนวทางการประพฤติเพื่อยู่ด้วยกันได้อย่างร่มเย็นในสังคมจริยธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ถ้าสังคมใดมีจริยธรรมสูงสังคมนั้นจะมีแต่ความเจริญผู้มีจริยธรรมสูงจะประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีและบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าอันพึงประสงค์

ศูนย์เครื่องสำอางค์ความรู้สาธารณะด้านการจัดการทุนมนุษย์ (2550, น.15) กล่าวไว้ว่า ความสำคัญของบทบาทคุณธรรมจริยธรรมอันเป็นพื้นฐานการพัฒนาทุนมนุษย์สะท้อนชัดเจนจากบทความเรื่อง “จิตสาธารณะ” ทุนของมนุษย์ในโลกยุคใหม่

สรุป จริยธรรม คือ แนวทางและสิ่งที่ดีที่ปฏิบัติและปฏิบัติจะต้องรู้เวลาโอกาสและสถานการณ์เพื่อให้สอดคล้องกับกฎระเบียบในสังคมเพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกษมสุขขึ้นในสังคมและสมาชิกของสังคม

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า ความสำคัญของคุณธรรมทำให้เกิดจริยธรรมค่านิยมที่เหมาะสมส่งผลสู่การนำไปปฏิบัติที่ถูกต้องตลอดจนทำให้เกิดความสุขความพึงพอใจให้กับตนเองและทำให้เกิดความสุขความพึงพอใจให้กับตนเองและทำให้เกิดสันติสุขต่อสังคมซึ่งคุณธรรมสามารถที่จะปลูกฝังกันได้เมื่อบุคคลเกิดคุณธรรมอย่างหนึ่งก็จะส่งผลให้เกิดคุณธรรมด้านอื่นๆ ตามมา

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและจริยธรรม

จากความหมายซึ่งได้มีนักการศึกษานักปราชญ์นักศาสนาได้ให้คำจำกัดความ คำว่า คุณธรรมจริยธรรมไว้ซึ่งจะเห็นได้ว่าจะมีความหมายใกล้เคียงกันมากแต่ก็สามารถเห็นความแตกต่างกันบ้าง ดังนี้

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2552, น.67-70) ที่ปรึกษาโครงการพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้สาธารณะด้านการจัดการทุนมนุษย์สำนักงาน ก.พ. ได้อธิบายถึงความจำเป็นในการเร่งพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศไทยว่าโลกในปัจจุบันได้เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมมาสู่สังคมฐานความรู้ซึ่งกุญแจแห่งความสำเร็จในสังคมฐานความรู้นั้นประกอบไปด้วย 1) รู้หรือไม่ว่าในโลกนี้มีอะไร (Knowing) 2) รู้แล้วนำมาคิดต่อยอดได้หรือไม่ (Thinking) 3) นำความคิดนี้ไปใช้ในเชิงพาณิชย์ได้หรือไม่ (Serving) 4) นำความรู้ที่มีและได้มานั้นมาเป็นประสบการณ์ได้หรือไม่ (Experiencing) ทั้ง 4 ข้อนี้คือองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมฐานความรู้แต่ในสังคมหลังฐานความรู้จะมีองค์ประกอบที่สำคัญอีก 4 ข้อ เข้ามาเพิ่มเติมซึ่งประกอบไปด้วย 1) ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อกัน (Trusting) 2) ความใส่ใจต่อผู้อื่น (Caring) 3) การแบ่งปันกับผู้อื่น (Sharing) 4) ความร่วมมือร่วมใจ (Collaborating) ดังนั้น ในโลกยุคสังคมหลังฐานความรู้จะเป็นการรวมกันขององค์ประกอบหลักจากสังคมทั้งสองยุคแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของโลกที่กำลังย้อนกลับไปสู่ค่านิยมในเรื่องของจิตใจที่ดีงามในยุคของสังคมเกษตรกรรมแต่ในขณะเดียวกันมนุษย์ก็ได้นำเอาเทคโนโลยี การสื่อสารมาใช้ให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2548, น.55) ได้กล่าวไว้ว่าจริยธรรมเป็นคำที่แสดงออกถึงคุณภาพจิตใจคนเป็นสิ่งที่อยู่ภายในใจคนส่วนคุณธรรมเป็นคำที่สื่อแสดงถึงคุณภาพของจิตใจเช่นเดียวกับจริยธรรมแต่ขณะเดียวกันก็สื่อแสดงถึงความมีตัวตนของมันเองด้วยจริยธรรมมีความหมาย

ที่ใช้หนักไปทางความประพฤติที่ดีงามหรือถูกต้องกับมดีของสังคมมากกว่าส่วนคุณธรรมเน้นเรื่องภายในจิตใจอย่างแท้จริง

กรมสามัญศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ (2532, น.2) ได้กล่าวว่า ค่านิยมเป็นความคิดเห็นในเรื่องความดีเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความประพฤติของคนและมีเกณฑ์ในการตัดสินความดีด้วยคุณธรรมและจริยธรรมเนื่องจากความหมายของคำเหล่านี้มีความใกล้เคียงกันมากจนบางครั้งจะเรียกค่านิยมที่เป็นเรื่องความประพฤติในสิ่งที่ควรปฏิบัติในชื่อของคุณธรรมจริยธรรมไปเลยก็มี ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของคุณธรรมจริยธรรมมีความหมายเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดในเรื่องความดีความประพฤติปฏิบัติเป็นจริยธรรมโดยมีเกณฑ์ตัดสินที่มีความแน่นอนเชื่อถือได้คือ คุณธรรมจริยธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้แต่คุณธรรมค่อนข้างมีความคงตัวและเป็นสิ่งที่บอกถึงคุณภาพของจิตใจ

สุทธิพงษ์ ไชยเทพ (2539, น.20-25) ท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ทำไมคนไทยจึงเรียนพระพุทธศาสนา” ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. จริยศึกษาเพื่อรับมือกับปัญหาของยุคพัฒนาจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและสังคมที่จะดำรงอยู่อย่างมีสันติสุขและจริยศึกษาก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและสังคมที่ดำรงอยู่อย่างมีจริยธรรม โดยเฉพาะในยุคสมัยนี้สังคมมีสภาพเสื่อมโทรมทางจิตใจผู้คนห่างเหินจากศีลธรรมจำเป็นจะต้องเร่งรัดการสร้างเสริมจริยธรรมและการพัฒนาจิตใจ จริยศึกษาควรได้รับการเน้นหนักเป็นพิเศษถ้ายังปรารถนาความเจริญในวิถีทางของการพัฒนาอุตสาหกรรมก็ควรจะต้องเข้าถึงความเจริญนั้นในสภาพที่ดีกว่าและมีปัญหาน้อยกว่าประเทศที่พัฒนาไปก่อนด้วยการจัดการศึกษา โดยเฉพาะจริยศึกษาที่ป้องกันปัญหาและพัฒนาคนได้ตรงจุดตรงเป้า

2. ระบบจริยธรรมที่สอดคล้องกับพื้นฐานเดิมของสังคมไทยพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งแห่งคำสอนและระบบจริยธรรมที่หยั่งรากฝังลึกลงแล้วในพื้นฐานของสังคมไทย แม้ว่า ปัจจุบันในระดับพื้นผิวจะมองเห็นว่าผู้คนห่างเหินจากหลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนาก็ยังสืบต่ออยู่แน่นหนาในรากฐานทางวัฒนธรรมของไทยการสอนจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาหรือการนำพระพุทธศาสนาไปใช้ในการสอน จริยศึกษาเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกลมกลืนกับรากฐานทางวัฒนธรรมและพื้นฐานทางจิตใจของคนไทยเป็นจริยธรรมที่กลมกลืนบนพื้นฐานที่ต่อเนื่อง อีกทั้งเป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เป็นประโยชน์ซึ่งทำให้พร้อมที่จะทำงานได้ง่ายฉับไวกว่าและเบาแรงกว่าการกระทำด้วยวิธีอย่างอื่นจึงไม่มีเหตุผลที่จะปฏิเสธการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ในทางจริยธรรม

3. ชาวพุทธควรมีสิทธิเรียนจริยศึกษาแบบพุทธการปลูกฝังจริยธรรมต้องดำเนินไปอย่างมีกระบวนการและเป็นระบบ โดยสอดคล้องกับกฎเกณฑ์แห่งสังฆกรรมที่รองรับเป็นพื้นฐานการที่สังคมไทยยอมรับพระพุทธศาสนาและนับถือสืบต่อกันมา ก็เพราะมีความเชื่อในพระปริชาญาณของพระพุทธเจ้าว่าได้ทรงค้นพบสังฆกรรมและทรงสั่งสอนระบบจริยธรรมที่ถูกต้องจริงแท้ตรงตามสังฆกรรมนั้นจึงเห็นชอบและพอใจที่นำเอาหลักเกณฑ์ทางศีลธรรมหรือระบบการปลูกฝังจริยธรรมของพระพุทธศาสนา

มาใช้เป็นระบบชีวิตทางศีลธรรมของคน การศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับคนไทยคือพระพุทธศาสนากลายเป็นเรื่องที่คนไทยจะต้องรู้ในฐานะที่เป็นสถาบันสังคมเป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ใหญ่กว้างครอบคลุมเป็นเนื้อหาสาระสำคัญของวัฒนธรรมไทยและเป็นมรดกของชนชาติไทยเมื่อมองกว้างๆ อย่างนี้การศึกษาพระพุทธศาสนาก็คือการเรียนรู้สิ่งที่คนที่อยู่ในสังคมไทยจะต้องรู้ อย่างหนึ่งในฐานะที่เป็นความรู้จักเรื่องราวของประเทศของคนหรือสิ่งที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมของคนเป็นสิ่งที่พลเมืองส่วนใหญ่ถึงประมาณร้อยละ 95 นับถือกันอยู่ มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่จะต้องเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมีสถานที่คือ วัดวาอาราม ตลอดจนถ้อยคำพูดจาภาษาสื่อสารที่จำกัดตายตัว ด้วยเหตุนี้จึงเป็นความรับผิดชอบของการศึกษาที่จะต้องจัดให้คนไทยได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาถ้าคนไทยไม่รู้จักพระพุทธศาสนาทั้งในด้านเนื้อหาและสถาบันก็คงต้องถือว่าเป็นความบกพร่องของการศึกษาไทย การจัดการศึกษาของไทยในความหมายหนึ่งก็คือการเตรียมคนไทยรุ่นใหม่ให้พร้อมที่จะมาอยู่ร่วมในสังคมไทยและมาช่วยพัฒนาสังคมไทยถ้าจัดการศึกษาไม่ถูกต้องละเลยสิ่งที่คนไทยควรจะต้องรู้ทำให้เขาไม่รู้จักรับปฏิบัติตัวไม่ถูกต้องจะไม่เป็นผลดีทั้งแก่ชีวิตของตัวเองและแก่สังคมไทยจึงน่าจะต้องยอมรับว่าเป็นการศึกษาแห่งยุค

มาลินี จุฑะรพ (2537, น.264; อ้างจาก Piaget.J.The Moral Judgement of the Child 1969) กล่าวว่าความเชื่อที่ว่าจริยธรรมเป็นเรื่องของลักษณะบางประการของบุคลิกภาพจะนั้น การพัฒนาจริยธรรมเป็นเรื่องของจิตใต้สำนึกซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้มาตั้งแต่อายุ 2-3 ขวบ พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลมาจากการที่เด็กได้ร่วมคบหาสมาคมกับผู้อื่นมากกว่าที่จะเป็นผลโดยตรงจากการพัฒนาทางร่างกายและทางประสาทหรือเป็นผลมาจากการแบรมสั่งสอนของพ่อแม่ครูและผู้ใหญ่ ในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget อธิบายว่าการฝึกหัดอบรมและระเบียบวินัยจากทางบ้านเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมของเด็กที่เขาได้รับรู้เด็กจะยอมรับเอาความเชื่อค่านิยมต่างๆ เหล่านี้ได้ก็ต่อเมื่อเขาได้เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นได้ใช้กฎเกณฑ์เหล่านั้นซึ่งเป็นผลที่เขาได้มีส่วนร่วมทางสังคมและได้แสดงบทบาทเด็กจะต้องสวมบทบาทของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับตนจึงจะทำให้เข้าใจผู้อื่นอย่างชนิดเอาใจเขามาใส่ใจเราเด็กจะต้องฝึกหัดคิดพิจารณาไตร่ตรองสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิหน้าที่และการแลกเปลี่ยนกันและกันหยั่งถึงจิตใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น

สรุป แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธาณะที่ทำการศึกษานงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา โดยแบ่งเป็น 1) บทนำ 2) ความหมายของจิตสาธาณะ 3) องค์ประกอบจิตสาธาณะของการ์ดเนอร์ (Gardner) 4) แนวคิดสำหรับพัฒนาจิตสาธาณะ 5) แนวโน้มการวิจัยเพื่อพัฒนาจิตสาธาณะ 6) การวัดจิตสาธาณะ 7) การพัฒนาจิตสาธาณะด้านการปรับพฤติกรรมทางปัญญา 8) การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม 9) ความสำคัญของคุณธรรม 10) ความสำคัญของจริยธรรม 11) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ

คุณธรรม จริยธรรมด้านจิตสาธารณะและความชำนาญด้านการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการฝึกฝนและพัฒนาความสามารถในการคิด (Ability to Think) ซึ่งแตกต่างจากมุมมองของการศึกษาแบบดั้งเดิม สามารถช่วยให้คนที่ทำงานต่างสาขากันเข้าใจในเรื่องเดียวกันมากยิ่งขึ้นรวมทั้งการแสวงหาความรู้และทักษะอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

จิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind)

1. ความหมายของจิตแห่งความชำนาญการ

ชมิท (Schmidt, 2009, p.56-60) กล่าวว่า “จิตแห่งความชำนาญการ” คือ คุญแจสู่ความสำเร็จในทุกอาชีพ “หากคิดจะเป็นมืออาชีพในโลกแห่งการทำงาน ความสามารถในการคิดได้อย่างอิสระนั้นสำคัญยิ่งกว่าทักษะทางด้านวิชาชีพ” เป็นคำกล่าวถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จในการทำงานของเขาในหนังสือเรื่อง Disciplined Minds : A Critical Look at Salaried Professionals and the Soul-Battering System That Shape Their Lives ซึ่ง ชมิท (Schmidt) มองว่าในโลกของภาคธุรกิจ บริษัทชั้นนำต่างๆ ล้วนต้องการบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในทักษะวิชาชีพต่างๆ เช่น ทนายความ นักบัญชี ฯลฯ แต่สิ่งที่บริษัทต่างๆ ต้องการนอกเหนือไปกว่านั้นคือ ทนายความ นักบัญชีหรือนักวิชาชีพใดก็ตาม ที่สามารถคิดเป็นทำเป็นประมวลข้อมูลและองค์ความรู้ที่มีทั้งหมดมาใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหาได้โดยไม่ต้องรอการชี้แนะหรือรอฟังคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา

ซึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จของ ชมิท (Schmidt) สอดคล้องแนวคิดจิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind) ของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008) ในหนังสือ “Five Minds for the Future” ที่ระบุถึงปัจจัยหรือคุณสมบัติที่สำคัญ 5 ด้านที่มนุษย์จำเป็นจะต้องมีเพื่อที่จะเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงและเพื่อที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบไปด้วย จิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind) จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) และจิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2553, น.26-30) กล่าวว่า “จิตแห่งความชำนาญการ” เป็นแนวคิดใหม่ด้านการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการฝึกฝนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด (Ability to Think) ซึ่งแตกต่างจากมุมมองของการศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นการท่องจำตามหลักวิชาการด้านต่างๆ โดยปราศจากการคิดประยุกต์พลิกแพลง

2. ประเภทของจิตแห่งความชำนาญการ

แบ่งออกเป็นสองนัย กล่าวคือ

นัยแรก : จิตแห่งความชำนาญการ หมายถึง ความรู้ความชำนาญในศาสตร์วิทยาการในแบบการมองภาพรวม โดยเข้าใจและประยุกต์ใช้วิทยาการแขนงต่างๆ (Multi Disciplinary) เพื่อตอบโจทย์หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้

แมค ไมเคิล (McMichael, and Gilloarn, 1984) กล่าวว่า ในมุมมองว่าระบบการศึกษาที่เน้นในด้านเนื้อหาวิชาการ (Subjects Matter) อาจสามารถสร้างเด็กให้เรียนเก่งหรือสอบได้คะแนนดีแต่ไม่สามารถรับประกันได้ว่าเด็กเหล่านี้จะประสบความสำเร็จหรือก้าวหน้าในชีวิตการทำงานได้ แม้กระทั่งการใช้ชีวิตประจำวันเพราะในโลกแห่งความเป็นจริงนั้น การตัดสินใจหรือแก้ปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่มีชุดความรู้ใดหรือสาขาวิชาใดที่ตอบโจทย์ได้ทั้งหมด (One Size Fit All) ดังนั้นการมีความรู้ความสามารถที่รอบด้านจะช่วยให้เราคิดเป็น ทำเป็น มองภาพปัญหาอย่างเป็นองค์รวมและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุดในที่สุด

ราวสัน (Rawson, 1994) ยังเชื่อว่าแนวคิด Disciplined Mind จะช่วยให้เกิดการ ทำงานข้ามสายงาน (Multidisciplinary Teamwork) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากจิตแห่งความชำนาญการจะช่วยให้คนที่ทำงานต่างสายงานสามารถพูดภาษาเดียวกันและเข้าใจในเรื่องเดียวกันได้มากยิ่งขึ้น

นัยที่สอง : จิตแห่งความชำนาญการ

จันทิรา ธนสงวนวงศ์ (2553, ออนไลน์) กล่าวว่า จิตแห่งความชำนาญการ คือ ความสามารถเชิงพฤติกรรมในการแสวงหา พัฒนาความรู้และทักษะอย่างไม่มีวันสิ้นสุดหรือที่การ์ดเนอร์ (Gardner) บรรยายว่า “Unending Training To Perfect A Skill”

3. ประโยชน์ของจิตแห่งความชำนาญการ

ในมุมมองนี้ประโยชน์ของจิตแห่งความชำนาญการได้ให้ความสำคัญกับระบบการศึกษา ระบบการศึกษาที่ดีจะต้องสร้างให้คนเป็นผู้ใฝ่ใฝ่ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองไปตลอดชีวิต (Lifelong Learner) อันจะส่งผลให้องค์กรหรือประเทศชาติกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในกระแสโลกาภิวัตน์และยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Based Economy)

กล่าวโดยสรุป แนวคิด “จิตแห่งความชำนาญการ” ของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008) สอนให้รู้จักกระบวนการและทักษะในการคิดที่ไม่ถูกจำกัดอยู่ในกรอบขององค์ความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังนั้นจิตแห่งความชำนาญการจึงเป็นเสมือนรากฐานสำคัญที่ทำให้คนเกิดความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) โดยนำกรอบความรู้ของศาสตร์อื่นๆ มาประยุกต์ใช้และสามารถทำความเข้าใจแก่นแท้และภาพรวมของปัญหา (Big Picture) จนทำ

ให้สามารถประยุกต์ใช้หรือสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาได้ นอกจากนี้จิตแห่งความชำนาญการยังช่วยให้คนมีความสามารถในการปรับตัว รู้จักต่อยอดความรู้และความคิดใหม่ๆ เป็นการพัฒนาตนเองให้เกิดความก้าวหน้าได้อย่างไม่หยุดยั้ง

4. คุณค่าของจิตแห่งความชำนาญการ

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2550, น.22-30) กล่าวว่า คุณค่าของจิตแห่งความชำนาญการสำหรับในเมืองไทยนั้น สำนักงาน ก.พ. ซึ่งรับผิดชอบการบริหารและพัฒนากำลังคนในภาครัฐ ได้ให้ความสำคัญต่อการปลูกฝังแนวคิดเรื่อง “จิตสาธารณะ” สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยในกรอบสมรรถนะ (Competency Model) ที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการบริหารทรัพยากรบุคคลแนวใหม่นั้นให้ความสำคัญต่อ “คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม” ที่เหมาะสมสำหรับการทำงานให้สำเร็จ ดังนั้นแนวคิดเรื่องจิตสาธารณะจึงเป็นเป้าหมายที่ “โครงการพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้สาธารณะด้านการจัดการทุนมนุษย์” นำมาส่งเสริมเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ของคนในราชการและประเทศชาติโดยรวม เพราะจิตแห่งความชำนาญการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศเนื่องจากเป็นแนวทางที่จะยกระดับความสามารถทางปัญญาของมนุษย์ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ทั้งในแง่ของการสร้างเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การยกระดับคุณภาพของสังคมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศจะต้องเผชิญต่อไปในอนาคตใน “ทุนมนุษย์”

1. ปลูกฝังให้รู้จักคิดแบบเป็นระบบและมีเหตุผล
2. ส่งเสริมการคิดนอกกรอบ
3. ทดลองและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้คิดเป็นทำเป็น
4. คิดแบบบูรณาการองค์รวม
5. ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2550, น.45) สรุปว่าสำหรับบริบทของประเทศไทย การปลูกฝัง Disciplined Mind จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นแนวทางที่ยกระดับความสามารถทางปัญญาของมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดทั้งในแง่การสร้างเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การยกระดับคุณภาพของสังคมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลผ่านมุมมองของการบริหารองค์กรในศตวรรษที่ 21 ผู้นำองค์กรต้องสามารถสร้างกลไกองค์กรเพื่อทำให้พนักงานได้ใช้พลังทางความคิดมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรธุรกิจ ส่วนใหญ่เกิดจากงานประเภทที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์มากกว่างานที่เน้น ทักษะแรงงานคน ซึ่งการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008) ให้ความสำคัญกับการเพิ่มจำนวนพนักงานที่รู้จักคิดต่อยอดจากความรู้ที่มีอยู่ ยกตัวอย่างเช่น

บริษัท GE และ Citigroup ที่สร้างเงื่อนไขกระตุ้นให้ตำแหน่งส่วนใหญ่ต้องใช้วิจารณ์ญาณและทักษะในการจัดการกับปัญหาเพื่อเป็นระบบให้พนักงานไม่หยุดยั้งการคิด

โลเวลและคาลูเดีย (Lowell & Caludia, 2004, p.34-49) เขียนไว้ในหนังสือ Mobilising Mind ว่า ยิ่งคนมีปฏิสัมพันธ์มากเพียงใด แนวโน้มที่จะเอาชนะฝ่าฟันความซับซ้อนในโลกยุคใหม่ก็จะง่ายยิ่งขึ้น ซึ่งแนวคิดนี้นำไปสู่บทสรุปที่สนับสนุนการลงทุนในเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้อย่างสะดวกสบายแต่ไม่ได้ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดแบบระดมสมองและไม่อาจสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานได้หากขาดความสัมพันธ์แบบซึ่งหน้า (Face-to-Face Relation)

เบนตัน (Benton, 2004, p.80-85) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง The Wisdom Network ว่า สภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนทำให้องค์กรแบบดั้งเดิมปรับตัวไม่ทันจึงเกิดองค์กรแบบใหม่ๆ ขึ้น เช่น รูปแบบองค์กรแบบ Matrix Organization ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการทำงานข้ามสายงาน แต่อย่างไรก็ดีเนื่องจากมีข้อจำกัดจากสายการบังคับบัญชาที่ซับซ้อนก่อให้เกิดการสับสนในการมอบหมายงานและการประเมินผลการปฏิบัติงาน ผลที่ตามมาคือ การชะงักงันของงานเพราะตัวพนักงานหน้างานเองไม่ต้องการตัดสินใจแก้ปัญหาในงานจึงใช้วิธีผลักขึ้นไปให้ผู้บังคับบัญชาตัดสินใจเพื่อป้องกันการบาดหมางใจระหว่างผู้บังคับบัญชาทั้งสอง สุดท้ายการจัดองค์กรแบบ Matrix Organization จึงไม่ก่อให้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลความรู้และไม่ช่วยให้คนทำงานข้ามสายงานทางออกสำหรับการแก้ปัญหานี้คือ การสร้างให้เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ซึ่งแท้จริงสิ่งที่จูงใจให้คนเกิดความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข้อมูลนั้นเกิดจากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในองค์กรอย่างไม่เป็นทางการและการสร้างแรงจูงใจด้วยรางวัลตอบแทนที่ไม่อยู่ในรูปของเงินทอง เช่น บรรยากาศในการทำงาน โอกาสก้าวหน้า ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับ เคโฮ (Kehoe, 2009, p.23-30) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง Mind Power Into the 21st Century ที่เขียนโดยที่กล่าวว่าในอนาคตนั้นการทำงานขององค์กรต่างๆ ทุกอย่างจะไม่มีแยกส่วน แต่จะเป็นเรื่องขององค์กรรวมทั้งสิ้น

พัชนี จันทรน้อย (2553, น.24) ผู้อำนวยการใหญ่สำนักงานกรรมการผู้อำนวยการใหญ่ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ให้แนวคิดว่า สิ่งที่จะช่วยให้ตนประสบความสำเร็จต้องเริ่มจากเป็นคนใฝ่รู้และเมื่อรู้แล้วจึงนำไปปฏิบัติให้เกิดเป็นผล ซึ่งเมื่อมีความรู้ในเรื่องที่ค้นคว้าในทุกมิติแล้วจึงถ่ายทอดประสบการณ์ แบ่งปันวิชาการให้บุคคลอื่นๆ

พัชนี เปรียบเทียบแนวคิดของ การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008) กับคำสอนพระพุทธเจ้าว่า ในบริบทของคนไทยการสร้างจิตวิทยาการให้เกิดขึ้นต้องนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้ดังนี้

1. โลกมีอะไรให้เรียนรู้และจะเรียนรู้อะไรที่ส่งเสริมให้เกิดวิทยาการใหม่
2. เมื่อรู้แล้วศึกษาแล้วจึงนำมาต่อยอดหรือปรับใช้อย่างไร
3. จะนำวิทยาการที่ได้มาไปใช้ในเชิงพาณิชย์อย่างไร
4. นำความรู้ที่ได้มาจากการทำงานมาเป็นประสบการณ์

ปัญหาการสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพแต่การจะขจัดปัญหาเหล่านั้นเบื้องต้นต้องปูพื้นฐานในหลัก สัปปริสธรรม 7 คือ หลักธรรมของคนดีหรือหลักธรรมของสัตตบุรุษ 7 ประการ ได้แก่ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักปฏิบัติ และรู้จักบุคคล

5. แนวทางการสร้าง Disciplined Mind ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล

การสร้างจิตแห่งความชำนาญการให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษา ออกเป็นดังนี้

1. การปลูกฝังให้รู้จักคิดแบบเป็นระบบและมีเหตุผลตามแนวคิดของ การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.22) คือ การสอนให้รู้จักคิดเป็นระบบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีการเรียนรู้ทฤษฎี ตั้งสมมุติฐาน ทำการทดลอง และปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้คำตอบที่แท้จริงและเป็นเหตุเป็นผล โดยไม่มองว่าความรู้และข้อมูลที่มีอยู่คือคำตอบสำหรับทุกสิ่ง แต่ต้องรู้จักการปรับตัว โดยนำความรู้หรือข้อมูลใหม่ๆ ที่ได้มาประยุกต์ดัดแปลงใช้เพื่อเป็นวิถีไปสู่คำตอบที่ได้ตั้งสมมุติฐานไว้

2. ส่งเสริมการคิดนอกกรอบในเรื่องนี้ (มีชัย วีระไวทยะ, 2000, น.23-25) นักวิชาการด้านการศึกษา กล่าวว่า การคิดนอกกรอบสังคมไทยยังขาดอยู่ เพราะสังคมไทยไม่เอื้ออำนวยต่อการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การศึกษาไทยยังสอนให้คนไทยเป็นผู้ตามมากกว่าผู้นำ จึงควรส่งเสริมให้เกิดการคิดนอกกรอบเริ่มตั้งแต่เด็กให้เกิดการเรียนรู้จากความสงสัย

3. ทดลองและลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองเพื่อให้คิดเป็นทำเป็นการสอนให้คิดเองทำเอง โดยมีพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำอยู่ห่างๆ ดังเช่น นักจิตวิทยา ชื่อ เปเจท (Piaget, 2007, p.67-69) กล่าวว่า การสอนเด็กต้องสอนตามลำดับการพัฒนา ไม่ใช่สอนตามที่ผู้ใหญ่ต้องการและต้องสอนโดยผ่านการเรียนรู้ให้ลงมือคิดลงมือทำเพื่อแก้ปัญหาไม่ใช่นั่งรอฟังคำตอบ คำบรรยายไปเรื่อยๆ เช่นเดียวกับที่ (ประเวศ วะสี, 2542, น.34) มีทัศนะว่า การเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติมีความสำคัญยิ่งเพราะจะทำให้เด็กมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ไม่ใช่อยู่แค่นตำราเรียน

4. คิดแบบบูรณาการองค์รวม บุคคลที่จะประสบความสำเร็จได้ในอนาคตจะต้องไม่ยึดติดแค่ความรู้เดิมที่มีแต่จะต้องนำประยุกต์และคิดต่อยอด อีกทั้งต้องมองปัญหาแบบเป็นองค์รวม (Holistic View) โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบรอบด้านจึงจะสามารถเข้าใจปัญหาได้ลึกซึ้งถึงแก่น เช่น ในเรื่องนี้ (ประเวศ วะสี, 2542, น.44) ที่มีพื้นฐานการศึกษาในสายวิทยาศาสตร์

แต่มีความสนใจในวิทยาการหลายแขนง โดยเฉพาะในด้านสังคมศาสตร์ จึงทำให้ท่านเข้าใจถึงธรรมชาติและปัญหาของมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง

5. ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.45) ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ที่หมายถึง การรับรู้ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตั้งแต่เกิดจนตายจากบุคคลหรือสถานบันใดๆ โดยสามารถจะเรียนรู้ด้วยวิธีเรียนต่างๆ อย่างมีระบบหรือไม่มีระบบโดยตั้งใจหรือโดยบังเอิญก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถเกิดการพัฒนาตนเองได้อย่างไม่รู้จักซึ่งต่างจากแนวคิดการศึกษาในอดีตที่ถือว่า การศึกษาเกิดขึ้นได้เฉพาะในสถาบันการศึกษาเท่านั้น ซึ่งความคิดเช่นนี้ ปัจจุบันไม่อาจใช้ได้เพราะสภาพสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วคนสามารถรับการศึกษาได้หลายทาง

บทสรุป จิตแห่งความชำนาญการ หมายถึง รากฐานที่ทำให้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการคิด รู้จักที่จะพลิกแพลงและประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการหรือความเชี่ยวชาญในสายงานวิชาชีพที่ตนมีอยู่มาปรับใช้กับศาสตร์อื่นๆ เพื่อประโยชน์ในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เกิดอิสระทางความคิดไม่ถูกบีบให้ยึดติดกับกรอบหนึ่งกรอบใดอันจะนำมาซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาในรูปแบบใหม่ๆ รวมไปถึงความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ที่องค์กร สังคม และประเทศชาติต้องการในการพัฒนา

จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind)

1. ความหมายของจิตแห่งการสังเคราะห์

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2550, น.34-40) กล่าวว่า จิตแห่งการสังเคราะห์ คือ การสร้างปัญญาแบบบูรณาการและการคิดเชิงสังเคราะห์จะช่วยให้เราเกิดความรอบคอบในแนวทางปฏิบัติเนื่องจากผ่านการคิดวิเคราะห์ที่มีข้อมูลอย่างครบถ้วนรอบด้าน ความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากความคิดจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยอันจะทำให้เราสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและตัวของเราได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.67) กล่าวในเรื่องนี้ว่าจิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) ซึ่งเป็น 1 ใน 5 จิต ที่ระบุไว้ในหนังสือ “Five Minds for the Future” ว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นจะต้องมีเพื่อที่จะเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงและเพื่อที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งมนุษย์ทุกคนจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการสังเคราะห์สิ่งรอบข้างเพื่อที่สามารถสร้างสรรค์และปรับตัวต่อสถานะอันคาดไม่ถึงได้ในอนาคต

2. ประโยชน์ของจิตแห่งการสังเคราะห์

การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.50-52) ได้รับแนวคิดเรื่องจิตแห่งการสังเคราะห์มาจาก Murray Gell-Mann นักฟิสิกส์ชาวสหรัฐฯ เจ้าของรางวัลโนเบลที่เคยกล่าวไว้เมื่อกว่า 15 ปีที่แล้วว่า “ในศตวรรษที่ 21 จิตที่สำคัญที่สุด คือ จิตแห่งการสังเคราะห์ หรือ

Synthesizing Minds” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่ข้อมูลข่าวสารมีการหลั่งไหลรวดเร็วโดยปราศจากข้อจำกัดของระยะทาง สถานที่และเวลา การมี “จิตสังเคราะห์” จะทำให้มนุษย์ไม่เสียเวลาในการกลั่นกรองข้อมูลจำนวนมากและสามารถเลือกรับข้อมูลที่จะนำไปใช้ประโยชน์และหลีกเลี่ยงจากข้อมูลที่ก่อให้เกิดโทษได้ซึ่งการ์ดเนอร์ (Gardner) เองก็เห็นพ้องเช่นนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเยาวชนให้มีความสามารถในการคิดเชิงสังเคราะห์ก็เท่ากับเป็นการสร้างเกราะคุ้มกันภัยร้ายที่คุกคามอนาคตของเยาวชนได้ โดยที่ผู้ปกครองยังสามารถให้อิสระแก่ลูกๆ ในการใช้ชีวิตได้โดยที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาและความเดือดร้อนต่อตนเองและสังคม

จันทิรา ธนสงวนวงศ์ (ออนไลน์, 2553) สรุปว่า ประโยชน์ของการมี “จิตสังเคราะห์” จึงเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานของคนในยุคนี้ “จิตแห่งการสังเคราะห์” เป็นทักษะที่ล้ำลึกมากกว่าการวิเคราะห์เนื่องจากเป็นการนำสิ่งต่างๆ ที่วิเคราะห์หรือทำการแยกแยะเพื่อทำการศึกษากลับมารวมเข้าด้วยกันในเชิงจินตนาการเพื่อมุ่งสู่ความเข้าใจภาพรวมและเกิดองค์ความรู้ เกิดมุมมองอย่างทะลุปรุโปร่งเป็นความเข้าใจที่ลึกซึ้งสามารถนำไปใช้ได้เหนือระดับการวิเคราะห์

จิตแห่งการสังเคราะห์ก่อให้เกิดปัญญาแบบบูรณาการเกิดความเข้าใจเสริมเพิ่มขึ้นจากเดิมและสามารถอธิบายต่อให้กับผู้อื่นได้อย่างครบถ้วน ชัดเจนและตรงประเด็นและการมี “จิตสังเคราะห์” ไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือเกิดกับนักคิดชั้นนำของโลกเท่านั้นเพราะการคิดสังเคราะห์เป็นสิ่งที่อยู่ในชีวิตมนุษย์อย่างเป็นธรรมชาติอยู่แล้วแนวทางการฝึกฝนให้เกิดจิตแห่งการสังเคราะห์นั้นควรเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็กให้ได้รับการฝึกฝนและส่งเสริมในประเด็นต่อไปนี้

1. เปิดประสบการณ์ ให้เด็กได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลรูปแบบใหม่
2. แสวงหาความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งฝึกรมองทุกสิ่งทุกอย่างให้เชื่อมโยงกัน และพยายามหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างมีเหตุมีผล
3. ฝึกตีประเด็นช่วยคิดให้ชัดเจนอย่าคิดคลุมเครือ ฝึกจับประเด็นจากบทความที่ได้อ่านทั้งจากหนังสือหรือสิ่งต่างๆ ที่ได้ดูได้ฟังมา
4. แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นเพื่อให้ข้อมูลที่สังเคราะห์ได้นั้นมีความเป็นกลางมากที่สุด

3. คุณค่าของจิตแห่งการสังเคราะห์

คุณค่าของจิตแห่งการสังเคราะห์นั้นมีมากมาย กล่าวโดยรวม คือสามารถทำความเข้าใจกับข้อมูลจำนวนมากอย่างรวดเร็วและไม่หลงทิศทางเพื่อสร้างสรรค์แนวคิดหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่ต้องไปเริ่มจากศูนย์หรือลองผิดลองถูกตั้งแต่วางเริ่มต้น ดังบัญญัติศัพท์ใหม่ที่ใช้กันว่า “นวัตกรรม” ซึ่งหมายถึง ความสามารถพลิกแพลงความรู้ที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์และพัฒนาจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2550, น.34-40) กล่าวว่า คุณค่าในวัยเรียน : จิตแห่งการสังเคราะห์ช่วยให้เด็กนักเรียนสามารถจับประเด็นของวิชาต่างๆ โดยแยกส่วนที่เป็นแก่น (Core) ออกมาจากรายละเอียด (Details) ทั้งหมด ทำให้ไม่ต้องท่องจำเนื้อหาวิชาที่มีมากมายและเข้าใจแนวคิดหรือประเด็นสำคัญๆ ในเรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

คุณค่าในวัยทำงาน : จิตแห่งการสังเคราะห์ช่วยในการเรียนรู้ข้อมูลและทักษะใหม่ๆ ที่สำคัญโดยจะนำมาผนวกกับงานในสายอาชีพเดิมที่มีอยู่ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ เป็นการต่อยอดทางความรู้ นอกจากนี้ “จิตสังเคราะห์” จะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทำให้สามารถถ่วงถ่วงข้อมูลที่มีจำนวนมากมหาศาลและทำให้ไม่หลงเชื่อในเรื่องหนึ่งเรื่องใดง่ายๆ

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2551, น.23-30) สรุปว่าการที่ชาติหรือบุคคลจะสร้างนวัตกรรมได้นั้นจึงต้องมีการคิดแบบสังเคราะห์ซึ่งเป็นการต่อยอดความรู้ที่มีอยู่เดิมให้ขยายไปจนเกิดมุมมองใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างครอบคลุมและถูกต้องซึ่งถือเป็นอีกเป้าหมายหนึ่งที่สำนักงาน ก.พ. มุ่งหวังให้เกิดการปลูกฝังแนวคิดนี้ให้กับทุนมนุษย์ของคนในชาติภายใต้ “โครงการพัฒนาเครือข่ายของคณาจารย์และบุคลากรทางการจัดการทุนมนุษย์” เพื่อพัฒนาความสามารถทางปัญญาของมนุษย์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพของสังคมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศจะต้องเผชิญต่อไปในโลกอนาคต

พิชัย วาสนาส่ง (2546, น.45) ประธานกรรมการการต่างประเทศสถานิติบัญญัติแห่งชาติและนักวิเคราะห์ข่าวกว่า 46 ปี ยกย่องให้พระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบการสังเคราะห์ว่าการจะสร้างศักยภาพในหน่วยงานต้องพยายามศึกษาหลักธรรมเนื่องจากพระพุทธเจ้าสอนไม่ให้เชื่อในสิ่งที่ยังไม่ได้ทดลองทำและหากทำแล้วได้ผลดียอมเป็นหลักธรรมของการทำงานสู่ความสำเร็จพระพุทธเจ้าเป็นดั่งนักสังเคราะห์ธรรมชาติเห็นได้จากการนำฤดูกาลมาเปรียบเทียบกับหลักการใช้ชีวิตของมนุษย์ที่ว่า การเกิดเสมือนฤดูใบไม้ผลิที่ทำให้เกิดความงอกงาม ฤดูร้อนเหมือนการแก่ที่ทุกสิ่งเริ่มโรยรา ฤดูใบไม้ร่วงเสมือนการเก็บใช้ได้ป่วยและฤดูหนาวเหมือนกับการตายของมนุษย์โดยเบื้องต้นของการวิเคราะห์เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับองค์กรต้องเริ่มมองที่ตนเองและเมื่อพบกับเป้าหมายแห่งความเจริญแล้วจึงวิเคราะห์คนอื่นและสังคมโดยรวม

การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.45) อธิบายว่า การฝึกฝนให้เกิดจิตแห่งการสังเคราะห์ควรส่งเสริมในประเด็น ดังนี้ 1) เปิดประสบการณ์ 2) แสวงหาความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง 3) ฝึกตีประเด็นช่วยคิดให้ชัดเจนและ 4) แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น

“การคิดเชิงสังเคราะห์จะช่วยให้เราเกิดความรอบคอบในแนวทางปฏิบัติ เนื่องจากผ่านการคิดวิเคราะห์ที่มีข้อมูลอย่างครบถ้วนรอบด้าน ความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากความคิดจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อย อันจะทำให้เราสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์

ต่อสังคมและตัวของเรได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด” ข้อความดังกล่าวเป็นคำกล่าวของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550, น.14-20) ในวารสาร Harvard Business Review ที่ทำการสำรวจและสอบถามถึงคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดของผู้ผู้นำในศตวรรษที่ 21 “Breakthrough Idea for 2006” จากนักคิด ผู้ที่มีชื่อเสียงในแขนงต่างๆ จำนวนกว่า 20 ท่าน

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2550, น.22-25) กล่าวว่า การที่ชาติหรือบุคคลจะสร้างนวัตกรรมได้นั้นจึงต้องมีการคิดแบบสังเคราะห์ซึ่งเป็นการต่อยอดความรู้ที่มีอยู่เดิมให้ขยายไปจนเกิดมุมมองใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างครอบคลุมและถูกต้องซึ่งเป็นอีกเป้าหมายหนึ่งที่ สำนักงาน ก.พ. มุ่งหวังให้เกิดการปลูกฝังแนวคิดนี้ให้กับทุนมนุษย์ของคนในชาติภายใต้ “โครงการพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้สาธารณะด้านการจัดการทุนมนุษย์” เพื่อพัฒนาความสามารถทางปัญญาของมนุษย์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพของสังคมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศจะต้องเผชิญต่อไปในโลกอนาคต

สรุป จิตแห่งการสังเคราะห์ หมายถึง ทักษะที่ล้ำลึกมากกว่าการวิเคราะห์เนื่องจากการเป็นการนำสิ่งต่างๆ ที่เราวิเคราะห์หรือทำการแยกแยะเพื่อทำการศึกษากลับมารวมเข้าด้วยกันในเชิงจินตนาการเพื่อมุ่งสู่ความเข้าใจภาพรวมและเกิดองค์ความรู้ เกิดมุมมองอย่างทะลุปรุโปร่งเป็นความเข้าใจที่ลึกซึ้งสามารถนำไปใช้ได้เหนือระดับการวิเคราะห์จิตแห่งการสังเคราะห์ ก่อให้เกิดปัญญาแบบบูรณาการเกิดความเข้าใจเสริมเพิ่มขึ้นจากเดิมและสามารถอธิบายต่อให้กับผู้อื่นได้อย่างครบถ้วนชัดเจนและตรงประเด็นและการมี “จิตสังเคราะห์” ไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือเกิดกับนักคิด ชั้นนำของโลกเท่านั้นเพราะการคิดสังเคราะห์เป็นสิ่งที่อยู่ในชีวิตมนุษย์อย่างเป็นธรรมชาติอยู่แล้วแนวทางการฝึกฝนให้เกิดจิตแห่งการสังเคราะห์นั้น

จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind)

1. ความหมายของจิตแห่งการสร้างสรรค์

จิตแห่งการสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการทางความคิดในการสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์และหลุดจากกรอบเดิมการสร้างสรรค์จะสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างขณะเดียวกันความคิดสร้างสรรค์ยังสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาเนื่องจากการมองปัญหาในมุมที่แตกต่างซึ่งอาจทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดโดยผลงานความคิดสร้างสรรค์จำนวนมากนั้นเกิดขึ้นมาเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา

การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.67) มีข้อสังเกตว่าความคิดสร้างสรรค์มีความคล้ายคลึงกับคิดสังเคราะห์ 2 ประการ คือ

- 1) ต้องการข้อมูลและความรู้ที่สั่งสมเอาไว้เพื่อเป็นต้นทุนที่ใช้ในการคิด
- 2) ต้องการมุมมองใหม่ๆ หรือมุมมองที่แตกต่างในการมองปัญหา

กล่าวได้ว่าความคิดสร้างสรรค์ที่ยิ่งใหญ่หลายๆ ครั้ง ล้วนเกิดขึ้นจากความพยายามในการสังเคราะห์สิ่งต่างๆ นั้นเอง

ทอร์เรนซ์ (Torrance, 2008, p.37-40) กล่าวว่า “ความคิดสร้างสรรค์หมายถึง กระบวนการที่บุคคลไวต่อปัญหาข้อบกพร่อง ช่องว่างในด้านความรู้ สิ่งที่เขาหายไปหรือสิ่งที่ไม่ประสานกันและไวต่อการแยกแยะสิ่งต่างๆ ไวต่อการค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาไวต่อการเดาหรือการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับข้อบกพร่องทดสอบและทดสอบอีกครั้งเกี่ยวกับสมมติฐานจนในที่สุดสามารถนำเอาผลที่ได้ไปแสดงให้ปรากฏแก่ผู้อื่นได้”

กิลฟอร์ด (Guilford, 2004, p.23-25) กล่าวว่า “ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองในการคิดหลายทิศทาง ซึ่งมีองค์ประกอบความสามารถในการริเริ่มความคิด ความคล่องในการคิด ความยืดหยุ่นในการคิดและความสามารถในการแต่งเติมและให้คำอธิบายใหม่ที่เป็นการติดตามหลักเหตุผลเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียวแต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของความคิดสร้างสรรค์คือความคิดริเริ่ม นอกจากนี้ กิลฟอร์ดเชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่พรสวรรค์ที่บุคคลมีแต่เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวบุคคลซึ่งมีมากน้อยไม่เท่ากันและบุคคลแสดงออกมาในระดับต่างกัน”

นอกจากนี้ กิลฟอร์ด (Guilford, 2004, p.145-151) ได้ศึกษาลักษณะพื้นฐานของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมาทั้งหมด 5 ประการ ดังนี้

1. ความรู้สึกไวต่อปัญหา หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความสามารถในการจดจำปัญหาต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการเข้าถึงหรือการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่เข้าใจผิด สิ่งที่เขาเชื่อเท็จจริง สิ่งที่เป็นมโนทัศน์ที่ผิดหรืออุปสรรคต่างๆ ที่ยังมีดมนอยู่ ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า ความรู้สึกไวต่อปัญหาของบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเพราะบุคคลจะไม่สามารถแก้ปัญหาจนกว่าเขาจะรู้ว่าปัญหานั้นคืออะไรหรืออย่างน้อยเขาจะต้องรู้ว่าเขากำลังประสบปัญหาอยู่

2. ความคล่องในการคิด หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความสามารถในการผลิตแนวความคิดจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็วแล้วเลือกแนวความคิดที่ดีที่สุดมาใช้แก้ปัญหา สิ่ง que แสดงลักษณะพิเศษของความคล่องในการคิด นอกจากการผลิตแนวความคิดที่มากมายและรวดเร็วแล้วแนวความคิดที่ผลิตขึ้นมาใหม่นั้นควรจะเป็นแนวความคิดที่แปลกใหม่และดีกว่าแนวความคิดที่อยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ บุคคลที่ได้ชื่อว่ามี ความคล่องในการคิดจะต้องมีความสามารถปรับเปลี่ยนทิศทางในการคิดได้เป็นอย่างดี

3. ความคิดริเริ่ม หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความสามารถในการค้นหาแนวทางใหม่ๆ หรือวิธีการแปลกๆ แตกต่างกันออกไปมาใช้ในการแก้ปัญหา ความคิดริเริ่มเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในวงการธุรกิจ ผู้บริหารจำเป็น

ที่ข้องแสวงหาแนวทางใหม่ๆ มาแก้ปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากจะต้องแสวงหาแนวทางใหม่ๆ แล้วยังจำเป็นจะต้องปรับปรุงแนวทางใหม่ๆ เหล่านี้มาช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาพการณ์ใหม่ๆ ดังนั้น นักบริหารจำเป็นจะต้องสร้าง “ความคิดริเริ่ม” ให้เกิดขึ้น ที่กล่าวว่าความคิดริเริ่มเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักบริหารในวงการธุรกิจ ก็เนื่องมาจากว่าการประกอบธุรกิจนั้นมีการแข่งขันกันมาก โดยเฉพาะในด้านการผลิตสินค้าให้เป็นที่ต้องการของตลาดให้มีความแปลกใหม่ คุณภาพดี และราคาถูกลงซึ่งความคิดริเริ่มจะช่วงแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้มาก

4. ความยืดหยุ่นในการคิด หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะมีความสามารถในการหาวิธีการหลายๆ วิธีมาแก้ไขปัญหาแทนที่จะใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งเพียงวิธีเดียว บุคคลที่มีความยืดหยุ่นในการคิดจะจดจำวิธีแก้ปัญหาที่เคยใช้ไม่ได้ผลทั้งนี้เพื่อที่จะไม่นำมาใช้ซ้ำอีก แล้วพยายามเลือกหาวิธีการใหม่ที่คิดว่าแก้ปัญหาได้มาแทน ซึ่งความยืดหยุ่นในการคิดจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความคล่องในการคิดนั่นคือ ความยืดหยุ่นในการคิดและความคล่องในการคิดจะเป็นความสามารถของบุคคลในการหาวิธีการคิดหลายๆ วิธีเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา เป็นความจริงที่ว่า บุคคลสร้างแนวความคิดหรือวิธีการแก้ปัญหาได้ 20-30 วิธีเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาซึ่งจะได้ผลดีกว่าบุคคลที่หาวิธีการแก้ปัญหาเพียง 2-3 วิธีและใช้ไม่ได้ผล ดังนั้น ถ้าบุคคลจะพัฒนาหรือปรับปรุงความยืดหยุ่นในการคิดก็จะกระทำได้โดยการพยายามหาวิธีการแก้ปัญหาหลายๆ วิธีและวิเคราะห์ปัญหาในหลายมุมมอง ซึ่งจะช่วยให้เขาพัฒนาความยืดหยุ่นทางการคิดได้เป็นอย่างดี

5. แรงจูงใจ หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงมักมีแรงจูงใจสูงเพราะแรงจูงใจเป็นลักษณะสำคัญของบุคคลในการที่จะแสดงตนว่าเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ แรงจูงใจนี้สามารถทำให้บุคคลกล้าแสดงความสามารถที่ไม่เหมือนใครออกมาอย่างเต็มที่หรืออาจจะมากกว่าคนอื่น ๆ บุคคลที่มีแรงจูงใจสูงนี้จะให้ความสนใจในการหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยความกระตือรือร้นและสิ่งทีผลักดันให้เกิดความกระตือรือร้น ก็คือ แรงจูงใจ เนื่องจากแรงจูงใจเป็นสิ่งที่สำคัญของการเตรียมปัญหา เราพบว่าความสำเร็จในชีวิตส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ เทเลอร์และฮอลต์แลนด์ ชี้ให้เห็นว่าคนที่มีความคิดสร้างสรรค์มักจะมีแรงจูงใจสูงในการที่จะทำให้ผลผลิตดีขึ้นด้วย

แมรี่ (Marry, 2010, p.90-95) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือ กระบวนการคิดของสมองซึ่งมีความสามารถในการคิดได้หลากหลายและแปลกใหม่จากเดิมโดยสามารถนำไปประยุกต์ทฤษฎีหรือหลักการ ได้อย่างรอบคอบและมีความถูกต้องจนนำไปสู่การคิดค้นและสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่หรือรูปแบบความคิดใหม่ นอกจากลักษณะการคิดสร้างสรรค์ดังกล่าวนี้แล้วยังมีสามารถมองความคิดสร้างสรรค์ในหลายอย่างซึ่งอาจจะมองในแง่ที่เป็นกระบวนการคิดมากกว่าเนื้อหาการคิดโดยที่สามารถใช้ลักษณะการคิดสร้างสรรค์ในมิติ

ที่กว้างขึ้น เช่นการมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน การเรียน หรือกิจกรรมที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ด้วย อย่างเช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์หรือการเล่นกีฬาที่ต้องสร้างสรรค์รูปแบบเกมส์ให้หลากหลายไม่ซ้ำแบบเดิม ลักษณะการคิดสร้างสรรค์ต่างๆ ที่กล่าวมานั้นต่างก็อยู่บนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์โดยที่บุคคลสามารถเชื่อมโยงนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้คือการฝึกการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยกระบวนการพัฒนาจิตเหนือสำนึก การพัฒนาของมนุษย์นั้นจะต้องพัฒนา 3 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจและสมอง การพัฒนาสมองโดยการฝึกให้คิดแบบสร้างสรรค์เป็นการพัฒนาที่ง่ายและมีพลังอย่างยิ่งในการที่จะนำความสำเร็จมาสู่ผู้ที่สามารถพัฒนาได้ กระบวนการฝึกการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย การฝึก ดังต่อไปนี้

1. การใช้สมองซีกขวาเชื่อมโยงกับสมองซีกซ้าย
2. การฝึกการคิดนอกกรอบ
3. การฝึกการคิดทางบวก
4. การฝึกการคิดแบบริเริ่ม คล่องตัว ยืดหยุ่นและละเอียดลออ ฯลฯ

และที่สำคัญยิ่ง คือ การฝึกดึงเอาพลังจิตเหนือสำนึก (Super Conscious) ขึ้นมาทำงานในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่และมีคุณค่า ความคิดสร้างสรรค์มิใช่พรสวรรค์แต่เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถฝึกและพัฒนาได้ การฝึกก็ไม่ยาก สนุกและใช้เวลาเพียง 2 วัน โดยผ่านกระบวนการพัฒนาทางจิตเหนือสำนึกและการคิดแบบ Problem Solving โอมารา (Omera, 2009, p.56-57) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นความคิดที่เกิดจากจิตอันปราศเปรียวและรวดเร็ว สามารถจับหัวใจประเด็นของปัญหาจากข้อเท็จจริง คำพูด แผนภูมิ ความคิดเห็นต่างๆ แล้วนำมาสร้างเป็นข้อเสนออย่างมีพลัง มีความสดใส โน้มน้าวจิตใจของผู้พบเห็น

2. ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

เอมาบิล (Amabile, 2007, p.34-38) กล่าวว่า วิวัฒนาการของอารยธรรมมนุษย์นับจากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้นล้วนแต่เกิดได้เพราะกระบวนการคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น การมีความคิดสร้างสรรค์สามารถนำไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่ๆ ทางวิทยาศาสตร์ นวัตกรรมหรือกระบวนการใหม่ๆ ทั้งในแง่ของสังคมและเศรษฐกิจและนับวันองค์กรต่างๆ จะยิ่งตระหนักถึงความจำเป็นของความคิดสร้างสรรค์ทั้งในแง่ของการสร้างและคิดค้นนวัตกรรมและผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ หรือการปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการ

ทอร์เรนซ์ (Torrance, 2008, p.22-26) นิยามความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นกระบวนการของความรู้สึกไวต่อปัญหา หรือสิ่งที่บกพร่องขาดหายไปแล้วรวบรวมความคิดตั้งเป็นสมมติฐานขึ้น ต่อจากนั้นก็ทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อทดสอบ

สมมติฐานนั้นกระบวนการเกิดความคิดสร้างสรรค์ตามทฤษฎีของทอร์เรนซ์ สามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การค้นหาข้อเท็จจริง (Fact - Finding) เริ่มจากการความรู้สึกกังวลสับสนวุ่นวายแต่ยังไม่สามารถหาปัญหาได้ว่าเกิดจากอะไร ต้องคิดว่าสิ่งทำให้เกิดความเครียดคืออะไร
2. การค้นพบปัญหา (Problem - Finding) เมื่อคิดจนเข้าใจจะสามารถบอกได้ว่าปัญหาด้านใดคืออะไร
3. กล้าคนพบความคิด (Ideal - Finding) คิดและตั้งสมมติฐานทดลองรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อทดสอบความคิด
4. การค้นพบคำตอบ (Solution - Finding) ทดสอบสมมติฐานจนพบคำตอบ
5. การยอมรับจากการค้นพบ (Acceptance - Finding) ยอมรับคำตอบที่ค้นพบและคิดต่อการค้นพบจะนำไปสู่หนทางที่จะทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ต่อไปที่เรียกว่าการทำลายในทิศทางใหม่ (New Challenge)

สรุป ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ไปใช้ในการบริหารจัดการต่างๆ ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กรโดยรวมดีขึ้น ทั้งยังช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งแวดล้อมภายนอกได้ยิ่งขึ้นและในยุคของสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ การคิดสร้างสรรค์ยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นทุกขณะ เนื่องจากการสร้างสรรค์เป็นหัวใจของการจัดการความรู้เพราะเป็นการพูดถึงการเปลี่ยนวิธีการรับความรู้และใช้ความรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. ประโยชน์ของจิตสร้างสรรค์

1. ประโยชน์กับการพัฒนาระบบประสาทผลการวิจัยล่าสุดออกมายืนยันแล้วว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นไม่ใช่เรื่องบังเอิญและไม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างฉับพลันเหมือนกับปาฏิหาริย์แต่ความคิดสร้างสรรค์นั้นเกิดมาจากความเชื่อมโยงภายในของเส้นประสาทในระบบประสาท

เดอ โบโน (De Bono, 1984, p.45-50) เป็นผู้สร้างทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคิดและความคิดสร้างสรรค์ออกมามากมาย โดยเฉพาะ Lateral Thinking หรือการคิดนอกกรอบซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ในการแก้ปัญหาที่แตกต่างจากความคิดแบบเดิมๆ หรือการคิดในกรอบที่การจะแก้ปัญหาหนึ่งๆ ต้องเริ่มต้นจากขั้นตอนหนึ่งไปสู่อีกขั้นตอนต่อไปเป็นลำดับเพื่อบรรลุผลการแก้ปัญหาแต่การคิดนอกกรอบนั้นจะวาดภาพแบบแผนทางความคิดซึ่งมากับการค้นหาวิธีการแก้ปัญหาที่ไม่เป็นไปตามวิธีการแบบเดิมๆ โดยให้เราใช้จินตนาการทุกชนิด รวมไปถึงสิ่งที่เรา

คิดว่าเป็นไปไม่ได้หรือเป็นเรื่องน่าขำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาด้วย ซึ่งเดอ โบโน (De Bono) ยังย้ำเสมอว่า “ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่พรสวรรค์แต่เป็นทักษะที่สามารถสร้างและพัฒนาได้ด้วยเทคนิคต่างๆ”

ซีคเซนไมฮาไล (Csikszentmihaly, 2007, p.34-39) อาจารย์แห่งมหาวิทยาลัย Claremont ของสหรัฐอเมริกาได้ทำการวิจัยบุคคลที่เป็นนักคิดสร้างสรรค์ในแขนงต่างๆ ของโลกกว่า 91 คน เพื่อไขความลับและหาข้อสรุปว่าจะสามารถปลูกฝังความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างไรบ้าง ผลการวิจัยพบว่า “ความคิดสร้างสรรค์นั้นไม่ได้เป็นพรสวรรค์และบุคคลเหล่านั้นในวัยเด็กก็ไม่ได้แตกต่างหรือพิเศษไปกว่าเพื่อนชั้นเลย หากแต่ความคิดสร้างสรรค์นั้นถูกหล่อหลอมด้วยกาลเวลาพร้อมๆ ไปด้วยความรู้และความชำนาญที่เพิ่มทวีขึ้นทุกวัน” และยังได้ให้ข้อเสนอแนะอีกว่า “ความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลเท่านั้น แต่สภาพแวดล้อมและบริบทของสังคมกลับเป็นแหล่งที่มาและเป็นตัวเร่งให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้” และความคิดสร้างสรรค์มักเป็นผลพวงมาจากสภาวะที่บุคคลมีอารมณ์ดี แจ่มใส เบิกบาน เนื่องจากคนจะรู้สึกหลุดพ้นจากพันธนาการและมีเสรีภาพในการคิด ซึ่งเขาเรียกว่า “การไหลลื่น” หรือ “Flow”

แซนเดอร์ (Saunders, 2008, p.56-60) ซึ่งมีผลงานทางการใช้ประโยชน์จากสมองและการคิด เชื่อว่าในปัจจุบันมนุษย์เราใช้ประโยชน์จากสมองเพียงแค่ 10% จากความสามารถทั้งหมดที่มีอยู่ การที่จะใช้ประโยชน์จากสมองได้เต็มที่ 100% ต้องปรับที่กระบวนการเรียนและการฝึกฝนการคิด การกระตุ้นให้กล้าคิดในหนทางที่แตกต่าง การใช้ประโยชน์จากสมองอย่างเต็มที่นี้เองที่จะทำให้ผู้คนเกิดจินตนาการ ความคิดเปรียบเทียบและที่สุดนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ทางความคิด

2. ประโยชน์กับความคิดสร้างสรรค์ที่สร้างได้ ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและเพื่อสร้างความสำเร็จให้กับองค์กรในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่เหตุที่เราไม่สามารถคิดหรือเกิดความคิดสร้างสรรค์หรือความคิดใหม่ๆ นั้นเป็นเพราะเรายึดติดกับสิ่งที่คุ้นเคยในชีวิตประจำวันมากเกินไปจนไม่อาจเปลี่ยนมุมมองและวิธีในการมองโลกหรือมองปัญหาในแง่มุมที่แตกต่างได้

มิเคลโก (Michalko, 2007, p.45) ได้วิเคราะห์เคล็ดลับความคิดสร้างสรรค์จากบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์นับร้อยคน ได้ข้อสรุปกว้างๆ คือ

- 1) ความคิดสร้างสรรค์เกิดจากการมองมุมที่แตกต่าง
- 2) ความคิดสร้างสรรค์ตั้งต้นมาจากการสื่อสารความคิดที่เป็นนามธรรมแล้วนำมาสร้างให้เป็นสิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตาเป็นรูปธรรม
- 3) การไม่ยึดติดกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในตอนต้นเพราะบางครั้งกระบวนการคิดหรือหาคำตอบในสิ่งหนึ่ง อาจนำมาซึ่งอีกสิ่งหนึ่งโดยที่ไม่ได้ตั้งใจก็เป็นได้

ดั่งที่บี.เอฟ.สกินเนอร์ (B.F.Skinner) นักวิชาการด้านจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัย Harvard ใช้หลักการนี้สอนทุกคนเสมอว่า “หากกำลังทำอะไรบางอย่างอยู่แต่กลับค้นพบสิ่งใหม่ที่น่าสนใจก็ให้หยุดและละทิ้งเรื่องอื่นๆ ทั้งหมดไว้ก่อนแล้วหันมาศึกษาสิ่งที่ค้นพบนั้นอย่างจริงจัง”

4. คุณค่าของจิตแห่งการสร้างสรรค์

เสริมคุณ คุณาวงศ์ (2553, น.45) ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท ซี เอ็ม ออร์แกไนเซอร์ จำกัด กล่าวว่า ทุกคนล้วนมีความคิดที่สร้างสรรค์เพียงแต่สิ่งเหล่านั้นถูกรอบความคิดของสังคมและองค์กรบังคับอยู่ ทำให้ความคิดสร้างสรรค์เหล่านั้นออกมาเป็นรูปธรรมไม่ได้ ลำดับแรกต้องพยายามหากรอบที่บังคับให้เจอและเมื่อพบต้องทำลายหรือลดทอนกรอบให้น้อยลงขณะเดียวกันต้องกำจัดความกลัวภายในบุคคลออกมาด้วยการพยายามกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศความเชื่อมั่นเพื่อให้คนเหล่านั้นแสดงความคิดสร้างสรรค์ออกมา

ลูนดิน (Lundin, 2008, p.45-47) ได้ให้นิยามของจิตแห่งการสร้างสรรค์ โดยกล่าวว่า การที่มนุษย์จะมีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมขึ้นได้นั้น มนุษย์ต้องเอาชนะความท้าทายหรืออุปสรรค 4 ประการ คือ

1. ความสงสัยและความกลัว มิฉะนั้นเราจะไม่กล้าลองทำสิ่งใหม่ๆ หรือเปลี่ยนแปลงให้เกิดความแตกต่าง
2. ความเป็นปกติวิสัย หากเรายึดติดกับสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติในชีวิตประจำวัน โดยไม่รู้จักพลิกแพลงหรือเดินออกนอกกรอบเราก็ไม่อาจจะสร้างความสร้างสรรค์ขึ้นมาได้
3. ความล้มเหลว การที่คนเราจะก้าวหน้านั้น เราต้องยึดมั่นว่าความล้มเหลวเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้และกระบวนการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ
4. การเปลี่ยนแปลง การยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้เป็นก้าวแรกที่มนุษย์จะสร้างความสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้

นอกจากนี้เดชายังได้เสนอแนวคิดคุณค่าเกี่ยวกับการสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรมที่เรียกว่า “CATS: นวัตกรรมเก้าชีวิต” ดังนี้

1. การมีจิตที่สงบ คือ การมีสภาพแวดล้อมในการก่อให้เกิดงานตามที่ต้องการ ต้องมีช่วงพักระหว่างการทำงานเพื่อให้เกิดการคิด ไตร่ตรองพิจารณา ต้องมีการตัดจิตออกจากความโกลาหลเพื่อให้มีที่ว่างเพียงพอสำหรับความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่
2. การเตรียมความพร้อม คือ ผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องวางแผนภูมิความรู้เข้าใจและประสบการณ์ในสมองให้เป็นระบบระเบียบ เพื่อจะได้เรียกข้อมูลต่างๆ ขึ้นมาใช้ได้ทันที

3. การทำความเข้าใจกับความปกติ เป็นการยากที่จะบังคับตนเองให้ออกจากกรอบข้อบังคับเดิมหรือทำสิ่งที่แตกต่างกันจากกิจวัตรประจำวัน ซึ่งหนทางหนึ่งที่จะเผชิญหน้ากับผลกระทบของความผิดปกติวิสัย คือ การเรียนรู้และทำความเข้าใจถึงพัฒนาการของสิ่งต่างๆ และเพื่อเป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ

4. การกระตุ้นที่เกิดขึ้นจริง ผู้ปฏิบัติจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นตัวเองด้วยภาพการสังเกตและการเลียนแบบจากการตอบโต้กับผู้อื่นอยู่เสมอ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์กันจะก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่หรือการคลุกคลีกับบุคคลซึ่งมีความคิดที่แตกต่างจากตัวเองเป็นการสร้างสิ่งที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อน

5. การกระตุ้นโดยอาศัยจินตนาการ การสร้างจินตนาการหรือการคิดนอกเหนือจากสิ่งที่ยึดปฏิบัติเป็นประจำ สามารถก่อให้เกิดสิ่งใหม่หรือที่เรียกว่า Lateral Thinking ล้มเหลว ความล้มเหลวเป็นเพียงแค่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้ศึกษาควรเรียนรู้จากความล้มเหลวที่พบเจอเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ

6. ความน่าหลงใหล คือ การคิดที่แปลผลไปจากเดิม การหลงใหลในความล้มเหลว ความล้มเหลวเป็นเพียงแค่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้ศึกษาควรเรียนรู้จากความล้มเหลวที่พบเจอเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ

7. คิดทางลัด เพื่อเป็นการเรียนรู้จากความผิดพลาด ผู้ปฏิบัติควรเผชิญกับความล้มเหลวเสียแต่ต้น เพื่อที่จะได้เริ่มประสบความสำเร็จในการสร้างนวัตกรรมใหม่

8. การเปลี่ยนแปลงด้านการบริหาร นวัตกรรมทั้งหลายถือเป็นความเปลี่ยนแปลง หากมีบางคนปฏิเสธความเปลี่ยนแปลง ถือเป็นปัญหาใหญ่เราควรต้องอาศัยกลยุทธ์ต่างๆ เช่น บอกเล่าถึงข้อดีของนวัตกรรม เป็นต้น

9. การต้อนรับแมว ผู้นำที่ดีจะต้องไม่ริเด้นความคิดจากผู้ใต้บังคับบัญชาหากบังคับหรือกดดัน จะเป็นการปิดกั้นพลังธรรมชาติและจะส่งผลให้ไม่เกิดความคิดสร้างสรรค์ Teresa Amabile นักบริหารระดับแนวหน้าที่นำความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้กับภาคธุรกิจ โดยได้ตั้งทีมค้นคว้าวิจัยเพื่อไขความลับของความคิดสร้างสรรค์กับความสำเร็จขององค์กร พบว่า

- ความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นได้กับทุกคน ทุกแผนกและทุกสายงานในองค์กร
- ข้อจำกัดด้านเวลาที่เป็นแรงกดดันทำให้คนเราขาดความคิดสร้างสรรค์
- ความรัก ความสุข ความร่าเริง ส่งผลทางบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ขณะที่อารมณ์โกรธ เศร้า เสียใจหรือหดหู่เป็นตัวบั่นทอนให้คนขาดจินตนาการ

- การทำงานร่วมมือกันและการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงานก็จะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

จากการทำวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญ 3 ประการที่ทำให้บุคคลเกิดความคิดสร้างสรรค์ คือ

1. แรงจูงใจ คือ มีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดเพื่อทำให้การคิดไม่เป็นไปอย่างสะเปะสะปะไร้แนวทางและจุดมุ่งหมาย รวมทั้งต้องมีแรงปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จรวมถึงสภาพแวดล้อมหรือบุคคลรอบตัวที่สนับสนุนและก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์เป็นแรงบันดาลใจหรือกระตุ้นให้เราเกิดความคิดใหม่ๆ ได้ด้วย นอกจากนี้ สิ่งกระตุ้นยังอาจหมายถึงสิ่งที่เป็นตัวเงิน ค่าตอบแทน โบนัส เป็นต้น

2. ความรู้และความเชี่ยวชาญ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง หากการสั่งสมข้อมูลความรู้หรือประสบการณ์มามากเพียงพอแล้ว ก็เปรียบเสมือนต้นทุนที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการคิดสร้างสรรค์ นั่นเอง

3. ทักษะในการคิดสร้างสรรค์ คือ ความคิดยืดหยุ่นและการใช้จินตนาการส่วนบุคคลในการหาทางออกให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น

5. ความคิดสร้างสรรค์คือปัจจัยแห่งความสำเร็จ

นาโนกะและทาเคอูจิ (Nanoka and Takeuchi, 2009, p.90-100) ได้ศึกษาองค์ประกอบของญี่ปุ่นจำนวนมาก พบว่า ความคิดสร้างสรรค์และการสร้างองค์ความรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จยาวนานหลายศตวรรษ โดยเน้นถึงความสำคัญของความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคลว่าเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการสร้างสรรค์ภายในองค์กรและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้ความรู้ที่ฝังในบุคคลเหล่านั้นได้มีโอกาสถ่ายทอดออกมาเกิดการหมุนเวียนและพัฒนาอื่นๆ ขึ้น ไปเป็นวงจรแห่งการเรียนรู้ที่ไม่มีวันจบสิ้น

แนวคิดดังกล่าวได้รับการยืนยันโดย ลุนดิน (Lundin, 2008, p.67-74) ที่กล่าวว่า “ผู้บริหารของแต่ละองค์กรจำเป็นต้องสอนนวัตกรรมให้แก่สมาชิกทุกคนในองค์กร และเมื่อคนหมู่มากในองค์กรนั้นมีการพัฒนาด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จึงจะเรียกองค์กรดังกล่าวว่าเป็นองค์กรที่เต็มไปด้วยนวัตกรรมอย่างแท้จริง”

กล่าวโดยสรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นหนึ่งในทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับอนาคต ความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้เกิดจากพรสวรรค์ หากแต่เกิดจากการฝึกฝนและการเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีประสบการณ์อันหลากหลายจากกลุ่มสังคมต่างๆ เช่น กลุ่มเพื่อน ครอบครัว องค์กรที่สังกัดกลุ่มสังคมต่างๆ เหล่านี้สามารถสร้างเงื่อนไขของภาวะแวดล้อมและกระตุ้นให้คนเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นได้ เช่น การให้คุณให้โทษ การสั่งสมความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่องการเปิดโอกาสให้ฝึกหัดจากรูปแบบการทำงานแบบเดิม การพบปะร่วมงานกับผู้คน

มากหน้าหลายตาที่มีประสบการณ์ชีวิตแตกต่างกัน ฯลฯ ดังนั้น การที่ชาติหรือบุคคลจะสร้างนวัตกรรมขึ้นได้ต้องมีจิตแห่งการสร้างสรรค์รวมอยู่ในตัวบุคคลนั้น ซึ่งจะช่วยขยายมุมมองใหม่ๆ ทางความคิดและแนวทางแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างครอบคลุมและอย่างถูกต้องยิ่งขึ้น

จิตแห่งการสร้างสรรค์ คือ การสร้างนวัตกรรมนำไปสู่ความสำเร็จในช่วงยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา นับบรรดากองทัพนักคิดทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นนักจิตวิทยา นักสังคมวิทยาและนักประสาทวิทยา ต่างให้ความสนใจไปที่ “ความคิดสร้างสรรค์” และ “การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์” โดยมีความพยายามที่จะค้นคว้าเพื่อหาที่มาของความคิดสร้างสรรค์ว่ามีต้นกำเนิดจากสิ่งใดแต่อย่างไรก็ตามมีสิ่งหนึ่งที่นักวิชาการต่างๆ เห็นพ้องต้องกันคือ ความคิดสร้างสรรค์นั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างฉับพลันเหมือนกับปาฏิหาริย์แต่จากการวิจัยพบว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นเกิดมาจากการเชื่อมโยงภายในของเส้นประสาทในระบบประสาท โบโน (Bono) หนึ่งในนักคิดคนสำคัญเจ้าของผลงานหนังสือ “Lateral Thinking (1967)” และ “Six Thinking Hats (1985)” ที่ได้รับเผยแพร่อย่างกว้างขวางและได้รับการนำมาใช้ในองค์กรชั้นนำของโลกมากมาย อาทิ Siemens, Bosch, 3M หรือ Nokia ได้เสนอแนวทางในการคิดแบบใหม่ที่เรียกว่า การคิดทางข้าง (Lateral Thinking) การคิดทางข้างเป็นวิธีการคิดและการแก้ปัญหาที่แตกต่างไปจากกรอบวิธีการคิดแบบเดิมๆ โดยเน้นให้เราใช้จินตนาการทุกชนิด รวมไปถึงสิ่งที่เราคิดว่าไม่สามารถที่จะทำมันได้ หรือดูน่าขบขันมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาซึ่งวิธีการ “คิดข้างทางของ” Bono สอดคล้องกับแนวคิด จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) ซึ่งเป็น 1 เป็น 5 จิต ที่ Howard Gardner ระบุไว้ในหนังสือ “Five Minds for the Future” ว่าการที่เราจะสามารถยืนหยัดอยู่ในโลกอนาคตได้อย่างมีความสุขทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและในด้านการทำงานนั้น เราจะต้องปรับตัวเองให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยการพัฒนาระบบการรับรู้และกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ควบคู่ไปกับการพัฒนาและขัดเกลาในด้านจิตใจทั้ง 5 ด้าน อันประกอบไปด้วยจิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind) จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating-Mind) จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) และจิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind)

ซึ่งจิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) ตามแนวคิดของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.67-75) นั้นหมายถึง “การมีกระบวนการทางความคิดในการสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์และหลุดออกจากรอบวิธีการคิดแบบเดิมๆ” การมี “จิตแห่งการสร้างสรรค์” สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและสร้างความแตกต่าง (Change and Differentiation) จากสิ่งเดิมหรือแนวทางเดิมที่มีอยู่ด้วยการเปิดรับทั้งจากภายในและภายนอก (Inside Out and Outside In) ในขณะเดียวกัน “จิตแห่งการสร้างสรรค์” ยังสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเนื่องจากเป็นการมองปัญหาในมุมที่แตกต่างซึ่งอาจทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดโดยผลงานความคิดสร้างสรรค์จำนวนมาก

นั้นเกิดขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหา อาทิ การประดิษฐ์หลอดไฟของ โทมัสอัลวา เอดิสัน เป็นต้น

นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาด้วย “ความคิดสร้างสรรค์” ได้กลายเป็นหลักสูตรที่ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศสิงคโปร์ จนทำให้สิงคโปร์กลายเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จมากทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในปัจจุบันนอกจากนี้ โบโน (Bono) ยังย้ำอยู่เสมอว่า “ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่พรสวรรค์แต่เป็นทักษะที่สามารถสร้างและพัฒนาได้ด้วยเทคนิคต่างๆ” ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของนักวิชาการในหลายสาขาข้างต้นที่ออกมายืนยันแล้วว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นไม่ใช่เรื่องบังเอิญและไม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างฉับพลันเหมือนกับปาฏิหาริย์ แม้หลายคนจะแย้งว่าความคิดสร้างสรรค์อาจจะไม่เกิดขึ้นเลยในสายอาชีพที่อิงอยู่กับทฤษฎีอย่างตายตัว อย่าง บัญชี วิศวกรรม หรืองานด้านกฎหมายแต่หากพิจารณาให้ดีแล้วผู้ที่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติ ภายใต้กรอบวิชาชีพนั้นๆ ได้ ก็จะได้รับผลตอบแทนและการยกย่องแม้บางครั้งจะหลังจากที่พวกเขาถ่วงถ่วงไปแล้ว ยกตัวอย่างเช่น กาลิเลโอ กาลิเลอี หรือแวนโก๊ะ เป็นต้น ดังนั้นการที่ชาติหรือบุคคลจะสร้างนวัตกรรมขึ้นมาได้จึงต้องมี “จิตแห่งการสร้างสรรค์” ประกอบรวมอยู่ในตัวของบุคคลนั้น ซึ่งความคิดสร้างสรรค์จะเป็นการช่วยขยายมุมมองใหม่ๆ ทางความคิดและแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างครอบคลุมและถูกต้องซึ่งแนวคิดด้านการพัฒนาจิตใจทั้ง 5 ด้าน ที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานแนวคิดในการขับเคลื่อนและการพัฒนาประเทศในยุคสังคม หลังฐานความรู้กับแนวคิดของ การ์ดเนอร์ นั้นเป็นอีกหนทางหนึ่งที่ทางสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) มุ่งหวังว่าจะเป็นแนวทางในการที่จะช่วยบ่มเพาะและสร้างแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ให้กับบุคลากรภายในประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเสริม “จิตแห่งการสร้างสรรค์” ให้เกิดขึ้นกับบุคลากรภายในชาติถือเป็นเป้าหมายหนึ่งที่ต้องการให้เกิดการปลูกฝังแนวคิดนี้ให้กับทุนมนุษย์ของคนในชาติภายใต้ “โครงการพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้สาธารณะด้านการจัดการทุนมนุษย์” เพื่อยกระดับความสามารถของบุคลากรนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เกิดความยั่งยืน

6. องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ เป็นความคิดที่มีลักษณะอ่อนกนัย ซึ่งประกอบด้วย

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) มีลักษณะแปลกใหม่แตกต่างจากของเดิม คิดค้นแปลง ประยุกต์เป็นความคิดใหม่

2. ความคิดคล่องตัว (Fluency) มีลักษณะ ดังนี้

2.1 ด้านถ้อยคำ (Word Fluency) หลากหลายใช้ประโยชน์ได้และไม่ซ้ำแบบผู้อื่น

2.2 ด้านความสัมพันธ์ (Associational Fluency) จากสิ่งที่คิดริเริ่มออกมาได้อย่างเหมาะสม

2.2.1 ด้านการแสดงออก (Expressional Fluency) เป็นความคิดที่สามารถนำเอาความคิดริเริ่มนั้นมาแสดงออกให้เห็นเป็น รูปภาพ ได้อย่างรวดเร็ว

2.2.2 ความคิดคล่องด้านความคิด (Ideational Fluency) เป็นการสร้างความคิดให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว คิดได้ทันทีที่ต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) มีความเป็นอิสระคิดได้หลายอย่าง

2.4 ความคิดสวยงามละเอียดลออ (Elaboration) มีความรอบคอบมีความคิดสวยงามด้านคุณภาพ มีความประณีตในความคิดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีคุณภาพในทุกๆ ด้าน

กระบวนการสร้างความคิดสร้างสรรค์

ยัง (Young, 2008, p.23-28) ได้เสนอแนวความคิด 5 ขั้นตอน

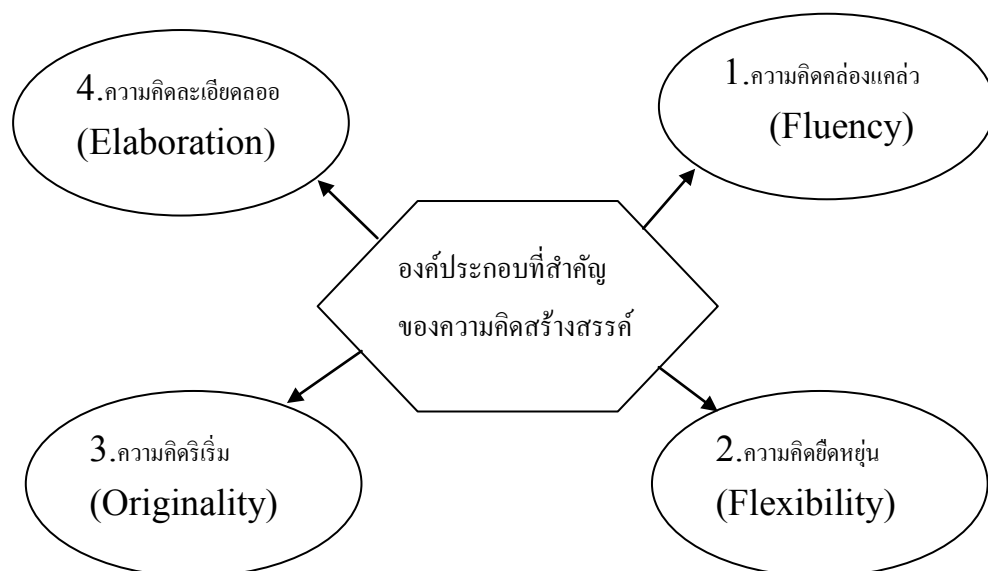
1. ขั้นรวบรวมวัตถุดิบ
 - 1.1 วัตถุดิบเฉพาะ เป็นข้อมูลวัตถุดิบที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องที่ต้องการประชาสัมพันธ์
 - 1.2 วัตถุดิบทั่วไป เป็นข้อมูลวัตถุดิบต่างๆ ไป ทั้งในส่วนขององค์การและสภาพแวดล้อมเพื่อนำมาประกอบการสร้างความคิดสร้างสรรค์ให้สมบูรณ์
2. ขั้นบดย่อยวัตถุดิบ เป็นขั้นการนำข้อมูลวัตถุดิบต่างๆ ที่ได้เก็บรวบรวมมาได้ นำมาแจกแจงพิจารณาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้องกันของข้อมูล
3. ขั้นความคิดฟุ้ง
4. ขั้นกำเนิดความคิด
5. ขั้นปรับแต่งและพัฒนาออกไป ใช้ปฏิบัติจะนำเสนอความคิดสู่การวิพากษ์วิจารณ์เพื่อการปรับแต่งและพัฒนาความคิดให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เป็นจริง ผลผลิตจากความคิดสร้างสรรค์

ซอลท์ และ ซิมสัน (Saltz and Simpson, 2007, p.45-50) เสนอหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

1. เป็นผลผลิตที่แปลกใหม่และมีค่าต่อผู้คิด สังคมและวัฒนธรรม
2. เป็นผลผลิตที่เป็นไปตามปรากฏการณ์นิยมในเชิงที่ว่ามีความคิดค้นเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกความคิดที่เคยยอมรับกันมาก่อน
3. เป็นผลผลิตซึ่งได้รับจากการกระตุ้นอย่างสูงและมั่นคงด้วยระยะเวลาหรือความพยายามอย่างสูง

4. เป็นผลผลิตที่ได้จากการประมวลปัญหาซึ่งค่อนข้างจะคลุมเครือและไม่แจ่มชัด

กิลฟอร์ด (Guilford, 1967, p.52-61) องค์กรประกอบที่สำคัญของความคิดสร้างสรรค์สามารถอธิบายได้ตามภาพที่ 6

ภาพที่ 6 องค์กรประกอบที่สำคัญของความคิดสร้างสรรค์

สรุปโดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์มักเข้าไปที่ความคิดริเริ่มซึ่งแท้ ที่จริงแล้วความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยความคิดอื่นๆ ด้วย มิใช่เพียงแต่ความคิดริเริ่มเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม ความคิดริเริ่มเป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้เกิดการเริ่มต้นขึ้นแต่ความสำเร็จของการสร้างสรรค์ก็จำเป็นต้องอาศัยลักษณะความคิดอื่นๆ ประกอบด้วย

จาก ทฤษฎี โครงสร้างทางสติปัญญา ของ กิลฟอร์ด (Guilford) ได้อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้กว้างได้หลายทิศทางหรือเรียกว่า ลักษณะการคิดเอกนัยหรือการคิดแบบกระจาย (Divergent Thinking) ซึ่งประกอบด้วย

1. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ความสามารถในการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ หรือความสามารถคิดหาคำตอบที่เด่นชัดและตรงประเด็นมากที่สุด ซึ่งจะนับปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน พุดง่าย คือมองในแง่ปริมาณของผลงาน เช่น ถ้าถามว่า อะไรเอ่ยที่ขึ้นต้นด้วย คำว่า “แม่” เด็กคนหนึ่งอาจตอบได้ 9 คำ อีกคนหนึ่งอาจตอบได้ 20 คำในเวลาจำกัด เด็กที่พูดได้ 20 คำ ถือว่ามีความคล่องตัวกว่าคนที่ได้ 9 คำ พ่อแม่ควรกระตุ้นโดยใช้คำถามที่ใช้เวลาจำกัดให้ตอบเร็วๆ โดยเน้นปริมาณให้มากที่สุด เร็วที่สุดไปพร้อมๆ กัน

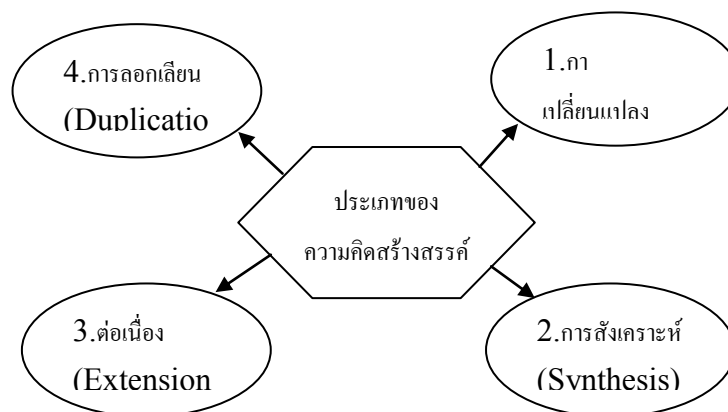
2. ความยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถในการปรับสภาพของความคิดในสถานการณ์ต่างๆ ได้ ความคิดยืดหยุ่นจะเน้นในเรื่องของปริมาณที่เป็นประเภทใหญ่ๆ ของความคิดแบบคล่องแคล่วเป็นตัวเสริมและเพิ่มคุณภาพของความคิดคล่องแคล่วให้มากขึ้นด้วยการจัดเป็นหมวดหมู่และมีหลักเกณฑ์ยิ่งขึ้น เช่น ถามคำที่ขึ้นต้นด้วยคำว่าแม่ มีอะไรบ้าง เด็กที่ตอบ 9 คำ แต่มีความคิดหลายทิศทางอาจตอบว่า แม่น้ำ แม่แรง แม่กก แม่เลี้ยง แม่มด แม่พิมพ์ แม่ยก แม่เหล็ก และแม่สาย ส่วนเด็กที่ตอบได้ 20 คำ อาจมียืดหยุ่นไม่ดีเท่า เช่นเด็กอาจตอบว่า แม่กก แม่กบ แม่กน แม่เกษ แม่เกอว แม่เลี้ยง แม่เหมา แม่แมว แม่หมู แม่ช้าง แม่ม้า แม่ลิง แม่เสื่อ แม่กระต่าย แม่เต่า แม่อูฐ แม่ไก่ แม่ชะนี แม่ชะมด แม่หนู เห็นได้ว่ากลุ่มคำมีอยู่ 2 พวกเท่านั้น คือแม่ที่ตามด้วยกลุ่มสะกดและแม่ที่ตามด้วยประเภทของสัตว์ ซึ่งต่างจากคนที่คิดได้เพียง 9 คำ แต่ ทุกคำไม่มีทิศทางของความคิดซ้ำกันเลย ถือว่าเด็กประเภทนี้มีความยืดหยุ่นดีกว่าพวกที่มากแต่ปริมาณ

3. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความสามารถคิดแปลกใหม่แตกต่างจากความคิดธรรมดาหรือความคิดง่าย ๆ ความคิดริเริ่มอาจเกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาคิดคัดแปลงและประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น เช่น วาดรูปก็ดูความกล้าที่ลายเส้น การให้สี ความแปลกของความคิด พวกนี้สามารถคิดทะลุโลกและมีติของเวลา ทะลุกรอบที่วางไว้

4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความสามารถในการมองเห็นรายละเอียดในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นและยังรวมถึงการเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งต่างๆ อย่างมีความหมาย ตัวอย่างเช่น คุณสามารถนำเอากระต่ายน้ำกับขาเก้าอี้มาผสมผสานกันคิดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ได้หรือไม่ คุณสามารถเอาวิชาศิลปะกับวิชาคณิตศาสตร์มาสัมพันธ์กัน ได้หรือไม่

7. ประเภทของความคิดสร้างสรรค์

จากการศึกษาประเภทของความคิดสร้างสรรค์หลายๆ ทศวรรษแล้วสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ก็อาจจะแบ่งแยกได้ 4 ประเภทด้วยกัน (อุษณีย์ โพธิ์สุข, 2537)

ภาพที่ 7 ประเภทของความคิดสร้างสรรค์

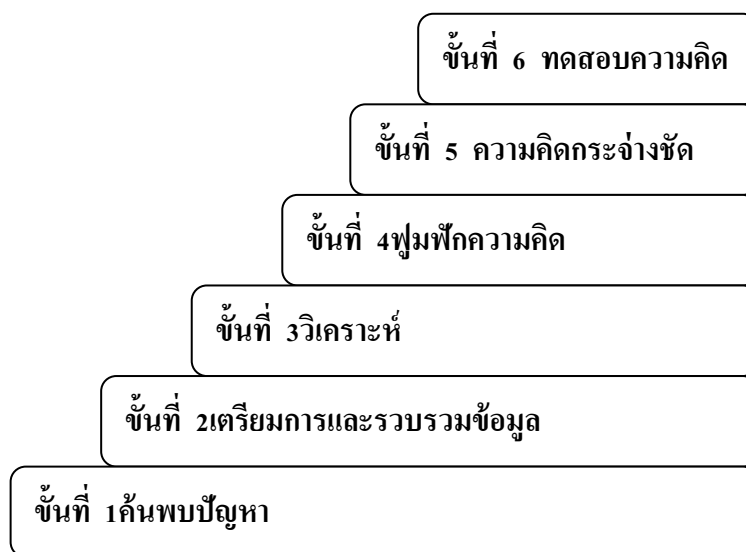
จากการศึกษาประเภทของความคิดสร้างสรรค์หลายๆ ทักษะแล้ว สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์อาจจะแบ่งแยกได้ 4 ประเภทด้วยกัน (อุษณีย์ โพธิสุข, 2537)

1. ความคิดสร้างสรรค์ประเภทการเปลี่ยนแปลง (Innovation) คือแนวคิดที่เป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้น เช่น ทฤษฎีใหม่ การประดิษฐ์ใหม่ เป็นต้น เป็นการคิดโดยภาพรวมมากกว่าการแยกเป็นส่วนย่อยบางครั้งเรียกว่า “นวัตกรรม” ที่เป็นการนำเอาสิ่งประดิษฐ์ใหม่มาใช้เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เช่น การใช้ E-Learning การใช้นาโนเทคโนโลยี เป็นต้น

2. ความคิดสร้างสรรค์ประเภทการสังเคราะห์ (Synthesis) คือการผสมผสานแนวคิดจากแหล่งต่างๆ เข้าด้วยกันแล้วก่อให้เกิดแนวคิดใหม่อันมีคุณค่า เช่น การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการแก้ปัญหาทางการจราจร การใช้หลักการจินตคณิตและหลักทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์มาผสมผสานเป็นคอมพิวเตอร์ซึ่งกลายเป็นศาสตร์อีกสาขาหนึ่ง

3. ความคิดสร้างสรรค์ประเภทต่อเนื่อง (Extension) เป็นการผสมผสานกันระหว่างความคิดสร้างสรรค์ประเภทเปลี่ยนแปลงกับความคิดสร้างสรรค์ประเภทสังเคราะห์ คือ เป็นโครงสร้างหรือกรอบที่กำหนดไว้กว้างๆ แต่ความต่อเนื่องเป็นรายละเอียดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานนั้น เช่น การสร้างรถยนต์ หุ่นยนต์ คอมพิวเตอร์ กล้องถ่ายภาพโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น จะมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจากต้นแบบเดิม

จากการศึกษาแนวความคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ผู้เขียนขอเสนอกระบวนการคิดสร้างสรรค์ 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 8 กระบวนการคิดสร้างสรรค์ 6 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ค้นพบปัญหา เป็นขั้นเริ่มต้นตั้งแต่รู้สึกกังวลใจมีความสับสน เกิดขึ้นในใจ พิจารณาอย่างรอบคอบ ค้นหาสาเหตุดังกล่าวเกิดจากปัญหาอะไร เช่น สนใจนโยบายของรัฐบาลที่จะทำให้ครัวไทยกลายเป็นครัวโลก อาหารที่ต่างชาตินิยมรับประทานคือ ต้มยำ ปัญหาอยู่ที่ว่าจะส่งต้มยำไทยไปขายทั่วโลกได้อย่างไรเพราะต้มยำต้องปรุงสดและต้องรับประทานร้อนๆ จึงจะอร่อย

ขั้นที่ 2 เตรียมการและรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นเตรียมการของผู้คิดที่จะศึกษาข้อมูลพื้นฐานและเตรียมข้อมูลต่างๆ ที่เป็นข้อเท็จจริงของเรื่องที่กำลังพบปัญหาเพื่อใช้ในการคิดแก้ปัญหา เช่น ปัญหาจะส่งต้มยำไปขายทั่วโลกได้อย่างไร จึงศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่าย การขนส่ง การบรรจุหีบห่อ ฯลฯ

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์เมื่อได้ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 2 จะเป็นขั้นพิจารณาข้อมูลอย่างละเอียดหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เช่น การผลิตต้มยำผลิตได้ด้วยวิธีใดบ้าง การจำหน่าย การขนส่ง การบรรจุหีบห่อแยกแยะรายละเอียดแล้ววิเคราะห์ให้เหตุผลในการพิจารณา

ขั้นที่ 4 พุ่มพึกความคิด เป็นขั้นที่อยู่ในความวุ่นวายของข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาทั้งเก่าและใหม่ปราศจากความเป็นระเบียบเรียบร้อยยังกระจัดกระจายไม่สามารถขมวดความคิดได้ จึงจำเป็นต้องมีสมาธิ ทำจิตใจให้ว่าง รอโอกาสให้ความคิดแวบขึ้นมา เช่น วิเคราะห์ข้อมูลการทำต้มยำอย่างละเอียดทุกแง่มุม เมื่อยังคิดแก้ปัญหาการส่งต้มยำไปขายทั่วโลกไม่ได้ ก็ทำจิตใจให้ปล่อยวางระยะหนึ่งเพื่อพักจิตและรอโอกาสที่จะคิด

ขั้นที่ 5 ความคิดกระจ่างชัด เป็นขั้นตอนของความคิดสับสน กระจัดกระจาย วุ่นวาย ได้ผ่านการเรียบเรียงเชื่อมโยงความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน มีความกระจ่างชัด และมองเห็นภาพเกิดขึ้นในใจ ความคิดแวบขึ้นมาหรือยูริگا คิดได้แล้ว มาม่า ยำยำ บะหมี่ยังบรรจุถุงไปขายได้ทั่วโลก ถ้าเราผลิตต้มยำกระป๋องไปขายทั่วโลกน่าจะทำได้และมีความเป็นไปได้สูงแต่อย่างไรก็ดีขั้นนี้ยังไม่เกิดความเชื่อมั่นของสิ่งที่คิดได้

ขั้นที่ 6 ทดสอบความคิดเป็นขั้นที่นำความคิดที่ได้ของขั้นที่ 5 ซึ่งยังไม่มั่นใจไปพิสูจน์ให้เห็นจริงและถูกต้อง เช่น ทดสอบผลิตต้มยำกระป๋องได้หรือไม่ ทำอย่างไร เป็นไปตามที่เราคิดไว้หรือไม่ หากเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เช่น ผลิตต้มยำกระป๋องแห้งแค่เติมน้ำร้อนก็ทานได้โดยคงรสชาติและคุณภาพไว้เหมือนเดิมสะดวกในการขนส่งน้ำหนักเบา ส่งไปขายได้ทั่วโลก

8. ระดับความคิดสร้างสรรค์

ซอลต์ และ ซิมสัน (Saltz & Simpson, 2007, p.53-56)

1. ความคิดสร้างสรรค์ระดับต้น เป็นความคิดที่มีอิสระแปลกใหม่ยังไม่คำนึงถึงคุณภาพและการนำไปประยุกต์ใช้

2. ความคิดสร้างสรรค์ระดับกลาง คำนึงถึงผลผลิตทางคุณภาพนำไปประยุกต์ใช้งานได้

3. ความคิดสร้างสรรค์ระดับสูง สรุปลักษณ์ที่ค้นพบเป็นรูปธรรมนำไปใช้ในการสร้างหลักการ ทฤษฎีที่เป็นสากลยอมรับโดยทั่วไป

ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ครูผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. กระบวนการคิด เป็นการสอนที่เพิ่มทักษะความคิดด้านต่างๆ เช่น ความคิดจินตนาการ ความคิดเอกลัษณ์ ความคิดวิจารณ์ญาณ ความคิดวิเคราะห์ ความคิดสังเคราะห์ ความคิดแปลกใหม่ ความคิดหลากหลาย ความคิดยืดหยุ่น ความคิดเห็นที่แตกต่างและการประเมินผล

2. ผลผลิต เป็นสิ่งที่ชี้ให้เราเห็นหลายสิ่งหลายอย่างของการคิด เช่น วิธีคิด ประสิทธิภาพทางความคิด การนำความรู้ไปสู่การนำไปใช้ จุดสำคัญในการสอนว่าจะพิจารณาเกณฑ์ของผลผลิตอย่างไรนั้น ควรจะกำหนดเด็กรู้จักระบุจุดประสงค์ของการทำงานรู้จักประเมินการทำงานของตนเองอย่างใช้เหตุผล มีความพยายามและสามารถนำไปปรับใช้ได้ในชีวิตจริง

3. องค์ความรู้พื้นฐาน เพื่อเป็นการให้โอกาสเด็กให้ได้รับความรู้ผ่านสื่อและทักษะหลายด้าน โดยใช้ประสาทสัมผัสหรือความรู้ที่มาจากประสบการณ์ที่หลากหลายและมีแหล่งข้อมูลต่างกันทั้งจากหนังสือ ผู้เชี่ยวชาญ การทำสอด้วยตนเองและที่สำคัญคือให้เด็กได้สร้างความรู้จากตัวของเขาเอง

4. สิ่งที่ทำท่าย การหางานที่สร้างสรรค์และมีมาตรฐานให้เด็กได้ทำ

5. บรรยากาศในชั้นเรียน การให้อิสระเสรี ความยุติธรรม ความเคารพในความคิดเห็นของเด็ก ให้เด็กมั่นใจว่าจะไม่ถูกลงโทษหากมีความคิดที่แตกต่างจากครูหรือคิดว่าครูไม่ถูกต้องยอมให้เด็กล้มเหลวหรือผิดพลาด (โดยไม่เกิดอันตราย) แต่ต้องฝึกให้เรียนรู้จากข้อผิดพลาดที่ผ่านมา

6. ตัวเด็ก การสนับสนุนให้เด็กมีความเชื่อมั่นตนเอง ความเคารพตนเอง ความกระหายใคร่รู้

7. การใช้คำถาม สนับสนุนให้เด็กถามคำถามของเขาหรือครูผู้สอน ใช้คำถามนำกระตุ้นให้เด็กคิด

8. การประเมินผล หลีกเลียงการประเมินที่ซ้ำซากหรือเป็นทางการอยู่ตลอด สนับสนุนให้เด็กประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเองและประเมินร่วมกับครู

9. การสอนและการจัดหลักสูตร การผสมผสานกับวิชาการต่างๆ เพราะสามารถใช้ได้กับทุกวิชา ลองให้เด็กเรียนรู้ในสิ่งที่ไม่คำตอบที่ดีที่สุด หรือคำตอบที่ตายแล้ว คำตอบที่คลุมเครือหรือเปลี่ยนแปลงได้ง่ายๆ ครูเป็นผู้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเด็กไม่ใช่เป็นผู้สั่งการ

10. การจัดระบบในชั้นเรียน ให้เด็กได้ค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองให้มากขึ้น ปรับระบบตารางเรียนให้ยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองความต้องการและความสามารถที่หลากหลาย จัดกลุ่มการสอนหลายๆ แบบ เช่น จับคู่ กลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่และสอนแบบเดี่ยว นอกจากนี้ ควรจัดห้องเรียนให้แตกต่างกันไปในแต่ละเวลา สถานที่ เช่น บางห้อง บางเวลา ไม่มีที่นั่ง นั่งไถลกัน นั่งไถลกัน นั่งข้างนอก เรียนที่สนาม เป็นต้น (อุษณีย์ โพธิ์สุข, 2537, น.89-92)

อรพรรณ พรสีมา (2543, น.24) ได้นำเสนอกิจกรรมที่จำเป็นต่อการคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. ฝึกเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหา
หลายๆ แนวทาง

2. ฝึกมองข้อเสนอของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจากหลายๆ มุมมอง

3. ฝึกเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมจากความคิดเห็นของคนอื่น

4. ฝึกเสนอความคิดเห็นให้แตกต่างจากความคิดเห็นของคนอื่น

5. หาโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมระดมสมอง

6. ฝึกมองหาและตรวจสอบอิทธิพลขององค์ประกอบหรือกิจกรรมย่อยที่มีผลต่อองค์ประกอบใหญ่หรือกิจกรรมหลัก

7. ฝึกติดตามและหาข้อมูลที่เป็นผลอันต่อเนื่องมาจากการตัดสินใจในเรื่องสำคัญของบุคคลสำคัญ

8. ฝึกมองหาความสัมพันธ์ของเหตุการณ์หลายๆ เหตุการณ์

9. ฝึกเสี่ยงเสนอความคิดเห็น

10. ฝึกสร้างจินตนาการเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ

11. ฝึกเปรียบเทียบสิ่งของ เหตุการณ์และกิจกรรม

12. ฝึกสร้างภาพ สร้างฝันและสร้างความสำเร็จ

13. ฝึกสืบหารากเหง้า ความเป็นมาและความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของเหตุการณ์

14. ฝึกถามคำถามหลายๆ คำถาม โดยเฉพาะคำถามปลายปิด

15. ฝึกพูดและเขียนนวนิยาย

16. ฝึกคิดหาทางเลือก หาแนวทางที่จะเป็นไปได้ และตัวเลือกเพื่อแก้ปัญหา เหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆ

9. กระบวนการดำเนินการพิจารณาความคิดสร้างสรรค์

ซอลล์ และ ซิมสัน (Salz & Simpson, 2007, p.62-69)

1. ประเมินค่าของความคิด
2. การปรับแต่งความคิด
3. การนำความคิดไปปฏิบัติให้เกิดผล

กล่าวโดยสรุป จิตแห่งการสร้างสรรค์ หมายถึง ทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับอนาคต ความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้เกิดจากพรสวรรค์ หากแต่เกิดจากการฝึกฝน และการเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีประสบการณ์อันหลากหลายจากกลุ่มสังคมต่างๆ เช่น กลุ่มเพื่อน ครอบครัว องค์กรที่สังกัดกลุ่มสังคมต่างๆ เหล่านี้สามารถสร้างเงื่อนไขของภาวะแวดล้อมและกระตุ้นให้คนเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นได้ เช่น การให้คุณให้โทษ การสั่งสมความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง การเปิดโอกาสให้ฉีกหนีจากรูปแบบการทำงานแบบเดิม การพบปะร่วมงานกับผู้คนมาหน้าหลายตา ที่มีประสบการณ์ชีวิตแตกต่างกัน ฯลฯ และทักษะการคิดสร้างสรรค์เพื่อนำมาจัดเป็นระบบเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของตนเอง โดยเน้นจิตสาธารณะในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม มีขั้นตอนดังนี้ 1) การฝึกการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ : โดยกระบวนการพัฒนาจิตเหนือสำนึก การพัฒนาของมนุษย์นั้นจะต้องพัฒนา 3 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจและสมอง การพัฒนาสมองโดยการฝึกให้คิด แบบสร้างสรรค์เป็นการพัฒนาที่ง่ายและมีพลังอย่างยิ่งในการที่จะนำความสำเร็จมาสู่ผู้ที่สามารถพัฒนาได้ กระบวนการฝึกการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วยการฝึกดังต่อไปนี้

1.1 การใช้สมองซีกขวาเชื่อมโยงกับสมองซีกซ้าย

1.2 การฝึกการคิดนอกกรอบ

1.3 การฝึกการคิดทางบวก

1.4 การฝึกการคิดแบบริเริ่ม คล่องตัว ยืดหยุ่น และละเอียดลออ ฯลฯ และ

ที่สำคัญยิ่ง คือ การฝึกดึงเอาพลังจิตเหนือสำนึก (Super Conscious) ซึ่งมีข้อคำถามเป็นสถานการณ์แบบรวมและสถานการณ์แบบเดี่ยว และข้อคำถามเป็นแบบทดสอบชนิดปรนัยเลือกตอบ จำนวน 4 ตัวเลือก แบบตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน

1.5 แบบการวัด หมายถึง คุณสมบัติของแบบวัดที่สร้างขึ้นเพื่อใช้วัดทักษะการคิดสร้างสรรค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้เน้นตรวจสอบ ได้แก่ 1) ค่าความยาก (Difficulty) หมายถึง สัดส่วนของนักเรียนที่ตอบแบบวัดถูกต้องจำนวนนักเรียนที่ตอบแบบวัด 2) อำนาจจำแนก

(Discrimination) หมายถึง ความสามารถในการจำแนกผู้ตอบแก่เป็นกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ ซึ่งในที่นี้คำนวณได้ในรูปความสัมพันธ์ของคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับ

จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind)

จิตแห่งความเคารพ เปิดใจกว้างสร้างสมานฉันท์ “บนโลกในปัจจุบันนี้มีประชากรถึงกว่า 6 พันล้านคน จากประเทศกว่าร้อยประเทศ นับพันเชื้อชาติ ภาษาและศาสนา หากต้องการให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยสุขสงบ ต้องเคารพซึ่งกันและกันยอมรับในความแตกต่างและเรียนรู้ที่จะอยู่ท่ามกลางความต่างนั้น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องยกย่องและให้เกียรติผู้อื่นตามสถานะที่เขาเป็นด้วย แต่ถ้าหากขาดสิ่งเหล่านี้ก็อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งในที่สุดก็นำพาไปสู่ภาวะตึงเครียดด้วยการใช้ความรุนแรงและการทำสงครามในที่สุด

วีระ บำรุงรักษ์ (2541, น.56-59) กล่าวว่า ความขัดแย้งและสงครามที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตไม่ว่าจะเป็นสงครามโลก สงครามทางศาสนา สงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ระหว่างเชื้อชาติหรือสงครามกลางเมืองในประเทศต่างๆ ล้วนมาจากการไม่เคารพในความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนนั่นเอง ทั้งนี้ จิตแห่งความเคารพเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและความขัดแย้งที่สร้างสรรค์ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างเคารพในความคิดที่แตกต่างของอีกฝ่าย การแก้ปัญหาจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอธิบายเหตุและผล หรือโต้แย้งถกเถียงกันบนหลักความเป็นจริงและข้อมูลที่มีโดยปราศจากอคติและอารมณ์ส่วนตัว

กระทรวงศึกษาธิการ (2545, น.56-59) กล่าวว่า ในแง่ของนโยบายรัฐนั้น การมีจิตแห่งความเคารพเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะหากไม่มีการวางนโยบายที่เป็นกลางที่คำนึงถึงรากฐานความแตกต่างของประชากรแล้วก็อาจเกิดปัญหาใหญ่ตามมา ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ก่อความไม่สงบของกลุ่มก่อการร้ายที่เกิดขึ้นทั่วโลกในทุกวันนี้ ปัจจัยที่สำคัญอันหนึ่งก็สืบเนื่องมาจากความรู้สึกแตกต่าง แบ่งแยก และมีปมด้อยหากเทียบกับประชากรส่วนใหญ่ในสังคมนั่นเอง

การ์ตเนอร์ (Gardner, 2008, p.88-92) ที่ได้อธิบายความสำคัญของ“จิตแห่งความเคารพ” (Respectful Mind) ไว้ในหนังสือ “Five Minds for the Future” ซึ่งเป็น 1 ในจิตทั้ง 5 ที่การ์ตเนอร์ (Gardner) ระบุว่ามีความสำคัญต่อมนุษย์ในโลกยุคใหม่เป็นอย่างมาก และจะต้องมีทั้ง 5 จิตควบคู่กันไปในตัวบุคคลนั้น ซึ่งจิตทั้ง 5 ด้านประกอบไปด้วย จิตแห่งวิทยาการ (Disciplined Mind) จิตแห่งการสังเคราะห์ (synthesizing Mind) จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) และจิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind)

1. ความหมายของจิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind)

จิตแห่งความเคารพ หมายถึง การอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติและเคารพในความคิดของผู้อื่น เคารพและเข้าใจถึงความแตกต่างทั้งระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม รวมถึง

เปิดใจที่จะรับฟังความเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากความคิดของตัวเองอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

ทั้งนี้ การทำความเข้าใจผู้อื่นนั้นต้องอาศัยทักษะทางด้านอารมณ์ (Emotional Intelligence) และทักษะทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) ซึ่ง การ์ดเนอร์ (Gardner) ระบุว่าต้องปลูกฝังจิตสำนึกแห่งการเคารพกันตั้งแต่เกิด ซึ่งบุคคลที่มีความสำคัญในการปลูกฝังก็มักจะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็ก เช่น พ่อแม่หรือคุณครูหรือแม้กระทั่งบุคคลที่เป็นสาธารณะอย่างนักร้อง ดาราหรือนักการเมือง โดยผู้ใหญ่ต้องแสดงตัวเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตัวต่อกันเพื่อเป็นแนวทางที่ถูกต้องให้เด็กได้เห็น

2. ประโยชน์ของจิตแห่งความเคารพ

จิตแห่งความเคารพมีประโยชน์ช่วยให้เกิดความสงบสุขและความสมานฉันท์ขึ้นในสังคมแม้ในสังคมนั้นจะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งในเรื่องของเชื้อชาติ ภาษา ศาสนาหรือทัศนคติ ตามที่ การ์ดเนอร์ (Gardner) ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

ไคลิช (Kalish, 2006, p.45) กล่าวว่า จากความขัดแย้งและสงครามที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตไม่ว่าจะเป็น สงครามโลก สงครามทางศาสนา สงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ระหว่างเชื้อชาติหรือสงครามกลางเมืองในประเทศต่างๆ ล้วนมาจากการไม่เคารพในความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนนั่นเอง ทั้งนี้จิตแห่งความเคารพเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและความขัดแย้งที่สร้างสรรค์เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างเคารพในความคิดที่แตกต่างของอีกฝ่าย การแก้ปัญหาจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอธิบายเหตุและผลหรือโต้แย้งถกเถียงกันบนหลักความเป็นจริงและข้อมูลที่มีโดยปราศจากอคติและอารมณ์ส่วนตัว

ในแง่ของนโยบายรัฐนั้น การมีจิตแห่งความเคารพเป็นเรื่องที่สำคัญมากเพราะหากไม่มีการวางนโยบายที่เป็นกลางที่คำนึงถึงรากฐานความแตกต่างของประชากรแล้วก็อาจเกิดปัญหาใหญ่ตามมา ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ก่อความไม่สงบของกลุ่มก่อการร้ายที่เกิดขึ้นทั่วโลกในทุกวันนี้ ปัจจัยที่สำคัญอันหนึ่งก็สืบเนื่องมาจากความรู้สึกแตกต่าง แบ่งแยกและมีปมด้อยหากเทียบกับประชากรส่วนใหญ่ในสังคมนั่นเอง

จากตัวอย่างของผู้ที่ใช้จิตแห่งความเคารพในการแก้ปัญหาอย่างสันติในเรื่องนี้ การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.95) ได้ยก มหาตมะ คานธี (Mahatma Gandhi) อดีตผู้นำอินเดียในการต่อสู้เรียกร้องเอกราชของประเทศอินเดียจากเครือสหราชอาณาจักรจนประเทศอินเดียได้รับเอกราชในปี พ.ศ.2490 โดยเขามีความเชื่อที่มั่นคงเกี่ยวกับการประท้วงโดยไม่ใช้ความรุนแรงและความอดทนตามหลักศาสนาที่เรียกว่าวิธี “อหิงสา” โดยเขาอดอาหารประท้วงจนความรุนแรงยุติลง

นอกจากนี้การนำแนวคิดจิตแห่งความเคารพมาใช้บริหารองค์กรยุคใหม่ที่มีความเป็นสากลและไร้พรมแดนนั้นก็จะทำให้ผู้คนหรือพนักงานที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ อายุ เพศ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมสามารถมาทำงานร่วมกันได้ ดังตัวอย่างของ คาร์รอส โกฮ์น (Carlos Ghosn) ประธานบริหารบริษัทเรย์โนลด์ที่เข้าควบรวมกิจการของนิสสัน ในปี ค.ศ.1999 ในเวลาเพียงปีครึ่งที่เขาเข้ามาบริหารโดยยึดหลักเคารพในทัศนคติ เอกสิทธิ์และความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมการทำงานของทั้งสองบริษัทรวมถึงการคงให้อำนาจการบริหารกับนิสสันเพื่อไม่ทำให้รู้สึกว่าจะอยู่ใต้คำสั่งของเรย์โนลด์ และกระตุ้นให้เกิดการทำงานเพื่อผลประโยชน์ต่างตอบแทน (Mutual Benefit) ให้เกิดขึ้นจริงจากการเป็นพันธมิตรระหว่างกัน ทำให้นิสสันกลับมาทำกำไรอีกครั้ง และในวันนี้มูลค่าตลาดของนิสสันก็เพิ่มขึ้นถึง 5 เท่าตัวและเป็นบริษัทรถยนต์ที่ทำกำไรสูงสุดอันดับต้นๆ ของโลก

3. คุณค่าของจิตแห่งความเคารพ

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ) (2550, น.50) ดังนั้น การสร้างเสริมและปลูกฝังแนวคิด “จิตแห่งความเคารพ” ให้เกิดขึ้นกับบุคลากรจึงถือเป็นอีกเป้าหมายหนึ่งที่ สำนักงาน ก.พ. จะส่งเสริมการทำงานภายใต้การบริหารกำลังคนภาครัฐที่มีความหลากหลาย (Diversity Management) และการที่ “โครงการพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้ สาธารณะด้านการจัดการทุนมนุษย์” ได้นำเอาแนวคิดจิตหรือทักษะแห่งอนาคตทั้ง 5 ด้านของการ์เดเนอร์ (Gardner) มาประยุกต์ใช้และผสมผสานแนวคิดดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางในการขับเคลื่อนและพัฒนาเพื่อ “เตรียมความพร้อมของคนไทย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องเผชิญในอนาคต” ซึ่งขณะนี้ สำนักงาน ก.พ.กำลังรวบรวมแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติต่างๆ เพื่อนำมาจัดทำเป็นหนังสือ “5 จิตคิดเพื่ออนาคต” ออกสู่สายตาผู้อ่านต่อไป

กอบกาญจน์ สุริยस्थ्य วัฒนวรานกุล (2553, น.45) ประธานกรรมการบริหารบริษัทโตชิบา (ประเทศไทย) จำกัด เป็นผู้ถ่ายทอดหลักคิดว่า องค์กรต้องคิดเสมอว่าทำอะไรให้พนักงานเชื่อมั่นตัวเองค์กร ขณะเดียวกันต้องกลับมาคิดว่าจะทำอะไรให้พนักงานศรัทธาและทำงานด้วยใจมากกว่าเงินซึ่งตนพบว่า การจะสร้างศักยภาพให้กับคนต้องมียุทธศาสตร์ของความเคารพซึ่งกันและกันของคนในทุกระดับชั้น และสิ่งที่เป็นตัวตอกย้ำหลักการทำงานที่เสมือนสโลแกนของเธอที่เปรียบทุกคนในองค์กรเหมือนอัญมณี ซึ่งมีคุณค่าเท่ากันเพราะอัญมณีทุกก้อนมีศักยภาพในตัวเพียงแต่ผู้บริหารต้องพยายามจับวางให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่ต้องการ ขณะที่แนวทางการสร้างคนที่คุณเรียกว่า “เจ้าชายน้อย” เป็นอีกตัวที่ก่อให้เกิดจิตที่เคารพในความคิดสร้างสรรค์เพราะองค์กรพยายามลดกรอบที่ไม่ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยในแต่ละอาทิตย์คนในองค์กรต้องมีการประชุมร่วมกันทุกระดับชั้นเพื่อนำเสนอแนวคิดใหม่ๆ ของตนให้ผู้อื่นรับทราบ การสร้างความเคารพของการทำงานเป็นทีมสะท้อนได้จากกิจกรรม ดังเช่น อเล็กซานเดอร์มหาราช

ที่เรามองว่า การทำงานเป็นทีมเป็นสิ่งสำคัญดังนั้นการสร้างจิตสำนึกโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ ย่อมทำให้เกิดการสร้างสรรค์ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้นและผลสุดท้ายของการสร้างจิตแห่งความเคารพในองค์กรจะทำให้พนักงานมีความสุขในสิ่งที่ตนทำและมองออกไปถึงการทำงานเพื่อตอบแทนความเป็นพลเมืองของประเทศที่เคารพความแตกต่างทำให้เกิดสังคมแห่งความสุข

สรุป จิตแห่งความเคารพ หมายถึง ทักษะที่ช่วยให้เกิดความสงบสุขและความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม แม้ในสังคมนั้นจะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งในเรื่องของเชื้อชาติ ภาษา ศาสนาหรือทัศนคติ และเป็นแนวทางเสริมสร้างทักษะในการแก้ปัญหาและความขัดแย้งที่สร้างสรรค์ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างเคารพในความคิดที่แตกต่างของอีกฝ่าย การแก้ปัญหาจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอธิบายเหตุและผล หรือ ได้แย้งถกเถียงกันบนหลักความเป็นจริงและข้อมูลที่มี โดยปราศจากอคติและอารมณ์ส่วนตัว

จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind)

จิตแห่งคุณธรรม ความรู้คู่คุณธรรมนำการพัฒนา “ประเทศไทยจำเป็นต้องสร้างสังคมที่มีความรู้คู่คุณธรรม สร้างคนให้มี สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยสามารถยืนหยัดอยู่ภายใต้กระแสของการแข่งขันในโลกยุคปัจจุบันและอนาคตได้อย่างแข็งแกร่งและมั่นคง”

1. ความหมายของจิตแห่งคุณธรรม

ปรีชา วัชรภักย์ เลขานุการ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) (2550, น.58-60) กล่าวถึงความจำเป็นของการพัฒนาทุนมนุษย์อันเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ สอดคล้องกับ (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2550, น.45-58) ที่กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “การมีความรู้อย่างเดียวไม่เพียงพอ เพราะความรู้ก็เหมือนกับดาบสองคม ถ้ามนุษย์ขาดคุณธรรมก็จะก่อให้เกิดปัญหาในสังคม ซึ่งในโลกยุคปัจจุบันถ้าเราสามารถที่จะทำให้คนๆ นั้นเป็นคนที่มีความรู้และคุณธรรมไปพร้อมกันได้โลกก็จะอยู่ในสมดุล” ทั้งหมดนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “จิตแห่งคุณธรรม” ของ การ์ดเนอร์ (Gardner) ที่ได้ระบุไว้ในหนังสือ “Five Minds for the Future” ว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องมีอยู่ในตัวบุคคลเพื่อที่จะเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงและเพื่อที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบไปด้วยจิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind) จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) และจิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind)

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2543, น.201 ; อ้างอิงจาก Ayllon & Azrin, 1965) กล่าวว่า จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) หมายถึง ความคิดที่ยึดหลักจริยธรรมคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังสอดคล้อง

กับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้น “ความรู้คู่คุณธรรม” ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมหรือจิตสาธารณะที่ว่าจะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย เพราะบุคคลที่มีจิตแห่งคุณธรรมจะรำลึกอยู่เสมอว่าหน้าที่ของตนเองนั้นคือ อะไร ไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งใด

2. ประโยชน์ของจิตแห่งคุณธรรม

ประโยชน์ของจิตแห่งคุณธรรมในมุมมองด้านคุณธรรมกับการประกอบธุรกิจ การ์ดเนอร์ (Gardner) มองว่าในปัจจุบันเป็นช่วงเวลาที่ผู้ประกอบการจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า คู่ค้า ผู้ลงทุนและพนักงานในบริษัท ซึ่งถือเป็นสังคมที่อยู่ใกล้ตัวที่ผ่านมามีสถานประกอบการมากมายที่ต้องปิดตัวลงเพราะเห็นแต่ผลกำไรแต่ไม่คำนึงถึงสังคม ลูกค้า หรือกระทั่งพนักงานหลังจากกรณีบริษัทพลังงานยักษ์ใหญ่ล้มละลายเพราะมีการแต่งตั้งบัญชีในประเทศสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ออกมาเรียกร้องให้องค์กรต่างๆ เร่งกอบกู้ภาพลักษณ์ด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยหาทางจัดการข้อฉ้อฉลในธุรกรรมต่างๆ โดยเร็วที่สุดก่อนที่ทั้งหมดจะกลายเป็นมะเร็งร้ายทำลายความน่าเชื่อถือของธุรกิจ在美国ลงไป อย่างไรก็ตามหากมองในมุมมองกลับการมีคุณธรรมและจริยธรรมอาจนำมาซึ่งการละเลยกฎ ระเบียบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและมาตรฐานการทำงานได้ เช่น ความอะลุ่มอล่วยและมีอหังการไม่ตรีต่อแขกที่มาพักในโรงแรม อาจทำให้พนักงานลืมคำนึงถึงกฎระเบียบและความปลอดภัยจนสร้างความเสียหายได้ โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังนั้นองค์กรในต่างประเทศจึงได้กำหนด มาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรม (Code of Conducts) ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนและสอดคล้องกับการทำงานถือเป็นจุดสมดุลระหว่างภาระหน้าที่ความรับผิดชอบและคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้บุคลากรในองค์กรยึดถือเป็นหลักปฏิบัติร่วมกันการปลูกจิตสำนึกแห่งคุณธรรมนั้น สามารถทำได้ตั้งแต่เด็กๆ โดยเริ่มตั้งแต่วัยเยาว์เพราะการดำเนินชีวิตของพ่อแม่จะเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดสำหรับเด็กๆ หากเด็กได้เห็นตัวอย่างที่ดีก็จะซึมซับจิตสำนึกที่ดี ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของพวกเขาเมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นแม้จะเติบโตขึ้นมาด้วยการอบรมสั่งสอนที่ดี บุคคลก็ยังคงทำผิดพลาดจากการเลียนแบบพฤติกรรมที่ผิดๆ ของผู้อื่น ทั้งนี้จากการวิจัยของมหาวิทยาลัย Duke แห่งสหรัฐอเมริกาพบว่า นักศึกษาปริญญาโททางด้านการบริหารธุรกิจในสหรัฐฯ กว่าร้อยละ 56 ยอมรับว่า เคยโกงข้อสอบ โดยคำตอบส่วนใหญ่ของนักศึกษาที่โกงข้อสอบมักจะตอบว่า “ใครๆ ก็โกงข้อสอบทั้งนั้น” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการที่พวกเขาโกงก็เพราะเห็นคนอื่นโกงแล้วประสบความสำเร็จ จึงได้เลียนแบบดังนั้นสิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการเพื่อแก้ไขพฤติกรรมผิดๆ เหล่านี้ก็คือ การสร้างให้คุณธรรมหรือจริยธรรมเป็นวัฒนธรรมเป็นเรื่องธรรมดาสามัญที่เป็นที่ยอมรับกันในชุมชนหรือในองค์กรนั่นเอง ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มี “ความรู้คู่คุณธรรม” ถือเป็นภารกิจหลักของทาง สำนักงาน ก.พ. ซึ่งได้ดำเนินงานภายใต้

“โครงการพัฒนาเครือข่ายของคณาจารย์ด้านการจัดการทุนมนุษย์” โดยนำเอาแนวคิดของ การ์ดเนอร์ (Gardner) มาประยุกต์ใช้และผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งของแนวทาง “เตรียมคนไทยสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”

3. คุณค่าแห่งจิตแห่งคุณธรรม

1. คุณค่าของการปลูกฝังจิตแห่งคุณธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

การ์ดเนอร์ (Gardner) สรุปว่า ทุกสาขาอาชีพมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ มีจรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อสังคมและควรปลูกฝังคุณธรรม ดังนี้

1) สร้างคุณธรรมเป็นบรรทัดฐานในสังคม

2) เริ่มต้นปลูกฝังคุณธรรมจากที่บ้าน

- การสนับสนุนทางแนวตั้ง (Vertical Support) หมายถึง ครอบครัวที่จะมีส่วนหล่อหลอมเด็ก ทั้งทัศนคติ ค่านิยมและความเชื่อในการใช้ชีวิต

- การสนับสนุนทางแนวราบ (Horizontal Support) หมายถึง เพื่อนร่วมงานและครอบครัว เมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่นพวกเขาจะมีพฤติกรรมชอบเลียนแบบ

ในประเทศไทยหน่วยงานภาครัฐเริ่มต้นตัวกระตุ้นต่อม “คุณธรรม” หลังปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมจริยธรรมพุ่งสูง ศูนย์คุณธรรมนำจิตอาสา เศรษฐกิจพอเพียง แผนที่ความดีเป็น 3 พลังขับเคลื่อนสังคมไทยสู่สังคมแห่งคนดี โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการ เตรียมแผนยุทธศาสตร์บรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนแล้ว “ไม่มีดินผืนใดให้อ่อน เท่ากับ ดินที่ลงสำมะโนครัว ไม่มีดินผืนใดให้คุณเดินเท่ากับดินที่คุณเดินตอนตั้งไข่ ไม่มีดินผืนใด มีความหมายเท่ากับดินสุดท้ายของไทยทุกคน” (กองทัพบก, 2550, น.45-55)

ส่วนหนึ่งของเนื้อเพลง “แผ่นดิน” ที่คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) ที่ได้ลงทุนทำสปอर्टโฆษณาตามโครงการคุณธรรมนำไทย โดยหวังจะกระตุ้นต่อม “คุณธรรม” ของคนไทยทั้งชาตินั้นหลายๆ คนเกิดความสงสัยว่า “คุณธรรม” ในตัวของคนไทยนั้นมันเหือดหายไปแล้วหรืออย่างไร จึงต้องมีหน่วยงานภาครัฐออกมาจัดทำโครงการเพื่อให้คนไทยหันมาทำความดีและมีคุณธรรมกันมากขึ้น

กองทัพบกโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติหรือ คมช. ได้จัดทำโครงการคุณธรรมนำไทยขึ้นเพื่อมุ่งเน้นการปลูกฝังอุดมการณ์สู่การประพฤติปฏิบัติด้วยการสร้างพลังมวลชนสู่การขับเคลื่อนสังคมแห่งคุณธรรมสามประการคือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญู รู้คุณและความสามัคคีอันที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีการรณรงค์ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจผ่านสื่อแขนงต่างๆ รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมในพื้นที่ต่างๆ เพื่อสร้างเครือข่ายแนวร่วมพัฒนาสังคมไทยเป็นสังคมแห่งคุณธรรมต่อไป

ความจริงแล้วหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องนี้มีหลากหลาย หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนแต่ไม่เป็นที่รู้จักของคนในสังคมมากนักเพราะคนส่วนใหญ่คิดว่าเรื่องคุณธรรมการทำความดีนั้นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่จะทำด้วยตัวเอง แต่หลังจากที่สังคมได้เห็นปัญหาการคอร์ปชั่นครั้งมโหฬารแล้ว ปัญหาเรื่องคุณธรรมจริยธรรมก็ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดมากขึ้นจนถึงขนาดที่จะมีการเสนอออกเป็นกฎหมายกันเลยทีเดียว คิดดีทำเป็น สำหรับ 5 จิตแห่งคุณธรรมเป็นกระบวนการสำคัญที่สุดของการสร้างคนเพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จในบริบทของสังคมไทย ตรงข้ามกับ Gardner นักวิชาการแห่งโลกตะวันตกมองว่า จิตแห่งการสังเคราะห์สำคัญมากที่สุดเพราะคุณสมบัติพื้นฐานของคนในยุคนี้ต้องมีการวิเคราะห์เพื่อไม่ให้เสียเวลาในการกลั่นกรองข้อมูลจำนวนมากและสามารถเลือกรับข้อมูลที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

พัชนี จันทรน้อย (2553, น.60) มองว่าพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้บุคลากรไม่หลงทางในการทำงานของทั้ง 5 จิตคือ คุณธรรม ที่ขณะนี้พนักงานรุ่นใหม่ขาดอยู่มากทำให้วิทยาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่มีการคำนึงถึงคนอื่นที่อยู่ในสังคมเพราะมันนึกถึงเพียงผลประโยชน์ของตน “พระพุทธเจ้าเคยสอนไว้ว่า แม้หน่วยงายใดมีเครื่องมือที่พิเศษสุดในการทำงานแต่คนในองค์กรมีความคิดที่เลวย่อมยากที่จะสำเร็จต่างจากองค์กรที่ไม่มีเครื่องมือทันสมัยแต่มีคนที่ดีก่อให้เกิดสิ่งดีๆ ต่อองค์กรตามมา”

กอบกาญจน์ รุ่งกิตติ (2553, น.55) ให้ความเห็นว่า สิ่งที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของการสร้างบุคลากรคือ คุณธรรมเพราะต่อให้คุณมีความคิดที่ดีแต่ไม่มีหลักของคุณธรรมความสำเร็จที่เกิดขึ้นจะไม่ยั่งยืน ขณะเดียวกันเมื่อนำความสำเร็จเหล่านั้นไปสอนคนอื่นอาจไม่ก่อให้เกิดความศรัทธาทำให้สิ่งที่พยายามสร้างให้เกิดเป็นภาพรวมภายในองค์กรไม่อาจปรากฏได้ “คิดดีไม่เท่ากับการทำดีเพราะเมื่อสิ่งนั้นปรากฏย่อมทำให้เกิดแบบอย่างแก่สังคมและขยายวงกว้างไปเรื่อยๆ จนทำให้บุคลากรเกิดปัญญาในทางสร้างสรรค์”

เสริมคุณ ปราชัย (2553, น.43) ที่เป็นตัวแทนในจิตสร้างสรรค์ซึ่งหลายคนมองว่าเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับจริยธรรม (ผืนจริยธรรม) ซึ่งในความเป็นจริงอาจเริ่มต้นอาจต้องคิดโดยออกไปนอกกรอบจริยธรรมแต่เมื่อได้นวัตกรรมใหม่ต้องพยายามปรับให้เข้าไปอยู่ในหลักการจริยธรรม เนื่องจากการยอมรับของสังคมจำเป็นต้องมีจริยธรรมหากไม่มียอมยากที่นวัตกรรมจะได้รับการยอมรับ

นราทิพย์ พุ่มทรัพย์ (2547, น.45-60) ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) บอกกับ “ผู้จัดการรายสัปดาห์ว่า ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมเป็นหน่วยงานเฉพาะด้านหน่วยงานหนึ่งภายใต้สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2547 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างแนวคิดจิตสำนึกและพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมในสังคม ประสานและสนับสนุนเครือข่ายองค์กรภาคี

ด้านคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ การวิจัยและการจัดการความรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมและให้บริการและเผยแพร่ข้อมูลด้านคุณธรรมจริยธรรม นราทิพย์ พุ่มทรัพย์ อธิบายต่อไปว่า เราวางเป้าหมายในการพัฒนาศูนย์ฯ โดยมุ่งพัฒนาการบริหารและจัดการความรู้ เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณธรรมเป็นฐานราก เกิดชุมชนองค์กรคุณธรรมต้นแบบซึ่งจะนำไปสู่การขยายผลทั่วทั้ง 4 ภูมิภาค ตอนนี้เรามีการทำงานอย่างต่อเนื่องโดยเน้นการเสริมหนุนเชื่อมประสานเพิ่มพลังเครือข่ายการพัฒนาแหล่งคุณธรรมที่กระจายกระจายในบริบทต่างๆ ระดับชุมชน 4 ภูมิภาค เรามีการเชื่อมโยงแผนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกับแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองและยังสร้างองค์ความรู้ การจัดการความรู้ และแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมต้นแบบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งเรามีโครงการต้นแบบมากมายที่เกิดจากการเรียนรู้ 3 พลังขับเคลื่อนสู่สังคมคุณธรรม การเกิดขึ้นของศูนย์คุณธรรม ในระยะแรกนั้นเชื่อว่าคนในสังคมส่วนน้อยจะรู้จักและเข้าใจถึงภาระหน้าที่ที่องค์กรมหาชนแห่งนี้ต้องรับผิดชอบ แต่เมื่อดำเนินงานผ่านเข้าสู่ปีที่ 2 ผลงานโครงการต่างๆ เริ่มปรากฏเป็นรูปธรรมมากขึ้น ผู้วิจัยอธิบายว่า งานที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมเป็นงานที่ค่อนข้างจะเป็นนามธรรมซึ่งทางศูนย์จะต้องแปลงออกเป็นรูปธรรมเพื่อสามารถให้คนทั่วไปจับต้องได้ โดยปัจจุบันทางศูนย์มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้มากมายหลายโครงการแต่ส่วนที่สำคัญที่สุดที่เร่งผลิตผลงานออกมาสู่สายตาของสังคม คือ การนำ 3 พลังแปลงสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย จิตอาสา เศรษฐกิจพอเพียงและแผนที่ความดี โครงการจิตอาสาที่เราได้แนวความคิดมาจากประเทศเกาหลีเพราะประเทศนี้เขาสามารถสร้างให้ประชาชนในประเทศของเขาใจที่รับใช้สังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนทำให้ประเทศของเขาให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเป็นรูปธรรม ทางศูนย์ได้นำผู้นำชุมชน หัวหน้าส่วนราชการและหลายๆ องค์กรไปศึกษาดูงานที่ประเทศเกาหลีเพื่อนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้กับสังคมไทยทำให้เราได้แนวคิดที่จะทำโครงการอันเนื่องมาจากคนในสังคมมีจิตอาสามากขึ้น โดยโครงการที่เห็นเป็นรูปธรรมมากที่สุดคือการพัฒนาโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี ตอนนี้มีนักเรียน ผู้ปกครองมากกว่า 1,000 คน เข้าไปเรียนในที่แห่งนี้ “ก่อนหน้านี้โรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ที่วัดแห่งนี้มีนักเรียนน้อยมากแต่หลังจากที่เรานำพระ ผู้นำชุมชน ไปดูงานมาแล้วทำการปรับปรุงภูมิทัศน์ในห้องเรียนให้น่าเรียน วันนี้โรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ของวัดแห่งนี้มีคนเรียนจนล้นห้องที่สำคัญเราใช้งบประมาณเฉพาะส่วนนี้เพียง 1 ล้านบาทเท่านั้น ผู้วิจัยบอกต่อไปอีกว่า นอกจากนี้โครงการจิตอาสายังสามารถพัฒนาให้คนในสังคมไทยทั่วประเทศหันมาร่วมมือกันได้อย่างเป็นรูปธรรมและยังช่วยลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคมได้โดยมีการจัดตั้งสมัชชาคุณธรรม ชุมชน และครอบครัวกันขึ้นทั่วภูมิภาคของประเทศซึ่งคนในสังคมก็จะเห็นการประจักษ์หรือเพื่อหาความร่วมมือในการพัฒนาสังคมให้มีคุณธรรมตลอดสองปีที่ผ่านมา

สำหรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมนั้นทางศูนย์ได้ใช้โครงการชุมชนคุณธรรมวิถีแห่งความพอเพียง โดยเลือกชุมชนจากทั่วประเทศเป็นต้นแบบของโครงการ ซึ่งโครงการดังกล่าวนี้ได้เลือกโครงการที่หลากหลาย อาทิ โครงการสะสมทรัพย์ สะสมความดี พระสุบิน ปณิโต ซึ่งปัจจุบันโครงการนี้ประสบผลสำเร็จเป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ

ชุมชนคุณธรรมนี้มีอีกหลากหลายโครงการ อาทิ โครงการชุมชนเป็นสุข โครงการชุมชนนักปฏิบัติธรรม โครงการศูนย์เรียนรู้วิถีกรรมพึ่งตนเอง โครงการเครือข่ายกิจกรรมไร้สารพิษ โครงการเกษตรเพื่อชีวิต โครงการกตัญญูเพื่อแผ่นดิน โครงการป่าพรุควนเคร็ง โครงการเปลี่ยนจากทุกข์เป็นสุข โครงการชีวิตใหม่ โครงการเกษตรแห่งบุญ และโครงการเครือข่ายผู้นำอีกสถานซึ่งได้นำผู้นำชุมชนกว่า 50 คน เข้าร่วมฝึกอบรมในโครงการพัฒนาศักยภาพผู้นำเครือข่ายคุณธรรมภาคอีสาน

สำหรับอีกโครงการหนึ่งในสามพลังที่จะใช้ขับเคลื่อนสังคมไทยสู่สังคมคุณธรรม คือ โครงการแผนที่ความดี โดยโครงการดังกล่าวเป็นความคิดริเริ่มจากคุณหมอบุระเวศ วะสี ราชภัฏราวัธที่มีแนวคิดว่า “แผนที่ความดี” นั้นเป็นการให้คุณค่าและปลดปล่อยศักยภาพของคนทุกคนพร้อมกับเป็นการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนอันเป็นศีลธรรมขั้นพื้นฐานในสังคม โดยโครงการนี้ปัจจุบันได้มีหน่วยงานภาครัฐนำไปใช้ฝึกอบรมและเป็นแผนที่นำทางในการทำความดีของบุคลากรในองค์กรจำนวนมาก

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, น.34-38) นำโครงการบรรจุคู่มือการเรียนการทำงานของคุณธรรมที่เห็นเป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ทำให้ หน่วยงานภาครัฐหลายแห่งเริ่มสนใจที่จะนำโครงการของคุณธรรมมาบรรจุเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนางานองค์กร ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรมอธิบายว่า การขับเคลื่อนพลังคุณธรรมนั้นทุกภาคส่วนจะต้องเดินไปด้วยกันจึงจะประสบผลสำเร็จ ปี 2550 นี้ถือเป็นนิมิตหมายที่ดีที่นายรัฐมนตรีให้ความสนใจในเรื่องนี้โดยเสนอในที่ประชุม คณะรัฐมนตรีว่าน่าจะนำการฟื้นฟูคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาล เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลเพื่อให้ได้ผลอย่างกว้างขวางและเป็นรูปธรรมโดยเร็วจึงให้กระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่นกระทรวงกลาโหม กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน ก.พ. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประสานกับศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม จัดให้มีการฝึกอบรมเชิงคุณธรรมแก่ข้าราชการระดับสูงผู้บริหารรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารการศึกษา อาจารย์ นักศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆ นักเรียนนายร้อย นักเรียนนายเรือ นักเรียนนายเรืออากาศและนักเรียนนายร้อยตำรวจ “ตอนนี้เรามีองค์กรจากภาครัฐให้ความสนใจส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาฝึกอบรมมากมายที่สำคัญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการให้ศึกษาวิจัยเพื่อที่จะนำเรื่อง คุณธรรมซึ่งทางศูนย์เราได้ปฏิบัติกันมานานมาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอนในอนาคต ซึ่งคาด

ว่าไม่น่าจะมีปัญหาเพราะเรื่องของคุณธรรมนั้นถ้าเราปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเยาวชนเข้าใจอย่างถูกต้องตั้งแต่เล็กๆ เชื่อว่าอนาคตปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม จริยธรรมของเราน่าจะลดลง”

สรุป จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) หมายถึง ความคิดที่ยึดหลักจริยธรรม คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้น “ความรู้คู่คุณธรรม” ซึ่งคุณธรรมจริยธรรม หรือจิตสาธารณะที่ว่านี้จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายเพราะบุคคลที่มีจิตแห่งคุณธรรมจะรำลึกอยู่เสมอว่าหน้าที่ของตนเองนั้นคืออะไร ไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งใด

1) วิธีการวัดและประเมินจิตแห่งคุณธรรม เป็นคุณลักษณะด้านเจตพิสัย การวัดและประเมินคุณธรรมจึงมีวิธีการเช่นเดียวกับการวัดและประเมินด้านเจตพิสัย (ภัทรา นิคมานนท์, 2558, น.151) กล่าวว่า การวัดด้านเจตพิสัย มีวิธีการวัดได้ 2 แบบ คือ

1.1 แบบประเมินตนเอง

1.2 แบบประเมินโดยผู้อื่น

ณัฐภรณ์ หลาวทอง (2546, น.199) แบ่งวิธีการวัดด้านเจตพิสัยออกได้ 5 วิธี ดังนี้

1. การรายงานตนเอง (Self-Report)
2. การสังเกตพฤติกรรม (Observation)
3. การสังเกตร่องรอยของพฤติกรรม (Obtrusive)
4. การสัมภาษณ์ (Interview)
5. เทคนิคการจินตนาการ (Projective Techniques)

ภาพรวมของตัวแปรทั้ง 5 จิตสาธารณะจะพาไปสู่เป้าหมายได้ต้องรู้จักสร้างความสมดุลในทุกมิติเพื่อให้เกิดความเห็นแจ้งและรู้ชัดในสิ่งที่ตนทำซึ่งตรงกับหลักของพระพุทธศาสนา คือ สัปปริสธรรม 7 คือ หลักธรรมของคนดี ได้แก่

1. รู้จักเหตุ หรือธัมมัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักวิเคราะห์หาสาเหตุของสิ่งต่างๆ
2. รู้จักผล หรืออัตถัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ
3. รู้จักตน หรืออัตตัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักตน ทั้งในด้านความรู้ คุณธรรมและความสามารถ
4. รู้จักประมาณ หรือมัตตัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักประมาณ รู้จักหลักของความพอดี การดำเนินชีวิตพอเหมาะ

5. รู้จักกาลเวลา หรือกาลัญญา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา รู้จักเวลาไหนควรทำอะไร แล้วปฏิบัติให้เหมาะสมกับเวลานั้นๆ
6. รู้จักปฏิบัติ หรือปรีติญญา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติ การปรับตน และแก้ไขตนให้เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มและชุมชน
7. รู้จักบุคคลหรือบุคคลัญญา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกัน

และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบจากสังคมทั้ง 2 ยุคกับแนวคิดเรื่อง “จิตทั้ง 5” ของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008) พบว่า มีความสอดคล้องกันอย่างลงตัวและมีเป้าหมายเดียวกันกับนโยบายการบริหารประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่มุ่งเน้นในเรื่องของ “การเตรียมความพร้อมของคนไทยเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องเผชิญในอนาคต” นั้นหมายถึงว่า นอกจากการสร้างความรู้ให้กับคนแล้วจะต้องสร้างและพัฒนาความคิดทัศนคติ มุมมองต่อโลกและสังคมในแง่ของ “จิตใจ” ตามแนวทางการพัฒนา “ความรู้คู่คุณธรรม” ให้เกิดขึ้นในสังคมและประเทศชาติด้วยเหตุนี้การพัฒนาทุนมนุษย์จึงจำเป็นต้องอาศัยค่านิยมเรื่องจิตสำนึกสาธารณะซึ่งทำให้คนในสังคมเกิดความเอาใจใส่และความห่วงใยต่อกันมีการแบ่งปันข้อมูลความรู้ สังคมก็จะเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในท้ายที่สุด

แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

ความหมายของหลักสูตร

คำว่า หลักสูตร มีนักการศึกษาได้ให้นิยามไว้มากมายหลายลักษณะขึ้นอยู่กับปรัชญาความเชื่อพื้นฐานความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละคน นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับงานเฉพาะอย่างของแต่ละคนที่ศึกษาหรือกรอบความคิดของงานวิจัยแต่ละเรื่อง ความหมายของหลักสูตรจึงแปรเปลี่ยนไปตามแนวคิดและลักษณะงานที่ใช้ในแต่ละครั้ง แนวทางในการนิยามหลักสูตรสะท้อนถึงข้อพิจารณาเกี่ยวกับค่านิยมในเรื่องของธรรมชาติของการศึกษาว่าเป็นอย่างไร ซึ่งค่านิยมเกี่ยวกับหลักสูตรดังกล่าวมีผลต่อการวางแผนหลักสูตรและการใช้หลักสูตรว่าจะให้เป็นไปในลักษณะใด (Saylor, Alexander, & Lewis, 1981, p.3) นักการศึกษาบางคนให้นิยามของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นมวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดขึ้นสำหรับผู้เรียนเพื่อให้มีประสบการณ์การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ (Regan; & Shephard, 1977, p.192 อ้างจาก จันจิรา ชาวสะอาด, 2537, น.10) บางคนกล่าวว่าหลักสูตรเป็นสื่อกลางที่นำผู้เรียนไปสู่จุดหมาย (Krung, 1957, p.3) บางคนมองหลักสูตรในลักษณะเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ผู้สอนและสิ่งแวดล้อม (Lewins & Meil, 1972, p.27) บางคนมองหลักสูตรว่าเป็นกิจกรรมการเรียนการสอน (Trump and Miller, 1968, p.11-12 อ้างจาก สังข์ อุทรานันท์, 2532, น.12) และบางคนมองว่าหลักสูตรเป็นวิถีชีวิตและ โครงการ

ของสถานศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้แนวทางในการดำเนินชีวิต (Connelly & Lantz, 1985, p.1160; citing Rugg, 1947)

จากความหมายของหลักสูตร โอลิวา (Oliva, 1998, p.5-6) ได้สรุปว่า ความหมายที่แคบของหลักสูตร คือ รายวิชา ส่วนความหมายที่กว้างของหลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียนทั้งในและนอกสถานศึกษา ซึ่งเป็นทั้งทางตรงและทางอ้อม

ชมพันธุ์ ภูษธร ณ อรุณยา (2549, น.7-9) ได้อธิบายความหมายของ หลักสูตร ว่ามีความแตกต่างกัน ไปตั้งแต่ความหมายที่แคบสุดจนถึงกว้างสุด ซึ่งสามารถจำแนกความคิดเห็นของนักการศึกษาที่ได้ให้นิยามความหมายของหลักสูตรแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง แผนประสบการณ์การเรียนรู้ นักการศึกษาที่มีความคิดเห็นว่า หลักสูตร หมายถึง แผนประสบการณ์การเรียนรู้ นั้น มองหลักสูตรที่เป็นเอกสารหรือโครงการของการศึกษาที่สถาบันการศึกษาวางแผนไว้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามแผนหรือโครงการที่กำหนดไว้ หลักสูตรตามความหมายนี้ หมายรวมถึงแผนการเรียนรู้หรือรายวิชาต่างๆ ที่กำหนดให้เรียนรวมทั้งเนื้อหาวิชาของรายวิชาการต่างๆ กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล ซึ่งได้กำหนดไว้ในแผนความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มนี้ ไม่รวมถึงการนำหลักสูตรไปใช้หรือการเรียนการสอนที่ปฏิบัติจริง

2. หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่สถาบันการศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล

รุจิร ภู่อาระ (2550, น.34) ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง แผนการเรียนรู้ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล

ภิญโญ สาธร (2551, น.23-25) ให้ความหมายในทัศนะของนักบริหารการศึกษาว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการศึกษาที่กำหนดให้นักเรียนเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามแผนการศึกษา หรือโครงการศึกษาที่โรงเรียนปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลทางการศึกษาตามแผนการศึกษา หลักสูตร คือ โครงการเตรียมนักเรียนหรือเยาวชนของชาติให้เป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของสังคม สังคมแต่ละสังคมไม่จำเป็นที่จะต้องการหรือมีความจำเป็นเหมือนกัน สังคมไทยย่อมแตกต่างจากสังคมอเมริกันและสังคมอื่นๆ หลักสูตรไทยจึงต้องอาศัยกฎเกณฑ์ที่ได้ศึกษารวบรวมมาจากสภาพความต้องการ และสภาพความจำเป็นของสังคมไทย การแปลวัสดุของหลักสูตรไทยไม่จำเป็นที่จะนำมาใช้ให้ดีในสังคมไทย

สภาวิจัยแห่งชาติ (2552, น.30-41) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรคำว่า หลักสูตร หรือภาษาอังกฤษว่า Curriculum ได้นำมาใช้มาก่อนคริสตศักราชประมาณ 100 ปี โดยมาจากรากศัพท์ว่า "Currere" ซึ่งหมายถึง "The Course to Run" และ "Curriculum หมายถึง a Racecourse of Subject

Matter to Be Mastered ความหมายอื่นๆ ที่นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ไว้มีดังต่อไปนี้ กลุ่มรายวิชาที่จัดไว้ย่อมมีระบบหรือลำดับวิชาที่บังคับสำหรับการจบการศึกษาหรือเพื่อรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาหลักๆ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลศึกษาในขณะที่กู๊ด (Good, 1973, p.21-24) กล่าวว่า รายการของสิ่งของต่างๆ ซึ่งผู้เรียนและเยาวชนจะต้องทำและประสบโดยการพัฒนาความสามารถเพื่อจะทำสิ่งต่างๆ ให้ได้ดีและเหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ ส่วนบ็อบบิท (Bobbitt, 1981, p.90) ให้ความหมายว่า ประสบการณ์ทุกชนิดที่ผู้เรียนได้รับภายใต้การแนะนำของครู ในขณะที่คอสเวลล์และแคมเบล (Coswell&Campbell, 1985, p.45) กล่าวว่า ลำดับของประสบการณ์ซึ่งจัดขึ้นภายในโรงเรียนเพื่อกำหนดจุดประสงค์ในการอบรม ผู้เรียนและเยาวชนให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง ส่วนสมิท (Smith, 1957, p.44-45) ให้ความหมายว่าประมวลวิชาและกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียนภายใต้การควบคุมของโรงเรียน ด้านเซย์ลอป (Saylop, 1966, p.67-68) อธิบายความหมายการตัดสินใจก่อนที่จะดำเนินการเรียนการสอน และการเลือกวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนกฎเกณฑ์ในการจัดกลุ่มเพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างได้ผลมากที่สุด

เชอร์เบิร์ต (Schubert, 1986, p.23-25) ได้ให้ความหมายสั้นๆ เช่น สิ่งที่สอนกันในโรงเรียน วิชากลุ่มหนึ่ง เนื้อหาสาระ โปรแกรมการศึกษา สื่อการเรียนการสอนชุดหนึ่ง ลำดับของรายวิชาต่างๆ จุดหมายเชิงปฏิบัติชุดหนึ่ง รายวิชาที่ต้องศึกษา ทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องเกิดขึ้นภายในโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมพิเศษของชั้น การแนะนำ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สิ่งที่สอนกันทั้งในและนอกโรงเรียนซึ่งจัดทำโดยโรงเรียน ชุดของประสบการณ์ที่นำไปปฏิบัติโดยผู้เรียนในโรงเรียน สิ่งที่ผู้เรียนแต่ละคนมีประสบการณ์อันเป็นผลมาจากการไปโรงเรียนกล่าวโดยสรุปหลักสูตรในความหมายเดิมจะหมายถึง รายวิชาต่างๆ ที่นักเรียนจะต้องเรียน ส่วนความหมายใหม่จะหมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่นักเรียนจะได้รับภายใต้คำแนะนำและความรับผิดชอบของโรงเรียน จากข้อความดังกล่าวสรุปได้ว่าคำว่า หลักสูตร หรือเรียกตามภาษาอังกฤษว่า Curriculum โดยมาจากรากศัพท์ว่า “Currere” ซึ่งหลักสูตรแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับแรกหลักสูตร หมายถึง แนวทางการจัดการศึกษาของชาติเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะตามที่สังคมประเทศชาติต้องการ ซึ่งเป็นไปตามปรัชญา ค่านิยมของคนในชาติและนโยบายของประเทศ และระดับสุดท้ายคือ หลักสูตร หมายถึง แนวทางของโรงเรียนที่จะจัดการศึกษาและบริหารการศึกษาเพื่อความเจริญงอกงามของนักเรียนทุกด้าน จัดทำขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น ประกอบด้วยจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระและกิจกรรม ประสบการณ์ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น และมีความสำคัญคือ เป็นแนวทางที่ครูจะต้องยึดถือในการจัดการเรียนการสอน

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร เป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดแนวคิด ระบบ และความสอดคล้องของเอกสารหลักสูตร ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการวางแผนออกแบบหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล (Tyler, 1949; Taba, 1962; Beauchamp, 1981; Kemp, 1985)

ไทเลอร์ (Tyler, 2008, p.45-51) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตรเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตร สมบูรณ์เป็นแนวทางในการจัดการเรียน การสอน การประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร คือ

1. จุดมุ่งหมาย (Education Purpose) ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล
2. ประสบการณ์ (Education Experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล
3. วิธีการจัดประสบการณ์ (Organization of Education Experience) เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. การประเมินผล (Determination of What to Evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ทาบ (Taba, 1973, p.45-51) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่าประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะ
2. เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. วิธีการประเมินผล

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิวณิช (2552, น.43-50) กล่าวว่า หลักสูตรไม่ว่าจะเป็นการออกแบบในลักษณะใดก็ตาม จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. จุดหมายและจุดประสงค์ (Aims and Objectives)
 - 1.1 จุดหมาย เป็นสิ่งที่กำหนดไว้กว้างๆ เน้นคุณลักษณะที่คาดหวังของผู้เรียน
 - 1.2 จุดประสงค์ เป็นสิ่งที่กำหนดเฉพาะเรื่องในระดับกลุ่มวิชา กลุ่มประสบการณ์และรายวิชา
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ (Contents and Experiences)
 - 2.1 เนื้อหาสาระที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์

2.2 ประสบการณ์ เป็นการกำหนดคุณลักษณะ เจตคติ ค่านิยมอันพึงปรารถนาให้ผู้สอนได้นำไปพิจารณาตัดสินใจสร้างเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียนและชั้นเรียน

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มีการปรับปรุงตลอดเวลาของการใช้หลักสูตร ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรในหน่วยงานต่างๆ และมีการติดตามผลเป็นระยะๆ

4. การประเมินผล (Evaluation) เป็นการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร ค้นหาสาเหตุของสิ่งที่ไม่สัมฤทธิ์ผล เป็นงานใหญ่ที่มีขอบเขตกว้างขวางจะต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นกระบวนการ

สุนีย์ ภูพันธ์ (2551, น.34-40) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร เป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรมตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

2. เนื้อหา (Content) เป็นสิ่งที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียงลำดับเนื้อหาสาระและการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม การดำเนินการสอน

4. การประเมินผลหลักสูตร (Evaluation) คือ การหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุการประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่และมีขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำเป็นต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า

ธีรารัง บัวศรี (2549, น.65-67) กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรว่า มีดังต่อไปนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (Education Goals and Policies) หมายถึง สิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา

2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน หลังจากเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว

3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and Structures) หมายถึง ลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์
4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives) หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้วิชานั้นไปแล้ว
5. เนื้อหา (Content) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะและความสามารถที่ต้องการให้มีรวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Instructional Objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถหลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies) หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้
8. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร
9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instructional Media) หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวีดิทัศน์ ฯลฯ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษาและอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

โบแชมพ์ (Beauchamp, 2006, p.32-36) เป็นผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในเชิงระบบ คือ ส่วนที่ป้อนเข้า (input) กระบวนการ (process) ผลลัพธ์ที่ได้ (output)

ส่วนที่ป้อนเข้า	กระบวนการ	ผลลัพธ์
- เนื้อหาวิชา	- ลักษณะการใช้	- ความรู้
- ผู้เรียน	- สื่อ/อุปกรณ์	- ทักษะ
- ชุมชน	- ระยะเวลา	- เจตคติ
- พื้นฐานการศึกษา	- การวัดผล	- ความมั่นใจ

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรตามที่นักพัฒนาหลักสูตรและนักการศึกษาได้กำหนดไว้ตามที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบหลักที่สำคัญของหลักสูตรมี 4 ประการคือ 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) เนื้อหา 3) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) การประเมินผล

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและการทำหลักสูตรให้ดีขึ้น ซึ่งหมายรวมถึงตั้งแต่การวางแผนหลักสูตร (Planning) การใช้หลักสูตร (Implementation) การประเมินหลักสูตร (Evaluation) บางครั้งมีผู้ใช้คำว่า การปรับปรุงหลักสูตร

(Curriculum Implement) เป็นความหมายเดียวกับการพัฒนาหลักสูตร (Olive, 1988, p.26) รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่ใช้เป็นฐานข้อมูลในการสร้างหลักสูตรอย่างมีทิศทาง และยังช่วยให้สามารถวิเคราะห์และปรับปรุงประยุกต์รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมและความเป็นจริงมีความเป็นไปได้มากที่สุด รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่ถือว่าเป็นหลัก (Classic Curriculum Model) คือ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1949, p.1) ซึ่งให้แนวคิดในการวางแผนโครงสร้างหลักสูตรโดยใช้วิธีการและเป้าหมาย (Means and Ends Approach) เป็นหลักการและเหตุผลในการสร้างหลักสูตรที่เรียกว่า เหตุผลของไทเลอร์ (Tyler's Rationale) เริ่มด้วยการกำหนดปัญหาพื้นฐาน 4 ประการ ซึ่งต้องตอบให้ครบในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. มีความมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่สถานศึกษาควรแสวงหา
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่สถานศึกษาควรจัดขึ้นเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

3. จัดประสบการณ์การศึกษาอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ
4. ทราบได้อย่างไรว่าจุดประสงค์ที่กำหนดไว้บรรลุผลแล้ว

ในการจัดหลักสูตรนั้น ควรตอบคำถามที่เป็นพื้นฐาน 4 ประการให้ได้เสียก่อนและต้องถามเรียงตามลำดับ ฉะนั้นการตั้งจุดมุ่งหมายในข้อแรกจึงสำคัญที่สุด เพราะคำถามอีก 3 ข้อนั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายข้อแรกที่กำหนดไว้ แนวความคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์เป็นไปตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เริ่มจากการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราวโดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาสังคม ผู้เรียนและความคิดเห็นจากนักวิชาการ จากนั้นจึงเลือกเป็นจุดมุ่งหมายถาวร ไทเลอร์ ได้เสนอว่า การเลือกจุดมุ่งหมายถาวรควรผ่านการกลั่นกรอง เพื่อคัดเอาเฉพาะข้อที่สำคัญด้วยวิธีการพิจารณาจากจิตวิทยาการเรียนรู้ ปรัชญาการศึกษาปรัชญาสังคม จุดมุ่งหมายที่ผ่านการกลั่นกรองแล้วนี้ เป็นจุดมุ่งหมายขั้นสุดท้ายหรือจุดมุ่งหมายถาวรที่นำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ขั้นที่ 2 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ มีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

1. ผู้เรียนควรได้ฝึกกิจกรรมและเรียนรู้เนื้อหาตามที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย
2. กิจกรรมและประสบการณ์นั้นควรจะทำให้ผู้เรียนพอใจที่จะปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ได้ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย
3. กิจกรรมและประสบการณ์นั้นควรอยู่ในข่ายความพอใจที่ปฏิบัติได้
4. กิจกรรมและประสบการณ์หลายๆ ด้านของการเรียนรู้สามารถนำไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้เพียงข้อเดียวก็ได้

5. ในทำนองเดียวกัน กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพียงหนึ่งอย่าง อาจตอบสนองจุดมุ่งหมายฯ ซื่อกี้ได้

ขั้นที่ 3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในการจัดประสบการณ์ให้เป็นหน่วย ต้องมีการสำรวจความสัมพันธ์ทางด้านเวลาและด้านเนื้อหา โดยมีเกณฑ์ในการจัดอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ความต่อเนื่อง การเรียงลำดับขั้นตอนและการบูรณาการ

ขั้นที่ 4 การประเมินผล เป็นขั้นที่ให้ผู้วางแผนการจัดทำหลักสูตรรู้ว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงใด การประเมินผลจึงต้อง สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย โดยพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายที่จะวัด และพฤติกรรมที่คาดหวัง
2. วัดและวิเคราะห์สถานการณ์ที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมเหล่านั้น
3. สำรวจข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือที่จะวัดพฤติกรรมเหล่านั้นอย่างเหมาะสม
4. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้เกณฑ์ ความเป็นปรนัย

ความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรง

5. การพิจารณาผลการประเมินให้เป็นประโยชน์ เพื่ออธิบายผลการเรียนรู้ เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม การอธิบายถึงส่วนดีของหลักสูตร หรือสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อเป็น แนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

จากแนวคิดทั้ง 4 ประการ แสดงให้เห็นว่าการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตร ไทเลอร์ คำนึงถึงการกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนดประสบการณ์ทางการศึกษา การจัดประสบการณ์ทางการ ศึกษาให้นักเรียนและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, น.17)

ไทเลอร์ มีแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรการสอนที่มุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงตัว นักเรียนในด้านความต้องการ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและองค์ประกอบอื่นๆ ดังนั้นลักษณะเด่นของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนของไทเลอร์ คือ การใช้จุดประสงค์เป็น ตัวกำหนดเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ไว้ ดังนี้ ไทเลอร์ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537, น.12-13 อ้างอิงจาก Tyler, 1949)

1. นักเรียนควรมีโอกาสฝึกพฤติกรรมและเรียนเนื้อหาตามที่ระบุไว้ใน จุดประสงค์
2. กิจกรรมและประสบการณ์ควรทำให้นักเรียนพอใจที่จะปฏิบัติตาม พฤติกรรมที่ได้ระบุไว้ในจุดประสงค์
3. กิจกรรมและประสบการณ์ควรอยู่ในข่ายความพอใจที่จะพึงปฏิบัติได้
4. กิจกรรมและประสบการณ์หลายๆ ด้านของการเรียนรู้อาจนำไปสู่ จุดประสงค์หลายข้อ

5. กิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้เพียงหนึ่งอย่าง อาจตอบสนองจุดประสงค์หลายข้อ

ไทเลอร์ เน้นการพิจารณาจัดประสบการณ์จะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ใน 3 ประการ ได้แก่

1. ความต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึง การเปิดโอกาสให้มีการฝึกทักษะในกิจกรรม และประสบการณ์บ่อยๆ และต่อเนื่อง
2. การจัดช่วงลำดับ หมายถึง การจัดกิจกรรมและประสบการณ์จากสิ่งที่มีความง่ายไปสู่สิ่งที่มีความยาก
3. การบูรณาการ หมายถึง การจัดประสบการณ์ช่วยให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนความคิดเห็นและได้แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกัน

คำว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบ เพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ และเจตคติ ให้แก่บุคลากร อันจะช่วยปรับปรุงให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้นอันจะเป็นประโยชน์ต่องานที่รับผิดชอบในปัจจุบันและหรืองานที่ได้รับมอบหมายให้ทำในอนาคต ไบยาร์ และ รู (Bayars & Rue, 1994, p.216)

การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคคลเป็นการพิจารณาปัญหาจากการประเมินความต้องการจำเป็น ผู้ดำเนินการฝึกอบรมจะต้องดำเนินการออกแบบการเรียนรู้ (The Learning Design) ให้สัมพันธ์กับทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ (Adult Learning Theories) ออกแบบการประเมินผลการฝึกอบรมและการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งกระบวนการฝึกอบรมนั้นเป็นวิธีการโดยเฉพาะและการออกแบบรูปแบบของการเรียนรู้นั้นเอง โดยสรุปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายที่ผู้ใหญ่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้มีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้จัดในการศึกษาและการฝึกอบรม โดยจะเริ่มจากการประเมินความต้องการจำเป็นและนำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์แล้วใช้กำหนดวัตถุประสงค์หลักสูตรฝึกอบรมและการประเมินผลการฝึกอบรม เรบิน และคนอื่นๆ โรบิน และอาเธอร์ (Rabin and Others, 1995, p.467-468)

หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง แผนสำหรับจัดเตรียมชุดของโอกาสในการเรียนรู้ของบุคคลที่จะได้รับการฝึกอบรม ประกอบด้วยจุดมุ่งหมายและชุดของประสบการณ์การเรียนรู้ได้วางแผนและให้แนวทางไว้เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมได้เรียนรู้ จนมีความรู้ มีทักษะ มีเจตคติที่ดีและมีความสามารถในการจัดการตามเป้าหมายที่วางไว้ (สุริยา เหมตะศิลาปะ, 2537, น.12-13)

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การสร้างหลักสูตรที่แท้จริง โดยวิธีการวิเคราะห์ระบบและทดลองฝึกอบรมก่อนที่จะนำมาใช้จริงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาสมรรถภาพของผู้เข้าอบรม (สุวรรณ หมั่นดาบุตร, 2540, น.12) ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546, น.160-161) ได้กล่าวไว้ว่าการพัฒนาหลักสูตรสามารถพัฒนาได้หลายระดับ

ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายการพัฒนาหลักสูตรนั้นๆว่าจะพัฒนาส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตรเราสามารถแบ่งการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 3 ระดับดังนี้คือ

1. หลักสูตรระดับชาติเป็นหลักสูตรแกนหรือหลักสูตรแม่บทในระดับการศึกษาต่างๆ เช่นหลักสูตรประถมศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษาหลักสูตรอาชีวศึกษาหลักสูตรการฝึกหัดครู เป็นต้น ซึ่งมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ เช่น ศูนย์พัฒนาหลักสูตรกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาและสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาพัฒนาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นตามลักษณะทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและลักษณะพิเศษของท้องถิ่น เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน ผู้ที่มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ได้แก่ เขตการศึกษาต่างๆ หน่วยงานนิเทศก์ผู้บริหารสถานศึกษาผู้สอนหรือสถานประกอบการในท้องถิ่น

3. หลักสูตรระดับห้องเรียนเป็นการนำหลักสูตรมาพัฒนาสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ผู้ที่มีหน้าที่พัฒนาหลักสูตรในระดับนี้คือ ครูผู้สอน โดยการสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษา

จากแนวคิดดังกล่าวซึ่งมีความสอดคล้องกับการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยกระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางตลอดจนจัดทำเอกสารคู่มือที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรให้โรงเรียนนำหลักสูตรแกนกลางและเอกสารที่เกี่ยวข้องไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีผู้บริหารคณะครูและคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้จัดทำซึ่งมีคณะศึกษานิเทศก์เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแนะนำและเื้ออำนวยการอำนวยความสะดวกเอกสารที่เกี่ยวข้องต่อจากนั้นคณะครูก็นำหลักสูตรสถานศึกษาในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ไปใช้จัดการเรียนการสอนและในแต่ละปีสถานศึกษาจะต้องประเมินผลและรายงานผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาให้ต้นสังกัดและคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทราบ

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, น.162-163) ได้ให้ข้อคิดในการพัฒนาหลักสูตรควรจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบต่างๆ เช่น
 - ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
 - ความต้องการของสังคมในแง่ฝ่ายผู้ให้ผลผลิต
 - ความก้าวหน้าทางวิชาการ
 - ความต้องการของสังคมและสิ่งแวดล้อม
 - ความสอดคล้องของเนื้อหาสาระและสิ่งแวดล้อม
 - การเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

2. การดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรต้องกระทำให้ครบ 5 ขั้นตอน
 - การกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตร
 - การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์
 - การนำหลักสูตร ไปใช้
 - การประเมินผลหลักสูตร
 - การปรับปรุงหลักสูตร
 3. หลักสูตรที่ดีต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร
 - การบริหารหลักสูตร
 - การจัดแผนการเรียนการสอน
 - วิธีสอนและคุณสมบัติผู้สอน
 - สถานที่สื่อการเรียนการสอน
 - หนังสือหรือตำราเรียน
 4. ต้องมีการประชุมสัมมนาปรึกษาหารือร่วมกันกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายผลิตและฝ่ายใช้เป็นประจำคราวไป ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพและเหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ปัจจุบันและรูปแบบหลักที่มีการนำมาใช้ (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546, น.170-183)
- 4.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler) ในปี ค.ศ.1949 ไทเลอร์กล่าวว่าในการจัดหลักสูตรและการสอนนั้นควรจะตอบคำถามพื้นฐาน 4 ประการคือ
1. มีความมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรจะแสวงหา
 2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรที่จะจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
 3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงจะทำให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
 4. จะประเมินประสิทธิผลของประสบการณ์ในการเรียนอย่างไรจึงจะตัดสินได้ว่าบรรลุถึงจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
- 4.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Taba) ทาบาเป็นนักการศึกษาที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรซึ่งเป็นรูปแบบที่มีขั้นตอนคล้ายรูปแบบของไทเลอร์ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่
1. ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการ (Diagnosis of Needs) สำรวจสภาพปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่างๆ ของสังคมและผู้เรียน

2. กำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulation of Objectives) กำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนหลังจากที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการแล้ว

3. เลือกเนื้อหาสาระ (Selection of Content) เลือกเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย วยและความสามารถของผู้เรียนและยังต้องมีความเชื่อถือได้

4. จัดรวบรวมเนื้อหาสาระ (Organization of Content) เน้นจัดลำดับเนื้อหาโดยคำนึงถึงความต่อเนื่องและความยากง่ายของเนื้อหา วุฒิภาวะ ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน

5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Learning Experiences) โดยครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

6. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Experiences) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและความต่อเนื่อง

7. กำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล (Determination of What to Evaluate and of the Ways and Means of Doing it) คือ การตัดสินใจว่าจะต้องประเมินอะไรเพื่อตรวจสอบผลว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่และกำหนดด้วยว่าจะใช้วิธีประเมินอย่างไรใช้เครื่องมืออะไร

4.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander) เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ ได้ศึกษาแนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์และทาบาและนำมาปรับขยายให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคลมากขึ้น โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายจุดหมายและขอบเขต (Goals, Objectives, and Domains) เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ได้เสนอขอบเขตในการกำหนดเป้าหมายและจุดหมายไว้ 4 ขอบเขตได้แก่ พัฒนาการส่วนบุคคล (Personal Development) มนุษย์สัมพันธ์ (Human Relation) ทักษะการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง (Continued Learning Skills) และความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) เป้าหมายจุดมุ่งหมายและขอบเขตต่างๆ จะได้รับการคัดเลือกจากการพิจารณาตัวแปรภายนอกอย่างรอบคอบ ได้แก่ ทักษะและความต้องการของสังคมข้อบังคับทางกฎหมายของรัฐและข้อค้นพบจากงานวิจัยต่างๆ ตลอดจนปรัชญาของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร เป็นต้น

2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design) การวางแผนออกแบบหลักสูตรตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกและจัดเนื้อหาสาระการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่ได้เลือกมาแล้วอย่างไรก็ตามการเลือกรูปแบบของหลักสูตร

จะต้องเลือกให้เหมาะสมกับเป้าหมายจุดมุ่งหาความต้องการของผู้เรียนและลักษณะของสังคม ตลอดจนข้อกำหนดต่างๆ ของสังคมและปรัชญาทางการศึกษา

3. การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) การนำหลักสูตรไปใช้ ครูผู้สอนจะต้องวางแผนและจัดทำแผนการสอน (Instructional Plans) ในรูปแบบต่างๆ ครูผู้สอนจะต้องเลือกวิธีการสอนและวัสดุสื่อการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่ได้กำหนดไว้

4. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation) เป็นการตัดสินใจเลือกเทคนิคการประเมินผลที่สามารถตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ สามารถบอกได้ว่าหลักสูตรบรรลุตามเป้าหมายหรือจุดมุ่งหาที่กำหนดไว้หรือการประเมินผลหลักสูตรควร จะเน้นที่การประเมินตัวหลักสูตรคุณภาพการสอนและพฤติกรรมทางการเรียนของผู้เรียนซึ่งผลจากการประเมินสามารถเป็นสิ่งช่วยในการตัดสินใจว่าจะยังคงใช้หลักสูตรนี้ต่อไปควรปรับปรุงแก้ไข หรือควรยกเลิกหลักสูตร

จากแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมและการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนั้นเป็นกระบวนการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการจำเป็นจัดทำเป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมี ลักษณะเป็นชุดประสบการณ์การเรียนรู้ สื่อการฝึกอบรม การประเมินผล การจัดทำในแต่ละ องค์ประกอบจะต้องยึดหลักจิตวิทยาการเรียนรู้และหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่เป็นหลักซึ่ง หลักสูตรฝึกอบรมมีจุดมุ่งหาที่สำคัญเพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เข้าอบรมตามที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนรู้ในด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ ผ่านการทดลองใช้ก่อนนำไป ใช้จริง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ในปัจจุบันการวิจัยเกี่ยวกับจิตสาธารณะยังมีจำนวนน้อยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณเกี่ยวกับจิตสำนึกต่อส่วนรวมและสาธารณะสมบัติที่ศึกษากับนักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ซึ่งการวัดจิตสำนึกและแนวคิดที่ใกล้เคียงจิตสาธารณะในประเทศไทยได้แก่

พรชัย หนูแก้ว (2541 ,บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนโดยใช้รูปแบบการวิจัย 4 ขั้นตอนคือการสำรวจ ข้อมูลพื้นฐานเป็นขั้นตอนที่หนึ่งวิธีการที่ใช้คือการวิจัยแบบมุ่งอนาคต (EDFR) ซึ่งใช้เทคนิค เดลฟายกับนักเรียน ครูผู้สอน ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของ

นักเรียนที่ยังขาดและสมควรได้รับการพัฒนาทั้งด้านคุณธรรมสามัคคีธรรมและด้านปัญญาธรรม ขั้นตอนที่สองหลังจากนั้นได้นำผลการวิเคราะห์หำร่างหลักสูตรแบบบูรณาการที่ใช้หัวเรื่องเป็นแกน ประกอบด้วย สภาพปัญหาและความต้องการหลักการเป้าหมายจุดมุ่งหมายเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนสื่อการวัดและประเมินผลเนื้อหาที่ใช้ส่วนใหญ่มาจากกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรประถมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตยขั้นตอนที่สามเป็นการทดลองใช้หลักสูตรโดยนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลองแล้วนำผลมาเปรียบเทียบกับระหว่าง 2 กลุ่ม และขั้นตอนที่สี่การประเมินหลักสูตรผลการวิจัยพบว่า หลังจากใช้หลักสูตรพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของหลักสูตรฉบับนี้

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542 ,น.223-224) ได้ศึกษาเรื่องการรับรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าสิ่งสำคัญที่สุดที่เป็นสิ่งที่กำหนดกระบวนการและแบบแผนของการรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหารในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานคือเงื่อนไขด้านบทบาทของนักเรียนเงื่อนไขเกี่ยวกับความคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหารเงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมของนักเรียนและเงื่อนไขทางด้าน โรงเรียนและที่สำคัญคือ การกำหนดความหมายของการรับรู้ของนักเรียนในโรงเรียนตรงกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนคือผู้นำนักเรียนผู้บริหารโรงเรียนคณะกรรมการโรงเรียนคณะครูและผู้ปกครองนักเรียนส่วนกระบวนการรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหารในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า มีขั้นตอนที่สำคัญ 8 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนร่วมดำเนินการการสร้างความสัมพันธ์ในโรงเรียนเตรียมทหารการสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมการสร้างกิจกรรม คุณธรรม จริยธรรมการพัฒนาสังคมการรับรู้ของนักเรียนด้านการมีวินัย ความซื่อสัตย์ความสามัคคีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความกตัญญู

วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาล โดยเฉพาะหลักการของหลักสูตรคือการเรียนรู้ที่ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบชี้นำตนเองที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนการพัฒนาหลักสูตรเสริมนี้ผู้วิจัยกำหนดเป็น 4 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างหลักสูตรเสริม 3) การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรและ 4) การปรับปรุงแก้ไข หลักสูตรเสริมผลการวิจัย พบว่าหลักสูตรเสริมสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาลที่สอดคล้องกับหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตได้อย่างดียิ่งในการศึกษาของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของโรงเรียนต้องสัญญาและปฏิบัติ

กิจกรรมต่างๆ กับโรงเรียนสำหรับงานวิจัยต่างประเทศ พบว่า ความคาดหวังของนักเรียนเตรียมทหารในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนควรพอใจในกิจกรรมที่ทางโรงเรียน ส่งเสริมนักเรียนให้เรียนรู้เกี่ยวกับด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนต่างกัน และพบว่า โรงเรียนเตรียมทหารมีการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนในแต่ละยุค

กรมอาชีวศึกษา (2545, น. 5) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมของนักศึกษาในปัจจุบันซึ่งเมื่อจบการศึกษาออกไปทำงานกับสถานประกอบการพบว่านักศึกษาโดยทั่วไปจะขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบขาดความซื่อสัตย์ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ขาดความสามัคคีขาดความเชื่อมั่นในตนเองขาดความกตัญญูขาดความสนใจใฝ่รู้และชอบมั่วสุมสิ่งเสพติดและการพนัน(กรมอาชีวศึกษา, 2545, น.6) ต่างกับนักศึกษาในอดีตที่ได้ผ่านการสอนจากครูรุ่นก่อนๆ แม้ว่าครูสอนในอดีตจะจบการศึกษาไม่สูงมากนักแต่การจัดการเรียนการสอนกระทำด้วยจิตสำนึกของความเป็นครู จึงส่งผลให้นักศึกษาที่จบการศึกษาไปแล้วเข้าทำงานอยู่กับสถานประกอบการต่างๆ ทั้งที่เป็นภาครัฐและเอกชนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุขแต่ในปัจจุบันจากที่ผู้ศึกษาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการการพิจารณาการเขียนแผนการสอนของครูในวิทยาลัยเทคนิคราชบุรีผลการวิจัยพบว่าจากการเขียนแผนการสอนของครูยุคใหม่ใช้กระบวนการเรียนการสอนจะเน้นความสำคัญด้านพุทธรพิสัย (Cognitive Domain) และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) มาก ส่วนทางด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หรือด้านคุณธรรมจริยธรรมจะมีจำนวนน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการประชุมของวิทยาลัยเทคนิคราชบุรีเมื่อต้นปี 2545 ซึ่งพบว่าพฤติกรรมของนักเรียนในขณะนี้ขาดคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้นทางวิทยาลัยให้ครูปฏิบัติการสอนการเขียนแผนการสอนและให้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมลงในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับนักศึกษาที่ด้อยทางด้านคุณธรรมจริยธรรมจะได้พัฒนาพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น (วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี, 2545 , น.5)

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (อ้างอิงจาก บุญทัน ภูบาล, 2546, น.46) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว โดยในขั้นที่หนึ่งได้ศึกษากับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทาน ที่มีผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และเพื่อศึกษาความคงทนของจิตสาธารณะในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะ โดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทาน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเป็นกึ่งทดลอง ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่ใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทานจะมีจิตสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ไม่ใช้รูปแบบพัฒนาจิตสาธารณะ และนักเรียนที่ใช้รูปแบบ

การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทานจะมีความคงทนของจิตสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ไม่ใช้รูปแบบพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทาน

นนทวัฒน์ ชุนชี (2546, น.45) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเพื่อพัฒนา จิตสาธารณะ ในนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนวัดประยูรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวน 60 คน ได้มาโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย แล้วจับสลากแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 1 ห้องเรียน ในแต่ละห้องสุ่มนักเรียนแบ่งเป็น เพศชาย 15 คน เพศหญิง 15 คน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 4 กลุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตนเอง โดยใช้เวลาในการทดลองทั้งหมด 24 คาบ คาบละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่มีตัวแบบจิตสาธารณะ จำนวน 12 เล่ม สำหรับกลุ่มทดลอง และหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่ไม่มีตัวแบบจิตสาธารณะ จำนวน 12 เล่ม สำหรับกลุ่มควบคุม แบบแผนการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมแบบ 2 องค์ประกอบ (2×2 Factorial Design) เป็นแบบแผนที่มีการทดลองการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็ก เชิงวรรณกรรม กับการไม่ใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม และตัวแปรเพศ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมแบบสองทาง (Two-Way Analysis of Covariance) ผลการวิจัยพบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาจิตสาธารณะด้วยตัวแบบสัญลักษณ์ แต่นักเรียนหญิงมีคะแนนเฉลี่ยจิตสาธารณะ สูงกว่านักเรียนชายและนักเรียนที่ได้รับตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมจะมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

ธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง (2547) ได้ศึกษาเรื่องผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน จำนวน 68 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและควบคุม กลุ่มละ 1 ห้องเรียน เป็นเพศชาย 17 คน และเพศหญิง 17 คน โดยใช้การทดลอง 12 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบจำนวน 12 เรื่อง และบทละครที่ไม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจิตสาธารณะจำนวน 12 เรื่อง กับกลุ่มควบคุม ผลการวิจัย พบว่านักเรียนที่ได้รับ โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติมีจิตสาธารณะสูงกว่า นักเรียนกลุ่มควบคุม และเพศไม่มีความสัมพันธ์กับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะ

บุญทัน ภูบาล (2549) ได้ศึกษาเรื่องการใช้ชีวิตทัศนละครหุ่นเชิดเป็นตัวแบบเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านศรีแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 34 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ระยะเวลาในการทดลองจำนวน 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 1 ชั่วโมง 30 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถาม วัดจิตสาธารณะ ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้วิดิทัศน์ละครหุ่นเชิดเป็นตัวแทน มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวมก่อนการใช้วิดิทัศน์ ระหว่างการใช้วิดิทัศน์และหลังการใช้วิดิทัศน์ละครหุ่นเชิดเป็นตัวแทนในแต่ละช่วงสัปดาห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา 4 สัปดาห์

อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550) ได้ศึกษาเรื่องการใช้สถานการณ์จำลองผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวมและด้านการถือเป็นที่ที่ที่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม โดยการศึกษา นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนราชบพิธ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ระยะเวลาในการทดลองจำนวน 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 วัน วันละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมใช้โปรแกรมการใช้สถานการณ์จำลองผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง แบบสังเกตพฤติกรรมจิตสาธารณะ แบบบันทึกพฤติกรรมจิตสาธารณะ แฟ้มสะสมงานและแบบทดสอบจิตสาธารณะ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นที่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลองผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวม ก่อนทดลอง หลังทดลอง และหลังทดลอง 1 สัปดาห์สูงขึ้น

สุคนธร สหุตะวัฒน์ (2550) ได้ศึกษาเรื่องผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยเทคนิคเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนร่วมกับการชี้แนะทางวาจาที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนพิชญ์ชนก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 2 ห้องเรียน โดยจับฉลากเป็นนักเรียนกลุ่มทดลอง 1 ห้อง และเป็นนักเรียนกลุ่มควบคุม 1 ห้อง จำนวนห้องละ 36 คน ในแต่ละห้องจะมีการแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มโดยการวัดการอบรมเลี้ยงดูแบ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมากและการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยน้อย ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 4 กลุ่ม จำนวนกลุ่มละ 18 คน รวมทั้งสิ้น 72 คน การทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลาในการทดลองทั้งหมด 12 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยเทคนิคเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนร่วมกับการชี้แนะทางวาจา จำนวน 12 ภาพ สำหรับกลุ่มทดลอง และภาพการ์ตูนที่ไม่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ จำนวน 12 ภาพ

สำหรับกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยเทคนิคเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนร่วมกับการชี้แนะทางวาจามีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะและการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยในระดับน้อยและในระดับมากไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยเทคนิคเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนร่วมกับการชี้แนะทางวาจา

หฤทัย ออาจปฐ (2551, น.103-104) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำรูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 1, 2, 3 และ 4 สถาบันการศึกษาพยาบาลเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จากการสุ่มแบ่งชั้นภูมิ จำนวน 510 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามภาวะผู้นำ แบบสอบถามรูปแบบการดำเนินชีวิต แบบสอบถามความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และแบบสอบถามการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล แบบสอบถามทั้งหมดเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ข้อคำถามมีทั้งทางบวกและทางลบถามความคิดเห็น และพฤติกรรมของนักศึกษาแสดงถึงความต้องการช่วยเหลือสังคม ไม่เห็นแก่ตัวและลงมือกระทำ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ตามความสามารถของตนเอง ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบในส่วนจิตสำนึกสาธารณะ

- 1.1 ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน
- 1.2 ด้านการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
- 1.3 ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี
- 1.4 ด้านการรับรู้ ความสามารถในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่

เกิดขึ้นในสังคม

2. องค์ประกอบในส่วนพฤติกรรมที่แสดงการมีจิตสำนึกสาธารณะ

- 2.1 ด้านการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาในสังคม
- 2.2 ด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบแรก มีผลต่อจิตสาธารณะมากกว่า องค์ประกอบที่สองทั้งด้านความคิดเห็นและพฤติกรรม

ชาย โพธิ์สิตา และคณะ (2552) ได้ศึกษาเรื่องจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ : ศึกษากรณีกรุงเทพมหานครกลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครศึกษากรณี กรุงเทพมหานครกลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสนทนาเป็นกลุ่ม ซึ่งแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามขนาดสั้น ส่วนแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิและการสัมภาษณ์

แบบสนทนากลุ่มจากประชากรหลัก 3 กลุ่มอาชีพ คือ กลุ่มทำงานราชการรัฐวิสาหกิจ หรือ งานสำนักงาน กลุ่มที่ทำงานรับจ้าง งานค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ส่วนตัว และกลุ่มนักศึกษาที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยม ผลการวิจัยพบว่า ในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณสุขสมบัติ กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกต่อสาธารณสุขสมบัติเป็นสองระดับ ระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึกแบบที่บุคคลไม่ต้องการทำอะไรมากเพียงแต่ไม่ทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ทำลายสาธารณสุขสมบัติที่ตนใช้ก็พอ อีกระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึกแบบบุคคลลงมือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันแสดงว่าเขามีความรับผิดชอบที่ดีต่อสาธารณสุขสมบัติไม่ว่าจะใช้หรือไม่ใช้มันก็ตาม เช่น การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาสาธารณสุขสมบัติที่ชำรุดเสียหายหรือการร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษาสาธารณสุขสมบัติ ในด้านภาพสะท้อนจิตสำนึกต่อสาธารณสุขสมบัติ

ศิราณี อุปละ (2552, น.40) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาจิตสำนึกและความสามารถในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้การสอนแบบโครงการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสิ่งแวดล้อมโดยใช้การสอนแบบโครงการสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา แบบวัดจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม แบบสังเกตพฤติกรรม การแก้ปัญหาตามขั้นตอนการสอนแบบโครงการ แบบประเมินความสามารถด้านปฏิบัติการแก้ปัญหาแบบโครงการและแผนการสอนที่เน้นการสอนแบบโครงการแบบประเมินความสามารถด้านปฏิบัติการแก้ปัญหาแบบโครงการและแผนการสอนที่เน้นการสอนแบบโครงการแบบประเมินความสามารถด้านปฏิบัติการแก้ปัญหาแบบโครงการและแผนการสอนที่เน้นการสอนแบบโครงการกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่องขยะ ผลการวิจัย พบว่า คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนก่อนเรียนได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 36.43 หลังเรียนเท่ากับ 43.43 ซึ่งคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คะแนนจิตสำนึกต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รุ่งจิตร กองคำ (2552, น.44) ได้ศึกษาเรื่องจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วย “สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา” ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการสอนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัย แบบวัดจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแบบวัดที่กำหนดสถานการณ์และตัวละครให้โดยมีตัวเลือก 4 ตัวเลือก แต่ละตัวเลือกแสดงระดับขั้นพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย และแบบสอบถามทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยมีจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

งานวิจัยต่างประเทศ

วินเซ็นต์ (Vincent, 1996, p. 6446-A) ได้ศึกษาวิจัยการทดลอง การใช้วิธีสอนในชั้นเรียนโดยการทดลองกับนักเรียนเกรด 6 จำนวน 45 คนทั้งเพศชายและเพศหญิงโดยแบ่งนักเรียนออกเป็นสามกลุ่มเพื่อทดลองวิธีสอนสองวิธีและเป็นกลุ่มควบคุมหนึ่งกลุ่มทดลองที่ 1 ใช้วิธีสร้างค่านิยมคือครูผู้สอนให้นักเรียนอภิปรายโดยใช้เรื่องเกี่ยวกับความขัดแย้งเชิงคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งกระตุ้นครูคอยชักนำและเสนอเหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นที่สูงกว่าที่นักเรียนใช้อยู่เสมอส่วนกลุ่มที่ 2 ใช้วิธีสอนแบบธรรมาคือการพำนักธรรมสั่งสอนใช้เวลาฝึก 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง 30 นาทีผลการวิจัยพบว่า วิธีสร้างค่านิยมซึ่งประกอบด้วย การอภิปรายและเสนอความรู้ที่สูงขึ้นชั้นหนึ่งให้ผลยกระดับคุณธรรมจริยธรรมตามชั้นต่างๆ ของโคลเบอร์คได้ดีกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดคุณธรรม จริยธรรมจะเห็นว่าผู้วิจัยส่วนใหญ่สนใจเปรียบเทียบระดับของจริยธรรมและสนใจที่จะรู้ว่าบุคคลใดมีความรู้ ความรู้สึก การใช้เหตุผลและพฤติกรรมทางจริยธรรมมากน้อยเพียงใดซึ่งจริยธรรมแต่ละด้านที่ศึกษาล้วนแต่มีคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคมทั้งสิ้นและในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญมั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมการเมืองนั้นความเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมของประชากรเป็นสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ เพราะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่จากการศึกษาพบว่ายังไม่มีผู้ใดได้ทำการพัฒนาเครื่องมือวัดคุณธรรม จริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของนักเรียนตามมาตรฐานโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2541 ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาเครื่องมือวัดทางด้านนี้และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาเครื่องมือวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัยนั้นเน้นคุณภาพของเครื่องมือด้านความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างความเที่ยงตรงตามสภาพอำนาจจำแนกและความเชื่อมั่นซึ่งผู้วิจัยจะนำมาเป็นแนวในการพัฒนาเครื่องมือวัดคุณธรรม จริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของนักเรียนเพื่อที่จะได้เครื่องมือวัดคุณธรรม จริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขสำหรับนักเรียนปีที่ 3 ที่มีคุณภาพ อันจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของนักเรียนที่ถูกต้องเชื่อถือได้ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ครูผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ช่วยเหลือและเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและเป็นเยาวชนที่ดีของประเทศชาติต่อไป

เลอวิโอลและเบนเนอร์ Levivol and Benor (1997) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวบ่งชี้หรือคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดของอาจารย์คลินิกตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตต่อเนื่องชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ด้วยเครื่องมือคือแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับที่ประกอบด้วยคำถามภายใต้ตัวบ่งชี้หรือคุณลักษณะของอาจารย์

คลินิกห้าตัวคือ ความสามารถด้านการสอนสมรรถนะในการปฏิบัติงานการพยาบาลการประเมินผล นักศึกษามนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคลิกภาพผลการวิจัยพบว่าตัวบ่งชี้หรือคุณลักษณะของ อาจารย์คลินิกเรียงลำดับความสำคัญจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดคือ การปฏิบัติงานการพยาบาลการ ประเมินผลนักศึกษามนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลความสามารถด้านการสอนและบุคลิกภาพซึ่ง ผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งก่อนๆที่พบว่าสมรรถนะในการปฏิบัติงานการพยาบาลของ อาจารย์คลินิกอยู่ในลำดับความสำคัญมากที่สุด

แพค (Pack, 1997 อ้างอิงจาก ปรีชา ชัยนิยม, 2542, น.20) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรม พบว่า การที่เด็กจะมีความรู้สึกลึกซึ้งสูงขึ้นอยู่กับการฝึกวินัยผลจากการวิจัย พบว่า จากการสังเกต พฤติกรรมของพ่อแม่โดยศึกษาพฤติกรรมความใส่ใจซึ่งกันและกันระหว่างพ่อแม่ลูกการฝึกวินัยอยู่ เสมอหากให้เหตุผลและความคงเส้นคงวาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งต่อการ ศึกษาเหล่านี้ตรงกับข้อคิดทางจิตวิทยาที่ว่า การฝึกวินัยได้ผลและทำให้เด็กมีการควบคุมจาก ภายในอย่างแท้จริงจะต้องเป็นการฝึกวินัยโดยอาศัยความรักซึ่งจะทำให้เด็กมีพัฒนาการ ทางด้านความรู้สึกลึกซึ้งซึ่งจะนำไปสู่การมีพัฒนาการด้านคุณธรรมจริยธรรมทางวินัย อย่างสูงด้วย

เบคเกอร์ (Baker, 1998 อ้างอิงจาก วสัน ปูนผล, 2542, น.19) ได้ศึกษาเรื่อง องค์ประกอบเกี่ยวกับการเลี้ยงดูแบบให้ความรักและการควบคุมผลการวิจัย พบว่าเด็กที่ได้รับการ เลี้ยงดูแบบรักมากและมีการควบคุมปานกลางนั้นเป็นเด็กที่มีคุณสมบัติน่าพอใจมากที่สุดเป็นผู้มี ลักษณะเป็นมิตรและให้ความร่วมมือกับผู้อื่นเป็นตัวของตัวเองและมีความคิดสร้างสรรค์การพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมทางวินัยของเด็กส่วนผู้ที่ได้รับความรักน้อยและมีการควบคุมมากจะทำให้ สุขภาพไม่ดีอาจจะทำให้มีการต่อต้านสูงมีฉะนั้นก็ขี้อายหลบหนีสังคมผู้ที่ได้รับความรักน้อยแต่มี การควบคุมน้อยก็จะทำให้ไม่รู้จักการควบคุมพฤติกรรมของตนเองก้าวร้าวสูง

แมคคาดเดน (McCadden, 1998, p. Abstract) ศึกษาเรื่องตัวบ่งชี้หรือประเด็นที่ต้อง นำมาเขียนเป็นหนังสือประกอบการอ่านของนักเรียนระดับอนุบาลศึกษาด้านคุณธรรมจริยธรรมจาก กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์โรงเรียนอนุบาลของฟินแลนด์จำนวน 26 โรงเรียนพบว่า ตัวบ่งชี้หรือ ประเด็นที่ต้องนำมาเขียนเป็นหนังสือประกอบการอ่านของนักเรียนระดับอนุบาลศึกษาด้าน คุณธรรมจริยธรรม เรียงตามลำดับความสำคัญมีดังนี้ คือ 1. การท่องเที่ยวที่มีคุณธรรมจริยธรรม 2. ความหลากหลายของคุณธรรมจริยธรรม 3. คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอนุบาล 4. การต่อต้านคุณธรรมจริยธรรมที่ขัดแย้ง และ 5. การยอมรับคุณธรรมจริยธรรมที่ขัดแย้ง

โยฮันสัน (Johansson, 1998, p. Abstract) วิจัยเรื่องประเด็นบ่งชี้ที่ครูใช้ในการ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็กก่อนวัยเรียนในประเทศสวีเดน โดยใช้ทฤษฎีมุมมองชีวิตในโลก หรือ Life World Theoretical Perspective เป็นกรอบความคิดหรือ Conceptual Framework ในการ

วิจัย ผลการวิจัยพบว่าประเด็นบ่งชี้ต่อไปนี้เป็นประเด็นที่ครูใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็กก่อนวัยเรียนในประเทศสวีเดนคือ 1. ประเด็นการควบคุมอารมณ์ 2. ประเด็นความสามารถทางปัญญา 3. ประเด็นความรู้สึกรักและเมตตา 4. ประเด็นความรู้สึกรับความผิดพลาด 5. ประเด็นความรู้สึกละอายใจและ 6. ประเด็นความเข้าใจความรู้สึกของคนอื่นๆ

วิลลาร์ด (Willard, 1998, p. Abstract) ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในยุคข้อมูลข่าวสารโดยค้นหาประเด็นบ่งชี้พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่บิดามารดา พึงนำมาใช้ในการเสริมสร้างให้เยาวชนแสดงออกอย่างเหมาะสมในการสื่อสารกับผู้อื่นในชีวิตประจำวันในคาทอลิกเฟอเรีย ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นบ่งชี้พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมต่อไปนี้มีบิดามารดาควรนำมาใช้ในการเสริมสร้างให้เยาวชนคือ 1. การรักษาทริพย์สมบัติสาธารณะ 2. การเคารพสิทธิเสรีภาพผู้อื่น 3. การแสดงความสุขาเปรียบร้อยต่อคนอื่น ๆ 4. การให้ความเคารพต่อสถาบันต่างๆ และ 5. การรักษาไว้ซึ่งเกียรติศักดิ์แห่งตน

ดาวิดสัน (Davidson, 2001, p. Abstract) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมความประพฤตินักเรียนในโรงเรียนในรัฐ Alabama โดยสร้างหลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนขึ้นดำเนินการหนึ่งสัปดาห์หลังจากนั้นดำเนินการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตรดังกล่าวด้วยการถามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้องด้วยคำถามต่อไปนี้คือ

1. หลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้นและดำเนินการไปแล้วนั้นสามารถลดปัญหาความประพฤตินักเรียนได้หรือไม่
2. หลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้นและดำเนินการไปแล้วนั้นสามารถลดปัญหาทางเพศของนักเรียนได้หรือไม่
3. หลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้นและดำเนินการไปแล้วนั้นสามารถพัฒนาความประพฤตินักเรียนโดยรวมให้ดีขึ้นหรือไม่
4. หลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้นและดำเนินการไปแล้วนั้นโดยรวมมีประสิทธิภาพหรือไม่

ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้องจำนวน 249 คน ตอบคำถามจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งแปลความหมายว่าหลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้นและดำเนินการไปแล้วนั้นสามารถลดปัญหาความประพฤติสามารถลดปัญหาทางเพศและช่วยพัฒนาความประพฤตินักเรียนได้โดยรวมหลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่สร้างขึ้นและดำเนินการไปแล้วนั้นมีประสิทธิภาพการวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบคำถามปลายเปิด ผลการวิจัย พบว่าผู้บริหาร โรงเรียนและครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้องสนับสนุนการใช้หลักสูตร

เสริมดังกล่าวและรู้สึกรู้สึกว่ามีความจำเป็นต้องใช้หลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาความประพฤตินักเรียน หลักสูตรเสริมที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพมีความครอบคลุมประเด็นคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องพัฒนา มีเนื้อหาสาระตรงประเด็นและครูอาจารย์มีความพึงพอใจในการนำหลักสูตรไปใช้

สรุปได้ว่าการศึกษานาเวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน นักศึกษาเชื่อมโยงกับแนวคิดของไตตัสและโคลเบอ์ท (Titus and Kohlberg) เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนพื้นฐานความเป็นอยู่ของนักเรียนช่วงศึกษาในโรงเรียนจัดบริการด้านคุณธรรมจริยธรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆต่อคุณธรรมจริยธรรมในแนวทางปฏิบัติแหล่งกำเนิดของคุณธรรมจริยธรรมสามารถนำไปใช้ที่จะได้รับการยกย่องในสังคมครูเองต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรมในตนเองที่สามารถเคารพตนเองได้และเป็นผู้แนะนำให้แนวทางที่ดีแก่นักเรียนในขณะเดียวกันนักเรียนก็ควรประพฤติตนเป็นนักเรียนที่ดีมีความสนใจตั้งใจรับฟังและปฏิบัติสิ่งที่ดีงามพร้อมที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าในตนเองและสังคม

บทที่ 3

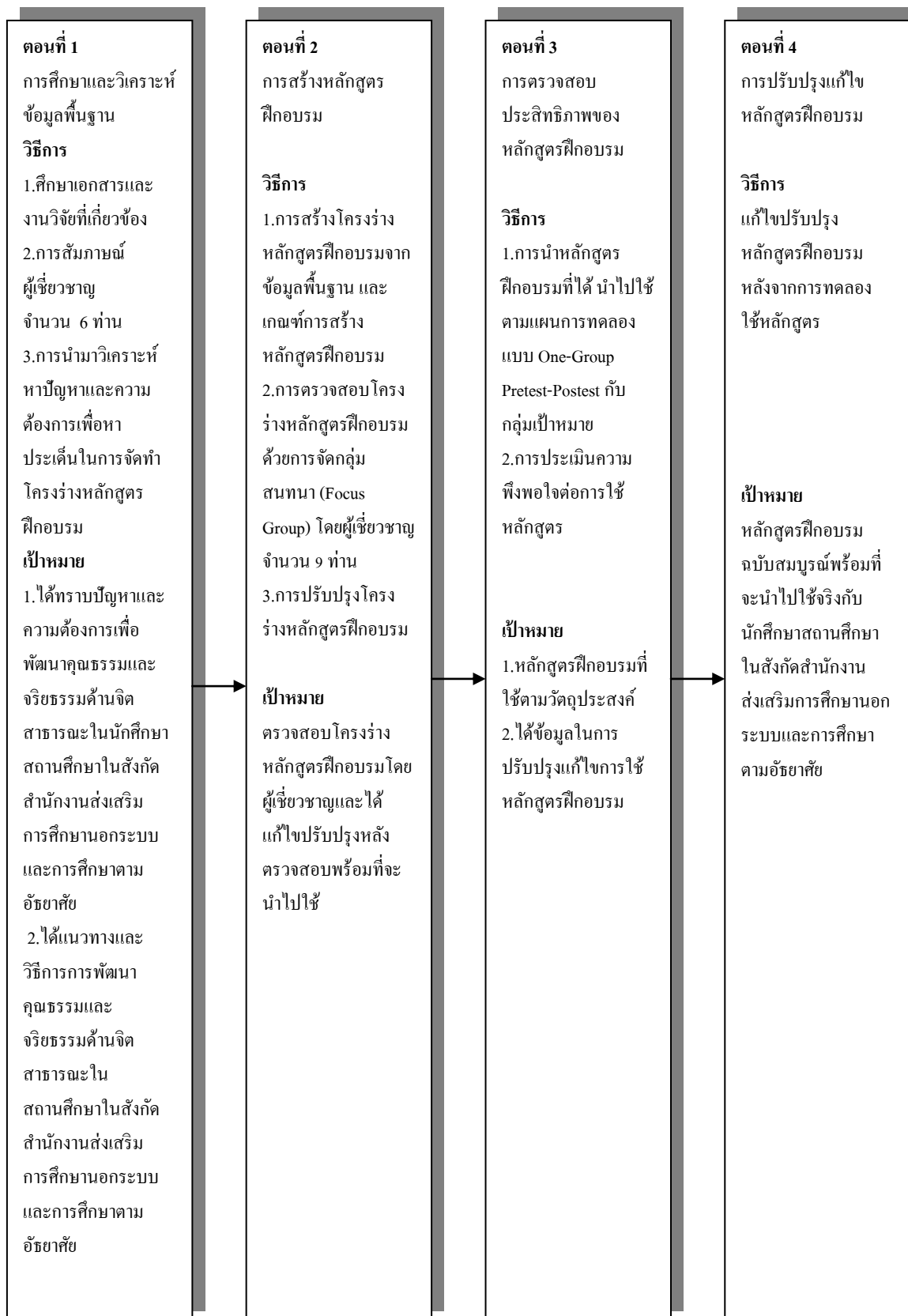
วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะให้นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ตอนดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม
3. การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม
4. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม

รายละเอียดแต่ละตอนเขียนเป็นแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 9 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ในขั้นตอนนี้เป็นการจัดเตรียมข้อมูล เพื่อกำหนดข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะที่ต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีแนวทางในการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ และ ขั้นตอนที่ 3 การนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมข้อมูลเพื่อกำหนดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะและให้มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ 5 ด้านโดยใช้แนวคิดของนักวิชาการหลายๆ ท่าน ดังนี้

1. จิตแห่งความชำนาญการของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008) ราวด์สัน (Rawson, 1994), แมคไมเคิลและกิลลอแรน (McMichael, and Gilloran, 1984) (จันทิรา ชนสงวนวงศ์,2553), (พระพรหมคุณาภรณ์, 2553) (พารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา,2550) (วนิษาเรช,2550) และ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช,2550)

2. จิตแห่งการสังเคราะห์ของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008), โบนโน (Bono, 1985) และ (1967), (จันทิรา ชนสงวนวงศ์,2553), (พระพรหมคุณาภรณ์, 2553), (สุวิทย์เมฆินทร์, 2550) และ (กนก จันทร์ขจร, 2548)

3. จิตแห่งการสร้างสรรค์ของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008) โบนโน (Bono, 1985) และ (1967) แอมาบิล (Amabile, 2550) (จันทิรา ชนสงวนวงศ์,2553) (นวลลออ แสงสุข, 2549) (ชายโพธิสิตาและคณะ,2540) (อนงค์พัฒนจักร,2535) และ (วิทยากรเชียงกุล,2521)

4. จิตแห่งความเคารพของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008) ไคลิช (Kalish, 2006) ซานคิน (Kazdin, 1978) มาฮันนี่ (Mahoney, 1974) (จันทิรา ชนสงวนวงศ์,2553) (สมโภชน์ เอี่ยมสุภายิต,2543) (อนงค์พัฒนจักร,2535)

5. จิตแห่งคุณธรรมของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008) (ปรีชา วัชรากัย,2550) (สุวิทย์เมฆินทร์,2550) (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์,2548) และ (กนก จันทร์ขจร, 2548) และได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อนำมาสรุปกำหนดพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์

ในขั้นนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยวิธีการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานต่อเนื่องมาจากขั้นตอนที่ 1 โดยนำรายละเอียดข้อมูลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้มีลักษณะของคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากเอกสารข้อมูล หลักการ บทความ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาใช้ประกอบในข้อคำถามผลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการตอบแบบสอบถามทำให้ได้องค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะสอดคล้องกับขั้นตอนที่ 1

การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการตอบแบบสอบถามเป็นการรวบรวมข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากผู้ให้ข้อมูลโดยตรง ซึ่งสามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบได้ ผู้วิจัยจะกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้าทุกคนให้เหมือนกัน

ผู้วิจัยใช้กลุ่มการสัมภาษณ์และในการตอบแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 6 คน (ศรีธยา แสงหิรัญ, 2553, น.149) ซึ่งประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจากกระทรวงศึกษาจำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Open-end) การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อกับผู้ให้สัมภาษณ์ทราบล่วงหน้า และผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ตามเครื่องมือที่สร้างขึ้นโดยใช้เครื่องมือบันทึกข้อมูลช่วยตลอดการสัมภาษณ์

ขั้นที่ 3 การนำมาวิเคราะห์ข้อมูลหาปัญหาและความต้องการ เพื่อหาประเด็นในการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ในขั้นนี้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์หาประเด็นและความต้องการ เพื่อนำมาหาประเด็นในการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรเพื่อให้ได้คุณลักษณะเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ และแนวทางวิธีการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)

การสัมภาษณ์กำหนดให้ผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน และการตอบแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 35 คน ซึ่งประกอบด้วย นักศึกษาศาสนศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 35 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purpose Sampling) ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อประสานงานกับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
1. ดร.วิชัย วงศ์ใหญ่	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารการศึกษา
2. ดร.ปาน กิมปี	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษาและการวัดผลประเมินผล
3. รศ.ดร.บงอร เสรีรัตน์	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยี
4. ดร.สุภัทร พันธุ์พัฒนกุล	ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการ กระทรวงศึกษาธิการ
5. นางรัชณี จันทระอมพร	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
6. ดร.พระมหาอภิรักษ์ อภิธโย	พระอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ เทปบันทึกการสนทนา สมุดบันทึกการสนทนา และกล้องถ่ายภาพ กำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ โดยนำแนวคิดของ เรวดี ทรงเที่ยง (2548, น.142-147) มาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานศึกษานอกโรงเรียนที่ใช้สนทนา และแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

2.1 แบบของการสัมภาษณ์จะสนทนาในคุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ มีองค์ประกอบใดบ้างที่สำคัญ ที่เป็นคุณลักษณะนักศึกษาที่เห็นว่า จำเป็นอย่างยิ่ง และนักศึกษาต้องพัฒนา เพื่อนำไปสู่องค์ประกอบคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ 5 ด้าน ตามแนวคิดของ การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008) ได้แก่ 1) จิตแห่งความชำนาญการ 2) จิตแห่งการสังเคราะห์ 3) จิตแห่งการสร้างสรรค์ 4) จิตแห่งการเคารพ และ 5) จิตแห่งคุณธรรม

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาศาสนศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ให้ท่านได้แสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรม

และจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนานักศึกษาศาสนศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ

ในส่วน of ข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะและข้อมูลจากการตอบคำถามจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเขียนเชิงบรรยาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อประสานงานกับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติ ตามเกณฑ์ จำนวน 6 คนให้ทราบล่วงหน้า และผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

3.2 ผู้วิจัย สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลร่วมกันสนทนาตามประเด็นที่กำหนดจนได้ข้อมูลครบถ้วน ตรงประเด็น ระยะเวลาการสนทนาให้มีการบันทึกการสนทนาด้วยเทป และการจดบันทึก การสนทนาควบคู่กันพร้อมทั้งถ่ายภาพประกอบการสนทนา และรวบรวมข้อมูลที่ได้จากสนทนาและแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการตอบแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานมาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อสรุปคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล ในตอนที่ 1 ส่วนในตอนที่ 2 นี้แบ่งขั้นการดำเนินการเป็น 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตร ขั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตร (การจัดกลุ่มสนทนา) ขั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างของหลักสูตร เพื่อนำไปทดลองใช้ต่อไป

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์มาวิเคราะห์หาประเด็นในการจัดทำโครงร่างของหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษาศาสนศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ในขั้นตอนนี้ เป็นการเขียนโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานที่ได้รับจากตอนที่ 1 ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ วัตถุประสงค์ประกอบ 5 ด้านคือ 1) จิตแห่งความชำนาญการ 2) จิตแห่งการสังเคราะห์ 3) จิตแห่งการสร้างสรรค์ 4) จิตแห่งการเคารพ และ 5) จิตแห่งคุณธรรม ที่ต้องการพัฒนาและแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอน ที่ 1) การสร้างโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม ขั้นตอนที่ 2) การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

ผู้วิจัยนำข้อมูลคุณลักษณะคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ที่ต้องการพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรม นักศึกษาศานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในตอนที่ 1 มาพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรม และกิจกรรมในการฝึกอบรมและกิจกรรมในการฝึกอบรม ใช้เทคนิควิธีการส่งเสริมแรงจูงใจภายในเป็นแนวทางในการฝึกอบรมโดยมีองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม (วิชย วงษ์ใหญ่, 2537; สัจด์ อุทยานันท์, 2532) และมีวิธีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การกำหนดหลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม โดยพิจารณาจากปัญหาและความต้องการจากข้อมูลลักษณะคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะที่ได้จากตอนที่ 1 มากำหนดเป็นขอบเขตของหลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม
2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โดยการนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อสรุปเป็นข้อมูลลักษณะคุณธรรมและจริยธรรม จากตอนที่ 1 เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาศานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของหลักสูตรฝึกอบรม
3. การกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม โดยการกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม
4. กิจกรรมการฝึกอบรม เป็นการจัดกิจกรรมตามลักษณะที่ต้องการพัฒนานักศึกษาเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ กำหนดให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นและสิ่งที่ต้องพัฒนาให้ผู้เข้ารับการอบรม
5. การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม เพื่อประเมินความก้าวหน้าของนักศึกษาอันเป็นผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักศึกษา คือ มีความรู้ด้านจิตสาธารณะ 5 ด้าน

เป็นการกำหนดตามคุณลักษณะของนักศึกษา ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

หลังจากสร้าง โครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมตามลักษณะคุณธรรมและ จริยธรรมด้านจิตสาธารณะแล้ว ผู้วิจัยนำโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมมาดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) ให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ จำนวน 9 คน ผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา (Moderator) 1 คน ผู้จดบันทึก (Notetaker) 1 คน ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) 1 คน รวม 11 คน ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร โดยมีรายละเอียด ดังนี้ ความสอดคล้องของแต่ละองค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมที่จัดทำขึ้นกับวัตถุประสงค์ในการพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรม มีความสอดคล้องเพียงใด พร้อมข้อเสนอแนะ

1. ผู้ทำการประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมิน โครงร่าง หลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 12 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง

- 1.1 เป็นผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาจาก กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 3 คน
- 1.2 เป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรจาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 3 คน
- 1.3 เป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 2 คน
- 1.4 เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยและอภิธรรมมหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน
- 1.5 เป็นผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาใน สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจากสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือในการประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

2.1 แบบประเมินความเหมาะสมของ โครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม เป็นข้อความเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสม 5 ระดับ ตั้งแต่ ความเหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด โดยแต่ละระดับ กำหนดค่าคะแนน ไว้ดังนี้

เหมาะสมมากที่สุดให้	5	คะแนน
เหมาะสมมาก ให้	4	คะแนน
เหมาะสมปานกลาง ให้	3	คะแนน
เหมาะสมน้อย ให้	2	คะแนน
เหมาะสมน้อยที่สุดให้	1	คะแนน

2.2 แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของโครง
ร่างหลักสูตรฝึกอบรม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการ และประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเองพร้อมทั้งนำโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม และแบบประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน ตอบโดยอิสระพร้อมทั้งขอคำแนะนำเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมแล้ว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมในการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น และคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ พร้อมทั้งแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของคะแนนความเหมาะสมของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2535, น.124) ดังนี้

เหมาะสม/สอดคล้องมากที่สุด	อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย	4.50-5.00
เหมาะสม/สอดคล้องมาก	อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย	3.50-4.49
เหมาะสม/สอดคล้องปานกลาง	อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย	2.50-3.49
เหมาะสม/สอดคล้องน้อย	อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย	1.50-2.49
เหมาะสม/สอดคล้องน้อยที่สุด	อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย	1.00-1.49

โดยกำหนดให้โครงร่างของหลักสูตรควรมีความเหมาะสมตั้งแต่คะแนน 3.50 ขึ้นไป

ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนนี้เป็น การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนามาแล้ว มาใช้ทดลองกับกลุ่มทดลอง ซึ่งเป็นกลุ่มนักศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยกำหนดแบบแผนการทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน

การทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง วิธีดำเนินการทดลอง และการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ มีรายละเอียดดังนี้

การนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้นำมาใช้ตามแผนทดลอง

การนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้ นำไปใช้ตามแผนการทดลองแบบ One-Group Pretest-Posttest กับกลุ่มเป้าหมาย มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 แบบแผนการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	Pretest	Treatment	Posttest
กลุ่มทดลอง	T ₁	X	T ₂

เมื่อ T1 แทน การทดสอบก่อนฝึกอบรม

X แทน การฝึกอบรมด้วยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

T2 แทน การทดสอบ และสอบถามความพึงพอใจหลังฝึกอบรม

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2556 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) กระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนครปฐม ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ทำการศึกษหลักสูตรระยะสั้น จำนวน 35 คน ตัวอย่างนี้ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

2. แบบทดสอบวัดความรู้คุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งการเคารพและจิตแห่งคุณธรรมแบบสอบถามความรู้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ

โดยใช้ค่าดัชนี ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index:CVI) ซึ่งมีเกณฑ์ การให้คะแนน 4 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 เมื่อข้อความนั้นไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา

ระดับ 2 เมื่อข้อความนั้นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเนื้อหาแต่ต้องปรับปรุงอีกมาก

ระดับ 3 เมื่อข้อความนั้นเกี่ยวข้องกับเนื้อหา แต่ต้องปรับปรุงเล็กน้อย

ระดับ 4 เมื่อข้อความนั้นเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อ

1) ความพึงพอใจต่อวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 4 ข้อ

2) ความพึงพอใจต่อเนื้อหาของหลักสูตร 8 ข้อ

3) ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมฝึกอบรม 8 ข้อ

4) ความพึงพอใจต่อการวัดผลและประเมินผล 5 ข้อ

แบบสอบถามแต่ละข้อมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

พึงพอใจมากที่สุด ให้ 5 คะแนน

พึงพอใจมาก ให้ 4 คะแนน

พึงพอใจปานกลาง ให้ 3 คะแนน

พึงพอใจน้อย ให้ 2 คะแนน

พึงพอใจน้อยที่สุด ให้ 1 คะแนน

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2.1 แบบทดสอบวัดความรู้คุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความชานาญการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งการเคารพ และจิตแห่งคุณธรรมแบบสอบถามความรู้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความสอดคล้องของข้อความกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาสถานศึกษา

ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะโดยใช้ค่าดัชนี ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index:CVI) (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2548,น.68); อ้างจาก Waltz ; & Bausell (1986); Lynn. (1986) ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน 4 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 เมื่อข้อคำถามนั้นไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา

ระดับ 2 เมื่อข้อคำถามนั้นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเนื้อหาแต่ต้องปรับปรุงอีกมาก

ระดับ 3 เมื่อข้อคำถามนั้นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเนื้อหา แต่ต้องปรับปรุงเล็กน้อย

ระดับ 4 เมื่อข้อคำถามนั้นเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

1.2.2 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อ

1) ความพึงพอใจต่อวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4 ข้อ
2) ความพึงพอใจต่อเนื้อหาของหลักสูตร	8 ข้อ
3) ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมฝึกอบรม	8 ข้อ
4) ความพึงพอใจต่อการวัดผลและประเมินผล	5 ข้อ

แบบสอบถามแต่ละข้อมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

พึงพอใจมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
พึงพอใจมาก	ให้ 4 คะแนน
พึงพอใจปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
พึงพอใจน้อย	ให้ 2 คะแนน
พึงพอใจน้อยที่สุด	ให้ 1 คะแนน

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณา แล้วนำมาหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index : CVI) ผลการตรวจสอบ พบว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรง เท่ากับ .80 ถึง 1.00

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ตรวจสอบค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ด้วยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนแต่ละข้อกับคะแนนรวม (Item to total Corralation) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธี

ของ ครอนบาค (Cronback) เก็บข้อมูลกับนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า แบบสอบถามที่ค่าอำนาจจำแนกที่ยอมรับได้ (.20 ถึง 1.00) คือ .65 ถึง .88 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 การประเมินก่อนการทดลอง

เตรียมการติดต่อประสานงานกลุ่มทดลอง กำหนดวัน เวลา สถานที่ เตรียมเอกสารประกอบหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์และสร้างแบบประเมินประสิทธิภาพ 5 ด้าน คือ จิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind) จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) และจิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) ให้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบ จำนวน 30 ข้อ เพื่อนำมาประเมินคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ก่อนฝึกอบรม (Pretest)

2.2 การดำเนินการฝึกอบรม

การดำเนินกิจกรรมตามหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ โดยการส่งเสริมจิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind) จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) และจิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) ผู้เขียนหลักสูตรได้กำหนดและออกแบบกิจกรรมโดยเรียงลำดับตามความสำคัญของการจัดกิจกรรมอบรม โดยเริ่มทำความเข้าใจตามจุดประสงค์ต่างๆ ของจิตสาธารณะทั้ง 5 ด้าน และการเรียนรู้ร่วมกันที่มีบรรยากาศและมิตรภาพที่ดีและสุดท้ายสู่การปฏิบัติร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นความดำเนินกิจกรรมตามวันและเวลาที่กำหนดไว้ก็จะได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพมาก

2.3 การประเมินหลังการทดลอง

ประเมินประสิทธิภาพว่ามีคุณลักษณะในการมีความรู้รอบรู้เฉพาะตัว การมีแบบแผนความคิดต่อจิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind) จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) และจิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) ครอบคลุมทุกองค์ประกอบ จำนวน 30 ข้อ เพื่อให้มีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ หลังฝึกอบรม (Posttest) โดยใช้แบบทดสอบฉบับเดิม ตลอดจนมีการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลการทดสอบจิตสาธารณะด้วยแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระจากกัน (t-test for dependent sample)

2. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึงมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึงมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึงมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึงมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึงมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม

การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมหลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้ในการฝึกอบรม ผู้วิจัยนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมฉบับสมบูรณ์ ในด้าน โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม และในรายละเอียดที่เป็นองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม มีความถูกต้องเหมาะสม เพื่อนำไปใช้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และเพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การแปลความหมาย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นที่เข้าใจตรงกับผู้วิจัย ให้กำหนดสัญลักษณ์ในการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

n	แทน กลุ่มตัวอย่าง
\bar{x}	แทน ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงที (t – distribution)
P - Value	แทน ค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติ
**	แทน มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ผล ดังนี้

1. จิตแห่งความชำนาญการ

1.1 เนื้อหา

- 1.1.1 เนื้อหาไม่แน่นอน กว้างๆ เพื่อนำไปสู่ฐานแห่งการคิด
- 1.1.2 ควรอิงกับเนื้อหาในหลักสูตรแกนกลางของ กสศ.
- 1.1.3 ควรใช้เนื้อหาที่เป็นจิตแห่งความชำนาญการแต่อาจปรับภาษาให้ง่าย
- 1.1.4 ให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการคิดตลอดจนการปลูกฝัง
- 1.1.5 ให้ความรู้เกี่ยวกับ ฉันทะ ความเพียร ความอดทน

อุดมการณ์

1.2 กิจกรรม

- 1.2.1 ควรจัดกิจกรรม โดยคำนึงกลุ่มความสนใจแล้วมีการจัดกลุ่ม
- 1.2.2 จัดกิจกรรมด้วยการยกภาพกรณีตัวอย่างที่สะท้อนถึงจิตแห่งความชำนาญการให้นักศึกษาได้อ่านได้วิเคราะห์แล้วร่วมกันสรุป
- 1.2.3 บรรยายให้ความรู้ฝึกฝนปฏิบัติแลกเปลี่ยนเรียนรู้เข้าใจ

สนทนา

บทบาทสมมติ

1.3 การวัดผลประเมินผล

- 1.3.1 ใช้การสังเกตวิธีการแสวงหาความรู้
- 1.3.2 พิจารณาผลในระหว่างการร่วมกิจกรรม
- 1.3.3 ทดสอบความรู้ด้วยแบบทดสอบ

2. จิตแห่งการสังเคราะห์

2.1 เนื้อหา

- 2.1.1 ควรใช้เนื้อหาที่เป็นจิตแห่งการสังเคราะห์แต่อาจปรับภาษา

ให้ง่าย

- 2.1.2 ควรใช้เนื้อหาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการมองโลกสมัยใหม่
การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล
- 2.2 กิจกรรม
- 2.2.1 ควรใช้กิจกรรมการต่อภาพ (Jigsaw) แต่ควรเป็นภาพที่เหมาะสมกับการศึกษา
- 2.2.2 ควรให้ศึกษาเป็นกรณีศึกษา (Case Study) เกี่ยวกับข้อมูลจากแหล่งต่างๆ แล้วนำมาสรุปผลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 2.3 การวัดผลประเมินผล
- 2.3.1 สังเกตว่าสามารถเข้าถึงแก่นความรู้ ความคิดรวบยอดหรือไม่
- 2.3.2 ประเมินเชิงประจักษ์ ด้วยการพิจารณาจากพฤติกรรมที่สังเกตได้
- 2.3.3 ควรประเมินด้วย Portfolio
- 2.3.4 พิจารณาผลระหว่างร่วมกิจกรรมและทดสอบความรู้
3. จิตแห่งการสร้างสรรค์
- 3.1 เนื้อหา
- 3.1.1 ควรใช้เนื้อหาเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม
- 3.1.2 ควรใช้เนื้อหาที่เป็นจิตแห่งการสร้างสรรค์แต่อาจปรับภาษาให้ง่าย
- 3.2 กิจกรรม
- 3.2.1 บรรยายให้ความรู้แล้วมีการสรุปร่วมกัน
- 3.2.2 ยกกรณีศึกษา (Case Study) แล้วร่วมกันวิเคราะห์ อภิปรายร่วมกันเน้นการสอนการคิดสร้างสรรค์
- 3.3 การวัดผลประเมินผล
- 3.3.1 สังเกตผลงานในระหว่างการทำกิจกรรม
- 3.3.2 ทดสอบความรู้
- 3.3.3 สังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก
4. จิตแห่งความเคารพ
- 4.1 เนื้อหา
- 4.1.1 ควรใช้เนื้อหาหรือเรื่องราวใดๆ ที่สะท้อนถึงภาพให้ความเคารพ

4.1.2 ควรใช้เนื้อหาที่เป็นจิตแห่งความเคารพแต่อาจปรับภาษาให้ง่าย
 4.1.3 ควรใช้เนื้อหาที่เกี่ยวกับความเป็น เหตุ-ผล หรือหลัก
 ประชาธิปไตย

4.2 กิจกรรม
 4.2.1 เป็นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เคารพและยอมรับต่อสิ่งที่เรา
 เลือกแล้ว
 4.2.2 ยกกรณีศึกษา (Case Study) แล้วให้วิเคราะห์และอภิปราย
 ร่วมกันเพื่อหาข้อสรุป

4.3 การวัดผลประเมินผล
 4.3.1 ควรสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก
 4.3.2 แบบทดสอบความรู้

5. จิตแห่งคุณธรรม

5.1 เนื้อหา
 5.1.1 ควรใช้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการทำความดีของคนในสังคม
 5.1.2 ควรใช้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 5.2 กิจกรรม
 5.2.1 บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรม
 5.2.2 ยกกรณีศึกษา (Case Study) มาให้วิเคราะห์ อภิปรายสะท้อน
 ทางเลือก
 5.3 การวัดผลประเมินผล
 5.3.1 สังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม
 5.3.2 ทดสอบความรู้

ตอนที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของ
 นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ
 การศึกษาตามอัธยาศัย

2.1 ลักษณะของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
 ด้านจิตสาธารณะ

2.1.1 หลักการและเหตุผลของหลักสูตร

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 และหลักสูตร
 แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2552 กำหนดให้จิตสาธารณะเป็น 1 ใน 8 คุณลักษณะ
 ที่สถานศึกษาต้องมีการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การมีจิตสาธารณะมีความสำคัญ

เนื่องจากว่า คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากันหากคนในสังคมขาดจิตสาธารณะจะมีผลกระทบต่อหลายส่วนได้แก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน ประเทศ และสังคมโลก ในลักษณะของการสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น ดังนั้นการปลูกฝังจิตสาธารณะให้แก่เยาวชนโดยเฉพาะอย่างนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มคนที่กำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และกำลังจะเข้าสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษา จึงจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้หลักสูตรฝึกอบรมถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยปลูกฝังหรือเสริมสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นได้ในกลุ่มคนดังกล่าวโดยจิตสาธารณะของหลักสูตรนี้ได้อาศัยแนวคิดของการ์ดเนอร์ (GARDNER, 2008) ที่แบ่งไว้ 5 ด้านได้แก่ จิตแห่งความชำนาญการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งการความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม

2.1.2 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2.1.2.1 เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจในจิตสาธารณะ 5 ด้านคือ จิตแห่งความชำนาญการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม

2.1.2.2 เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีเจตคติที่ดีต่อจิตสาธารณะ 5 ด้านคือ จิตแห่งความชำนาญการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรมโครงสร้างของหลักสูตร

2.1.3 โครงสร้างของหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาจิตสาธารณะ 5 ด้านได้แก่ จิตแห่งความชำนาญการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรมโดยจัดการอบรม 4 วัน ซึ่ง 3 วันแรกจัดการอบรมมุ่งพัฒนาจิต 5 ด้านส่วนวันสุดท้ายทำการศึกษาดูงาน รวมการอบรมตลอดหลักสูตร 24 ชั่วโมง ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 การอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะ ของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

วันที่	หน่วยการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)
1	1. จิตแห่งความซื่อสัตย์	3
	2. จิตแห่งการสังเคราะห์	3
2	3. จิตแห่งการสร้างสรรค์	6
3	4. จิตแห่งความเคารพ	3
	5. จิตแห่งคุณธรรม	3
4	ศึกษาดูงาน	6
รวม		24

2.1.4 การจัดกิจกรรมฝึกอบรม

การจัดกิจกรรมฝึกอบรมให้ผู้เข้ารับการอบรมมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจด้วยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมแรงจูงใจภายในรูปแบบกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงจากกิจกรรมต่างๆ ที่สอดแทรกเนื้อหาและสาระเพื่อความสนุกสนานเร้าความสนใจในการเรียนรู้ ไม่เน้นรูปของการบรรยายอย่างเดียวซึ่งบางกิจกรรมจะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงของบุคคล เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เห็นถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญซึ่งจะนำไปสู่ผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะตลอดจนมีการพาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่

2.1.5 การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

2.1.5.1 การประเมินคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของผู้เข้ารับการอบรมทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม เพื่อพิจารณาจากหลักสูตรฝึกอบรมสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการเสริมแรงจูงใจภายในว่ามีเพิ่มเติมหรือพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะหรือไม่

2.1.5.2 การประเมินผลการเรียนรู้เมื่อสิ้นสุดการดำเนินกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีจิตสาธารณะในแต่ละด้านเป็นอย่างไร

2.2 ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
ด้านจิตสาธารณะ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏผลดัง ตารางที่ 4 และ 5

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะ		\bar{X}	SD	ระดับความ เหมาะสม
1.	หลักการและเหตุผล (ประเมินจากความจำเป็นที่ต้องพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมและเป็นไปได้กับสภาพของสังคม)	4.54	0.68	มากที่สุด
2.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม (ประเมินจากความชัดเจน ความครอบคลุมองค์ประกอบ ความเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม)	4.36	0.67	มาก
3.	เนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม (ประเมินจากการตอบสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม การจัดเรียงเนื้อหา)	4.27	0.64	มาก
4.	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม (ประเมินจากความน่าสนใจและความเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม)	4.09	0.94	มาก
5.	สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม (ประเมินจากความเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรม และการส่งเสริมให้กิจกรรมบรรลุจุดมุ่งหมาย)	4.18	0.75	มาก
6.	วิธีวัดและประเมินผล (ประเมินจากการตรวจสอบการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และความเป็นไปได้ในการวัดและประเมินผล)	4.26	0.78	มาก
7.	จำนวนหน่วยฝึกอบรมเหมาะสมกับขอบข่ายของหลักสูตรฝึกอบรม	4.09	0.83	มาก

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะ	\bar{X}	SD	ระดับความ เหมาะสม
8. หน่วยฝึกอบรมแต่ละหน่วย (ประเมินจากความชัดเจนของจุดประสงค์ กิจกรรมและวิธีฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรมสาระสำคัญ การวัดและประเมินผลคำถามท้ายหน่วย)			
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	4.10	0.68	มาก
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	4.11	0.55	มาก
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	4.06	0.70	มาก
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	4.04	0.85	มาก
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	4.10	0.71	มาก
9. ระยะเวลาในการฝึกอบรม	4.07	0.73	มาก
โดยรวม	4.20	0.66	มาก

จากตารางที่ 4 แสดงว่าหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.20$ และ $SD = 0.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อ 1) หลักการและเหตุผล (ประเมินจากความจำเป็นที่ต้องพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมและเป็นไปได้กับสภาพของสังคม) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 4.54$ และ $SD = 0.68$) ส่วนข้ออื่น ๆ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อ 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม (ประเมินจากความชัดเจน ความครอบคลุมองค์ประกอบความเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม) มีความเหมาะสมเป็นอันดับแรก ($\bar{X}= 4.36$ และ $SD = 0.67$) รองลงมาคือข้อ 3) เนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม (ประเมินจากการตอบสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม การจัดเรียงเนื้อหา) ($\bar{X}= 4.27$ และ $SD = 0.64$) และข้อ 6) วิธีวัดและประเมินผล (ประเมินจากการตรวจสอบการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และความเป็นไปได้ในการวัดและประเมินผล) ($\bar{X}= 4.26$ และ $SD = 0.78$)

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะ		\bar{X}	SD	ระดับความ สอดคล้อง
1.	หลักการและเหตุผล หลักสูตรฝึกอบรมกับ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.36	0.67	มาก
2.	หลักการและเหตุผลของหลักสูตร โครงสร้าง เนื้อหาของหลักสูตร	4.25	0.66	มาก
3.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมกับโครงสร้าง หลักสูตรฝึกอบรม	4.00	0.63	มาก
4.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับกิจกรรมและวิธีการ ฝึกอบรม	4.05	0.72	มาก
5.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมกับสื่อการ ฝึกอบรม	4.21	0.69	มาก
6.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมกับการวัด และประเมินผล	4.09	0.70	มาก
7.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมกับ จุดประสงค์แต่ละหน่วยฝึกอบรม			
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	4.11	0.66	มาก
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	4.06	0.80	มาก
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	4.13	0.70	มาก
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	4.05	0.64	มาก
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	4.06	0.58	มาก
8.	โครงสร้างเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการฝึกอบรมและการจัด กิจกรรม	4.18	0.70	มาก
9.	โครงสร้างเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการฝึกอบรม	4.00	0.64	มาก
10.	โครงสร้างเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผล	4.14	0.58	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ		\bar{X}	SD	ระดับความสอดคล้อง
11.	กิจกรรมและวิธีฝึกอบรมกับสื่อการฝึกอบรม	4.10	0.65	มาก
12.	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับวิธีการวัดและประเมินผล	4.05	0.74	มาก
13.	ความเหมาะสมในแต่ละหน่วยฝึกอบรม (สาระสำคัญกับจุดประสงค์กับเค้าโครงเนื้อหา เค้าโครงเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการฝึกอบรมและกิจกรรม วิธีการฝึกอบรมกับสื่อการฝึกอบรม และจุดประสงค์กับวิธีการวัดและประเมินผล			
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	4.11	0.66	มาก
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	4.06	0.80	มาก
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	4.13	0.70	มาก
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	4.05	0.64	มาก
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	4.06	0.58	มาก
โดยรวม		4.18	0.60	มาก

จากตารางที่ 5 แสดงว่าหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีความสอดคล้องโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.18$ และ $SD = 0.60$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก โดยข้อ 1) หลักการและเหตุผล กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมมีความสอดคล้องเป็นอันดับแรก ($\bar{x} = 4.36$ และ $SD = 0.67$) รองลงมาคือข้อ 2) หลักการและเหตุผล กับโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร ($\bar{x} = 4.25$ และ $SD = 0.66$) และข้อ 5) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ($\bar{x} = 4.21$ และ $SD = 0.69$)

ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม

คุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3.1 ผลการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ก่อนและหลังการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ โดยรวมและรายด้าน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล ได้ผลดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ก่อนและหลังการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ โดยรวมและรายด้าน

จิตสาธารณะ	การทดสอบ	n	\bar{x}	SD	t	P - Value
1. จิตแห่งการชำนานูการ	ก่อน	35	1.63	0.84	**	.000
	หลัง	35	4.11	0.71	13.11	
2.จิตแห่งการสังเคราะห์	ก่อน	35	1.66	0.99	**	.000
	หลัง	35	3.85	0.73	9.83	
3.จิตแห่งการสร้างสรรค์	ก่อน	35	1.80	0.96	**	.000
	หลัง	35	4.05	0.66	11.16	
4.จิตแห่งความเคารพ	ก่อน	35	1.60	0.87	**	.000
	หลัง	35	4.06	0.71	15.99	
5.จิตแห่งคุณธรรม	ก่อน	35	1.46	0.85	**	.000
	หลัง	35	4.17	0.70	16.49	
โดยรวม	ก่อน	35	8.15	3.87	**	.000
	หลัง	35	20.24	3.01	28.02	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 6 แสดงว่า หลังจากที่นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะแล้วนักศึกษามีจิตสาธารณะโดยรวมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ ก่อนฝึกอบรมนักศึกษามีค่าเฉลี่ยของจิตสาธารณะเท่ากับ 8.15 ($\bar{x}=8.15$) และหลังจากฝึกอบรมนักศึกษามีค่าเฉลี่ย

จิตสาธารณะเท่ากับ 20.24 ($\bar{x}=20.24$) อีกทั้งค่าการกระจายของคะแนนหลังฝึกอบรม (SD = 3.01) น้อยกว่าก่อนฝึกอบรม (SD = 3.87) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านผลปรากฏดังนี้

1. จิตแห่งความซำนาญการ พบว่า หลังจากนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายได้รับการอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะแล้ว นักศึกษามีจิตแห่งความซำนาญการสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ ก่อนฝึกอบรมนักศึกษามีค่าเฉลี่ยของจิตแห่งความซำนาญการเท่ากับ 1.63 ($\bar{x}= 1.63$) และหลังจากฝึกอบรมนักศึกษามีค่าเฉลี่ยจิตแห่งความซำนาญการเท่ากับ 4.11 ($\bar{x}= 4.11$) อีกทั้งค่าการกระจายของคะแนนหลังฝึกอบรม (SD = 0.71) น้อยกว่าก่อนฝึกอบรม (SD = 0.84)

2. จิตแห่งการสังเคราะห์ พบว่า หลังจากนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม ด้วยหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะแล้ว นักศึกษามีจิตแห่งการสังเคราะห์สูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ ก่อนฝึกอบรมนักศึกษามีค่าเฉลี่ยของจิตแห่งการสังเคราะห์เท่ากับ 1.66 ($\bar{x}= 1.66$) และหลังการฝึกอบรมนักศึกษามีค่าเฉลี่ยจิตแห่งการสังเคราะห์เท่ากับ 3.85 ($\bar{x}= 3.85$) อีกทั้งค่าการกระจายของคะแนนหลังฝึกอบรม (SD = 0.73) น้อยกว่าก่อนฝึกอบรม (SD = 0.99)

3. จิตแห่งการสร้างสรรค์ พบว่า หลังจากนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม ด้วยหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะแล้ว นักศึกษามีจิตแห่งการสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ ก่อนฝึกอบรมนักศึกษามีค่าเฉลี่ยของจิตแห่งการสร้างสรรค์เท่ากับ 1.80 ($\bar{x}= 1.80$) และหลังการฝึกอบรมนักศึกษามีค่าเฉลี่ยจิตแห่งการสร้างสรรค์เท่ากับ 4.05 ($\bar{x}= 4.05$) อีกทั้งค่าการกระจายของคะแนนหลังฝึกอบรม (SD = 0.66) น้อยกว่าก่อนฝึกอบรม (SD = 0.96)

4. จิตแห่งความเคารพ พบว่า หลังจากนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม ด้วยหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะแล้ว นักศึกษามีจิตแห่งความเคารพสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ ก่อนฝึกอบรมนักศึกษามีค่าเฉลี่ยของจิตแห่งความเคารพเท่ากับ 1.60 ($\bar{x}= 1.60$) และหลังการฝึกอบรมนักศึกษามีค่าเฉลี่ยจิตแห่งความเคารพเท่ากับ 4.06 ($\bar{x}= 4.06$) อีกทั้งค่าการกระจายของคะแนนหลังฝึกอบรม (SD = 0.71) น้อยกว่าก่อนฝึกอบรม (SD = 0.87)

5. จิตแห่งคุณธรรม พบว่า หลังจากนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม ด้วยหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะแล้ว นักศึกษามีจิตแห่งคุณธรรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ ก่อนฝึกอบรมนักศึกษามีค่าเฉลี่ยของจิตแห่งคุณธรรมเท่ากับ 1.46 ($\bar{x} = 1.46$) และหลังการฝึกอบรมนักศึกษามีค่าเฉลี่ยจิตแห่งคุณธรรมเท่ากับ 4.17 ($\bar{x} = 4.17$) อีกทั้งค่าการกระจายของคะแนนหลังฝึกอบรม ($SD = 0.70$) น้อยกว่าก่อนฝึกอบรม ($SD = 0.85$)

3.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลได้ผลดังตารางที่ 7 ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยรวมและรายด้าน

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะ	\bar{X}	SD	ระดับความ พึงพอใจ
1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.18	0.52	มาก
2. เนื้อหาของหลักสูตร	4.17	0.54	มาก
3. การจัดกิจกรรมฝึกอบรม	4.12	0.46	มาก
4. การวัดผลและประเมินผล	4.10	0.53	มาก
โดยรวม	4.15	0.45	มาก

จากตารางที่ 7 แสดงว่านักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$ และ $SD = 0.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ($\bar{x} = 4.18$ และ $SD = 0.52$) รองลงมาคือ ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ($\bar{x} = 4.17$ และ $SD = 0.54$) ด้านการจัดกิจกรรมฝึกอบรม ($\bar{x} = 4.12$ และ $SD = 0.46$) และด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{x} = 4.10$ และ $SD = 0.53$) ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำแนกเป็นรายชื่อ

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ	\bar{X}	SD	ระดับความพึงพอใจ
วัตถุประสงค์ของหลักสูตร			
1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.34	0.63	มาก
2. ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.31	0.67	มาก
3. ความเป็นไปได้ของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.02	0.70	มาก
4. ความสำคัญหรือความมีคุณค่าของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.19	0.69	มาก
เนื้อหาของหลักสูตร			
5. ความสอดคล้องของเนื้อหากับหน่วยการเรียนรู้	4.05	0.59	มาก
6. ความเหมาะสมของเนื้อหากับระดับของผู้เรียน	4.14	0.60	มาก
7. ความทันสมัยและเป็นปัจจุบันของเนื้อหา	4.17	0.61	มาก
8. ความมีประโยชน์หรือการมีคุณค่าของเนื้อหา	4.22	0.59	มาก
9. ความครอบคลุมของเนื้อหา	4.20	0.67	มาก
10. ความเหมาะสมของเนื้อหากับระยะเวลาการฝึกอบรม	4.17	0.66	มาก
11. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจในจิตสาธารณะ	4.14	0.64	มาก
12. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดเจตคติที่ดีต่อจิตสาธารณะ	4.25	0.61	มาก

ตารางที่ 8 (ต่อ)

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะ	\bar{x}	SD	ระดับความพึงพอใจ
การจัดกิจกรรมฝึกอบรม			
13. ความสอดคล้องของการจัดกิจกรรมกับระดับผู้เรียน	4.22	0.64	มาก
14. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการจัดกิจกรรม	4.11	0.52	มาก
15. การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงจากกิจกรรม	4.11	0.63	มาก
16. ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดกิจกรรม	4.22	0.68	มาก
17. ความมีประโยชน์หรือคุณค่าของใบงานประกอบการจัดกิจกรรม	4.08	0.50	มาก
18. ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมกับระยะเวลาการฝึกอบรม	4.01	0.56	มาก
19. การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจในจิตสาธารณะ	4.02	0.61	มาก
20. การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดเจตคติต่อจิตสาธารณะ	4.14	0.55	มาก
การวัดผลและประเมินผล			
21. ความเหมาะสมของวิธีการวัดผลและประเมินผล	4.16	0.56	มาก
22. ความเหมาะสมของเครื่องมือวัดผลและประเมินผล	4.05	0.59	มาก
23. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการวัดผลและประเมินผล	4.08	0.56	มาก
24. ความสอดคล้องของการวัดผลและประเมินผลกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.11	0.52	มาก
25. ความสอดคล้องของการวัดผลและประเมินผลกับเนื้อหาของหลักสูตร	4.11	0.58	มาก

จากตารางที่ 8 แสดงว่านักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ลำดับแรก ได้แก่ ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (\bar{x} = 4.34 และ SD = 0.63) ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (\bar{x} = 4.31 และ SD = 0.67) และเนื้อหาส่งเสริมให้เกิดเจตคติที่ดีต่อจิตสาธารณะ (\bar{x} = 4.25 และ SD = 0.61) ส่วนเรื่องความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมกับระยะเวลาการฝึกอบรมจัดอยู่ในลำดับสุดท้าย (\bar{x} = 4.01 และ SD = 0.56)

ตอนที่ 4 ผลการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม

การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมเป็นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมหลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้ เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมซึ่งข้อดีแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้นสามารถทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีจิตสาธารณะทั้ง 5 ด้านเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นตลอดจนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แต่มีบางประเด็นที่เป็นข้อคิด ได้แก่ ควรมีการอบรมอย่างต่อเนื่อง เช่น ภาคเรียน หรือปีการศึกษาละ 1 ครั้ง ตลอดจนมีการศึกษานอกสถานที่ให้มากขึ้น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาข้อมูลเพื่อนำไปสู่การร่างหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฝึกอบรมและคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะประกอบด้วย สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 3 คนและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (open-end) การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ช่วยได้ดำเนินการติดต่อกับผู้ให้สัมภาษณ์ทราบล่วงหน้าและผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ แต่ละท่านด้วยตนเองแล้วนำข้อมูลที่ได้มานำเสนอการวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) และเขียนในเชิงบรรยาย
2. สร้างหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั้งจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษา

สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ร่างขึ้นมาตรวจสอบ โครงร่างของหลักสูตรฝึกอบรม ด้วยการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) โดยกลุ่มผู้สนทนาคือ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้คือแบบจดบันทึก แล้วนำเสนอข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และมาปรับปรุงร่างหลักสูตรฝึกอบรมให้สมบูรณ์ขึ้น แล้วหลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำหลักสูตรฝึกอบรมไปประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ในหลักสูตร โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 คน ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ประเมิน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 22 ข้อ จำแนกเป็นประเมินความเหมาะสม 9 ข้อ และประเมินความสอดคล้อง 13 ข้อ โดยแต่ละข้อเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง แล้วหลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. ตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม และจริยธรรมด้านจิตสาธารณะที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 35 คน ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการทดลองประกอบด้วยหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ แบบทดสอบวัดคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ (Multiple Choice) 4 ตัวเลือก โดยมีตัวเลือกถูกเพียงตัวเลือกเดียว จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (CVI) อยู่ระหว่าง 0.8 ถึง 1.00 มีค่าความยาก (p) อยู่ระหว่าง 0.30 ถึง 0.70 มีการจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.31 ถึง 0.76 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.764 และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ จำนวน 25 ข้อ แต่ละข้อเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีการจำแนกอยู่ระหว่าง .65 ถึง .88 และมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .92 การดำเนินการทดลองเริ่มจากการทดสอบก่อนฝึกอบรม (Pretest) แล้วฝึกอบรมตามหลักสูตรเป็นระยะเวลา 4 วัน และทดสอบหลังฝึกอบรม (Posttest) อีกครั้ง การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระกัน (t-test for Dependent Sample)

4. ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบหาประสิทธิภาพมาปรับปรุงแก้ไขในประเด็นที่ยังเป็นจุดอ่อนเพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปผลของการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สรุปได้ว่า หลักสูตรฝึกอบรมควรพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาใน 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความชำนาญการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม โดยจิตสาธารณะแต่ละด้านควรมีการกำหนด เนื้อหาในการฝึกอบรมที่สะท้อนให้เกิดการคิดสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และใช้ภาษาที่ง่ายแก่การเข้าใจ วิธีการอบรมควรใช้การจัดกิจกรรมตามความสนใจ มีการให้ความรู้ยกกรณีตัวอย่างมาศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดจนให้มีประสบการณ์จริงจากวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ส่วนการวัดผลประเมินควรมีการวัดผลหลังการอบรมในแต่ละด้านตลอดจนมีการวัดผลก่อนและหลังการจัดกิจกรรมทั้งหมด

2. หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสรุปได้ดังนี้

2.1 หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรที่มุ่งเน้นการกล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อจิตสาธารณะ โครงสร้างของหลักสูตรมุ่งพัฒนาจิตสาธารณะ 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความชำนาญการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรมโดยจัดการอบรม 4 วัน รวมตลอดหลักสูตร 24 ชั่วโมงการจัดกิจกรรมฝึกอบรม มุ่งเน้นการบรรยาย การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงตลอดจนศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจภายใน การวัดประเมินผลการฝึกอบรม มุ่งการวัดผล ประเมินผลทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม

2.2 หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ในประเด็นหลักการและเหตุผลของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด หากพิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบในหลักสูตรฝึกอบรมสรุปได้ว่า แต่ละองค์ประกอบมีความสอดคล้อง

อยู่ในระดับมากโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสอดคล้องระหว่างหลักการและเหตุผลโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร

3. ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สรุปผลได้ดังนี้

3.1 การฝึกอบรมด้วยหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะสามารถทำให้นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีจิตสาธารณะโดยรวม 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งความสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และ จิตแห่งคุณธรรมสูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกทั้งค่าการกระจายของคะแนนหลังฝึกอบรมน้อยกว่าก่อนฝึกอบรม

3.2 นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ โดยรวม ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเนื้อหาของหลักสูตร การจัดกิจกรรมฝึกอบรมและการวัดผลประเมินผลการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งความพึงพอใจที่มีต่อความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

4. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมหลังการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมได้ว่าควรมีการขยายระยะเวลาในการฝึกอบรมให้มากขึ้น ควรมีการอบรมอย่างต่อเนื่อง เช่น ภาคเรียนหรือปีการศึกษาละ 1 ครั้ง ตลอดจนอาจมีการศึกษานอกสถานที่มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยที่พบว่าหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรที่มุ่งเน้นการกล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อจิตสาธารณะ โครงสร้างของหลักสูตรมุ่งพัฒนาจิตสาธารณะ 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม โดยจัดอบรม 4 วัน รวมตลอดหลักสูตร 24 ชั่วโมง การจัดกิจกรรมฝึกอบรมมุ่งเน้นการบรรยาย

การวัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงตลอดจนศึกษาคุณงานนอกสถานที่ และการวัดประเมินผลการฝึกอบรมมุ่งการวัดผลประเมินผลทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบมีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ ดังต่อไปนี้

1.1 จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมและจริยธรรมด้านหนึ่งที่มีความสำคัญที่สถาบันการศึกษาจะต้องพยายามปลูกฝังให้แก่เยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังจะเจริญเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่และกำลังจะก้าวเข้าสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษา ดังจะเห็นได้จากหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2552 ได้กำหนดให้จิตสาธารณะเป็น 1 ใน 8 คุณลักษณะที่สถานศึกษาต้องมีการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าว (กระทรวงศึกษาธิการ.มปป.) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2552 , น.26) ที่ว่า จิตสาธารณะเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่งพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่สังคมสนับสนุนเห็นชอบและต้องการให้สมาชิกในสังคมได้แสดงออก นอกจากนี้ การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p.24) ยังได้กล่าวไว้ว่าจิตสาธารณะเป็นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะในสิทธิและหน้าที่จะดูแลและบำรุงรักษาร่วมกันเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม โดยจิตสาธารณะดังกล่าว ได้แก่ จิตแห่งความชำนาญการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม

1.2 การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้หลักสูตรฝึกอบรมจัดว่าเป็นวิธีการที่ดีอย่างหนึ่งเพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถทำให้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะทั้ง 5 ด้าน ของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหลักทางวิชาการ โดยเริ่มจาก 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเมื่อศึกษาความต้องการจำเป็น จิตสาธารณะที่สำคัญที่นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายพึงมี ตลอดจนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ข้อสัมภาษณ์เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรมจิตสาธารณะ 2) ผู้วิจัยเขียนโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมแล้วนำมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้ข้อเสนอแนะโดยอาศัยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และหลังจากนั้นนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิมาประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นตามแนวคิดของนักวิชาการที่สำคัญหลายท่าน อาทิ ไทเลอร์ (Tyler, 1949, p.1) ให้แนวคิดไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แล้วหาทางเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีเพื่อที่จะบรรลุ

ไว้ในหลักสูตร ทาบ (Taba) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเริ่มต้นจากการศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการด้วยการสำรวจสภาพปัญหาความต้องการจำเป็นของสังคมและผู้เรียน แล้วหลังจากนั้น กำหนดจุดมุ่งหมายเลือกและจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ ตลอดจนคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตีรวมทั้งกำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมิน นอกจากนี้ เซเลอร์ และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเริ่มจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากสังคมและกลุ่มผู้เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นเป้าหมายและขอบเขต หลังจากนั้น ก็ทำการออกแบบหลักสูตร เกี่ยวกับการเลือกและจัดเนื้อหาสาระจากการวัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวทางการวัดผลประเมินผลของหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรนั้น

2. ผลการวิจัยที่พบว่า การฝึกอบรมด้วยหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมด้านจิตสาธารณะสามารถทำให้นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีจิตสาธารณะ โดยรวมและรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความชำนาญการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกทั้งค่าการกระจายหลังฝึกอบรมน้อยกว่าก่อนฝึกอบรม ซึ่งเป็นผลการวิจัยที่เป็นไปในแนวทางเดียวกับผลงานวิจัยของ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตรและคณะ (2546, น.46) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทานจะมีจิตสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ไม่ใช้รูปแบบพัฒนาจิตสาธารณะและนักเรียนที่ใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทานจะมีความคงทนของจิตสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ไม่ใช้รูปแบบพัฒนาจิตสาธารณะ อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550) ได้ศึกษาเรื่องการใช้สถานการณ์จำลองผสมผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลองผสมผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวม ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังทดลอง 1 สัปดาห์สูงขึ้น ศิราณี อุบลละ (2552, น.40) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสำนึกและความสามารถในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้การสอนแบบโครงการ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนจิตสำนึกต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 นอกจากนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เดวิดสัน (Davidson, 2001) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมความประพฤตินักเรียนในโรงเรียนในวัด Alabama Je สร้างหลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สามารถลดปัญหา

ความประพฤติด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนได้ อีกทั้ง ครู อาจารย์ มีความพึงพอใจในการนำหลักสูตรเสริมไปใช้ ดังนั้นการที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ ก็อาจเนื่องมาจากเหตุผลที่สำคัญเชิงวิชาการก็คือ หลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาตามกระบวนการของหลักวิชาการดังที่ ได้กล่าวมาข้างต้น

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบอีกว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรดังกล่าว นอกจากจะทำให้มีจิตสาธารณะทั้ง โดยรวมและรายด้านสูงขึ้นแล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมยังมีความสุขต่อการฝึกอบรมอีกด้วย ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้อันเนื่องมาจากใช้วิธีการจัดกิจกรรมโดยให้ผู้เข้ารับการอบรมมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจ ที่ส่งเสริมแรงจูงใจภายในรูปแบบกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้วยการปฏิบัติจริง กิจกรรมต่างๆ ที่สอดแทรกเนื้อหาและสาระเพื่อความสนุกสนาน เร้าความสนใจในการเรียนรู้ กิจกรรมสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นจริงของบุคคล ตลอดจนมีการพาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของการพัฒนาจิตสาธารณะในทฤษฎีของกลุ่มพุทธิปัญญานิยม คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Congritive Learning Theory) ของแบนดูรา (Bandura, 2001, น.34) ซึ่งเน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้หรือจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจภายในของผู้เรียน เป็นสำคัญ อีกทั้งผู้ให้การอบรมหรือวิทยากรในการอบรมครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาและในเทคนิควิธีการในการถ่ายทอดเป็นอย่างดี ตลอดจนมีการวัดผลประเมินในระหว่างการฝึกอบรมแต่ละหน่วยการเรียนรู้ประกอบกัน จำนวนผู้เข้ารับการอบรมไม่มากจนเกินไปและเวลาที่ใช้ในการอบรมก็ไม่ไม่น้อยจนเกินไปจึงมีผลทำให้ให้นักศึกษาที่ผ่านการอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งความคิดสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม ของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นจากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1.1 ผู้บริหารระดับสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดแนวนโยบายในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายด้วยการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นและ

มีประสิทธิภาพแล้วไปใช้ในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทั่วประเทศ

1.2 ผู้บริหารระดับจังหวัดของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัด ให้มีจิตสาธารณะในแต่ละด้านสูงขึ้น

1.3 ผู้ที่ทำวิจัยหรือผู้ที่มีบทบาท ในการพัฒนาจิตสาธารณะของผู้เรียนสามารถนำแนวทางหรือกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้ไปเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะหรืออาจจะเป็นด้านอื่นๆ ต่อไป

1.4 การนำหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นแล้วไปใช้ควรจัดกลุ่มเข้ารับการอบรมไม่ควรเกิน 40 คน ควรจัดกลุ่มในการทำกิจกรรม ควรจัดกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบบคละกัน เช่น คละตามเพศ คละตามพื้นฐานความรู้ คละตามอาชีพ หรือ คละตามแผนการเรียนรู้ เป็นต้น

1.5 การนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ ควรคัดเลือกผู้ให้การอบรมหรือวิทยากรผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา และเทคนิควิธีการอบรม

1.6 การนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ควรให้เวลาหรือขยายเวลาในการฝึกอบรมมากขึ้นโดยเวลาในการอบรมไม่จำเป็นต้องเป็นเวลาที่ต่อเนื่องกันหรือช่วงเวลาเดียวกัน อาจแบ่งการฝึกอบรมออกเป็นช่วงๆ จะทำให้เห็นพัฒนาการของพฤติกรรมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพและจิตแห่งคุณธรรมของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครปฐมเท่านั้น ดังนั้นหากทำวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

2.1 ควรมีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมจิตสาธารณะของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือ ในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ มากขึ้น

2.2 ควรมีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านจิตสาธารณะของนักเรียนหรือนักศึกษาในระดับอื่น อาทิเช่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นระดับประถมศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

2.3 ควรมีการทำวิจัยที่เจาะลึกมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น หลักสูตรผู้ที่วิจัยพัฒนาขึ้นนี้เหมาะสำหรับผู้เข้ารับการอบรมที่มีลักษณะอย่างไร หรือหากต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนี้ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจะพัฒนาหลักสูตรอย่างไร เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กนก จันทร์ขจร. (2544) . **คู่มือวัฒนธรรมวิถีชีวิตไทย**. กรุงเทพฯ : พิเศษฐ์การพิมพ์.
- กนกศิลป์ พุทธิศิลปรสกุล. (2543). **ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล สภาพแวดล้อมใน
หน่วยงาน กับเขาวนั้ารมณั้ของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลรัฐกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (การพยาบาลศึกษา).**
กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กวี รังสิวารักษ์. (2530). **แบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 12.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา).** กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กมลวรรณ ชัยวานิชศิริ. (2536). **ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของ
โรงเรียนเอกชน. ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต (การบริหารการศึกษา).**
กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กรมสุขภาพจิต. กระทรวงสาธารณสุข. (2542). **คู่มือกลุ่มบำบัดเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับ
นักเรียนที่มีพฤติกรรมใช้สารเสพติด. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : โรงพิมพ์ไอดี สแควร์.**
----- (2543). **คู่มือการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : โรงพิมพ์ที่คอม.**
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2521). **หลักสูตรใหม่. (เอกสารแนะนำหลักสูตรฉบับปรับปรุง).**
กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2532). **กรมสามัญศึกษา. หน่วยศึกษานิเทศก์. ความสัมพันธ์ระหว่าง
คุณธรรมจริยธรรมค่านิยม. กรุงเทพฯฯ: กรมวิชาการ.**
----- (2539). **ขอไฟฟ้าแห่งการเรีนรู้. กรุงเทพฯฯ: กรมการศึกษานอกโรงเรียน.**
----- (2541). **คู่มือการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.**
กรุงเทพฯฯ: กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- (2542). **การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและ
การมีวินัยในตนเอง. กรุงเทพฯฯ: กรมวิชาการ.**
- (2543). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯฯ:**
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- (2544). **แนวคิดและนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯฯ:**
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

- (2545). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ: กรมสามัญศึกษา.
- (2552). แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย.
- กองทัพ เคลือบพานิชกุล และคณะ. (2552). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9
พ.ศ.2545-2549. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กอบกิจ ตันท์เจริญรัตน์. (2536). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมบุคลากรทางสุขภาพเพื่อ
เสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุ. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาดุขฎิบัณฉิต (การอุดมศึกษา).
กรุงเทพฯ ฯ :บัณฉิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กอบกาญจน์ สุริยศักดิ์. แผนงานสุขภาพองค์กรภาคเอกชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- กิติ ตย์คานนท์. (2530). เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ : เซษฐ์การพิมพ์.
- กุลชน ธนพงษธร และไตรรัตน์ โภคพลากรณ์. (2537). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรโดย
การฝึกอบรม. พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2537). การฝึกอบรม. กรุงเทพฯ ฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (เอกสารประกอบคำสอนประกอบ
การสอนวิชา ปว.671 การฝึกอบรมบุคลากรสำหรับการศึกษาปฐมวัย)
- โกวิท กังสนันท์. (2534, ตุลาคม-ธันวาคม). "การประเมินความจำเป็นของการฝึกอบรม
สำหรับองค์กร,"วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. 31(4) : 32-64.
- โกวิท พวงงาม. (2534, มกราคม) "หลักและกระบวนการดำเนินการฝึกอบรมสำหรับเจ้าหน้าที่
ฝึกอบรมฉบับกระเป๋า," วารสารพัฒนาชุมชน. 30 (1) : 57-65.
- โกสินทร์ รังสิยาพันธ์.(2530). ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์กรมศาสนา.
- กำพล สิ้นันดา. (2546). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการเสริมสร้างวินัยให้นักเรียน
โรงเรียนห้วยดอยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายเขต1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์
มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) เชียงราย:บัณฉิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเชียงราย.
- จรงค์ดี หาญณรงค์. (2534). "กระบวนการฝึกอบรม," คู่มือการปฏิบัติงานหัวหน้าฝ่ายพัฒนา
บุคคล สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภา.

- คมเพชร ฉัตรศุกกุล. (2542, กรกฎาคม-สิงหาคม). "ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ : ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในชีวิต," วารสารจัดหางานปริทัศน์. 4(4) : 30-33.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, มรว. (2514). พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คะเนิงนิจ จิตรภักดี. (2530). กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพฯ ฯ : ภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เครือวัลย์ ล้อมภิชาติ. (2531). หลักและเทคนิคการจัดการฝึกอบรมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์สยามศิลป์
- จงกลณี ชูติมาเทวนินทร์. (2544). การฝึกอบรมเชิงพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.
- จงใจ ขจรศิลป์. (2532). การศึกษาลักษณะการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (การศึกษাপฐมวัย). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จรรยาพร ธรณินทร์. (2540). ชุดฝึกอบรมสำหรับวิทยากรแบบฝึกด้วยตนเอง การพัฒนาศักยภาพ นักการศึกษา ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน.
- จิตสุภา ไวทยวรรณ. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์ปัญญาและเชาวน์อารมณ์ในเยาวชนไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาการปรึกษา). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิราภรณ์ วุฒิกักดี. (2542). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน.
- จิตสุภา ไวทยวรรณ. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์ปัญญาและเชาวน์อารมณ์ในเยาวชนไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาการปรึกษา). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จีระ หงส์ลดารมภ์. (2537). มนุษย์การพัฒนาทรัพยากรในองค์กร. เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร หน่วยที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- เจริญ ทังทอง. (2536). สมรรถภาพในการนำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จุไร ชุมรุม. (2538). การพัฒนาหลักสูตรอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพของบุคลากรฝ่ายกิจการนิสิตของสถาบันราชภัฏ เรื่องการสร้างและการพัฒนาคณะทำงาน. วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จันจิรา ขาวสะอาด. (2537). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชา ท.031 นิทานพื้นบ้านสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตการศึกษา 5. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จันจิรา มูลเมือง. (2543). การเปรียบเทียบระดับความรับผิดชอบของนิสิตต่างสาขา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทิรา ชนสงวนวงศ์. (2553). คำนิยมในสังคมไทย. ค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2556. จาก <http://mos.e-tech.ac.th/mdec/learning/h1301/uni06.html>
- จรัส ศิลาคม , ระพีพรรณ ศรีสุข และทรงเดช สอนใจ. (2543). ค่ายพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการใช้สารเสพติด. (รายงานการวิจัย).เขตการศึกษา 9. กรมสามัญศึกษา.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ออลิอันเพรส.
- จรัญ แก้วเป็ง. (2546). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้านภาวะธรรมโรงเรียนเชียงคำวิทยาคม อำเภอเชียงคำจังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). เชียงราย:บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเชียงราย.
- ฉัตรฤดี สุกปลั่ง. (2543). ผลของบุคลิกภาพและเขาวนอารมณ์ที่มีต่อคุณภาพการให้บริการตามการรับรู้ของหัวหน้างาน ของพนักงานส่วนหน้าของโรงแรมชั้นหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉันทนา ลีมนิรันดร์กุล. (2534, มกราคม-มีนาคม). "การประเมินผลการฝึกอบรม," วารสารกองสุขาภิบาล. 17(2) : 65-69.
- เฉลิมพล คงจันทร์. (2541). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเทคโนโลยีรถยนต์ไฟฟ้าสำหรับนักศึกษาช่างยนต์. วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา. (2540). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ.
- ชูจิตร แซ่มลำเจียก. (2537). แนวการอบรมคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาจิตใจนักเรียนโรงเรียน
มัธยมศึกษา:ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนโศกส่ำโรงวิทยา. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชูชัย สมितिไกร. (2540) . การฝึกอบรมบุคลากรในองค์การ. กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิดา ฤกษ์ศรีรัตน์. (2542, มกราคม-เมษายน). "แนวทางสู่วุฒิภาวะทางอารมณ์,"
วารสารวิชาการ. 13(1) : 15-18.
- ชาติรี มณี ไกศล. (2539). การพัฒนาหลักสูตรการวิจัยปฏิบัติการสำหรับครูประถมศึกษา.
ปริญญาานิพนธ์การศึกษาคุยฎับัณฑิต (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร).
กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชาย โพธิ์สิตาและคณะ. (2540). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ : ศึกษา
กรณีกรุงเทพมหานคร. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ. (2556). การบริหารจัดการภาครัฐและภาคเอกชนที่ดี. กรุงเทพฯ ฯ :
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เขาวนา อมรสังเจริญ. (2537). ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเองของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง จังหวัดพัทลุง. ปริญญาานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- ฐิระ ประवालพฤษ์. (2538). การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ ฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.
- ฐิติพัฒน์ สงบกาย. (2533). ผลของการกำกับตนเองต่อความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของ
ตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐภรณ์ หลาวทอง. (2546) . “การประเมินจิตพิสัย” ในการประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่.
กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ ฉายานต์. (2536). การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ
ด้านการบริหาร สำหรับหัวหน้าแผนกวิชาในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. ปริญญาานิพนธ์
การศึกษาคุยฎับัณฑิต (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2552, มกราคม-เมษายน). “นักวิจัย นักบริหารและนักพัฒนากับบทบาทในการกำหนดนโยบายและการจัดการพัฒนา”. วารสารพัฒนาสังคมศาสตร์มหาบัณฑิต 11(2); 18-19
- ตะวันรอน. (2532). **แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศในอนาคต**. กรุงเทพฯ: ธนาคารไทยพาณิชย์.
- เต็มดวง รัตนทัศนีย์. (2551). **การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทศพร ประเสริฐสุข. (2542, สิงหาคม). **ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา**. วารสารพฤติกรรมศาสตร์.5(1) : 19-35.
- ทองฟู ชินะ โชติ. (2531). **การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทิสนา เขมมณี. (2550). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2552). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทอดศักดิ์ เดชคง. (2543). **จากความฉลาดทางอารมณ์สู่สติและปัญญา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- ธรรมนันท์กา แจ่มสว่าง. (2547). **ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3**. ปรียญานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีระ ชัยยุทธชรรยง. (2543). **ผลของการใช้คู่มือพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ.
- ธำรง บัวศรี. (2531). **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : เอราวิณการพิมพ์.
- นนทวัฒน์ สุขผล. (2543). **เทคนิคการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- นवलลออ แสงสุข. (2549). **การใช้อีเลิร์นนิ่ง (E-Learning) ในสถานศึกษา : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นันทนา วงษ์อินทร์. (2543). **รวมบทความ.EQ**. กรุงเทพฯ : เดสค์ท้อป บুক.
- นนทวัฒน์ ชุนชี. (2546). **การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2**. ปรียญานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- นิพนธ์ ศิริภักดิ์.(2550).การศึกษาบทเรียนเพื่อพัฒนาหลักคุณธรรม.ปริญญาานิพนธ์
 ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา).กรุงเทพฯ : บัณฑิตมหาวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิตินันต์ วิชิตชลชัย. (2535). ผลของการใช้ชุดส่งเสริมความรู้แก่ผู้ปกครองที่มีต่อ ความเชื่อมั่น
 ในตนเองและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย. ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต
 (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นिरดา อุดลพิเชษฐ. (2542). ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาชาวน์อารมณ์ที่มีต่อระดับชาวน์
 อารมณ์ของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยกองทัพเรือ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
 มหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นุชจรีย์ รัตนประภาศิริ. (2539). ผลการสอนแบบอภิปรายกลุ่มต่อความรู้และพฤติกรรมการดูแล
 ตนเองของผู้ป่วยที่การรักษาด้วยการล้างไตทางช่องท้องแบบถาวร. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตร
 มหาบัณฑิต(การพยาบาลผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เนาวรัตน์ สวัสดิ์. (2544, มิถุนายน). “ หลักเกณฑ์และวิธีการพัฒนาข้าราชการครู,”
 วารสารข้าราชการครู. 21(3) : 33-44.
- บรรทม มณีโชติ. (2530). การศึกษารูปแบบของข้อความวลักษณ์นิสัยด้านความเสียสละชนิด
 ข้อความและชนิดสถานการณ์ที่มีผลต่อคุณภาพของแบบทดสอบ.ปริญญาานิพนธ์
 การศึกษามหาบัณฑิต (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา).กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญทัน ภูบาล. (2549). การใช้วีดิทัศน์ละครหุ่นเชิดเป็นตัวแบบเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของ
 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การวิจัยและสถิติ
 ทางการศึกษา). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประไพ มุ่งจำกัด.(2538). การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์ผั๊กไห้
 (เวฬุวนาราม) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์
 ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. (2542). กระบวนการทางปัญญา. กรุงเทพฯ ฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์และสำนักงาน
 คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ประสานศรี วงศ์สวัสดิ์.(2541). การอบรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนในโรงเรียน
 คาทอลิกระดับมัธยมศึกษาสังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
 มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ปรีชา วัชรากษ์. (2550). **โลกาภิวัตน์กับหลักแนวคิด และวิธีบริหารทรัพยากรบุคคล.**
 กระแสคน กระแสโลก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัท แอร์บอร์น พรินต์ จำกัด.
- พนัส หันนาคินทร์. (2556). **การสอนค่านิยมและจริยธรรม.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์ณศ.
- พรชัย หนูแก้ว. (2541). **การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย
 นักเรียน. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุชฎีบัณฑิต (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร).** กรุงเทพฯ :
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ). (2527). **คุณธรรมสำหรับครู : ในธรรมสำหรับครู.**
 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา
- พระเทพเวที. (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2531). **การพัฒนาจริยธรรม.** กรุงเทพฯ :
 โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2553). **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่.**
 พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2529). **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่.**
 พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาอุเทนปัญญาปริทัศน์. (2546). **ครูสร้างคน.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2535). **เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรการวิจัยทางการศึกษา.** กรุงเทพฯ :
 สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิบูลย์ กระแสสุข. (2547). **การส่งเสริมพฤติกรรมครูตามจรรยาบรรณในโรงเรียนสำนักงานการ.
 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช**
- พิมพ์นัช เดชะคุปต์และคณะ. (2552). **แนวคิดและแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ยึด
 นักเรียนเป็นศูนย์กลาง.** กรุงเทพฯ : ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ญแข ประจันปัจฉินีก. (2538). **การส่งเสริมพัฒนาการวัยรุ่น. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.**
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม; และสังคม สัจจจร. (2543). **สำนักไทยที่พึงปรารถนา.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิ
 บูรณะชนบทแห่งประเทศไทย.
- ภิญโญ สาร. (2533). **หลักการบริหารการศึกษา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา
- ภัทรา นิคมานนท์. (2541). **แบบฝึกประเมินผลการศึกษา.** กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์
- ยุทธนา วรณปิติกุล. (2542). **สำนักพลเมือง : ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม.**
 กรุงเทพฯ : มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาคม.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- รุจิรัฐ ภู่อารยะ. (2545). **การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : บัญคพอยท์.
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. (2546). **รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว**. กรุงเทพฯ:สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. (2544). **การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาล**. ปรินญานิพนธ์วิทยาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขา (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น : สถานที่ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : บริษัท เซ็นเตอร์ดีสคัฟเวอรี จำกัด.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2537). **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุวีริยาสาสน์.
- วิทยากร เชียงกุล. (2521). **ภาพสะท้อนปัญหาอาจารย์**. กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์.
- วีระ บำรุงรักษ์.(2541).**หนังสือที่ระลึกงานศพ ดร.วีระ บำรุงรักษ์** กรุงเทพฯ.บริษัท ประชาชน จำกัด.
- วนิษา เรช. (2550). **อัจฉริยะสร้างได้**. ปทุมธานี : ไทยยูเนี่ยนกราฟฟิกส์.
- วราคม ทีสุกะ. (2543). **ทฤษฎีทางสังคมวิทยาเพื่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา**. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วสัน ปูนผล. (2542). **การพัฒนาความมีวินัยตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางไทรวิทยาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. ปรินญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศักดิ์ชัย หิรัญทวี.(2548, สิงหาคม-ตุลาคม). “การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม (Service Learning),” **วารสารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ**. 12(2) : 23-24
- ศันสนีย์ นัทรคุปต์. (2542). **สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้สร้างสมองเด็กฉลาดได้อย่างไร**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ศิราณี อุปละ. (2552). **การพัฒนาจิตสำนึกและความสามารถในการแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมโดยใช้การสอนแบบโครงการสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
กรุงเทพฯ : ปรินูญานิพนธ์การศึกษาคุญภูิบัณฑิต (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2537). ทฤษฎีการประเมิน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริรัตน์ บุญตานนท์. (2541). การสอนทักษะชีวิตโดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมใน
โรงเรียนต้นแบบ โรงเรียนสุخانารีสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา.
(รายงานการวิจัย). นครราชสีมา : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา.
- ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต8. (2543). การศึกษารูปแบบการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพทักษะชีวิต
แก่เยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและ
เยาวชน จังหวัดนครสวรรค์. นนทบุรี : สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต
กระทรวงสาธารณสุข.
- สมชาติ กิจขรรจง. (2537). การจัดการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ :
ซีเอ็ดยูเคชั่น(มหาชน).
- สมบูรณ์ ชิตพงศ์. (2522). การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษา
และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมพร เทพลีธา. (2552). ชีวิตที่มีความสุขและความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมพร เทพลีธา
เพื่อศาสนาและพัฒนาสังคม.
- สมหวัง คุรุรัตน์. (2539). การฝึกอบรม : หลักการและแนวทางการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์และคนอื่นๆ. (2542). ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู. (รายงานการวิจัย).
กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปวิชาชีพครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2551). พฤติกรรมทางปัญญาเกี่ยวกับผลการศึกษาของนักเรียนระดับ
มัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช).
เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สังัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : มิตรสยาม.
- สจิวรรณ ทรรพวุ. (2533). การศึกษากระบวนการใช้หลักสูตรครุศาสตร์วิชาเอกวิทยาศาสตร์
ทั่วไประดับปริญญาตรีพุทธศักราช 2530 ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์. ปรินูญานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สาคร พุทธปวน. (2533). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการป้องกันการใช้จ่ายและยาเสพติด
สำหรับบุคลากรในงานสาธารณสุขมูลฐาน. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต (การวิจัย
และพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สาโรช บัวศรี. (2522). จริยธรรมไทยในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สาธิตา เมธนาวิน. (2545). องค์ประกอบทางอารมณ์ของพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาล.
ปรินญาณิพนธ์ การศึกษาคุษฎีบัณฑิต (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542 . กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
แห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559. กรุงเทพฯ : เม็ดทรายพรีนติ้ง.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2539). การประเมินผลหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิทธิกร อ้อยจินดา. (2543). ผลของการใช้ชุดฝึกอบรมที่มีต่อสัมพันธภาพกับผู้ร่วมงานของ
ข้าราชการและลูกจ้าง คณะวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุกัญญา พีระวรรณกุล. (2541). ผลการใช้โปรแกรมฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลต่อ
ความสำนึกในคุณค่าตนเองของเยาวชนชายในสถานสงเคราะห์. วิทยานิพนธ์
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช). เชียงใหม่ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุคนธรส หุตะวัฒน์. (2550) ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยเทคนิคเสนอตัวแบบ
ผ่านภาพการดูร่วมกับการชี้แนะทางวาจา ที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 3. ปรินญาณิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุดารัตน์ หนูหอม. (2544). อิทธิพลของเขาวนอารมณ์ที่มีต่อความเครียดและพฤติกรรม
ความเครียดของพยาบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลศิริราช. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร. เชียงใหม่ : The Knowledge Center.

- สุนีย์รัตน์ ฤทธิรงค์ชัยเลิศ. (2530). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพักตร์ พิบูลย์. (2542). ทิศทางการวิจัยและพัฒนาศักยภาพจังหวัดนนทบุรี. นนทบุรี: ศูนย์ศึกษาและพัฒนานนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุภัททา ปิ่นทะแพทย์. (2542). พฤติกรรมมนุษย์และการพัฒนาคน. กรุงเทพฯ ฯ : ภาควิชาจิตวิทยา และแนะแนว สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุเมตรา ปลาตะเพียนทอง. (2543). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สำหรับครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุริยา เหมตะศิลปะ. (2537). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการพัฒนาหลักสูตรแบบมีฐานมาจากระดับโรงเรียนสำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา. ปริญญาการศึกษาคุษฎีบัณฑิต. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2543). หลักสูตรวิชาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม. นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุวรรณ หมั่นตาบุตร. (2537). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการพัฒนาหลักสูตรแบบมีฐานมาจากระดับโรงเรียน สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ การศึกษาคุษฎีบัณฑิต. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2552). จิตสาธารณะ. ค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2556. จาก <http://www.ocsc.go.th>
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2539). หลักสูตร : แนวคิดทฤษฎีและการวิจัย. กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2548) สรุปคำบรรยายวิชาวิจัย 731 วิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ. (เอกสารประกอบคำบรรยาย). กรุงเทพฯ ฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- เสาวนีย์ รัตนสุภา. (2541). การศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนโดยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมใน
โรงเรียนต้นแบบที่มีภาวะเสี่ยงเรื่องโรคเอดส์สูง. เชียงใหม่ : สำนักงานการประถม
ศึกษาจังหวัดเชียงใหม่.
- หฤทัย อาจปฐ. (2544). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต
และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษา
พยาบาลเขตกรุงเทพฯ. การพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องอาจ พงษ์พิสุทธิ์บุปผา. (2541). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำ
ทางเกษตรสำหรับนักเรียนโครงการอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท (อศ.กษ.).
ปริญญาานิพนธ์การศึกษาคุณูปบัณฑิต (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อนงค์ พัฒนจักร. (2535). การมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษา
หมู่บ้านห้วยม่วง จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อรพรรณ พรสีมา. (2543). การคิด. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาทักษะการคิด.
- อุษณีย์ โพธิ์สุข. (2537). วิธีสอนเด็กปัญญาเลิศ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาพิเศษ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อัญญา โฉมแฉล้ม. (2544). จิตสำนึกของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อการรวมกลุ่ม
กิจกรรมเพื่อสังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารและ
นโยบายสวัสดิการสังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์. (2550). ผลการใช้สถานการณ์จำลองผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพ
จริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ปริญญาานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Armstrong D.U. (1989). **Developing and Documenting the Curriculum**. Boston : Allyn and
Bacon. Campbell, D.T., Stanley, J.C. (1966). Experimental and Quasi-experimental design
For research. U.S.A. Houghton Mifflin company.
- Bar-on. (2000, July). **Reuven EQ-I Bar-on Emotional Quotient Inventory : User's Manual**.
13 February 2013, Available : Form <http://eqi.mhs.com>.
- Bary, P.D. (1988). **Mental Health and Mental Illness** . 5 th ed. Philadelphia : J.B.
Lippincott.

- Bernet, M. (1996, August). **"Emotional Intelligence : Competence and Correlates,"**
Annual Meeting of the American Psychological Association. 104th August : 3-9.
- Beauchamp, G. A. (1981). **Curriculum Theory.** 4th ed. Itasca, Illinois : P.E.Peacock
 Publisher.
- Ben-Peretz, Miriam. (1992). **"Curriculum Development,"** in Encyclopedia of Educational
 Research.6th ed. Akin, Marvin C. (ed). New York : Macmillan.
- Bernet, M. (1996, August). **"Emotional Intelligence : Competence and Correlates,"**
 Annual Meeting of the American Psychological Association. 104th.
- Bishop, L.J. (1979). **Staff Development and Instruction Improvement Plans and
 Procedures.** Boston : Allyn and Bacon.
- Bobbit, F. (1981). **The Curriculum.** Boston : Houghton Mifflin.
- Botvin, G.J. and others. (1984,June). "Prevention of Alcohol Misuse Through the
 Development of Personal and Social Competence : Apilot Study," **Journal of
 Studies on Alcohol,** 45(6) : 550-552.
- Botvin, G.J. & Eng, A. (1980, April). "A Comprehensive School-Based Smoking
 Prevention Program," **Journal of School Health,** 50(4) : 209-213.
- Bowman, K. (2001). **Knowing the Public Mind The Wilson Quarterly.** August 25 (4) : 90 - 98
- Buckley, Rpgger and Jim, Caple. (1995). **The Theory and Practice of Training.** 3rd ed.
 London : Kogen.
- Byars, L.L; Rue, Leslie W. (1994). **Human Resource Management.** Boston : Richard D.
 Irwin, Inc.
- Caruso, D.R.(2010). **The Practice of Mind (Online).** Retrieved : [http://www.virent.com/ei/
 careers.html](http://www.virent.com/ei/careers.html)
- Cascio, W.F. (1986). **Management Human Resource : Productivity, Quality of Work
 Life, Profits.** New York : McGraw-Hill.
- Caswell, H.L., and D.S.Campbell. (1935). **Curriculum Development.** New York : American
 Book Company.
- Cherniss, C. (2000, August). **Prepared for the Consortium for Research on
 Emotional Intelligence in Organization.** (Online). Retrieved 14 January 2013. From
<http://www.eiconsortium.org>

- Corey, M.S. and Corey, G. (1992). **Groups process and Practice**. 4th ed. California :
Brooks / Cole Publishing Company.
- Cooper, R.K. & Sawaf, A. (1997). **Executive EQ Intelligence in leadership and organization**.
New York : Grosset/Putnum.
- Coopersmith, S. (1981). **SEI : Self-Esteem Inventories**. California : Psychologist Press Inc.
- Coopersmith, S. (1984). **SEI : Esteem**. 2nd ed. California : Consulting Psychologists Prees Inc.
- Cozy, P.(1973). "Self-disclosure : aliterature revice," **Psychological Bulletin**, 79 : 73-91.
- David, Kolb. A. (1984). **Experimental Learning : Experience as the Source of Learning and
Development**. New Jersey : Prentice. Hall. Inc.
- Davis, R.H., Lawrence, T. and Stephen, L. (1974). **Learning System Design : An
Approach to the Improvement of Instruction**. New York : McGraw-Hill Book Co.
- Deighton, L.C. (1971). "**Small Group Instruction**," The Encyclopedia of Education.
NewYork : The Macmillan.
- Dessler, G. (1988). **Personel Management : Training and Development**. 4th ed.
New Jersey : Prentice-Hall.
- Dunk, K. (2005). **Personnel / Human Resource Management**. 5th ed., Englewood Cliffs,
New Jersey : Prentice-Hall, Inc.
- Duke, D.L. (1987). **School Leadership and Instructional Improvement**. New York : Random
House.
- Flanagan, T.J. (1996). **Community corrections in the public mind**. Federal Probation; v.
60 (Sept. 1996) p. 3-9 (BSSI97008238).
- Filipo, E.B. (1971). **Management : A Behavioral Approach**. New York : McGraw-Hill.
- Gardner, H., Csikszentmihalyi, M. and Damon, W. (2001). **Good Work: Where Excellence and
Ethics Meet**, New York: Basic Books.
- Gardner.H and Hatch.T. (1993). '**Finding cognition in the classroom: an expanded view of
human intelligence**' in G. Salomon (ed.) Distributed Cognitions. Psychological and
educational considerations, Cambridge: Cambridge University Press.
- Gardner, H. (1975). **The Shattered Mind**. New York: Knopf.
----- (1983). **Frame of Mind ; The theory of Multiple Intelligences**.
New York : knopf.

- (1993). **Multiple Intelligences : The theory in Practice**. New York : Basic Books.
- (2004A). **Frames of Mind**. Distributed Cognitions. Psychological and educational considerations, Cambridge: Cambridge University Press.
- (2004B). **The Unschooled Mind**. New York: HarperCollins College Publishers.
- (2006) **Changing Minds**. Boston MA.: Harvard Business School Press.
- (2006). **Multiple Intelligences**. New York: Basic Books.
- (2008). **5 Minds for the Future**. Boston MA.: Harvard Business School Press.
- Geery, L.J.(1997). **An Exploratory Study of the Ways in Which Superintendents Use Their Emotional Intelligence to Address Conflict in Their Educational Organizations. Dissertation Abstracts International**. Second A. 58(11) : 4137.
- Gist, M.(1989)."The influence of training method on self-efficacy and idea generation Among managers," **Personnel Psychology**. 42 : 787-805.
- Gary O’Conneil.(2010). **Beyond IQ: A triarchic theory of human intelligence**. New York: Cambridge University Press.
- Goleman, D. (1995). **Emotional Intelligence : Why It Can Matter Than IQ**. New York : Cambridge University Press.
- (1998A). **Working with Emotional Intelligence**. New York : Bantam Books.
- (1998B, November -December). "What Make the Leader?," *Journal of Management Studies*, 18 : 374-376.
- (1998C). "What’s your emotional intelligence quotient," *Journal of Applied Psychology*, 71 : 471-472.
- Good, C.V.(1973).**Dictionary of Education**. 3rd ed. New York : McGraw-Hill.
- Gorton, R.A.(1983).**School Administration and Supervision**. Glenview, Illinois : Scott Foresman.
- Graves,J.G. (1999).**Emotional intelligence and cognitive ability : Predicting performance in Job-Simulated activities**. Doctorial Dissertation, California School of Professional Psycholoy Sandiego.
- G. (1867). **The Nation of Human Intelligence**. New York : Mc Graw – Hill Book co.
- Harris, B.M., and Monk, B.J. (1992). **Personnel Administration in Education**. 3rded. Boston : Allyn and Bacon.

- Hein, S. (1999). **Emotional Intelligence**. (Online). Retrieved : <http://egi.org>.
- Hineman, H.G. and others. (1980). **Personnel / Human Resource Management**.
Illinois : Richard D Irwin.
- Hoy, W.K. and Miskel, C.G. (2001). **Educational Administration Theory
Research and Practice**. 6th ed. Singapore : McGraw-Hill
- K. (1981). **History of behavior modification: Experimental foundations of contemporary
research**: 14-26. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Kazdin, A.E.(1978). **History of Behavior Modification : Experimental Foundations of
Contemporary Research**. Baltomor, MD : University Park Press.
- K. (1988). **Educational Administration**. 3rd ed. New York : Mcmillan.
- King, D.H. (1999). **Measurement of differences in emotional intelligence of preservice
educational leadership students and practicing**. Doctorial Dissertation, East
Carolina University.
- Knirk, F.G. and Kent, G.L. (1986). **Instructional Technology :**
A Systematic Approach to Education. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Linderman, C.A.(1972). "Effectiveness and efficiency of group and individual pre-
operative Teaching phase two," **Nursing Research**. (21). New York: St Martin's Press.
- Lewins, A.J. and Meil A. (1972). **Supervision for Improved Instruction New
Challenges, New Reponse**. Belmont, California : Wadworth Publishing.
- Locke, E.A. and others.(1984). "Effect of self-efficacy, goals, and Task strategies on task
performance," **Journal of Applied Psychology**. 69 : 241- 251.
- Lowell L. B. and C. I. Joyce. (2007). **Better Strategy Through Organizational
Design**. The McKinsey Quarterly : The Online Journal of McKinsey.
- Magnuson, W.G. (1971). **The Characteristic of Successful School Business Managers**.
Doctorial Dissertation. University of Southern California, Los Angeles.
- Mayer, J.D. and G., G. (1996, Mar-Apr). "**Emotional Intelligence and the
Identification of Emotion,**" *Intelligence*. (CD-Rom). 22(2) : 89-113. Retrieved :
ERIC (1985-June 1999) ; Acc.No.—EJ536953.
- Mayer, J.D. & S., P. (1997). **Emotional Development and Emotional
Intelligence: Educational Implication**. Retrieved : <http://egi.org/salovey.htm>.

- Mintzberg, H. (1973). **The Structuring of Organizations : A Synthesis of the Research.**
New Jersey, Englewoof Cliffs .
- Miskel, C. & Dorothy, C. (1985). "**Leader Succession in School Settings,**"
Review of Educational Research. 55(1) : 87-105. New York. Prentice-Hall.
- Nadler, L. (1982). **Designing Training Programs : The Critical Events Model.**
Massachsetts . London: Institute of Education, University of London.
- Newman, B. M. (1986). **Adolescent Development.** Columbus : Merrill Publishing
Company.
- Oliva, P.F. (1988). **Developing the Curriculum. London :** Scott, Foresman and Company.
- Orlich, D.C. (1989). **Staff Development : Enhancing Human Potential.** Boston : Allyn
and Bacon.
- Ornstein, A.C. and Hunkins, F.P. (1993). **Curriculum : Foundation, Principle and
Issues.** New Jersey : Prentice Hall.
- Palladino, Connie. (1994). **Developing Self-Esteem.** California : Crisp Publications, Inc.
- Pareek, U. & Roa V.T. (1981). **Training of education managers : A Draft Handbook for
Training in Planning and Management of Education.** Bangkok, Thailand. UNESCO.
- Patton, P. (1997). **EQ : Leadership skills for empowerment and change.**
Singapore : Chong Moh Offset Printing Pte Ltd.
- Pedler, Mike. and John, Burgoyne and Tem, Boydell. (1978). **A Manager's Guide to Self
Development.** Second Edition, McGraw-Hill book Company (U.K.) Limited.
- Peak, K.J. Peak, R.W. Glensor. (1999). **Community Policing and Problem Solving : Strategies
and Practices.** Upper Saddle River, N.J. : Prentice Hall.
- Pressel, D.A. (1986, November). "**A study of the Relationship between Personality
Traits as Measured by Cattell's 16 Personality Factors and Aspirations for
Leadership,**" Dissertation Abstracts International. 47 (5) : 156-A.
- Price, J. (2000). **Taking Care of Men: Sexual Politics in the Public Mind by
Anthony McMahon.** (Cambridge, 1999). (Book review). Social Forces,
Dec2000, Vol. 79 Issue 2, p801-802, 2p; (AN 3903343)
- Reid, Ken, D.H. and P.H. (1988). **Towards the Effective School.** Oxford : Basic Blackwell

- Salovey, P., Mayer, J.D. (1990). **Emotional Intelligence**, Imagination, Cognition
And Personality. New York: St Martin's Press.
- Saylor, J. and others. (1981). **Curriculum Planning For Better Teaching and Learning**.
4th ed. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Saylor, J. Jalen and Alexander, W.M. (1974). **Planning Curriculum for School**.
New York : Holt, Rinehart and Winston
- Sergiovanni, T.J. and others. (1987). **Educational Governance and Administration**.
2nd ed. Englewood Cliffs , New Jersey, : Prentice-Hall.
- Schubert, W.H. (1986). **Curriculum : Perspective, Paradigm and Possibility**. New York :
Macmillan.
- Shapiro, L.E. (1997). **How to Raise a Child with a High EQ : A Parents' Guide to Emotional
Intelligence**. New York : Harpen Collins Publisher.
- Sosik & Megerian, John J. (1999). "**Understanding Leader Emotional Intelligence
and Performance**," Group and Organization Management. Issue 3.
- Sowell, Evelyn J. (1996). **Curriculum An Integrative Introduction**. New Jersey : Merrill.
- Stadt, R.W. & others. (1974). **Managing Career Education Programs**. Englewood Cliffs,
New Jersey : Prentice-Hall.
- St-Aubin, Marca. (1998). **Talent detection in Female Gymnasts**. Masters Thesis (M.A.).
Laurentian University of Sudbury (Canada).
- Sternberg, R.J. & Kaufman, J.C. (1998). **Human Abilities**, Annual Review of Psychology,
23(4) : 72-76.
- St. Lawrence, JJ.and Jefferson, KW. (1994). "**Cognitive behavioral group in Intervention to
assist substance dependent adolescents in lowering HIV infection Risk**,"
AIDS Education and Prevention. 6(5) : 425-435.
- Stogdill, R.M. (1974). **Handbook of Leadership** : A Survey of Theory and Research.
New York : The Free Press.
- Stuller, J. (1997, June). "**EQ : Edging to word responsibility**," Training. New York:
Cambridge University Press.

- Susan, R.L., Cydne, P. and Kyle (1995, April). "Impact of a school-based AIDS Prevention program on risk and protective behavior for newly sexually active Students," **Journal of School Health**. 65(4) : 145-151.
- Taba Hilda. (1962). **Curriculum Development : Theory and Practice**. New York : Harcourt Brace and World.
- Torrance, E.P. (1962). **Is Creative Teachable?** Indianapolis IN : Phi Delta Kappan.
- Tyler, Ralph. W. (1970). **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. Chicago : The University of Chicago Press.
- Velsor, E.V., Leslie, J.B. (1995). **Why executive derail : Perspectives across time and Cultures**. Academy of Management Executive. London, University of London.
- Weisinger, H. (1998). **Emotional intelligence at work : The untapped edge for success**. San Francisco : Jasssey-Bass.
- Werther, W.B.Jr. & Davis, K. (1989). **Human Resources and Personnel Management**. 3rd ed. New York : McGraw-Hill.
- Wimpelberg, Robert W. (1989, February). "**Sensitivity to Context : The Past and Future of Effective Schools Research**," *Educational Administration Quarterly*. 25(1) : 82-107.
- Woolfolk. (1993). **Psychology of Learning. (Copy) Addison Wesley Publishing Company. (1990)**. The Handbook of Human Resource Development. 2nded. New York : John Wiley & Sons.
- Yate, Martine. (1997, August). **Career Smarts : Job with a Future**. (Bullantine 1997). (Online). Retrieved : <http://www.eiconsortium.org>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

**รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์เพื่อให้ข้อมูลพื้นฐาน
ต่อการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม**

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
1	รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงศ์ใหญ่	อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
2	ดร.ปาน กิมปี	ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน
3	รองศาสตราจารย์ ดร.บังอร เสรีรัตน์	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏ บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา
4	ดร.สุภัทร พันธุ์พัฒนกุล	ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการกระทรวงศึกษาธิการ
5	ดร.กษมา โรจนนิล ยุตะทัต	ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดสมุทรสาคร
6	ดร.พระมหาอภิชาต อภิชาโต	พระอาจารย์ใหญ่ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

ผู้ทรงคุณวุฒิ จัดกลุ่มสนทนา (FOCUS GROUP)
เพื่อปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมและตรวจสอบพร้อมนำไปใช้

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
1	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โยธิน ศรีโสภา	คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
2	รองศาสตราจารย์ อมรา เล็กเริงสินธุ์	ข้าราชการบำนาญ อดีตหัวหน้าภาควิชา หลักสูตรและการสอน มรภ.สวนดุสิต
3	ดร.ราชันย์ บุญธิมา	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพัฒนาและ โสตการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรักษ์
4	ดร.กฤษดา ผ่องพิทยา	อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
5	ดร.สมบูรณ์ บุรศิริรักษ์	นักวิชาการศึกษานานาชาติพิเศษ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักงาน การศึกษานอกโรงเรียน
6	ดร.ณัฐฐิกา ลิ่มเฉลิม	ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดเวฬุวนาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
7	รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศ แสงศักดิ์	ผู้อำนวยการหลักสูตรดุขุฎิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยปทุมธานี
8	ดร.สมชาย เทพแสง	หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
9	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร	ประธานหลักสูตรดุขุฎิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ ในการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ความเชี่ยวชาญ
1	ดร.ราชันย์ บุญธิมา	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพัฒนาและโสตการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์	การวิจัย , การวัดผลประเมินผล การพัฒนาหลักสูตร
2	ดร.มารุต พัฒนาผล	อาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	การวิจัย , การพัฒนาหลักสูตร และการสอน
3	ดร.ทรงยศ แก้วมงคล	ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดหนองจอก (ภักดีนรเศรษฐ)	การวัดผลประเมินผล , การบริหารการศึกษา
4	ดร.สมบูรณ์ บุระะศิริ	หัวหน้าศูนย์ผลิตรายการโทรทัศน์และวีดิโอเทปเพื่อการศึกษา สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ	การศึกษานอกโรงเรียน , การบริหารการศึกษา
5	ดร.มิ่ง เทพครเมือง	หัวหน้างานวัดผล โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	การวัดผลประเมินผล
6	ดร.รวิวรรณ เล็กศรีสกุล	ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา	จิตวิทยา
7	ดร.บุญจันทร์ สีสันต์	อาจารย์ประจำวิชาคณะศึกษาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง	การวัดผลประเมินผล , การบริหารการศึกษา
8	ดร.ไพโรภ รัตนชูวงศ์	ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยพาณิชยนาวินาชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา	การฝึกอบรม , การบริหาร การศึกษา
9	ดร.จิตรา คุษฎีเมธา	ประธานโครงการศูนย์ให้คำปรึกษาและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ อาจารย์ประจำสังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	จิตวิทยา
10	ดร.วรวุฒิ จิตสุจริตธรรม	อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยปทุมธานี	การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม , การบริหารการศึกษา
11	นางรัชณี จันทร์อัมพร	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครปฐม	การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
12	นางสุชาสินี บารมีรังสิกุล	อาจารย์ประจำศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมืองนครปฐม	การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

**รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบทดสอบวัดจิตสาธารณะ
และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม**

ที่	ชื่อ-สกุล	ความเชี่ยวชาญ
1	ดร.ราชนันท์ บุญธิมา	การวิจัย , การวัดผลประเมินผล การพัฒนาหลักสูตร
2	ดร.ทรงยศ แก้วมงคล	การวัดผลประเมินผล , การบริหารการศึกษา
3	ดร.สมบูรณ์ บุระศิริ	การศึกษานอกโรงเรียน , การบริหารการศึกษา
4	ดร.ไพรัช รัตนชูวงศ์	การฝึกอบรม การบริหารการศึกษา
5	ดร.จิตรา คุษฎีเมธา	จิตวิทยา

ภาคผนวก ข

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม
ด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย
สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

หลักการและเหตุผลของหลักสูตร

จิตสาธารณะ(Public Mind)ในสังคมไทยในปัจจุบันมีความสำคัญเด่นชัดขึ้นมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 7 มีความมุ่งหมายและกระบวนการในการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่างๆ ให้กับผู้เรียน กระทรวงศึกษาธิการ(2546 ,น.5) หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร คือ ให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและมุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้แก่สังคม กระทรวงศึกษาธิการ (2545 ,น.4) และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2552 กระทรวงศึกษาธิการ (มปป) กำหนดจิตสาธารณะเป็นหนึ่งใน 8 คุณลักษณะที่สถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การที่จิตสาธารณะมีความสำคัญ เนื่องจากว่า คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน หากคนในสังคมขาดจิตสาธารณะจะมีผลกระทบหลายๆ ส่วน ได้แก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน ประเทศ และระดับโลก ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรมและสังคม สัจจกร (2543 ,น.22 – 29) ยกตัวอย่าง เช่น ผลกระทบที่ใกล้ตัวและเห็นชัดที่สุด คือ ผลกระทบในระดับบุคคล หากบุคคลใดไม่มีจิตสาธารณะย่อมความสร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและสร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น ได้แก่การทิ้งขยะมูลฝอยไม่ถูกที่การไม่รักษาสิ่งของที่เป็นของสาธารณะ เป็นต้น

ดังนั้นความสำคัญของการมีจิตสาธารณะถ้าสามารถปลูกฝังและส่งเสริมจิตสาธารณะปัญหาดังกล่าวที่กล่าวมาแล้วจะลดลงอย่างน้อยที่สุดการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้นดังที่ การ์ดเนอร์ (Gardner, 2008, p. 22) ได้ให้แนวคิดไว้ว่าจิตสาธารณะสามารถช่วยจรใจให้สังคมในอนาคตเป็นสังคมที่น่าอยู่มากยิ่งขึ้น ไว้ดังนี้

1. จิตแห่งความชำนาญการ (Disciplined Mind) เป็นความรู้ความชำนาญในศาสตร์วิทยาการในแบบการมองภาพรวม โดยเข้าใจและประยุกต์ใช้วิทยาการแขนงต่างๆ (Multi disciplinary) เพื่อตอบโจทย์หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ ความรู้ความสามารถที่รอบด้านจะช่วยให้เราคิดเป็น ทำเป็น มองภาพปัญหาอย่างเป็นองค์รวมและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุดในที่สุด

2. จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) เป็นจิตแห่งการสังเคราะห์ก่อให้เกิดปัญญาแบบบูรณาการเกิดความเข้าใจเสริมเพิ่มขึ้นจากเดิมและสามารถอธิบายต่อให้กับผู้อื่นได้อย่างครบถ้วน ชัดเจนและตรงประเด็นและการมี “จิตสังเคราะห์” ไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือเกิดกับนักคิดชั้นนำของโลกเท่านั้น “จิตสังเคราะห์” จะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ ทำให้สามารถถ่วงถ่วงข้อมูลที่มีจำนวนมากมหาศาลและทำให้ไม่หลงเชื่อในเรื่องหนึ่งเรื่องใดง่าย ๆ

3. จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) จิตแห่งการสร้างสรรค์สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและสร้างความแตกต่าง (Change and Differentiation) จากสิ่งเดิมหรือแนวทางเดิมที่มีอยู่ด้วยการเปิดรับทั้งจากภายในและภายนอก (Inside Out and Outside In) ยังสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากเป็นการมองปัญหาในมุมที่แตกต่างซึ่งอาจทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด

4. จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) จิตแห่งความเคารพสะท้อนให้เห็นถึงการอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติและเคารพในความคิดของผู้อื่น เคารพและเข้าใจถึงความแตกต่างทั้งระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม รวมถึงเปิดใจที่จะรับฟังความเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากความคิดของตัวเองอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

5. จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) เป็นความคิดที่ยึดหลักจริยธรรมคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้น “ความรู้คู่คุณธรรม” ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมหรือจิตสาธารณะที่ตัวนี้จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทุกฝ่ายซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการสร้างความ สัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จัดได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญกลุ่มหนึ่งของเยาวชนไทย ที่ควรได้รับการพัฒนาให้มีจิตสาธารณะดังกล่าว เพราะว่าเป็นกลุ่มเยาวชนที่จะเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ต่อไป หลักสูตรฝึกอบรม (Training Curriculum) เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการที่จะช่วยพัฒนาคนให้มีหรือพัฒนาจิตสาธารณะได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะขึ้น

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องจิตสาธารณะ 5 ด้าน คือ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีเจตคติที่ดีในเรื่องจิตสาธารณะ 5 ด้าน คือ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม

โครงสร้างของหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาจิตสาธารณะ 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม โดยกำหนดการอบรมเป็นเวลา 4 วัน 3 วันแรกจัดการอบรมมุ่งพัฒนาจิตสาธารณะ 5 ด้าน ส่วนวันสุดท้ายทำการศึกษาดูงานรวมการอบรมตลอดหลักสูตร 24 ชั่วโมง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วันที่	หน่วยการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)
1	1. จิตแห่งความซื่อสัตย์	3
	2. จิตแห่งการสังเคราะห์	3
2	3. จิตแห่งการสร้างสรรค์	6
3	4. จิตแห่งความเคารพ	3
	5. จิตแห่งคุณธรรม	3
4	ศึกษาดูงาน	6
	รวม	24

การจัดกิจกรรมฝึกรอบรม

การจัดกิจกรรมการฝึกรอบรมให้ผู้เข้ารับการอบรมมีคุณลักษณะคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ เป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจด้วยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมแรงจูงใจภายใน ในรูปแบบกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่เน้นการมีส่วนร่วม เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงจากกิจกรรมต่างๆ ที่สอดแทรกเนื้อหา และสาระสำคัญเพื่อความสนุกสนานเร้าความสนใจในการเรียนรู้ ไม่เน้นรูปแบบของการบรรยาย ซึ่งบางกิจกรรมจะสะท้อนให้เห็นถึงภาพความเป็นจริงของบุคคล เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้เห็นถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญซึ่งจะนำไปสู่ผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ตลอดจนมีการพาไปศึกษาคูณานอกสถานที่

การวัดและประเมินผลการฝึกรอบรม

การวัดและประเมินผลในหลักสูตรฝึกรอบรม แบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้

1. การประเมินคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ของผู้เข้ารับการอบรมทั้งก่อนการอบรมและหลังจากการอบรม โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกรอบรมเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่า หลักสูตรฝึกรอบรมสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการเสริมแรงจูงใจภายในว่ามีการเพิ่มหรือพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะหรือไม่

2. การประเมินผลการเรียนรู้ เมื่อสิ้นสุดการดำเนินกิจกรรม และประเมินการเปลี่ยนแปลงจากการส่งเสริมแรงจูงใจภายใน ในการปฏิบัติงาน โดยเก็บข้อมูลจากผู้เข้ารับการอบรม ที่ได้รับการเสริมแรงจูงใจภายใน และเก็บข้อมูลการรับรู้ ข้อตั้งใจในการเปลี่ยนแปลงสู่ความมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ

รายละเอียดของเนื้อหา

หลักสูตรฝึกรอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะมีรายละเอียดของเนื้อหาฝึกรอบรม 5 หน่วยการเรียนรู้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 : จิตแห่งความชำนาญการ	
<p>จุดประสงค์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เข้าใจและสามารถประยุกต์ใช้ความรู้หรือความเชี่ยวชาญในงานอาชีพมาปรับใช้กับศาสตร์สาขาอื่นๆ เพื่อทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีเจตคติที่ดีในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตแห่งความชำนาญการ 	<p>เวลา 3 ชั่วโมง</p>
<p>สาระสำคัญ</p> <p>การมีความรู้ความชำนาญจะทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ตลอดจนสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p>	
<p>วิธีดำเนินการ : กิจกรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับจิตแห่งความชำนาญการ 2. จัดกิจกรรมกลุ่ม หัวข้อ อาชีพเสริม แบ่งปัน <ol style="list-style-type: none"> 2.1 แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มละ 5-6 คน แล้วร่วมกันวิเคราะห์ว่า หากจะมีการสร้างอาชีพเสริมจากความสามารถของคนในกลุ่ม จากวัสดุที่หาง่าย ลงทุนน้อย เลือกรวมกลุ่มละ 1 อาชีพ 2.2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันแสวงหาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ต้นทุนในการผลิต บันทึกเป็นรายการ 2.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันทำแผนการผลิต วิธีการผลิต ทำการจดบันทึก 2.4 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมวางแผนการตลาด ปัญหาที่คาดว่าจะได้รับ 2.5 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่ม นำเสนอผลงานของกลุ่ม ทีละกลุ่ม 2.6 สรุป 	<p>เวลา</p> <p>30 นาที</p> <p>150 นาที</p> <p>(20 นาที)</p> <p>(20 นาที)</p> <p>(20 นาที)</p> <p>(30 นาที)</p> <p>(30 นาที)</p> <p>(30 นาที)</p>

<p>สื่อ/อุปกรณ์</p> <p>ภาพความรู้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ภาพความรู้การสร้างงานจากวัสดุเหลือใช้ ภาพความรู้การเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นแหล่งชี้นำความคิดในเรื่องการสร้างอาชีพเสริม</p>																		
<p>การวัดและประเมินผล</p> <p>ดูผลจากการนำเสนอผลงาน การสัมภาษณ์ ความเป็นไปได้ของงานที่จะเกิดขึ้น</p>																		
<p>คำถาม</p> <table border="0" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th style="width: 80%;"></th> <th style="text-align: center;">ใช่</th> <th style="text-align: center;">ไม่ใช่</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1. เราสามารถใช้ความรู้มากกว่า 1 แขนงวิชาในการสร้างอาชีพแต่ละอาชีพ</td> <td style="text-align: center;">()</td> <td style="text-align: center;">()</td> </tr> <tr> <td>2. เราไม่สามารถดัดแปลงความรู้เดิมเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ ได้</td> <td style="text-align: center;">()</td> <td style="text-align: center;">()</td> </tr> <tr> <td>3. ความชำนาญงานในแต่ละประเภทสามารถเกิดความรู้ใหม่ ๆ ได้มากมาย</td> <td style="text-align: center;">()</td> <td style="text-align: center;">()</td> </tr> <tr> <td>4. ความชำนาญงานก่อให้เกิดความแม่นยำและรวดเร็วในการทำงาน</td> <td style="text-align: center;">()</td> <td style="text-align: center;">()</td> </tr> <tr> <td>5. เราสามารถวางแผนงานได้เป็นอย่างดี แม้จะไม่มี ความชำนาญงาน</td> <td style="text-align: center;">()</td> <td style="text-align: center;">()</td> </tr> </tbody> </table>		ใช่	ไม่ใช่	1. เราสามารถใช้ความรู้มากกว่า 1 แขนงวิชาในการสร้างอาชีพแต่ละอาชีพ	()	()	2. เราไม่สามารถดัดแปลงความรู้เดิมเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ ได้	()	()	3. ความชำนาญงานในแต่ละประเภทสามารถเกิดความรู้ใหม่ ๆ ได้มากมาย	()	()	4. ความชำนาญงานก่อให้เกิดความแม่นยำและรวดเร็วในการทำงาน	()	()	5. เราสามารถวางแผนงานได้เป็นอย่างดี แม้จะไม่มี ความชำนาญงาน	()	()
	ใช่	ไม่ใช่																
1. เราสามารถใช้ความรู้มากกว่า 1 แขนงวิชาในการสร้างอาชีพแต่ละอาชีพ	()	()																
2. เราไม่สามารถดัดแปลงความรู้เดิมเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ ได้	()	()																
3. ความชำนาญงานในแต่ละประเภทสามารถเกิดความรู้ใหม่ ๆ ได้มากมาย	()	()																
4. ความชำนาญงานก่อให้เกิดความแม่นยำและรวดเร็วในการทำงาน	()	()																
5. เราสามารถวางแผนงานได้เป็นอย่างดี แม้จะไม่มี ความชำนาญงาน	()	()																

ความรู้เกี่ยวกับจิตแห่งความชำนาญการ

ความหมายของจิตแห่งความชำนาญการ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553, น.26-30) กล่าวว่า “จิตแห่งความชำนาญการ” หมายถึง แนวคิดใหม่ด้านการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการฝึกฝนเพื่อพัฒนาความสามารถ ในการคิด (Ability to Think) ซึ่งแตกต่างจากมุมมองของการศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นการท่องจำตามหลัก วิชาการ ด้านต่างๆ โดยปราศจากการคิดประยุกต์พลิกแพลง

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) (2550 ก: 16) ได้ให้ความหมายของจิตแห่ง ความชำนาญการไว้ว่า เป็นการรู้อย่างลึกซึ้งและถ่องแท้ในสาระวิชา ปรัชญา หลักการ และองค์ ความรู้ต่างๆ ของสิ่งที่ได้เรียนรู้มา และสามารถนำแก่นเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการทำงานหรือการ ดำรงชีวิตประจำวันได้

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2550 , น.22-30) กล่าวว่า คุณค่าของจิตแห่ง ความชำนาญการสำหรับในเมืองไทยนั้น “สำนักงาน ก.พ.” ซึ่งรับผิดชอบการบริหารและพัฒนา กำลังคนในภาครัฐได้ให้ความสำคัญต่อการปลูก ฝังแนวคิดเรื่อง “จิตสาธารณะ” สำหรับเจ้าหน้าที่ ของรัฐ โดยในกรอบสมรรถนะ (Competency Model) ที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการบริหาร ทรัพยากรบุคคลแนวใหม่นั้น ให้ความสำคัญต่อ “คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม” ที่เหมาะสมสำหรับการ ทำงานให้สำเร็จ ดังนั้นแนวคิดเรื่องจิตสาธารณะจึงเป็นเป้าหมายที่ “โครงการพัฒนาเครือข่ายองค์กร ความรู้สาธารณะด้านการจัดการทุนมนุษย์” นำมาส่งเสริมเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ของคนในราชการ และประเทศชาติโดยรวมเพราะจิตแห่งความชำนาญการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นแนวทางที่จะยกระดับความสามารถทางปัญญาของมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ทั้งในแง่ของการสร้างเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การยกระดับคุณภาพของ สังคมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศจะต้องเผชิญต่อไปในอนาคต ใน “ทุนมนุษย์”

- * ปลูกฝังให้รู้จักคิดแบบเป็นระบบและมีเหตุผล
- * ส่งเสริมการคิดนอกกรอบ
- * ทดลองและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้คิดเป็นทำเป็น
- * คิดแบบบูรณาการองค์รวม
- * ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ชมิท (Schmidt.2009, p.56-60) กล่าวว่า ‘จิตแห่งความชำนาญการ’ หมายถึง ญุญแจสู่ ความสำเร็จในทุกอาชีพ “หากคิดจะเป็นมืออาชีพในโลกแห่งการทำงาน ความสามารถในการคิดได้ อย่างอิสระนั้นสำคัญยิ่งกว่าทักษะทางด้านวิชาชีพ” เป็นคำกล่าวถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จในการ

ทำงานของเขาในหนังสือเรื่อง *Disciplined Minds: A Critical Look at Salaried Professionals and the Soul-Battering System That Shape Their Lives* ซึ่ง ชมิต (Schmidt) มองว่าในโลกของภาคธุรกิจ บริษัทชั้นนำต่างๆ ส่วนต้องการบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในทักษะวิชาชีพต่างๆ แต่สิ่งที่บริษัทต่างๆ ต้องการนอกเหนือไปกว่านั้นก็คือแก่นักวิชาชีพใดก็ตาม ที่สามารถคิดเป็น ทำเป็น ประมวลข้อมูลและองค์ความรู้ที่มีทั้งหมดมาใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหาได้ โดยที่ไม่ต้องรอการชี้แนะหรือรอฟังคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา

พัชนี จันทรน้อย (2553, น.24) ผู้อำนวยการใหญ่สำนักงานกรรมการผู้อำนวยการใหญ่ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) เปรียบเทียบแนวคิดของ การ์ดเนอร์ (Gardner.2008) กับ พระพุทธเจ้า ว่า ในบริบทของคนไทยการสร้างจิตวิทยาการให้เกิดขึ้นต้องนำหลักธรรมของ พระพุทธเจ้ามาปรับใช้ดังนี้

- * โลกมีอะไรให้เรียนรู้และจะเรียนรู้อะไรที่ส่งเสริมให้เกิดวิทยาการใหม่
- * เมื่อรู้แล้วศึกษาแล้วจึงนำมาต่อยอดหรือปรับใช้อย่างไร
- * จะนำวิทยาการที่ได้มาไปใช้ในเชิงพาณิชย์อย่างไร
- * นำความรู้ที่ได้มาจากการทำงานมาเป็นประสบการณ์

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2550 , น.45) สำหรับบริบทของประเทศไทย การปลูกฝัง *Disciplined mind* จิตแห่งความชำนาญมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นแนวทางที่ยกระดับความสามารถทางปัญญาของมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ทั้งในแง่การสร้างเสริมจิตความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การยกระดับคุณภาพของสังคมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลผ่านมุมมองของการบริหารองค์กรในศตวรรษที่ 21 ผู้นำองค์กรต้องสามารถสร้างกลไกองค์กรเพื่อให้พนักงานได้ใช้พลังทางความคิดมากยิ่งขึ้นเนื่องจากการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรธุรกิจส่วนใหญ่เกิดจากงานประเภทที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์มากกว่างานที่เน้น ทักษะแรงงานคน ซึ่งการ์ดเนอร์ (Gardner, 2008) ให้ความสำคัญกับการใช้ วิจารณ์ญาณและทักษะในการจัดการกับปัญหาเพื่อเป็นระบบให้พนักงานไม่หยุดยั้งการคิด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า จิตแห่งการชำนาญการหมายถึงความรู้ความชำนาญในศาสตร์ วิทยาการในแบบการมองภาพรวม โดยเข้าใจและประยุกต์ใช้วิทยาการแขนงต่างๆ (Multi disciplinary) เพื่อตอบโจทย์หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ ความรู้ความสามารถที่รอบด้านจะช่วยให้เราคิดเป็น ทำเป็น มองภาพปัญหาอย่างเป็นองค์รวมและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุดในที่สุด

แนวทางในการสร้างจิตแห่งความชำนาญการ

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2550ก :41-48)ได้เสนอแนวทางในการปลูกฝังจิตแห่งความชำนาญการไว้ 5 แนวทางดังนี้

1. ปลูกฝังให้รู้จักคิดแบบเป็นระบบและมีเหตุผล คือสอนให้รู้จักคิดเป็นระบบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีการเรียนรู้ทฤษฎี ตั้งสมมุติฐาน ทำการทดลอง และปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้คำตอบที่แท้จริงและเป็นเหตุเป็นผล โดยไม่มองว่าความรู้และข้อมูลที่มีอยู่คือคำตอบสำหรับทุกสิ่ง แต่ต้องรู้จัก การปรับตัว โดยนำความรู้หรือข้อมูลใหม่ๆ ที่ได้มาประยุกต์คัดแปลงใช้เพื่อเป็นวิธีไปสู่คำตอบที่ได้ตั้งสมมุติฐานไว้

2. ส่งเสริมการคิดนอกกรอบในเรื่องนี้ นักวิชาการด้านการศึกษา กล่าวว่า การคิดนอกกรอบสังคมไทยยังขาดอยู่ เพราะสังคมไทยไม่เอื้ออำนวยต่อการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การศึกษาไทยยังสอนให้คนไทยเป็นผู้ตามมากกว่าผู้นำ จึงควรส่งเสริมให้เกิดการคิดนอกกรอบเริ่มตั้งแต่เด็กให้เกิดการเรียนรู้จากความสงสัย

3. ทดลองและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อให้คิดเป็น ทำเป็น การสอนให้คิดเอง ทำเอง โดยมีพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำอยู่ห่างๆ กล่าวคือ การสอนเด็กต้องสอนตามลำดับการพัฒนา ไม่ใช่สอนตามที่ผู้ใหญ่ต้องการ และต้องสอนโดยผ่านการเรียนรู้ ให้ลงมือคิดลงมือทำเพื่อแก้ปัญหาไม่ใช่นั่งรอฟังคำสอนคำบรรยายไปเรื่อยๆ

4. คิดแบบบูรณาการองค์รวมบุคคลที่จะประสบความสำเร็จได้ในอนาคต จะต้องไม่ยึดคิดแค่ความรู้เดิมที่มีแต่ต้องนำประยุกต์และคิดต่อยอดอีกทั้งต้องมองปัญหาแบบเป็นองค์รวม (Holistic View) โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบรอบด้านจึงจะสามารถเข้าใจปัญหาได้ลึกซึ้งถึงแก่น

5. ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้มีความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ที่หมายถึง การรับรู้ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตั้งแต่เกิดจนตายจากบุคคลหรือสถาบันใดๆ โดยสามารถจะเรียนรู้ด้วยวิธีเรียนต่างๆ อย่างมีระบบหรือไม่มีระบบโดยตั้งใจหรือโดยบังเอิญก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถเกิดการพัฒนาดตนเองได้อย่างไม่รู้จบ

การ์ดเนอร์ (Gardner 2006 , p.32-35) ได้เสนอขั้นตอนในการฝึกฝนและพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตแห่งความชำนาญการ ดังนี้

1. ระบุหัวข้อหรือแนวคิดในสาขาวิชาที่สำคัญสำหรับตัวเราจริงๆ ซึ่งอาจเป็นเนื้อหา (Content) เช่น กฎอุปสงค์และอุปทาน ธรรมชาติของแรงโน้มถ่วง องค์ประกอบของกฎหมายแพ่ง การเกิดขึ้นของนวนิยายประมวลกฎหมายอาญาของรัฐ เป็นต้น หรืออาจจะเป็นวิธีการ (Methodology) เช่น วิธีการทดลองทางวิทยาศาสตร์ วิธีการทำให้ต้นฉบับรายงานมีความสมเหตุสมผล การพิพากษาของศาลฎีกา การจัดทำงบประมาณ เป็นต้น

2. ใช้เวลากับหัวข้อนี้ให้มาก ถ้าเป็นหัวข้อที่คุ่มค่าที่จะเรียนก็ยิ่งคุ่มค่าที่จะใช้เวลาในการทำ ความเข้าใจให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น รวมถึงพยายามใช้รูปแบบการวิเคราะห์และหาตัวอย่างที่หลากหลาย

3. ใช้วิธีการกับหัวข้อนั้นๆ ด้วยวิธีที่หลากหลาย การศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจใน สาขาวิชาต่างๆ จะเกิดมากขึ้นก็ด้วยวิธีที่หลากหลายที่แต่ละคนใช้เพื่อเรียนรู้ เนื่องจากบทเรียนนั้นจะ เข้าใจได้ง่ายขึ้นหากวิธีการต่างๆ เช่น การเล่าเรื่อง การแสดงด้วยตรรกะการโต้แย้ง การสนทนา การ แสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกหัวข้อจะต้องถูกนำมาสอนด้วย 3 วิธี หรือ 30 วิธี เป็นมาตรฐานตายตัวเสมอไป หากแต่การใช้วิธีการที่หลากหลายสำหรับทุกหัวข้อนั้นถือเป็น สิ่งคุ่มค่า ทั้งนี้การใช้วิธีที่หลากหลายจะทำให้บรรลุเป้าหมายที่สำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก ครูจะเข้าถึงผู้เรียนได้มากขึ้น เพราะบางคนเรียนผ่านเรื่องราว ผ่านการโต้แย้ง ผ่านการ ทำงานศิลปะ หรือผ่านการเลียนพฤติกรรมของมืออาชีพ ประการที่สอง วิธีการดังกล่าวแสดงให้เห็น ว่าความเข้าใจที่แท้จริงเป็นอย่างไร คนที่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหัวข้อหรือวิธีการนั้นจะคิดได้ อย่างหลากหลายแนวทาง ในทางกลับกันคนที่สร้างแนวคิดได้เพียงแบบเดียว ก็แสดงให้เห็นถึง ข้อจำกัดที่มีอยู่ ถ้าเราไม่สามารถสร้างแนวคิดได้อย่างรวดเร็ว เราก็ไม่สามารถมีจิตแห่งความชำนาญ การโต้แย้งนี้การคิดเกี่ยวกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งได้อย่างหลากหลายนั้นจะเป็นสิ่งสำคัญสำหรับจิต แห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) และจิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) ซึ่งจะได้ กล่าวถึงต่อไป

4. สิ่งที่สำคัญที่สุด ก็คือ การสร้าง “การแสดงออกของความเข้าใจ” และให้ผู้เรียนได้มี โอกาสแสดงออกถึงความเข้าใจของพวกเขาภายใต้สถานการณ์หลายๆ อย่าง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจะพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีจิตแห่งความชำนาญการนั้น จะต้องพัฒนาสองส่วน ได้แก่ การพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา และพัฒนาให้ ผู้เรียนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ซึ่งทั้งสองส่วนต่างเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ กล่าวคือ เมื่อผู้เรียนเป็นผู้ที่มีวินัย ในตนเอง ก็จะทำให้สนใจใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ในหลักการ เนื้อหาสาระต่างๆ อย่างเข้าใจถ่องแท้ และสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้

ประโยชน์ของจิตแห่งความชำนาญการ

จิตแห่งความชำนาญการ ช่วยให้ผู้รู้จักกระบวนการและทักษะในการคิด ที่ไม่ถูกจำกัดอยู่ใน กรอบขององค์ความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังนั้นจิตแห่งความชำนาญการจึงเป็นเสมือนรากฐานสำคัญที่ ทำให้คนเกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยนำกรอบความรู้ของศาสตร์อื่นๆ มาประยุกต์ใช้และสามารถทำ ความเข้าใจในแก่นแท้และภาพรวมของปัญหาจนทำให้สามารถประยุกต์ใช้หรือสร้างสรรค์ให้เกิด

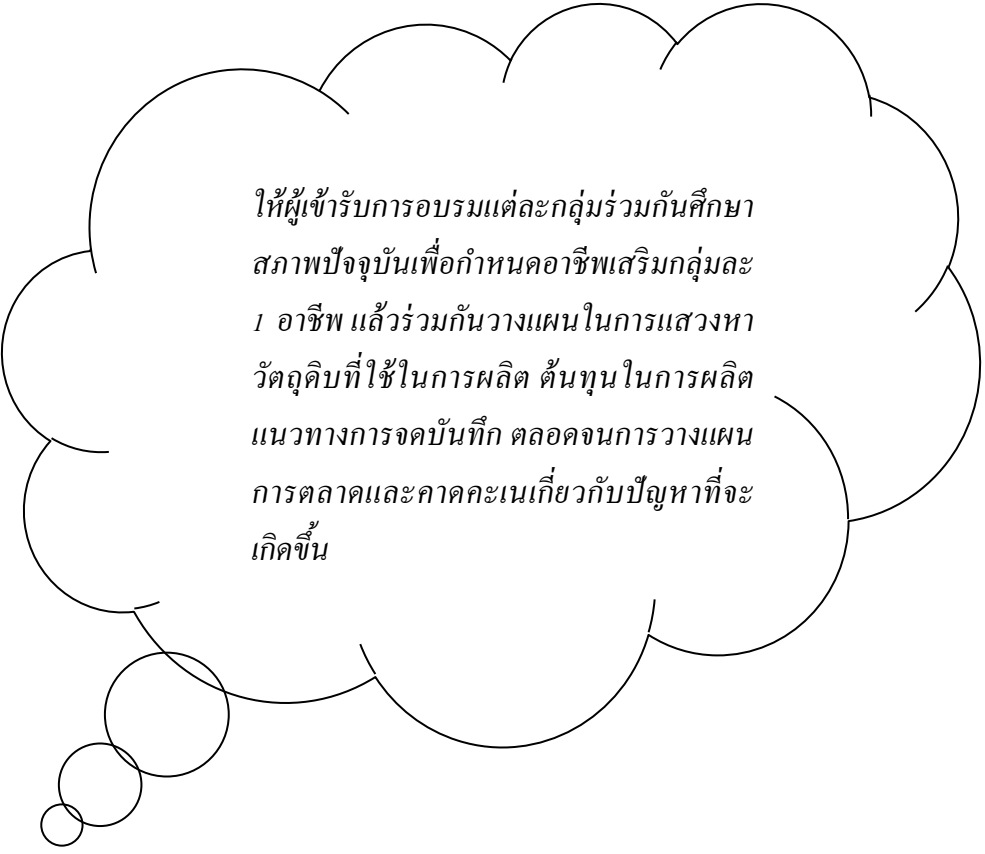
สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาได้ นอกจากนี้จิตแห่งความชำนาญก็ยังช่วยให้คนมีความสามารถในการปรับตัว รู้จักต่อยอดความรู้และความคิดใหม่ๆ เป็นการพัฒนาตนเองให้เกิดความก้าวหน้าได้อย่างไม่หยุดยั้ง

สรุป จิตแห่งความชำนาญการ

จิตแห่งความชำนาญการ เป็นรากฐานที่ทำให้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการคิด รู้จักที่จะพลิกแพลงและประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการหรือความเชี่ยวชาญในสายงานวิชาชีพที่ตนมีอยู่ สามารถมาปรับใช้กับศาสตร์อื่นๆ เพื่อประโยชน์ในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เกิดอิสระทางความคิดไม่ถูกบีบให้ยึดติดกับกรอบหนึ่งกรอบใด อันจะนำมาซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหา รูปแบบใหม่ๆ รวมไปถึงความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ที่องค์กร สังคมและประเทศชาติต้องการในการพัฒนา

ใบงานที่ 1 : วิเคราะห์อาชีพเสริม

คำชี้แจง:

ให้ผู้เข้ารับการอบรมแต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษา
สภาพปัจจุบันเพื่อกำหนดอาชีพเสริมกลุ่มละ
1 อาชีพ แล้วร่วมกันวางแผนในการแสวงหา
วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ต้นทุนในการผลิต
แนวทางการจัดบันทึก ตลอดจนการวางแผน
การตลาดและคาดคะเนเกี่ยวกับปัญหาที่จะ
เกิดขึ้น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : จิตแห่งการสังเคราะห์	
<p>จุดประสงค์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความเข้าใจลึกซึ้งในเนื้อหาหรือความรู้ สามารถวิเคราะห์แยกแยะได้อย่างชัดเจนและอธิบายต่อผู้อื่นได้อย่างครบถ้วน 2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีเจตคติที่ดีในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตแห่งการสังเคราะห์ 	<p>เวลา 3 ชั่วโมง</p>
<p>สาระสำคัญ</p> <p>การมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งจะทำให้เกิดการวิเคราะห์ที่ดี ชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจทำให้ไม่หลงเชื่อต่อสิ่งใดได้ง่าย</p>	
<p>วิธีดำเนินการ : กิจกรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับจิตแห่งการสังเคราะห์ 2. จัดกิจกรรมกลุ่ม หัวข้อ การวิเคราะห์ข่าว ช้างป่าอาละวาด แบ่งเป็น <ol style="list-style-type: none"> 2.1 แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มละ 5 – 6 คน 2.2 ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่มร่วมกันฟังข่าวที่ผู้จัดกิจกรรมนำมาเสนอ เรื่อง “ช้างป่าอาละวาดทำลายที่พักนักท่องเที่ยว” แล้วร่วมกันแยกแยะประเด็นข่าว การจับใจความสำคัญโดยสรุปว่า สาเหตุที่ช้างป่าอาละวาดมาจากเรื่องใดบ้าง <ol style="list-style-type: none"> 2.3 ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่มหมุนเวียนอ่านบทสรุปของกลุ่มอื่นๆ แยกแยะประเด็นและจับใจความที่สำคัญโดยภาพรวมของทุกกลุ่มจนครบถ้วน 2.4 ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่มร่วมกันวิพากษ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและวิธีป้องกัน 3. สรุป แนวทางแก้ไข มิให้เกิดเหตุการณ์ดังที่ปรากฏในข่าว 	<p>เวลา</p> <p>30 นาที</p> <p>150 นาที (20 นาที)</p> <p>(30 นาที)</p> <p>(30 นาที)</p> <p>(40 นาที)</p> <p>(30 นาที)</p>

<p>สื่อ/อุปกรณ์</p> <p>ข่าวที่นำมาเสนอในการทำกิจกรรม ใบแสดงความคิดเห็น รูปภาพข่าวเกี่ยวกับช้าง</p>
<p>การวัดและประเมินผล</p> <p>การสังเกต การสัมภาษณ์ การนำเสนอผลงาน</p>
<p>คำถาม</p> <ol style="list-style-type: none"> สัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์และถือเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองของประเทศไทยคือ สาเหตุที่ช้างออกจากแหล่งที่อยู่อาศัยในป่าเพราะ การทำให้ธรรมชาติขาด.....จะก่อให้เกิด ปัญหาอย่างมากต่อมนุษย์ เมื่อเราเข้าไปท่องเที่ยวตามวนอุทยานเราควรที่จะ..... กฎระเบียบที่ทางวนอุทยานกำหนดไว้ เมื่อเราได้รับทราบข่าวใดๆ มาเราควรที่จะ..... ก่อนที่จะตัดสินใจว่าใครคือผู้กระทำผิด

ความรู้เกี่ยวกับจิตแห่งการสังเคราะห์

ความหมายจิตแห่งการสังเคราะห์

สุวิทย์ เมธินทรีย์ (2550, น.34-40) กล่าวว่า จิตแห่งการสังเคราะห์ คือ การสร้างปัญญาแบบบูรณาการ และการคิดเชิงสังเคราะห์จะช่วยให้เราเกิดความรู้สึกรอบคอบในแนวทางปฏิบัติเนื่องจากผ่านการคิดวิเคราะห์ที่มีข้อมูลอย่างครบถ้วนรอบด้านความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากความคิดจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยอันจะทำให้เราสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและตัวของเราได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด” จิตแห่งการสังเคราะห์ช่วยให้เด็กนักเรียนสามารถจับประเด็นของวิชาต่างๆ โดยแยกส่วนที่เป็นแก่น (Core) ออกมาจากรายละเอียด (Details) ทั้งหมด ทำให้ไม่ต้องท่องจำเนื้อหาวิชาที่มีมากมายและเข้าใจแนวคิดหรือประเด็นสำคัญๆ ในเรื่องเรื่องนั้นได้เป็นอย่างดี จิตแห่งการสังเคราะห์ช่วยในการเรียนรู้ข้อมูลและทักษะใหม่ๆ ที่สำคัญโดยจะนำมาผนวกกับงานในสายอาชีพเดิมที่มีอยู่ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ เป็นการต่อยอดทางความรู้ นอกจากนี้ “จิตสังเคราะห์” จะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ ทำให้สามารถกลั่นกรองข้อมูลที่มีจำนวนมากมหาศาลและทำให้ไม่หลงเชื่อในเรื่องหนึ่งเรื่องใดง่ายๆ

สำนักงาน ก.พ. (2550ข, น.16) ให้ความหมายของจิตแห่งการสังเคราะห์ว่าเป็นความสามารถในการแยกแยะใจความหรือจับประเด็นที่สำคัญขององค์ประกอบต่างๆ จากข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้และสั่งสมไว้ มาประยุกต์และผนวกรวมกันเกิดเป็นแนวความคิดหรือสิ่งใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้นมา

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2550 , น.22-30) กล่าวว่า การที่ชาติหรือบุคคลจะสร้างนวัตกรรมได้นั้นจึงต้องมีการคิดแบบสังเคราะห์ ซึ่งเป็นการต่อยอดความรู้ที่มีอยู่เดิมให้ขยายไปจนเกิดมุมมองใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างครอบคลุมและถูกต้อง ซึ่งเป็นอีกเป้าหมายหนึ่งที่ “สำนักงาน ก.พ.” มุ่งหวังให้เกิดการปลูกฝังแนวคิดนี้ให้กับทุนมนุษย์ของคนในชาติภายใต้ “โครงการพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้สาธารณะด้านการจัดการทุนมนุษย์” เพื่อพัฒนาความสามารถทางปัญญาของมนุษย์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพของสังคมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศจะต้องเผชิญต่อไปในโลกอนาคต

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549, น.16) กล่าวถึงความคิดเชิงสังเคราะห์ว่าเป็นความสามารถในการดึงองค์ประกอบต่างๆ มาหลอมรวมหรือถักทอภายใต้โครงร่างใหม่อย่างเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การ์ดเนอร์ (Gardner.2008, p.67) กล่าวว่า จิตแห่งการสังเคราะห์เป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นจะต้องมีเพื่อที่จะเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงและเพื่อที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งมนุษย์ทุกคนจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการสังเคราะห์สิ่งรอบข้างเพื่อที่สามารถสร้างสรรค์และปรับตัวต่อสถานะอนาคตไม่ถึงได้ในอนาคต

แฮร์ริสันและแบรมสัน (Harrison : & Bramson. 2002, p.19-20) ได้ให้ความหมายของการคิดสังเคราะห์ไว้ว่าเป็นการรวบรวมสิ่งที่แตกต่างเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อก่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่แตกต่างจากคุณสมบัติเดิมและไม่มีรูปทรงเดิมหลงเหลือ

จันทิรา ธนสงวนวงศ์ (2553 , Online) ประโยชน์ของการมี “จิตสังเคราะห์” จึงเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานของคนในยุคนี้ “จิตแห่งการสังเคราะห์” เป็นทักษะที่ล้ำลึกมากกว่าการวิเคราะห์เนื่องจากการนำสิ่งต่างๆ ที่วิเคราะห์ หรือทำการแยกแยะเพื่อทำการศึกษากลับมารวมเข้าด้วยกันในเชิงจินตนาการเพื่อมุ่งสู่ความเข้าใจภาพรวมและเกิดองค์ความรู้ เกิดมุมมองอย่างทะลุปรุโปร่ง เป็นความเข้าใจที่ลึกซึ้ง สามารถนำไปใช้ได้เหนือระดับการวิเคราะห์ จิตแห่งการสังเคราะห์ก่อให้เกิดปัญญาแบบบูรณาการ เกิดความเข้าใจเสริมเพิ่มขึ้นจากเดิม และสามารถอธิบายต่อให้กับผู้อื่นได้อย่างครบถ้วน ชัดเจนและตรงประเด็นและการมี “จิตสังเคราะห์” ไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือเกิดกับนักคิดชั้นนำของโลกเท่านั้นเพราะการคิดสังเคราะห์เป็นสิ่งที่อยู่ในชีวิตมนุษย์อย่างเป็นธรรมชาติอยู่แล้วแนวทางการฝึกฝนให้เกิดจิตแห่งการสังเคราะห์นั้นควรเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็กให้ได้รับการฝึกฝนและส่งเสริมในประเด็นต่อไปนี้

- 1.เปิดประสบการณ์ ให้เด็กได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลรูปแบบใหม่
- 2.แสวงหาความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ฝึกมองทุกสิ่งทุกอย่างให้เชื่อมโยงกันและพยายามหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างมีเหตุมีผล
- 3.ฝึกตีประเด็นช่วยคิดให้ชัดเจน อย่าคิดคลุมเครือ ฝึกจับประเด็นจากบทความที่ได้ อ่าน ทั้งจากหนังสือ หรือสิ่งต่างๆ ที่ได้ดูได้ฟังมา
- 4.แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น เพื่อให้ข้อมูลที่สังเคราะห์ได้นั้นมีความเป็นกลางมากที่สุด

บลูม (Bloom. 1956,p.162) ได้อธิบายความหมายของการสังเคราะห์ไว้ว่า เป็นความสามารถในการผสมผสานส่วนย่อยต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่อีกรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะ โครงสร้าง หรือ หน้าที่ใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม

กู๊ด (Good. 1973,p.609) ให้ความหมายของการคิดสังเคราะห์ว่าเป็นการรวบรวมแหล่งข้อมูล หรือแนวคิดที่ไม่มีความสัมพันธ์กันมาก่อน เพื่อนำมารวมหรือจัดกระทำเพื่อก่อให้เกิดความกลมกลืนกัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า จิตแห่งการสังเคราะห์ หมายถึงจิตแห่งการสังเคราะห์ก่อให้เกิดปัญหาแบบบูรณาการเกิดความเข้าใจเสริมเพิ่มขึ้นจากเดิมและสามารถอธิบายต่อให้กับผู้อื่นได้อย่างครบถ้วน ชัดเจนและตรงประเด็นและการมี “จิตสังเคราะห์” ไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือเกิดกับนักคิดชั้นนำของโลกเท่านั้น “จิตสังเคราะห์” จะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ ทำให้สามารถกลั่นกรองข้อมูลที่มีจำนวนมากมหาศาลและทำให้ไม่หลงเชื่อในเรื่องหนึ่งเรื่องใดง่าย ๆ

องค์ประกอบของจิตแห่งการสังเคราะห์

การ์ดเนอร์ (Gardner. 2006, p.51-52) ได้กล่าวไว้ว่าความสำเร็จของการสังเคราะห์ที่มีประสิทธิผลจำเป็นต้องมีองค์ประกอบ 4 ส่วน ดังนี้

1. เป้าหมาย (Goal) เป็นข้อความหรือมโนทัศน์ของสิ่งที่ผู้สังเคราะห์จะต้องพยายามทำให้สำเร็จ
2. จุดเริ่มต้น (Starting point) เป็นแนวคิด ภาพหรืองานที่เคยทำมาก่อนหน้านี้ ที่สามารถนำมาใช้ในการสังเคราะห์ได้
3. การเลือกกลยุทธ์ วิธีการและแนวทาง (Selection of Strategy, Method, and Approach) เป็นขั้นตอนที่นักสังเคราะห์ลงมือปฏิบัติ โดยต้องเลือกรูปแบบที่จะสังเคราะห์ ซึ่งอาจจะเลือกจาก 1 ใน 8 ประเภทของการสังเคราะห์ที่ได้แบ่งไว้แล้วก่อนหน้านี้ จากนั้นจึงนำไปสู่การเลือกเครื่องมือที่ชำนาญ และดำเนินการต่อโดยมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้
4. ฉบับร่างและข้อมูลย้อนกลับ (Drafts and Feedback) ไม่ช้าก็เร็วนักสังเคราะห์จะได้บทสังเคราะห์เริ่มแรก หรือว่าเป็นฉบับร่างของการสังเคราะห์ ซึ่งเป็นการสังเคราะห์เพียงชั่วคราว ถึงแม้ฉบับร่างนี้จะเป็นการสังเคราะห์แบบหยาบๆ แต่ก็ยังคงมีจุดที่สำคัญที่จะไปปรากฏอยู่ร่างสุดท้ายของการสังเคราะห์ฉบับสมบูรณ์อยู่ดี ทั้งนี้การจะได้การสังเคราะห์ที่สมบูรณ์จำเป็นต้องได้รับข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปปรับปรุงการสังเคราะห์ให้ดีขึ้น

ประเภทของจิตแห่งการสังเคราะห์

การ์ดเนอร์ (Gardner. 2006, p.47-50) ได้สรุปประเภทของจิตแห่งการสังเคราะห์ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปไว้ดังนี้

1. เรียงความ (Narrative) โดยนักสังเคราะห์จะรวบรวมข้อมูลและเรียงร้อยเข้าด้วยกันเป็นถ้อยความ
2. การแบ่งหมวดหมู่ (Taxonomies) เป็นการจัดลำดับของข้อมูลตามลักษณะเด่นของข้อมูลชุดนั้น

3. มโนทัศน์ที่ซับซ้อน (Complex Concepts) เป็นการนำมโนทัศน์ใหม่ๆ ที่มีเงื่อนไขเหมือนกันมารวมกันหรือผสมผสานมโนทัศน์กับปรากฏการณ์ต่างๆ

4. กฎและคำพังเพย (Rules and Aphorisms) ภูมิปัญญาชาวบ้านมักจะมีการสรุปและถ่ายทอดออกมาเป็นวลีสั้นๆ เพื่อให้จดจำได้ง่ายและนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง

5. การอุปมาการใช้ภาพและประเด็นที่มีพลัง (Powerful Metaphors, Imager, and Themes) บางคนอาจใช้อุปมาช่วยในการทำความเข้าใจมโนทัศน์ต่างๆ เนื่องจากการใช้อุปมาสามารถทำให้เห็นภาพได้ดีพอๆ กับการใช้คำพูด นักสังเคราะห์หัมม์จะมีแนวคิดหลักที่ตั้งอยู่บนแนวคิดหลักหรือแก่นสำคัญ (Themata) ที่ซ่อนอยู่โดยที่พวกเขาไม่รู้ตัว

6. การแสดงออกเป็นรูปธรรมโดยไม่ต้องใช้คำอธิบาย (Embodiments Without Words) นอกจากการสังเคราะห์จะแสดงออกมาเป็นถ้อยคำแล้ว การสังเคราะห์ที่ดียังสามารถแฝงอยู่ในภาพหรืองานศิลปะได้เช่นกัน โดยภาพเพียงภาพเดียวสามารถอธิบายหรือลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน

7. ทฤษฎี (Theories) เป็นการรวมมโนทัศน์ต่างๆ เป็นทฤษฎี เช่น ทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การตลาดของ อัดัม สมิท เกิดจากการรวมกันของแนวคิดเกี่ยวกับอุปสงค์และอุปทาน แรงงาน การผลิต กำไรและขาดทุน เป็นต้น

8. อภิทฤษฎี (Metatheory) เป็นการสร้างกรอบของความรู้ที่ใหญ่ขึ้น โดยสร้างทฤษฎีจากทฤษฎีต่างๆ (Theory of Theories)

บลูม และคณะ (Bloom : et al. 1956, p.168-172) ได้แบ่งการสังเคราะห์ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.การสังเคราะห์ข้อความ (Production of Unique Communication) เป็นความสามารถในการสังเคราะห์ข้อความโดยสื่อ หรือโดยการพูด การเขียน การวิพากษ์วิจารณ์ หาข้อยุติบางประการ

2.การสังเคราะห์แผนงาน (Production of Plans and Proposed Set of Operations) เป็นความสามารถด้านการวางแผน หรือการจัดกระทำการออกแบบ หรือการกระทำในลักษณะเดียวกันนี้

3.การสังเคราะห์ความสัมพันธ์ (Derivation of a Set of Abstract Relations) เป็นความสามารถในการนำนามธรรมย่อยๆ มาสัมพันธ์กัน เกิดเป็นทฤษฎี สมมติฐาน สูตร หรือกฎขึ้น

แนวทางในการส่งเสริมจิตแห่งการสังเคราะห์

การคิดสังเคราะห์ก่อให้เกิดปัญญาแบบบูรณาการ เกิดความเข้าใจเสริมเพิ่มขึ้นจากเดิม และสามารถอธิบายต่อให้กับผู้อื่นได้อย่างครบถ้วนชัดเจน และตรงประเด็น และการมีจิตแห่งการสังเคราะห์ไม่ใช่เรื่องไกลตัว หรือเกิดกับนักคิดชั้นนำของโลกเท่านั้น เพราะการคิดสังเคราะห์เป็นสิ่งที่มิได้อยู่เหนืชีวิตมนุษย์อย่างเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว แนวทางการฝึกฝนให้เกิดจิตแห่งการสังเคราะห์นั้น ควรเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็ก ให้ได้รับการฝึกฝนและส่งเสริมในประเด็นต่อไปนี้

1.เปิดประสบการณ์ให้เด็กได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลรูปแบบใหม่ อันเป็นการสังสมข้อมูลความรู้อยู่เสมอ เพื่อให้มีวัตถุดิบในการคิดมากเพียงพอที่จะใช้สังเคราะห์สิ่งต่างๆ ได้อาจเรียกได้ว่าผู้ที่สนใจใฝ่รู้ในเรื่องต่างๆ นอกเหนือจากความสามารถและความถนัดที่ตนมี ก็จะสามารถคิดสังเคราะห์ได้ดีกว่าผู้อื่น นอกจากนี้การตัดสินใจปฏิบัติโดยปราศจากการสังสมข้อมูลที่มากเพียงพอแล้ว อาจนำไปสู่การตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานการใช้อารมณ์เป็นที่ตั้งโดยขาดเหตุผล

2.แสวงหาความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ฝึกมองทุกสิ่งทุกอย่างให้เชื่อมโยงกัน และพยายามหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างมีเหตุผล ทั้งนี้มีข้อมูลวิจัยสนับสนุนว่าแม้กระทั่งในผู้ป่วยอัลไซเมอร์ หากได้รับการฝึกฝนให้คิดเชื่อมโยงบ่อยๆ แล้วสมองก็ยังคงพัฒนาและสามารถจดจำสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น

3.ฝึกตีประเด็นช่วยคิดให้ชัดเจน อย่างคิดคลุมเครือ ในการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้พยายามตีกรอบแนวคิดให้ชัดเจนก่อนจะทำความเข้าใจแนวคิดและแยกแยะประเด็นหลักออกจากประเด็นรอง ฝึกจับประเด็นจากบทความที่ได้อ่าน ทั้งหนังสือ หนังสือพิมพ์หรือสิ่งต่างๆ ที่ได้ดูได้ฟังมา

4.แยกแยะข้อเท็จจริงออกมาจากความคิดเห็น เพื่อให้ข้อมูลที่สังเคราะห์ได้นั้นมีความเป็นกลางมากที่สุด เพราะในบางครั้งข้อมูลที่เราได้รับมานั้นอาจถูกบิดเบือนด้วยความคิดเห็นส่วนตัว ดังนั้นการที่เรารับรู้ข้อมูลมาและเชื่อในสิ่งที่รับมาทั้งหมด อาจทำให้เกิดความเสียหายในภายหลังได้

ประโยชน์ของจิตแห่งการสังเคราะห์

ประโยชน์ของจิตแห่งการสังเคราะห์นั้นมีมากมาย กล่าวโดยรวมคือสามารถทำความเข้าใจกับข้อมูลจำนวนมากอย่างรวดเร็วและไม่หลงทิศทาง เพื่อสร้างสรรค์แนวคิดหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยที่ไม่ต้องไปเริ่มจากศูนย์หรือลองผิดลองถูกตั้งแต่ช่วงเริ่มต้น นอกจากนี้จิตแห่งการสังเคราะห์ช่วยในการเรียนรู้ข้อมูลและทักษะใหม่ๆ ที่สำคัญ โดยจะนำมาผนวกกับงานในสาขาวิชาเดิมที่มีอยู่ ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ เป็นการต่อยอดทางความรู้ นอกจากนี้ “จิตสังเคราะห์” จะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ ทำให้สามารถกลั่นกรองข้อมูลที่มีจำนวนมากมหาศาล และทำให้ไม่หลงเชื่อในเรื่องหนึ่งเรื่องใดง่ายๆ ดังนั้น การที่ชาติหรือบุคคลจะสร้าง

นวัตกรรมได้นั้นจึงต้องมีการคิดแบบสังเคราะห์ ซึ่งเป็นการต่อยอดความรู้ที่มีอยู่เดิมให้ขยายไปจนเกิดมุมมองใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาต่างๆ

สรุป จิตแห่งการสังเคราะห์

จิตแห่งการสังเคราะห์ เป็นทักษะที่ล้ำลึกมากกว่าการวิเคราะห์เนื่องจากการนำสิ่งต่างๆ ที่เราวิเคราะห์หรือทำการแยกแยะเพื่อทำการศึกษากลับมารวมเข้าด้วยกันเพื่อมุ่งสู่ความเข้าใจภาพรวมและเกิดองค์ความรู้ เกิดมุมมองอย่างทะลุปรุโปร่งเป็นความเข้าใจที่ลึกซึ่งสามารถนำไปใช้ได้เหนือระดับการวิเคราะห์ จิตแห่งการสังเคราะห์ก่อให้เกิดปัญญาแบบบูรณาการเกิดความเข้าใจเสริมเพิ่มขึ้นจากเดิม และสามารถอธิบายต่อให้กับผู้อื่นได้อย่างครบถ้วนชัดเจนและตรงประเด็นและการมีจิตสังเคราะห์ไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือเกิดกับนักคิดชั้นนำของโลกเท่านั้น เพราะการคิดสังเคราะห์เป็นสิ่งที่อยู่ในชีวิตมนุษย์อย่างเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว

ใบงานที่ 2 : วิเคราะห์ข่าวช้างป่าอาละวาด

คำชี้แจง :

ให้ผู้เข้ารับการศึกษาอบรมแต่ละกลุ่มได้ร่วมกันวิเคราะห์
จากข่าวที่ฟัง เรื่อง “ช้างป่าอาละวาดทำร้ายนักท่องเที่ยว”
ดังประเด็นต่อไปนี้

1. จีบสาระสำคัญของเรื่องที่ฟัง
2. วิเคราะห์หาสาเหตุที่ช้างป่าอาละวาด
3. แนวทางป้องกันและแก้ไข แล้วออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 : จิตแห่งการสร้างสรรค์	
จุดประสงค์ 1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีจิตสำนึกที่ดีต่อสาธารณะรู้จักการเข้าร่วม สร้างสรรค์ร่วมแก้ปัญหาของชุมชนและสังคม 2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีเจตคติที่ดีในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิต แห่งการสร้างสรรค์	เวลา 6 ชั่วโมง
สาระสำคัญ การมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งจะทำให้เกิดการวิเคราะห์ที่ดี ชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อการ ตัดสินใจทำให้ไม่หลงเชื่อต่อสิ่งใดได้ง่าย	
วิธีดำเนินการ : กิจกรรม 1. บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับจิตแห่งการสร้างสรรค์ 2. ชมวีดิทัศน์เรื่อง มลพิษจากขยะ 3. จัดกิจกรรมกลุ่ม 3.1 แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มละ 5 – 6 คน ทำป้ายประชาสัมพันธ์ ธรรมรงค์เกี่ยวกับการจัดการขยะเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม 3.2 ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่มร่วมกันทำป้ายประชาสัมพันธ์ธรรมรงค์ เกี่ยวกับการแบ่งแยกขยะเพื่อประโยชน์ในการนำกลับมารีไซเคิล 3.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่ม นำเสนอป้ายประชาสัมพันธ์ธรรมรงค์ เกี่ยวกับการจัดการขยะเพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีและการแบ่งแยกขยะเพื่อนำกลับมารี ไซเคิล ทีละกลุ่ม 3.4 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันให้คะแนนป้ายประชาสัมพันธ์ธรรมรงค์ เกี่ยวกับการ การจัดการขยะเพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีและการแบ่งแยกขยะเพื่อนำกลับมารี ไซเคิลจากบทเรียนและสิ่งที่ได้เรียนรู้ 4. สรุป	เวลา 60 นาที 120 นาที 180 นาที (15 นาที) (60 นาที) (30 นาที) (15 นาที) (40 นาที) (20 นาที)

<p>ชื่อ/อุปกรณ์</p> <p>วิถีทัศน์ อุปกรณ์ทำป้ายประชาสัมพันธ์</p>
<p>การวัดและประเมินผล</p> <p>ผลัดกันให้คะแนนป้ายประชาสัมพันธ์ของแต่ละกลุ่ม</p>
<p>คำถาม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การที่ขยะมีปริมาณมากขึ้นสาเหตุมาจากอะไร <ol style="list-style-type: none"> ก.ภัยธรรมชาติ ข.ความมั่งงายของมนุษย์ ค.การเคลื่อนย้ายที่อยู่ของสัตว์ป่า ง.การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล จ.การตัดไม้ทำลายป่า 2. การจัดเก็บขยะไม่ก่อให้เกิดเรื่องใด <ol style="list-style-type: none"> ก.แหล่งแพร่เชื้อโรค ข.เป็นแหล่งที่อยู่ของสัตว์ร้าย ค.ส่งกลิ่นเหม็นรบกวน ง.ทำให้บ้านเมืองขาดความสวยงาม จ.ถูกทุกข้อ 3. ว่าการจัดเก็บขยะมูลฝอยให้เป็นที่เป็นที่ทางควรเริ่มต้นที่ <ol style="list-style-type: none"> ก.หน่วยงานราชการ ข.โรงเรียน ค.โรงพยาบาล ง.โรงงานอุตสาหกรรม จ.ที่บ้านและครอบครัวของแต่ละท่าน 4. ประโยชน์ของการแยกคัดขยะ คืออะไร <ol style="list-style-type: none"> ก.สะดวกในการเก็บ ข.สามารถนำขยะมาใช้ได้อีกใหม่ ค.ดูแล้วสวยงามเป็นระเบียบ ง.สร้างรายได้จากวัสดุเหลือทิ้ง จ.ถูกทุกข้อ 5. ประโยชน์ที่สำคัญที่สุดของการรีไซเคิลขยะ คืออะไร <ol style="list-style-type: none"> ก.เกิดโรคระบาด ข.ความไม่เป็นระเบียบเพราะมีคนมาคุ้ยขยะ ค.การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าที่สุด ง.วัตถุที่เกิดจากการรีไซเคิลไม่นำมาใช้ จ.เสียเวลาในการจัดเก็บ

ความรู้เกี่ยวกับจิตแห่งการสร้างสรรค์

ความหมายของจิตแห่งการสร้างสรรค์

การ์ดเนอร์ (Gardner.2008 , p.67) กล่าวว่าจิตแห่งการสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการทางความคิดในการสร้างสิ่งใหม่ๆที่สร้างสรรค์และหลุดจากกรอบเดิมการสร้างสรรค์จะสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่าง ขณะเดียวกัน ความคิดสร้างสรรค์ยังสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เนื่องจากเป็นการมองปัญหาในมุมที่แตกต่างซึ่งอาจทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด โดยผลงานความคิดสร้างสรรค์จำนวนมากนั้น เกิดขึ้นมาเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา ทั้งนี้คนมีจิตแห่งการสร้างสรรค์มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. รู้ลึกไวต่อปัญหา หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความสามารถในการจดจำปัญหาต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการเข้าถึงหรือการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่เข้าใจผิด สิ่งที่ขาดข้อเท็จจริง สิ่งที่เป็นมโนทัศน์ที่ผิดหรืออุปสรรคต่างๆ ที่ยังมีดมนอยู่ ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า ความรู้ลึกไวต่อปัญหาของบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะบุคคลจะไม่สามารถแก้ปัญหาจนกว่าเขาจะารู้ว่าปัญหานั้นคืออะไร หรืออย่างน้อยเขาจะต้องรู้ว่าเขากำลังประสบปัญหาอยู่

2. คล่องในการคิด หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความสามารถในการผลิตแนวความคิดจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว แล้วเลือกแนวความคิดที่ดีที่สุดมาใช้แก้ปัญหา สิ่งที่แสดงลักษณะพิเศษของความคล่องในการคิด นอกจากการผลิตแนวความคิดที่มากมายและรวดเร็วแล้ว แนวความคิดที่ผลิตขึ้นมาใหม่นั้นควรจะเป็นแนวความคิดที่แปลกใหม่ และดีกว่าแนวความคิดที่อยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ บุคคลที่ได้ชื่อว่ามี ความคล่องในการคิด จะต้องมีความสามารถปรับเปลี่ยนทิศทางในการคิดได้เป็นอย่างดี

3. คิดริเริ่ม หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความสามารถในการค้นหาแนวทางใหม่ๆ หรือวิธีการแปลกๆ แตกต่างกันออกไปมาใช้ในการแก้ปัญหา ความคิดริเริ่มเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในวงการธุรกิจ ผู้บริหารจำเป็นที่จะต้องแสวงหาแนวทางใหม่ๆ มาแก้ปัญหาก็เปลี่ยนแปลงไป นอกจากจะต้องแสวงหาแนวทางใหม่ๆ แล้ว ยังจำเป็นจะต้องปรับปรุงแนวทางใหม่ๆ เหล่านี้มาช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาพการณ์ใหม่ๆ ดังนั้น นักบริหารจำเป็นจะต้องสร้าง “ความคิดริเริ่ม” ให้เกิดขึ้น ที่กล่าวว่าความคิดริเริ่มเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักบริหารในทุกวงการธุรกิจ ก็เนื่องมาจากการประกอบการทุกประเภทนั้นมีการแข่งขันกันมากโดยเฉพาะในด้านการผลิตสินค้าให้เป็นที่ต้องการของตลาด ให้มีความแปลกใหม่ คุณภาพดี และราคาถูก ซึ่งความคิดริเริ่มจะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ได้มาก

4. ยืดหยุ่นในการคิด หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความสามารถในการหาวิธีการหลายๆ วิธีมาแก้ไขปัญหา แทนที่จะใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งเพียงวิธีเดียว บุคคลที่มีความยืดหยุ่นในการคิดจะจดจำวิธีแก้ปัญหาที่เคยใช้ไม่ได้ผลทั้งนี้ เพื่อที่จะไม่นำมาใช้ซ้ำอีก แล้วพยายามเลือกหาวิธีการใหม่ที่คิดว่าแก้ปัญหาได้มาแทน ซึ่งความยืดหยุ่นในการคิดจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความคล่องในการคิดนั่นคือ ความยืดหยุ่นในการคิดและความคล่องในการคิดจะเป็นความสามารถของบุคคลในการหาวิธีการคิดหลายๆ วิธีเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา เป็นความจริงที่ว่าบุคคลสร้างแนวความคิดหรือวิธีการแก้ปัญหาได้ 20 – 30 วิธี เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาซึ่งจะได้ผลดีกว่าบุคคลที่หาวิธีการแก้ปัญหาเพียง 2 – 3 วิธีและใช้ไม่ได้ผล ดังนั้น ถ้าบุคคลจะพัฒนาหรือปรับปรุงความยืดหยุ่นในการคิด ก็จะกระทำได้โดยการพยายามหาวิธีการแก้ปัญหาหลายๆ วิธีและวิเคราะห์ปัญหาในหลายมุมมอง ซึ่งจะช่วยให้เขาพัฒนาความยืดหยุ่นทางการคิดได้เป็นอย่างดี

5. มีแรงจูงใจ หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงมักมีแรงจูงใจสูง เพราะแรงจูงใจเป็นลักษณะสำคัญของบุคคลในการที่จะแสดงตนว่าเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ แรงจูงใจนี้สามารถทำให้บุคคลกล่าวแสดงความพิเศษที่ไม่เหมือนใครออกมาอย่างเต็มที่ หรืออาจจะมากกว่าคนอื่น ๆ บุคคลที่มีแรงจูงใจสูงนี้ จะให้ความสนใจในการหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยความกระตือรือร้นและสิ่งทีผลักดันให้เกิดความกระตือรือร้น ก็คือ แรงจูงใจ เนื่องจากแรงจูงใจเป็นสิ่งที่สำคัญของการเตรียมปัญหา เราพบว่าความสำเร็จในชีวิตส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ เทย์เลอร์และฮอลล์แลนด์ (Taylor & Holland)ชี้ให้เห็นว่าคนที่มีความคิดสร้างสรรค์มักจะมีแรงจูงใจสูงในการที่จะทำให้ผลผลิตดีขึ้นด้วย

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

กิลฟอร์ด (Guilford, 2006,p52-61) กล่าวว่าองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ เป็นความคิดที่มีลักษณะอนกนัย ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) มีลักษณะแปลกใหม่แตกต่างจากของเดิม คิดค้นแปลงประยุกต์เป็นความคิดใหม่

2. ความคิดคล่องตัว (Fluency)

2.1 ด้านถ้อยคำ (Word Fluency) หลากหลาย ใช้ประโยชน์ได้และไม่ซ้ำแบบผู้อื่น

2.2 ด้านความสัมพันธ์ (Associational Fluency) จากสิ่งที่คิดริเริ่มออกมาได้อย่าง

เหมาะสม

2.3 ด้านการแสดงออก (Expressional Fluency) เป็นความคิดที่สามารถนำเอาความคิดริเริ่มนั้นมา แสดงออก ให้เห็นเป็น รูปภาพได้อย่างรวดเร็ว

2.4 ความคิดคล่องด้านความคิด (Ideational Fluency) เป็นการสร้างความคิดให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว คิดได้ทันที ที่ต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) มีความเป็นอิสระคิดได้หลายๆอย่าง

4. ความคิดสวยงามละเอียดลออ (Elaboration) มีความรอบคอบ มีความคิดสวยงามด้านคุณภาพ มีความประณีต ในความคิดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีคุณภาพในทุกๆด้าน

นอกจากนี้ กิลฟอร์ด (Guilford, 2004, p.145 – 151, อ้างจาก วรรณิการ์ สุขุม , 2553) ได้ศึกษาลักษณะพื้นฐานของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมาทั้งหมด 5 ประการ ดังนี้

1. ความรู้สึกไวต่อปัญหา หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความสามารถในการจดจำปัญหาต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการเข้าถึงหรือการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่เข้าใจผิด สิ่งที่เขาเชื่อที่แท้จริง สิ่งที่เป็นมโนทัศน์ที่ผิดหรืออุปสรรคต่างๆ ที่ยังมีดมนอยู่ ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า ความรู้สึกไวต่อปัญหาของบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะบุคคลจะไม่สามารถแก้ปัญหาจนกว่าเขาจะได้อธิบายปัญหานั้นคืออะไร หรืออย่างน้อยเขาจะต้องรู้ว่าเขากำลังประสบปัญหาอยู่

2. ความคล่องในการคิด หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความสามารถในการผลิตแนวความคิดจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว แล้วเลือกแนวความคิดที่ดีที่สุดมาใช้แก้ปัญหา สิ่ง que แสดงลักษณะพิเศษของความคล่องในการคิด นอกจากการผลิตแนวความคิดที่มากมายและรวดเร็ว แล้ว แนวความคิดที่ผลิตขึ้นมาใหม่นั้นควรจะเป็นแนวความคิดที่แปลกใหม่ และดีกว่าแนวความคิดที่อยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ บุคคลที่ได้อธิบายว่ามีความคล่องในการคิด จะต้องมีความสามารถปรับเปลี่ยนทิศทางในการคิดได้เป็นอย่างดี

3. ความคิดริเริ่ม หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความสามารถในการค้นหาแนวทางใหม่ๆ หรือวิธีการแปลกๆ แตกต่างกันไปมาใช้ในการแก้ปัญหา ความคิดริเริ่มเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในวงการธุรกิจ ผู้บริหารจำเป็นที่จะต้องแสวงหาแนวทางใหม่ๆ มาแก้ปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไปนอกจากจะต้องแสวงหาแนวทางใหม่ๆ แล้ว ยังจำเป็นจะต้องปรับปรุงแนวทางใหม่ๆ เหล่านี้มาช่วยแก้ไขปัญหาคิดขึ้นในสภาพการณ์ใหม่ๆ ดังนั้นนักบริหารจำเป็นจะต้องสร้าง “ความคิดริเริ่ม” ให้เกิดขึ้นที่กล่าวว่าความคิดริเริ่มเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักบริหารในวงการธุรกิจ ก็เนื่องมาจากการประกอบธุรกิจนั้นมีการแข่งขันกันมาก โดยเฉพาะในด้านการผลิตสินค้าให้เป็นที่ต้องการของตลาด ให้มีความแปลกใหม่ คุณภาพดี และราคาถูก ซึ่งความคิดริเริ่มจะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้มาก

4. ความยืดหยุ่นในการคิด หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความสามารถในการหาวิธีการหลายๆ วิธีมาแก้ไขปัญหา แทนที่จะใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งเพียงวิธีเดียว บุคคลที่มีความยืดหยุ่นในการคิดจะจดจำวิธีแก้ปัญหาคิดที่เคยใช้ไม่ได้ผลครั้งนี้ เพื่อที่จะไม่นำมาใช้ซ้ำอีก แล้วพยายาม

เลือกหาวิธีการใหม่ที่ดีกว่าแก้ปัญหาได้มาแทน ซึ่งความยืดหยุ่นในการคิดจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความคล่องในการคิดนั่นคือ ความยืดหยุ่นในการคิดและความคล่องในการคิดจะเป็นความสามารถของบุคคลในการหาวิธีการคิดหลายๆ วิธีเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา เป็นความจริงที่ว่าบุคคลสร้างแนวความคิดหรือวิธีการแก้ปัญหาก็ได้ 20 – 30 วิธี เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาซึ่งจะได้ผลดีกว่าบุคคลที่หาวิธีการแก้ปัญหาก็ได้เพียง 2 – 3 วิธีและใช้ไม่ได้ผล ดังนั้น ถ้าบุคคลจะพัฒนาหรือปรับปรุงความยืดหยุ่นในการคิด ก็จะกระทำได้โดยการพยายามหาวิธีการแก้ปัญหามากๆ วิธีและวิเคราะห์ปัญหาในหลายมุมมอง ซึ่งจะช่วยให้เขาพัฒนาความยืดหยุ่นทางการคิดได้เป็นอย่างดี

5. แรงจูงใจ หมายถึง บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงมักมีแรงจูงใจสูง เพราะแรงจูงใจเป็นลักษณะสำคัญของบุคคลในการที่จะแสดงตนว่าเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ แรงจูงใจนี้สามารถทำให้บุคคลกล้าแสดงความคิดเห็นที่ไม่เหมือนใครออกมาอย่างเต็มที่ หรืออาจจะมากกว่าคนอื่นๆ บุคคลที่มีแรงจูงใจสูงนี้ จะให้ความสนใจในการหาแนวทางแก้ปัญหาคด้วยความกระตือรือร้นและสิ่งทีผลักดันให้เกิดความกระตือรือร้น ก็คือ แรงจูงใจ เนื่องจากแรงจูงใจเป็นสิ่งที่สำคัญของการเตรียมปัญหา เราพบว่าความสำเร็จในชีวิตส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ เทย์เลอร์และฮอลล์แลนด์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าคนที่มีความคิดสร้างสรรค์มักจะมีแรงจูงใจสูงในการที่จะทำให้ผลผลิตดีขึ้นด้วย

แมรี่ (Marry, 2010, p.90-95) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือ กระบวนการคิดของสมองซึ่งมีความสามารถในการคิดได้หลากหลายและแปลกใหม่จากเดิม โดยสามารถนำไปประยุกต์ทฤษฎีหรือหลักการได้อย่างรอบคอบและมีความถูกต้อง จนนำไปสู่การคิดค้นและสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่หรือรูปแบบความคิดใหม่ นอกจากลักษณะการคิดสร้างสรรค์ดังกล่าวนี้แล้ว ยังมีสามารถมองความคิดสร้างสรรค์ทั้งหลาย ซึ่งอาจจะมองในแง่ที่เป็นกระบวนการคิดมากกว่าเนื้อหาการคิด โดยที่สามารถใช้ลักษณะการคิดสร้างสรรค์ในมิติที่กว้างขึ้น เช่นการมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน การเรียน หรือกิจกรรมที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ด้วย อย่างเช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ หรือการเล่นกีฬาที่ต้องสร้างสรรค์รูปแบบเกมให้หลากหลายไม่ซ้ำแบบเดิม ลักษณะการคิดสร้างสรรค์ต่างๆ ที่กล่าวมานั้นต่างก็อยู่บนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ โดยที่บุคคลสามารถเชื่อมโยงนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีการฝึกการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ : โดยกระบวนการพัฒนา จิตเหนือสำนึก การพัฒนาของ มนุษย์นั้น จะต้องพัฒนา 3 ด้าน คือ ร่างกาย , จิตใจ และสมอง การพัฒนาสมองโดยการฝึกให้คิด แบบสร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาที่ง่าย และมีพลังอย่างยิ่งในการที่จะนำความสำเร็จมาสู่ผู้ที่สามารถพัฒนาได้ กระบวนการฝึกการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วยการฝึก ดังต่อไปนี้

1. การใช้สมองซีกขวาเชื่อมโยงกับสมองซีกซ้าย
2. การฝึกการคิดนอกกรอบ

3. การฝึกการคิดทางบวก

4. การฝึกการคิดแบบริเริ่ม คล่องตัว ยืดหยุ่น และละเอียดลออ ฯลฯ และที่สำคัญยิ่งคือ การฝึกคิดเอาพลังจิตเหนือสำนึก (Super Conscious) ขึ้นมาทำงานในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่และมีคุณค่า ความคิดสร้างสรรค์ มิใช่พรสวรรค์ แต่เป็นสิ่งที่ทุกคน สามารถฝึกและพัฒนาได้ การฝึกก็ไม่ยาก สนุก และใช้เวลาเพียง 2 วัน โดยผ่านกระบวนการพัฒนาทางจิตเหนือสำนึก และการคิด แบบ Problem Solving

โอเมรา (Omera,2009, p.56-57) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ ว่าเป็นความคิดที่เกิดจากจิตอันปราดเปรียวและรวดเร็ว สามารถจับหัวใจประเด็นของปัญหาจากข้อเท็จจริง คำพูด แผนภูมิ ความคิดเห็นต่างๆแล้วนำมาสร้างเป็นข้อเสนออย่างมีพลัง มีความสดใสน่าสนใจ โน้มน้าวจิตใจของผู้พบเห็น

เอมาบิล (Amabile.2007, p.34-38) กล่าวว่า วิวัฒนาการของอารยธรรมมนุษย์นับจากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้นล้วนแต่เกิดได้เพราะกระบวนการคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น การมีความคิดสร้างสรรค์สามารถนำไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่ๆ ทางวิทยาศาสตร์ นวัตกรรม หรือกระบวนการใหม่ๆทั้งในแง่ของสังคมและเศรษฐกิจ และนับวันองค์กรต่างๆจะยิ่งตระหนักถึงความจำเป็นของความคิดสร้างสรรค์ทั้งในแง่ของการสร้างและคิดค้นนวัตกรรมและผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ หรือการปรับปรุงกระบวนการบริหารการจัดการ

ทอร์เรนซ์ (Torrance,2008, p.22-26) นิยามความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นกระบวนการของความรู้สึกรู้สึกไวต่อปัญหา หรือสิ่งที่บกพร่องขาดหายไปแล้วรวบรวมความคิดตั้งเป็นสมมติฐานขึ้น ต่อจากนั้นก็ทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อทดสอบสมมติฐานนั้นกระบวนการเกิดความคิดสร้างสรรค์ตามทฤษฎีของทอร์เรนซ์ สามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การค้นหาข้อเท็จจริง (Fact Finding) เริ่มจากการความรู้สึกรู้สึกกังวล สับสนวุ่นวาย แต่ยังไม่สามารถหาปัญหาได้ว่าเกิดจากอะไร ต้องคิดว่าสิ่งที่ทำให้เกิดความเครียดคืออะไร

2. การค้นพบปัญหา (Problem – Finding) เมื่อคิดจนเข้าใจจะสามารถบอกได้ว่าปัญหาต้นตอคืออะไร

3. กล้าค้นพบความคิด (Ideal – Finding) คิดและตั้งสมมติฐาน ตลอดจนรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อทดสอบความคิด

4. การค้นพบคำตอบ (Solution – Finding) ทดสอบสมมติฐานจนพบคำตอบ

5. การยอมรับจากการค้นพบ (Acceptance – Finding) ยอมรับคำตอบที่ค้นพบและคิดต่อการค้นพบจะนำไปสู่หนทางที่จะทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ต่อไปที่เรียกว่า การท้าทายในทิศทางใหม่ (New Challenge)

แนวทางในการส่งเสริมจิตแห่งการสร้างสรรค์

อุษณีย์ โพธิ์สุข (2537, น.89-92) กล่าวว่า การส่งเสริมจิตแห่งการสร้างสรรค์ ควรมีแนวทาง ดังนี้

1. กระบวนการคิด เป็นการสอนที่เพิ่มทักษะความคิดด้านต่าง ๆ เช่น ความคิดจินตนาการ ความคิดเอกลักษ์ ความคิดวิจารณ์ ความคิดวิเคราะห์ ความคิดสังเคราะห์ ความคิดแปลกใหม่ ความคิดหลากหลาย ความคิดยืดหยุ่น ความคิดเห็นที่แตกต่างและการประเมินผล

2. ผลผลิต เป็นสิ่งที่ชี้ให้เราเห็นหลายสิ่งหลายอย่างของการคิด เช่น วิธีคิดประสิทธิภาพ ทางความคิด การนำความรู้ไปสู่การนำไปใช้ จุดสำคัญในการสอนว่าจะพิจารณาเกณฑ์ของผลผลิต อย่างไรนั้น ควรจะกำหนดเด็กรู้จักระบุจุดประสงค์ของการทำงาน รู้จักประเมินการทำงานของตนเองอย่างใช้เหตุผล มีความพยายามและสามารถนำไปปรับใช้ได้ในชีวิตจริง

3. องค์ความรู้พื้นฐาน เป็นการให้โอกาสเด็กได้รับความรู้ผ่านสื่อและทักษะหลายด้าน โดยใช้ประสาทสัมผัสหรือความรู้ที่มาจากประสบการณ์ที่หลากหลาย และมีแหล่งข้อมูลต่างกันทั้งจาก หนังสือ ผู้เชี่ยวชาญ การทดสอบด้วยตนเองและที่สำคัญคือให้เด็กได้สร้างความรู้จากตัวของเขาเอง

4. สิ่งที่ทำทลาย การหางานที่สร้างสรรค์และมีมาตรฐานให้เด็กได้ทำ

5. บรรยากาศในชั้นเรียน การให้อิสระเสรี ความยุติธรรม ความเคารพในความคิดเห็นของเด็ก ให้เด็กมั่นใจว่าจะไม่ถูกลงโทษหากมีความคิดที่แตกต่างจากครู หรือคิดว่าครูไม่ถูกต้อง ยอมให้เด็กล้มเหลวหรือผิดพลาด (โดยไม่เกิดอันตราย) แต่ต้องฝึกให้เรียนรู้จากข้อผิดพลาดที่ผ่านมา

6. ตัวเด็ก การสนับสนุนให้เด็กมีความเชื่อมั่นตนเอง ความเคารพตนเอง ความกระหายใคร่รู้

7. การใช้คำถาม สนับสนุนให้เด็กถามคำถามของเขาหรือครูผู้สอนใช้คำถามนำกระตุ้นให้เด็กคิด

8. การประเมินผล หลีกเลี่ยงการประเมินที่ซ้ำซากหรือเป็นทางการอยู่ตลอด สนับสนุนให้เด็กประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเองและประเมินร่วมกับครู

9. การสอนและการจัดหลักสูตร การผสมผสานกับวิชาการต่าง ๆ เพราะสามารถใช้ได้กับทุกวิชา ลองให้เด็กเรียนรู้ในสิ่งที่ไม่มีความสำคัญที่สุด หรือคำตอบที่ตายแล้ว คำตอบที่คลุมเครือหรือเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ๆ ครูเป็นผู้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเด็ก ไม่ใช่เป็นผู้สั่งการ

10. การจัดระบบในชั้นเรียน ให้เด็กได้ค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองให้มากขึ้น ปรับระบบตารางเรียนให้ยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองความต้องการและความสามารถที่หลากหลาย จัดกลุ่มการสอนหลาย ๆ แบบ เช่น จับคู่ กลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่และสอนแบบเดี่ยว นอกจากนี้ ควรจัดห้องเรียนให้

แตกต่างกันไปในแต่ละเวลา สถานที่ เช่น บางห้อง บางเวลา ไม่มีที่นั่ง นั่งใกล้กัน นั่งไกลกัน นั่งข้างนอก เรียนที่สนาม เป็นต้น

กิจกรรมที่ส่งเสริมจิตแห่งการสร้างสรรค์

อรพรรณ พรสีมา (2543, น.38-39) กล่าวว่ากิจกรรมที่ส่งเสริมจิตแห่งการสร้างสรรค์ ควรมีดังนี้

1. ฝึกเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาหลาย ๆ แนวทาง
2. ฝึกมองข้อเสนอของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจากหลายๆ มุมมอง
3. ฝึกเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมจากความคิดเห็นของคนอื่น
4. ฝึกเสนอความคิดเห็นให้แตกต่างจากความคิดเห็นของคนอื่น
5. หาโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมระดมสมอง
6. ฝึกมองหาและตรวจสอบอิทธิพลขององค์ประกอบหรือกิจกรรมย่อยที่มีผลต่อองค์ประกอบใหญ่หรือกิจกรรมหลัก
7. ฝึกติดตามและหาข้อมูลที่เป็นผลอันต่อเนื่องมาจากการตัดสินใจในเรื่องสำคัญของบุคคลสำคัญ
8. ฝึกมองหาความสัมพันธ์ของเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์
9. ฝึกเสนอความคิดเห็น
10. ฝึกสร้างจินตนาการเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ
11. ฝึกเปรียบเทียบสิ่งของ เหตุการณ์และกิจกรรม
12. ฝึกสร้างภาพ สร้างฝันและสร้างความสำเร็จ
13. ฝึกสืบทอดรากเหง้า ความเป็นมาและความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของเหตุการณ์
14. ฝึกถามคำถามหลายๆ คำถาม โดยเฉพาะคำถามปลายปิด
15. ฝึกพูดและเขียนนวนิยาย
16. ฝึกคิดหาทางเลือก แนวทางที่จะเป็นไปได้ และตัวเลือกเพื่อแก้ปัญหา เหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ

ประโยชน์ของจิตแห่งการสร้างสรรค์

จิตแห่งการสร้างสรรค์มีประโยชน์ดังนี้

1. ประโยชน์กับการพัฒนาระบบประสาท กล่าวคือความคิดสร้างสรรค์นั้นไม่ใช่เรื่องบังเอิญและไม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างฉับพลันเหมือนกับปาฏิหาริย์ แต่ความคิดสร้างสรรค์นั้น เกิดมาจากการเชื่อมโยงภายในของเส้นประสาทในระบบประสาท

2. ประโยชน์สำหรับการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและเพื่อสร้างความสำเร็จให้กับองค์กรในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่เหตุที่เราไม่สามารถคิดหรือเกิดความคิดสร้างสรรค์หรือความคิดใหม่นั้น เป็นเพราะเรายึดติดกับสิ่งที่คุ้นเคยในชีวิตประจำวันมากเกินไป จนไม่อาจเปลี่ยนมุมมองและวิธีในการมองโลกหรือมองปัญหาในแง่มุมที่แตกต่างได้

ผลผลิตจากความคิดสร้างสรรค์

ซอลต์ และ ซิมสัน (Saltz and Simpson, 2007,p.45-50) ได้เสนอหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

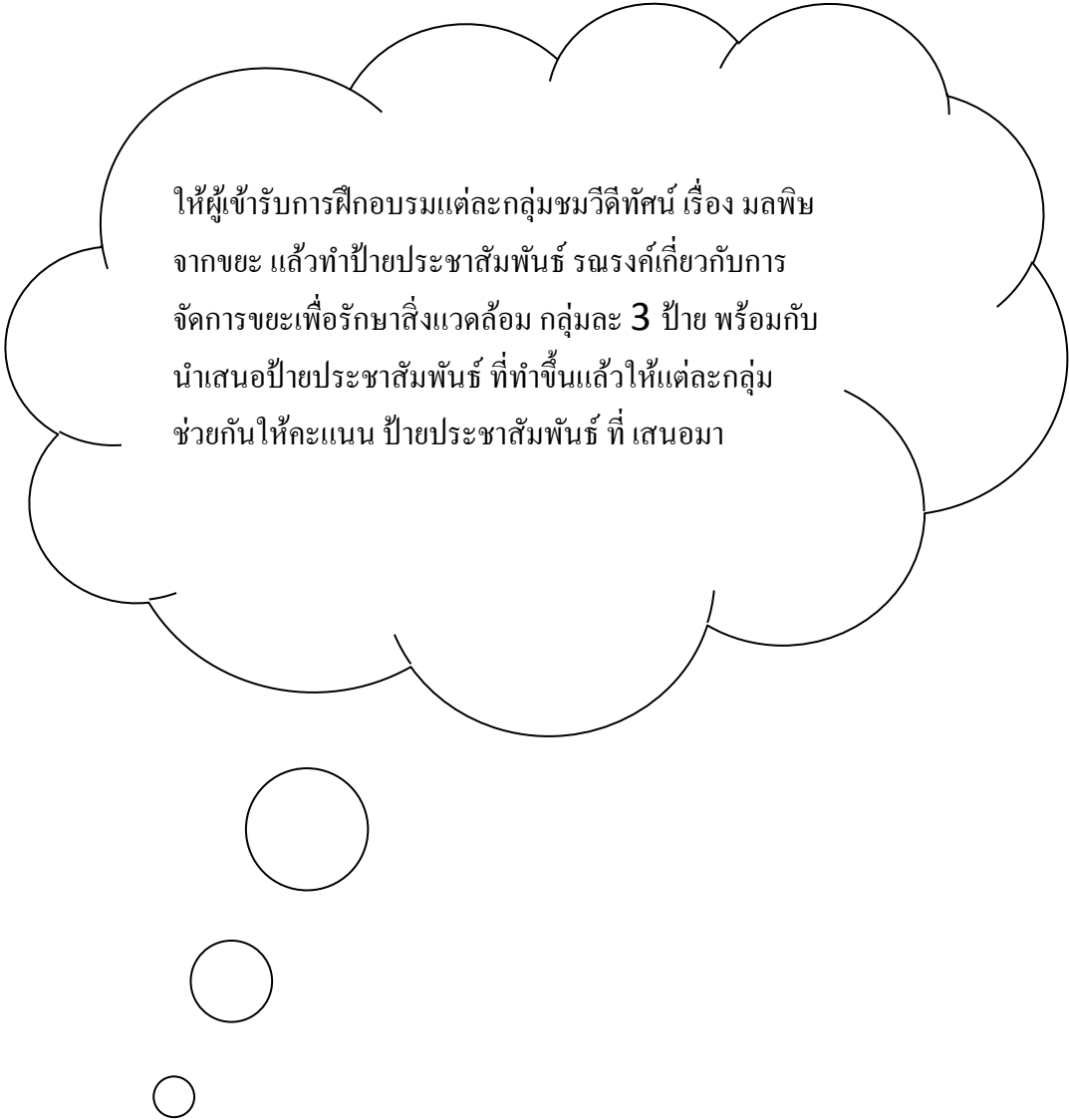
1. เป็นผลผลิตที่แปลกใหม่และมีค่าต่อผู้คิด สังคมและวัฒนธรรม
2. เป็นผลผลิตที่เป็นไปตามปรากฏการณ์นิยมในเชิงที่ว่ามีความคิดดัดแปลงหรือยกเลิกความคิดที่เคยยอมรับกัน มาก่อน
3. เป็นผลผลิตซึ่งได้รับจากการกระตุ้นอย่างสูงและมั่นคงด้วยระยะเวลา หรือความพยายามอย่างสูง
4. เป็นผลผลิตที่ได้จากการประมวลปัญหาซึ่งค่อนข้างจะคลุมเครือและไม่แจ่มชัด

สรุป จิตแห่งการสร้างสรรค์

จิตแห่งการสร้างสรรค์เป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับอนาคต ความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้เกิดจากพรสวรรค์ หากแต่เกิดจากการฝึกฝน และการเปิดโอกาสให้บุคคล ได้มีประสบการณ์อันหลากหลายจากกลุ่มสังคมต่างๆ เช่น กลุ่มเพื่อน ครอบครัว องค์กรที่ตั้งกักกลุ่มสังคมต่างๆ เหล่านั้นสามารถสร้างเงื่อนไขของภาวะแวดล้อมและกระตุ้นให้คนเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นได้ เช่น การให้ข้อมูลให้โทษ การสั่งสมความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง การเปิดโอกาสให้ฝึกหัดจากรูปแบบการทำงานแบบเดิม การพบปะร่วมงานกับผู้คนมากหน้าหลายตาที่มีประสบการณ์ชีวิตแตกต่างกัน ฯลฯ และทักษะการคิดสร้างสรรค์เพื่อนำมาจัดเป็นระบบเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของตนเอง โดยเน้นจิตสาธารณะในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม

ใบงานที่ 3 : ทำป้ายประชาสัมพันธ์

คำชี้แจง :

ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่มชมวีดิทัศน์ เรื่อง มลพิษจากขยะ แล้วทำป้ายประชาสัมพันธ์ รณรงค์เกี่ยวกับการจัดการขยะเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม กลุ่มละ 3 ป้าย พร้อมกับนำเสนอป้ายประชาสัมพันธ์ ที่ทำขึ้นแล้วให้แต่ละกลุ่มช่วยกันให้คะแนน ป้ายประชาสัมพันธ์ ที่ เสนอมา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 : จิตแห่งความเคารพ	
จุดประสงค์ 1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข 2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีเจตคติที่ดีในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตแห่งความเคารพ	เวลา 3 ชั่วโมง
สาระสำคัญ การมีความเคารพ และเข้าใจในความคิดของผู้อื่นที่แตกต่างจากความคิดเห็นของเราจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข	
วิธีดำเนินการ : กิจกรรม 1. บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับจิตแห่งความเคารพ 2. จัดกิจกรรมกลุ่ม เรื่อง การเลือกประธานกลุ่มผู้เข้ารับการอบรม ดังนี้ 2.1 แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มละ 5 – 6 คน 2.2 ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่มเลือกตัวแทนกลุ่มและบอกถึงสาเหตุที่เลือกตัวแทนแต่ละคน 2.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนแต่ละกลุ่มเลือกประธานผู้เข้ารับการอบรมครั้งนี้ 2.4 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนแต่ละกลุ่มบอกถึงสาเหตุที่เลือกประธานกลุ่ม 2.5 ประธานกลุ่มทำการประชุมว่าในวันสุดท้ายของกิจกรรมที่จะมีการลงพื้นที่จิตอาสาให้ทำการลงมติเลือกจะทำที่ใดระหว่าง วัด ชุมชน หรือโรงพยาบาล 3. สรุป	เวลา 30 นาที 150 นาที (20 นาที) (30 นาที) (30 นาที) (20 นาที) (20 นาที) (30 นาที)
สื่อ/อุปกรณ์ อุปกรณ์เพื่อลงคะแนนเสียง	

การวัดและประเมินผล

การสังเกต การสัมภาษณ์ ความพึงพอใจต่อการเลือกประธานกลุ่ม

คำถาม

การที่เรายอมรับในความคิดเห็นของคนหมู่มากเกิดผลดีอะไรบ้างต่อส่วนรวม (ตอบมา 5 ข้อ)

- 1.....
.....
.....
- 2.....
.....
.....
- 3.....
.....
.....
- 4.....
.....
.....
- 5.....
.....
.....

ความรู้เกี่ยวกับจิตแห่งความเคารพ

ความหมายของจิตแห่งความเคารพ

จิตแห่งความเคารพ หมายถึง การอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติและเคารพในความคิดของผู้อื่น เคารพและเข้าใจถึงความแตกต่างทั้งระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม รวมถึงเปิดใจที่จะรับฟังความเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากความคิดของตัวเอง อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

ทั้งนี้ การทำความเข้าใจผู้อื่นนั้น ต้องอาศัย ทักษะทางด้านอารมณ์ (Emotional Intelligence) และ ทักษะทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) ซึ่ง การ์ดเนอร์ (Gardner) ระบุว่าต้องปลูกฝังจิตสำนึกแห่งการเคารพกันตั้งแต่เกิด ซึ่งบุคคลที่มีความสำคัญในการปลูกฝังก็มักจะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กเช่น พ่อแม่หรือคุณครู หรือแม้กระทั่งบุคคลที่เป็นสาธารณะอย่างนักร้อง ดาราหรือนักการเมือง โดยผู้ใหญ่ต้องแสดงตัวเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตัวต่อกัน เพื่อเป็นแนวทางที่ถูกต้องให้เด็กได้เห็น

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2551,น.18) ให้ความหมายของจิตแห่งความเคารพหมายถึง การยอมรับและความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล และความแตกต่างระหว่างกลุ่มคน เป็นการพยายามทำความเข้าใจมุมมอง ทักษะคิด อารมณ์หรือสิ่งกระตุ้นที่อยู่เบื้องหลังของความแตกต่างระหว่างคนหรือกลุ่มคน โดยความเคารพนั้นสามารถแสดงออกได้ทางพฤติกรรมทั้งกายภาพ ทางวาจาและทางใจ ซึ่งสามารถรับรู้ได้จากทั้งคู่ให้ความเคารพและผู้ที่ได้รับความเคารพ

การ์ดเนอร์ (Gardner. 2008, p.203) ให้ความหมายของจิตแห่งความเคารพ คือการตอบสนองต่อคนหรือกลุ่มคนที่มีความแตกต่างที่หลากหลายอย่างเห็นอกเห็นใจและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เป็นความพยายามที่จะเข้าใจและทำงานร่วมกับคนที่มีความแตกต่างกัน เป็นการขยายขอบเขตของความอดกลั้นและความถูกต้องเหมาะสมของสังคมและการเมือง

ไมเคิล (Michael. 2006, p.2) ให้ความหมายจิตแห่งความเคารพ หมายถึง การยอมรับความแตกต่าง และความสามารถในการอดกลั้นเพื่อยอมรับความแตกต่าง เป็นการค้นหาความเข้าใจระหว่างกันและการทำงานร่วมกันในบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความเคารพ

แอมโบสดีและครอส (Ambrose : &Cross. 2009, p.213) ให้ความหมายของบุคคลที่มีจิตแห่งความเคารพ ว่าเป็นผู้ที่ยอมรับความแตกต่างต่อกับผู้อื่นและตนเองกับกลุ่ม ตลอดจนพยายามพื้นฐานความเหมือนกันระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม

สมิท (Smith, 2009, p.414) ให้ความหมายของจิตแห่งความเคารพ ว่าเป็นค่านิยมภายในตนเองที่ปรารถนาจะทำให้เกิดความเคารพต่อผู้อื่น โดยใช้ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคล เพื่อทำความเข้าใจผู้อื่น

โคลิช (Kalish,2006, p.45) กล่าวว่า จากความขัดแย้งและสงครามที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตไม่ว่าจะเป็นสงครามโลก สงครามทางศาสนา สงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ระหว่างเชื้อชาติ หรือสงครามกลางเมืองในประเทศต่างๆ ล้วนมาจากการไม่เคารพในความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนนั่นเอง ทั้งนี้ จิตแห่งความเคารพเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและความขัดแย้งที่สร้างสรรค์ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างเคารพในความคิดที่แตกต่างของอีกฝ่าย การแก้ปัญหาจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอธิบายเหตุและผล หรือโต้แย้งถกเถียงกันบนหลักความเป็นจริงและข้อมูลที่มี โดยปราศจากอคติและอารมณ์ส่วนตัว

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า จิตแห่งความเคารพ หมายถึง การอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติและเคารพในความคิดของผู้อื่น เคารพและเข้าใจถึงความแตกต่างทั้งระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม รวมถึงเปิดใจที่จะรับฟังความเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากความคิดของตนเอง อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ทั้งนี้ การทำความเข้าใจผู้อื่นนั้น ต้องอาศัย ทักษะทางด้านอารมณ์ (Emotional Intelligence) และ ทักษะทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence)

แนวทางการส่งเสริมจิตแห่งความเคารพ

สำนักงานกรรมการข้าราชการพลเรือน (2551, น.24) เสนอว่าการพัฒนาทักษะทางด้านอารมณ์ (Emotional Intelligence) และทักษะทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) เป็นการทำความเข้าใจกับผู้อื่นสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาจิตแห่งความเคารพได้ เนื่องจากความเคารพสามารถแสดงออกได้ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ ซึ่งสามารถรับรู้ได้จากทั้งผู้ให้ความเคารพและผู้ที่ได้รับเคารพ ดังนี้

1. ทักษะทางด้านอารมณ์ (Emotional Intelligence) ผู้คิดทฤษฎีนี้ คือ แดเนียล โกลแมน (Daniel Goleman) กล่าวว่า การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จได้นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสติปัญญาเพียงอย่างเดียว บุคคลที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต มีความก้าวหน้าและมีความสุขทั้งในชีวิตการทำงาน การศึกษา และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ล้วนมีองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างเด่นชัด ถึงแม้ความฉลาดทางอารมณ์จะพัฒนาได้ตลอดชีวิต แต่ถ้าหากบุคคลได้รับการพัฒนาตั้งแต่ระยะแรกเริ่มของชีวิต ผู้เรียนจะมีพื้นฐานที่มั่นคงและมีความพร้อมที่จะ

พัฒนาอารมณ์ที่สมวัยในเวลาต่อมาอย่างมีประสิทธิภาพสามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างทักษะชีวิต รู้เท่าทันอารมณ์และปรับตัวได้อย่างเหมาะสมตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาเหนือเกณฑ์เฉลี่ย ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข ในปัจจุบันการศึกษาวิจัยทางจิตวิทยา พบว่า คนฉลาดที่มีสติปัญญาสูงจำนวนมากประสบความสำเร็จทั้งการทำงานและการดำเนินชีวิต รวมทั้งฉลาดทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียวไม่เป็นหลักประกันความสำเร็จ ความสุขในชีวิต และการทำงานของบุคคล แต่จำเป็นต้องประกอบด้วยฉลาดทางอารมณ์เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญยิ่งในการนำบุคคลไปสู่ความสำเร็จ ความสุขและชีวิตที่มีคุณค่า มีความหมาย ก่อให้เกิดประโยชน์สุขในการเรียน การทำงานและครอบครัว

2. ทักษะทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) การ์ดเนอร์ ได้เสนอทฤษฎีพหุปัญญา ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ศึกษาความสามารถทางปัญญาของมนุษย์ที่มีความหลากหลายเป็น 7 ประเภท แต่ ภายหลังได้เพิ่มเติมอีก 1 ประเภท โดยการ์ดเนอร์นำเสนอไว้ในหนังสือ Frames of Mind การ์ดเนอร์เชื่อว่า ความสามารถของมนุษย์เป็นสิ่งสลับซับซ้อน เราจึงไม่ควรให้ความสำคัญเฉพาะความสามารถด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวแล้วทิ้งความสามารถด้านอื่นๆ ไป การ์ดเนอร์ใช้รากฐานความคิดจากศาสตร์ทางการรับรู้ (Cognitive Science) และศาสตร์การทำงานของสมอง (Nero Science) และให้คำจำกัดความคำว่า "ปัญญา" ว่าเป็นความสามารถเชิงชีวจิต (Biophycological Potential) คือ คนทุกคนสามารถแสดงออกซึ่งองค์ความรู้แห่งปัญญาที่เขาสามารถและพัฒนาความสามารถนั้นกับบริษัทต่างๆ ตามสภาพแวดล้อมของตน โดยมาความสามารถทั้ง 8 ด้าน ตามทฤษฎีของการ์ดเนอร์ บุคคลมีลักษณะการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญาในแต่ละด้านแตกต่างกันออกไป โดยในจิตแห่งความเคารพจะต้องเน้นเรื่องของปัญญาด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) เป็นความสามารถพิเศษในการทำงานกับผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น สามารถที่จะสังเกตรับรู้อารมณ์ ความคิด ความปรารถนาของผู้อื่น ผู้บริหาร ผู้นำองค์กรบริษัทใหญ่ๆ จำเป็นต้องมีปัญญาด้านนี้ มีความเข้าใจผู้อื่น มีความรับผิดชอบทางสังคมสูง เช่น มหาตมะ คานธี

บุคคลมีลักษณะการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญาในแต่ละด้านแตกต่างกันออกไป โดยในจิตแห่งความเคารพจะต้องเน้นเรื่องของปัญญาด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถในด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ได้แก่

- 1) จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เข้ากลุ่ม ทำงานร่วมกัน
- 2) ส่งเสริมให้อภิปราย เรียนรู้ร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกัน
- 3) สามารถเรียนได้ดีหากได้โอกาสในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 4) ยุทธศาสตร์ในการสอนได้แก่ การให้ทำงานร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อน การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การจำลองสถานการณ์ บทบาทสมมุติ การเรียนรู้สู่ชุมชน เป็นต้น

การ์ดเนอร์ (Gardner, 2006) ได้เสนอว่าการพัฒนาจิตแห่งความเคารพ จะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการพัฒนาสิ่งต่างๆ ดังที่ได้สรุปต่อไปนี้

1.การทำงานร่วมกัน ในการพัฒนาจิตแห่งความเคารพช่วงปีแรกของการเรียนในโรงเรียน ควรสอนผ่านประสบการณ์การทำงานร่วมกันเป็นทีมของสมาชิกต่างกลุ่ม โดยเริ่มจากการทำความรู้จักกัน ร่วมงานกันอย่างเป็นมิตร และช่วยกันค้นหาว่ามีมุมมองที่แตกต่างกันอย่างไรและมุมมองเหล่านั้นครบถ้วนแล้วหรือยัง การอ่านหนังสือ ชมภาพยนตร์ เล่นเกมส์และการสร้างสถานการณ์จำลองที่มีการสร้างและสานสัมพันธ์แบบเน้นเรื่องความเคารพระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มก็จะสร้างความเคารพได้มากเช่นเดียวกันทั้งนี้จิตแห่งความเคารพ มีความสำคัญทั้งในที่ทำงานและสังคม เนื่องจากมีหลักฐานว่าองค์กรหรือชุมชนจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อคนในชุมชนหรือองค์กรเหล่านั้นพยายามเข้าใจผู้อื่น แม้ว่าทุกคนจะมีความแตกต่างกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดจนทำงานเพื่อเป้าหมายร่วมกัน การ์ดเนอร์เน้นเรื่องของการทำงานเป็นทีม โดยยกตัวอย่างทีม MS ศึกษาผ่าตัดหัวใจกล่าวว่า การทำงานเป็นทีมที่ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับทักษะในการจัดการมากกว่า ความชำนาญด้านเทคนิคเฉพาะทางของผู้นำในกลุ่ม สมาชิกในทีมจะตอบสนองอย่างเต็มที่ เมื่อหัวหน้าฟังคำแนะนำของพวกเขาอย่างเต็มที่

2.การเคารพสิทธิมนุษยชนกล่าวคือความเคารพต่อความแปลกแยกว่าเป็นแนวทางการสอนเรื่องความเคารพตามแนวปรัชญา ซึ่งมักจะใช้วิธีการอภิปรายเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม สิทธิมนุษยชนและหน้าที่ของตน โดยผลที่ได้จากวิธีการนี้คือมนุษยทุกคนได้เป็นส่วนหนึ่งในสังคมเดียวกัน โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่น การทำงานเป็นอาสาสมัคร การทำโครงการเพื่อสังคม โดยเขาได้เสนอว่าการชี้แนะและให้ข้อมูลข่าวสารมีส่วนสำคัญในการสร้างความเคารพ ไม่ว่าจะเป็นการชี้แนะจากครอบครัว สถานศึกษา เพื่อน ทั้งยังได้ยกตัวอย่างผู้ที่ให้ความช่วยเหลือชาวฮิวในการกวาดล้างครั่งใหญ่ของนาซี ว่าส่วนใหญ่มุขผู้ที่ได้ให้ความช่วยเหลือมักได้รับการปฏิบัติจากครอบครัวด้วยเกณฑ์ที่มีเหตุผล มองโลกในแง่ดีสร้างสรรค์ รวมทั้งมีไม่ตรีจิตกับผู้อื่นที่มาจากต่างกลุ่ม

3.บุคคลต้นแบบที่ดีกล่าวคือเด็กมักถือแบบอย่างและเลียนแบบคนที่โตกว่า สูงวัยกว่าหรือมีอำนาจมากกว่า ดังนั้นเมื่อต้องการสร้างคนที่เคารพความแตกต่าง ผู้สอนก็มีหน้าที่ชัดเจน โดยจะต้อง

ให้ตัวแบบและบทเรียนที่กระตุ้นความเห็นอกเห็นใจตัวแบบดังกล่าวจะเป็นสิ่งสำคัญเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มนั้นไม่สมดุล ตัวแบบที่ดีที่ครูสร้างขึ้นจะเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการพัฒนาจิตแห่งความเคารพ เพื่อให้เด็กได้แสดงพฤติกรรมตามแบบอย่างที่ดี

4. ความเมตตา กล่าวคือจิตแห่งความเคารพ จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมต่อผู้อื่นที่สะท้อนถึงความพยายามที่จะช่วยเหลือและเข้าใจผู้อื่น พฤติกรรมเช่นนี้สอดคล้องกับความหมายของคำว่าเมตตาทางพระพุทธศาสนาว่าเมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณา คือ ความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นได้รับความสุข สามารถแสดงออกได้โดยการช่วยเหลือ โดยการกระทำ หรือวาจา รวมถึงการไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น

5. การคิดทางบวก กล่าวคือ คนที่มีความเคารพอย่างแท้จริงนั้นจะใช้ประโยชน์จากความสงสัยของมนุษย์ หลีกเลี่ยงการคิดแบบกลุ่มหรือคิดแบบตามกคกัน ยอมรับว่าการตัดสินใจอาจเกิดความผิดพลาดได้ แต่ก็พร้อมที่จะแก้ไขและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ความเคารพผู้อื่น

สรุปได้ว่าการพัฒนาจิตแห่งความเคารพจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการพัฒนาในเรื่องของการพัฒนาทักษะด้านอารมณ์ (Emotional Intelligence) และทักษะทางด้าน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Inetelpersonal Intelligence) การทำงานร่วมกัน การเคารพสิทธิมนุษยชนมีบุคคลต้นแบบที่ดีมีจิตเมตตาและการคิดทางบวก

ประโยชน์ของจิตแห่งความเคารพ

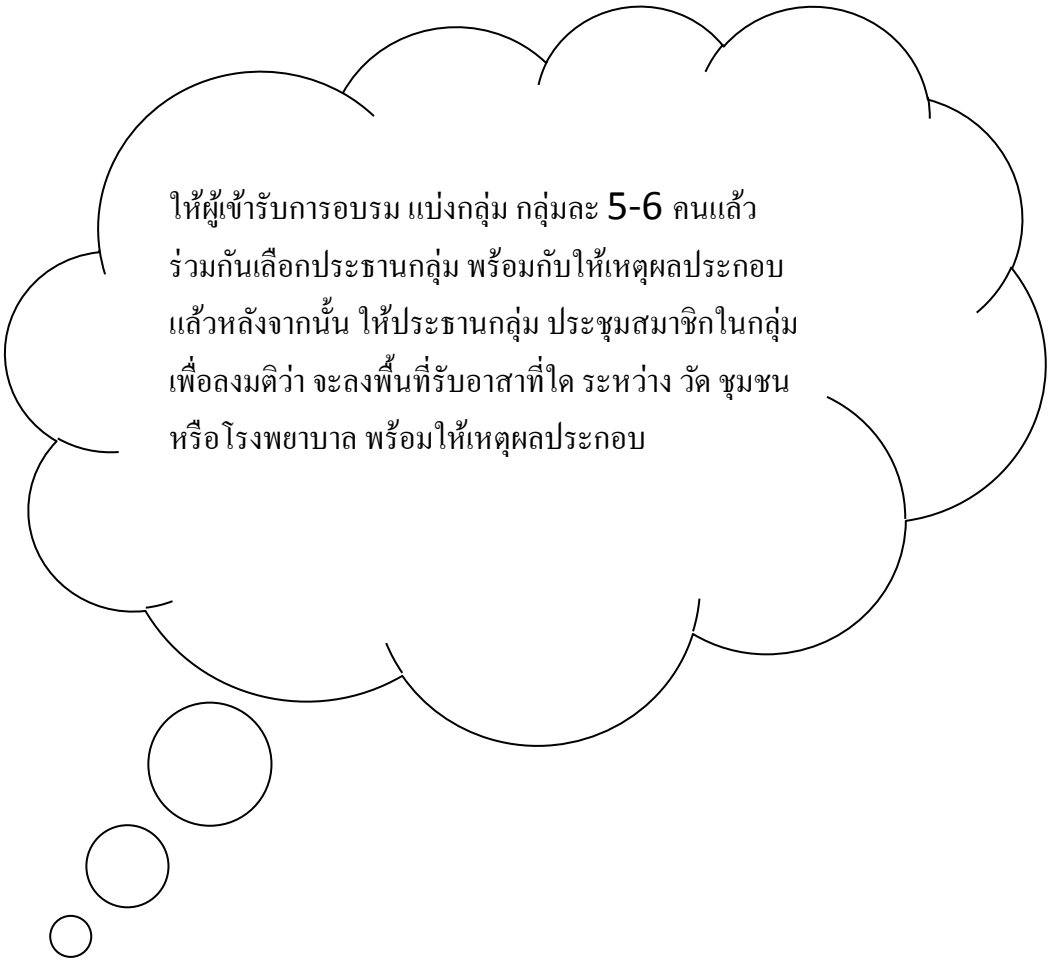
จิตแห่งความเคารพมีประโยชน์ช่วยให้เกิดความสงบสุขและความสมานฉันท์ขึ้นใน สังคม แม้ในสังคมนั้นจะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งในเรื่องของ เชื้อชาติ ภาษา ศาสนาหรือทัศนคติ นอกจากนี้การนำแนวคิดจิตแห่งความเคารพมาใช้บริหารองค์กรยุคใหม่ที่มีความเป็นสากลและไร้พรมแดนนั้นก็จะทำให้ผู้คนหรือพนักงานที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ อายุ เพศ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมสามารถมาทำงานร่วมกันได้ ดังตัวอย่างของ คาร์ロス โกฮ์น (Carlos Ghosn) ประธานบริหารบริษัทเรย์โนลด์ ที่เข้าควบรวมกิจการของนิสสัน ในปี ค.ศ.1999 ในเวลาเพียงปีครึ่งที่เขาเข้ามาบริหาร โดยยึดหลักเคารพในทัศนคติ เอกลักษณ์และความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมการทำงานของทั้งสองบริษัทรวมถึงการคงให้อำนาจการบริหารกับนิสสันเพื่อไม่ทำให้รู้สึกว่าจะอยู่ใต้คำสั่งของเรย์โนลด์ และกระตุ้นให้เกิดการทำงานเพื่อผลประโยชน์ต่างตอบแทน (Mutual Benefit) ให้เกิดขึ้นจริงจากการเป็นพันธมิตรระหว่างกัน ทำให้นิสสันกลับมาทำกำไรอีกครั้ง และในวันนี้มูลค่าตลาดของนิสสันก็เพิ่มขึ้นถึง 5 เท่าตัวและเป็นบริษัทรถยนต์ที่กำไรสูงสุดอันดับต้นๆ ของโลก

สรุป จิตแห่งความเคารพ

จิตแห่งความเคารพเป็นทักษะที่ช่วยให้เกิดความสุขและความสมานฉันท์ขึ้นใน สังคม แม้ในสังคมนั้นจะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งในเรื่องของ เชื้อชาติ ภาษา ศาสนาหรือทัศนคติ และเป็นแนวทางเสริมสร้างทักษะในการแก้ปัญหาและความขัดแย้งที่ สร้างสรรค์ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างเคารพในความคิดที่แตกต่างของอีกฝ่าย การแก้ปัญหาจึงตั้งอยู่ บนพื้นฐานของการอธิบายเหตุและผล หรือโต้แย้งถกเถียงกันบนหลักความเป็นจริงและข้อมูลที่มี โดยปราศจากอคติและอารมณ์ส่วนตัว

ใบงานที่ 4 : เลือกประธานกลุ่ม

คำชี้แจง :

ให้ผู้เข้ารับการอบรม แบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คนแล้ว
ร่วมกันเลือกประธานกลุ่ม พร้อมกับให้เหตุผลประกอบ
แล้วหลังจากนั้น ให้ประธานกลุ่ม ประชุมสมาชิกในกลุ่ม
เพื่อลงมติว่า จะลงพื้นที่รับอาสาที่ใด ระหว่าง วัด ชุมชน
หรือ โรงพยาบาล พร้อมให้เหตุผลประกอบ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 : จิตแห่งคุณธรรม	
จุดประสงค์ 1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเป็นผู้รู้จักพัฒนาตนด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีเจตคติที่ดีในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตแห่งคุณธรรม	เวลา 3 ชั่วโมง
สาระสำคัญ ความคิดที่ยึดหลักจริยธรรมและคุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนร่วมมีความจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทุกฝ่ายในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างกัน	
วิธีดำเนินการ : กิจกรรม 1. บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับจิตแห่งคุณธรรม 2. จัดกิจกรรมกลุ่ม : ออกแบบใบปลิว วรรณคดีคุณธรรมในชุมชน แบ่งเป็น 2.1 แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มละ 5 – 6 คน 2.2 ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่มกำหนดว่ามีอะไรบ้างที่เรียกได้ว่าเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่ดีมากกลุ่มละ 10 ข้อ 2.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่มร่วมกันคัดเลือกคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีกับชุมชนมา 5 ข้อ 2.4 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่มจะเผยแพร่คุณธรรมและจริยธรรมที่เลือกมาอย่างไร 2.5 เมื่อแต่ละกลุ่มได้สรุปคุณธรรมที่มีในชุมชนมา 5 ข้อแล้ว แต่ละกลุ่มออกแบบใบปลิววรรณคดีให้เกิดคุณธรรมในชุมชน 5 ประการ 3. สรุป	เวลา 30 นาที 150 นาที (10 นาที) (20 นาที) (30 นาที) (40 นาที) (20 นาที) (30 นาที)
สื่อ/อุปกรณ์ อุปกรณ์ทำใบปลิว	

การวัดและประเมินผล

การสังเกต การสัมภาษณ์ การนำเสนอผลงาน

คำถาม

ข้อใดถูกให้กาเครื่องหมาย ข้อใดผิดให้กาเครื่องหมาย x

..... 1. คุณธรรมหมายถึง ความคิดดี ปราศจากดี สร้างสรรค์สิ่งที่ดีต่อผู้คนทุกคน ต่อสังคม ต่อประเทศชาติ

.....2. คุณธรรมเป็นเรื่องที่มีเฉพาะผู้ทรงศีลเท่านั้น

.....3. คุณธรรมข้อแรกที่เราควรมีในสำนึก คือ การเป็นผู้ไม่เห็นแก่ตน

.....4. การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวมอย่างเต็มความสามารถถือเป็นคุณธรรมประการหนึ่ง

.....5. การเป็นผู้มีจิตสาธารณะควรเลือกกระทำเฉพาะที่ส่งผลประโยชน์มาสู่ตนเท่านั้น

ความรู้เกี่ยวกับจิตแห่งคุณธรรม

ความหมายของจิตแห่งคุณธรรม

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน(2551 : 19) ระบุว่าจิตแห่งคุณธรรมหมายถึง การรักษาคุณความดีงามโดยยังคงไว้ซึ่งความสมดุลระหว่างการรักษายทบาทหน้าที่ของตนได้รับการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและของประเทศชาติ ตลอดจนการคำนึงถึงความถูกต้องและผลประโยชน์ของส่วนรวม แม้จะขัดแย้งกับผลประโยชน์และความต้องการส่วนตน

ปรีชา วัชรราชย์ เลขานุการ ก.พ. (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2550, น.58-60) กล่าวถึงความจำเป็นของการพัฒนาทุนมนุษย์อันเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ สอดคล้องกับ สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2550 , น.45-58) ที่กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า...“การมีความรู้อย่างเดียวไม่เพียงพอ เพราะความรู้ก็เหมือนกับดาบสองคม ถ้ามนุษย์ขาดคุณธรรมก็จะก่อให้เกิดปัญหาในสังคม ซึ่งในโลกยุคปัจจุบันถ้าเราสามารถที่จะทำให้คนๆนั้นเป็นคนที่มีความรู้และ คุณธรรมไปพร้อมกันได้โลกจึงจะอยู่ในสมดุล” ทั้งหมดนั้นสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “จิตแห่งคุณธรรม” ของ การ์ดเนอร์ (Gardner) ที่ได้ระบุไว้ในหนังสือ “Five Minds for the Future” ว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นจะต้องมีอยู่ในตัวบุคคล เพื่อที่จะเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง และเพื่อที่จะประสบความสำเร็จในการทำงาน ในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบไปด้วย จิตแห่งความชำนาญการหรือชำนาญการ (Disciplined Mind) จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) และจิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind)

การ์ดเนอร์(Gradner. 2006, p.205)กล่าวว่า จิตแห่งคุณธรรมเป็นคุณลักษณะสำคัญเชิงนามธรรมของบทบาทในหน้าที่การงานและบทบาทของการเป็นพลเมืองรวมทั้งการปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ถือเป็นการดีนรนเพื่อให้เกิดผลงานที่ดีและเป็นพลเมืองที่ดี

แอมโบสท์และครอส(Ambrose ; & Cross . 2009,p. 214)ให้ความหมายของบุคคลที่จิตแห่งคุณธรรม ว่าจะต้องเป็นผู้ที่สามารถใช้จิตแห่งจริยธรรม ในบทบาทที่เป็นสมาชิกของชุมชนประเทศ และพลเมืองโลกตลอดจนสามารถพิจารณาถึงผลกระทบจากการทำงานและการปฏิบัติตนในสังคมที่มีความแตกต่างกัน

สมิท(Smith . 2009,p. 414) ให้ความหมายของจิตแห่งคุณธรรม ว่าเป็นทักษะภายในตนเอง ในการยอมรับความรู้สึกของผู้อื่น

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต.(2543, น.201 ; อ้างอิงจาก Ayllon & Azrin : 1965) กล่าวว่า จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) หมายถึง ความคิดที่ยึดหลักจริยธรรมคุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักของปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้น “ความรู้คู่คุณธรรม” ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมหรือจิตสาธารณะที่ว่านี้จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ และประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย เพราะบุคคลที่มีจิตแห่งคุณธรรมจะรำลึกอยู่เสมอว่าหน้าที่ของตนเองนั้นคือ อะไร ไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งใด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า จิตแห่งคุณธรรม หมายถึง ความคิดที่ยึดหลักจริยธรรมคุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้น “ความรู้คู่คุณธรรม” ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมหรือจิตสาธารณะที่ว่านี้จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทุก ฝ่าย ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ และประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย เพราะบุคคลที่มีจิตแห่งคุณธรรมจะรำลึกอยู่เสมอว่าหน้าที่ของตนเองนั้นคือ อะไร ไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งใด

องค์ประกอบที่ส่งเสริมจิตแห่งคุณธรรม

องค์ประกอบที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจิตแห่งคุณธรรมมีดังต่อไปนี้

1.จิตสาธารณะ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2551.น.24) เสนอว่าจิตสาธารณะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดจิตแห่งคุณธรรมเนื่องจากจิตสาธารณะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทุกฝ่าย (Win-Win Situation) ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาเรื่องคุณธรรมหรือคุณงามความดีโดยทำการศึกษาบุคคลที่มีชื่อเสียงในสาขาอาชีพต่างๆ โดยเฉพาะสาขาอาชีพที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับจรรยาบรรณและคุณธรรมโดยตรง เช่น นักข่าว แพทย์ พยาบาล และนักธุรกิจ เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์ถึงแรงจูงใจและมูลเหตุที่ส่งผลกระทบต่อคุณงามความดีทั้งในแง่ของวัฒนธรรมและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีโครงการดังกล่าวมีส่วนช่วยจรรโลงสังคม และช่วยให้วงการธุรกิจเห็นความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมมากขึ้นอีกทั้งได้นำเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและคุณงามความดีมาเป็นปัจจัยหนึ่งในการคัดเลือกผู้นำองค์กรยุคใหม่ อีกทั้งจิตสาธารณะยังเป็นการคำนึงถึงประโยชน์ของทุกฝ่าย (Think Win Win) ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย

2.ความมีวินัยในตนเอง การ์ดเนอร์ (2006 ,p.130) กล่าวว่า การส่งเสริมให้คนทำความดีหรือมีจิตแห่งคุณธรรมทำได้ง่าย เนื่องจากการทำความดีนั้นจัดเป็นบรรทัดฐานที่ได้รับในการยอมรับทั่วไปในสังคม การมีวินัยเคร่งครัดจัดว่าเป็นบรรทัดฐานที่สำคัญ วินัยในตนเอง ไม่ว่าจะเป็วินัยในเรื่องการดำเนินชีวิต วินัยในเรื่องการเรียน โดยถ้ามองในแง่นี้จะเห็นได้ว่าวินัยในตนเองเป็นสิ่งที่

ความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนจะต้องมี เนื่องจากวินัยในตนเองจะเป็นตัวกำกับ และควบคุมให้การประพฤติปฏิบัติตัวของผู้เรียน การทำกิจกรรมต่างๆ อยู่ในกรอบหรือแนวทางที่เหมาะสม รวมถึงการนำไปสู่การฝึกฝนให้เป็นบุคคลที่ใฝ่เรียนใฝ่รู้อย่างไม่มีวันจบสิ้น ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การที่ผู้เรียนหรือเยาวชนจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจมีความรู้คู่คุณธรรม เป็นกำลังของการพัฒนาสังคมในอนาคตได้นั้น ต้องเป็นผู้ได้รับการจัดประสบการณ์ทางการศึกษาที่เหมาะสม

แนวทางการเสริมสร้างและการปลูกฝังจิตแห่งคุณธรรม

แนวทางในการเสริมสร้างปลูกฝังคุณธรรมนั้น มีผู้เสนอแนวความคิดโดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้และทำการพัฒนาต่อมาให้เป็นทฤษฎีในการปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม ซึ่งมีอยู่ 4 รูปแบบ ชัยพร วัชชาวุธ (2530, น.45) ดังนี้

1.วิธีการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification หรือ VC) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อพื้นฐานว่าค่านิยมเป็นหลักที่บุคคลยึดไว้เป็นมาตรฐานในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม จุดมุ่งหมายของทฤษฎีนี้ก็เพื่อให้ได้คนพบด้วยตนเองว่าหลักการหรือมาตรฐานที่ตนยึดอยู่นั้นมีความถูกต้องเพียงใด และหลักการที่ถูกต้องจนหลักการที่ผิดมีลักษณะเป็นอย่างไร วิธีการนี้จะช่วยให้เกิดการกระจ่างแจ้งในค่านิยมของตนเองทำให้ได้รู้จักจุดดีและจุดด้อยของตนที่มีอยู่ และจะได้หาทางรักษาส่วนที่ดีและเสริมสร้างส่วนที่ด้อยให้สมบูรณ์ขึ้นโดยใช้กระบวนการสร้างค่านิยม 7 ประการเป็นหลักซึ่งได้แก่ 1. การเลือกกระทำโดยอิสระไม่มีการบังคับ 2. การเลือกจากทางเลือกหลายๆ ทาง 3. เลือกโดยพิจารณาผลของทางเลือกนั้นแล้ว 4. การรู้สึกภูมิใจและยินดีที่ได้เลือกกระทำ 5. ยืนยันการตัดสินใจเลือกของตนเองอย่างเปิดเผย 6. การกระทำตามสิ่งที่ตนตัดสินใจเลือก 7. การกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก

2.วิธีการให้เหตุผลทางจริยธรรม (Moral Reasoning หรือ M R) โดยเชื่อว่าการอ้างเหตุผลเชิงคุณธรรม มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทางด้านอื่นๆ ของบุคคลนั้น โดยเฉพาะทางด้านสติปัญญาซึ่งสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่างๆ ของบุคคล แนวคิดพื้นฐานที่เด่นของทฤษฎีคือความเชื่อที่ว่าคุณธรรมคือ กฎเกณฑ์ที่มนุษย์ใช้ตัดสินความถูกผิดของการกระทำ ความเข้าใจในกฎเกณฑ์ดังกล่าวขึ้นอยู่กับการพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอายุของบุคคล ดังนั้นหากไม่ถึงวัยอันสมควรการเสริมสร้างคุณธรรมบางลักษณะจึงไม่อาจกระทำกระทำกิจกรรมหลักที่นักทฤษฎีกลุ่มได้ใช้ในการเสริมสร้างให้เกิดคุณธรรมให้เกิดขึ้นก็คือ การอภิปรายแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกันโดยสิ่งที่นำมาอภิปรายกัน จะไม่มีการตัดสินความผิดหรือถูก จุดเน้นอยู่ที่การให้เหตุผลทางคุณธรรมได้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ

3.วิธีการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification หรือ B M) นักทฤษฎีกลุ่มนี้ได้ประยุกต์เอาทฤษฎีการเสริมแรงของสกินเนอร์มาใช้ในการปรับพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปตามแนวทางที่ต้องการ โดยความเชื่อพื้นฐานที่ว่า มนุษย์ถูกควบคุมโดยเงื่อนไขของการเสริมแรงหรือลงโทษ หากมีการแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ออกมาและได้รับการเสริมแรงในทางบวก บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นได้อีก ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากการแสดงพฤติกรรมได้รับการเสริมแรงในทางลบพฤติกรรมนั้นก็ค่อยๆ หดหายไป แนวคิดของนักทฤษฎีกลุ่มนี้จึงตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า “การเรียนรู้ย่อมนำไปสู่การแสดงพฤติกรรม” ดังนั้นหากต้องการเสริมสร้างพฤติกรรมคุณธรรมที่ต้องการก็จะใช้วิธีเสริมแรงในทางบวก และการจัดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ก็ต้องเสริมแรงในทางลบ

4. วิธีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning หรือ SL) นักทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าคุณธรรมเป็นความเข้าใจกฎเกณฑ์ที่ใช้สำหรับประเมินความถูกต้องของพฤติกรรมของคน ซึ่งความเข้าใจของกฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของบุคคลในสังคม แนวความคิดพื้นฐานของนักทฤษฎีเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่ง เกิดจากประสบการณ์ตรงของตนเอง อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นและอีกส่วนหนึ่ง เกิดจากการฟังคำบอกเล่าและการอ่านบันทึกของผู้อื่น ซึ่งการเรียนรู้ประเภทหลังนี้ช่วยให้มีความรู้ว่าจะอะไรคืออะไร และการเรียนรู้จะทำให้เกิดความเชื่อและความเข้าใจว่าจะอะไรสัมพันธ์กับอะไร อย่างไร โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลของพฤติกรรมนั้นๆ ซึ่งความเชื่อของมนุษย์ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงเสมอไป ทั้งนี้เพราะข้อจำกัดในการสังเกตและการคิดรวมทั้งความซับซ้อนของความสัมพันธ์มีอยู่มากนั่นเอง

ประโยชน์ของจิตแห่งคุณธรรม

จิตแห่งคุณธรรมถือว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญของบทบาทพลเมืองที่ดีในสังคมผู้ที่มีความคิดที่ยึดหลักจริยธรรมคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวมมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันเนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์โลกมีการเปลี่ยนแปลงแบบมีพลวัต เทคโนโลยีการสื่อสารทำให้คนทั่วโลกเข้าถึงกันในชั่วพริบตา การกระทำที่เกิดขึ้นบนที่แห่งหนึ่ง อาจส่งผลกระทบต่อที่รวดเร็วและรุนแรงในพื้นที่หนึ่งได้ แม้จะอยู่ไกลกันคนละซีกโลกก็ตามดังนั้นจิตแห่งคุณธรรมมีประโยชน์ดังต่อไปนี้

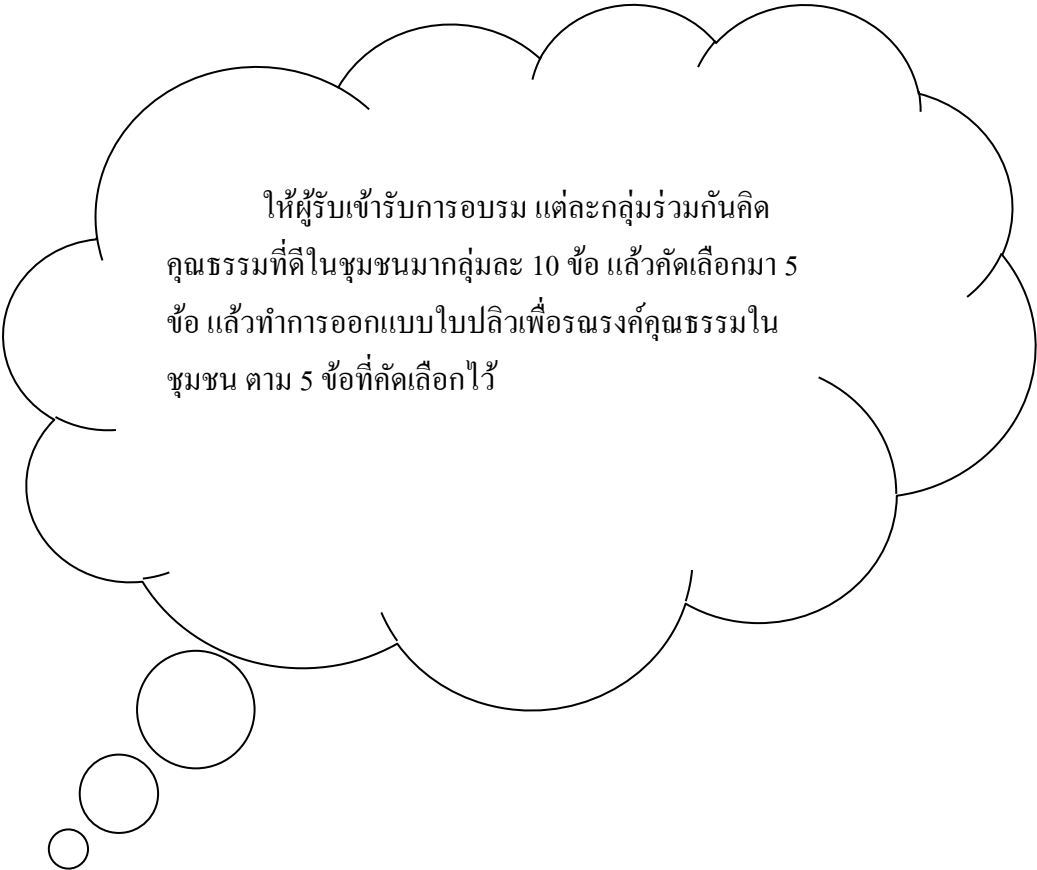
1. ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน
2. ช่วยทำให้คนมีระเบียบวินัยปฏิบัติตนอยู่ร่วมกันในสังคมไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
3. ช่วยทำให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น
4. ช่วยทำให้การทำงานไม่หลงทาง ทำให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน
5. ช่วยทำให้สังคมสงบสุข

สรุป จิตแห่งคุณธรรม

จิตแห่งคุณธรรมเป็นแนวคิดที่ยึดหลักจริยธรรม คุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้น “ความรู้คู่คุณธรรม” ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมหรือจิตสาธารณะที่ว่านี้จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทุกฝ่ายซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือระหว่างบุคคลเพื่อผลสัมฤทธิ์และประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายเพราะบุคคลที่มีจิตแห่งคุณธรรมจะรำลึกอยู่เสมอว่าหน้าที่ของตนเองคืออะไร ไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งใด

ใบงานที่ 5 : ออกแบบใบปลิวรณรงค์คุณธรรมในชุมชน

คำชี้แจง :

ให้ผู้รับเข้ารับการอบรม แต่ละกลุ่มร่วมกันคิด
คุณธรรมที่ดีในชุมชนมากกลุ่มละ 10 ข้อ แล้วคัดเลือกมา 5
ข้อ แล้วทำการออกแบบใบปลิวเพื่อรณรงค์คุณธรรมใน
ชุมชน ตาม 5 ข้อที่คัดเลือกไว้

ภาคผนวก ค

**แบบประเมินหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม
ด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย
สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย**

แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม
ด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

คำชี้แจง แบบประเมินฉบับนี้เป็นแบบประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม
ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีวัตถุประสงค์ให้ท่านซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ได้
กรุณาพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม และพิจารณาความสอดคล้องของหลักสูตร
ฝึกอบรม โดยแสดงความคิดเห็นว่าแต่ละองค์ประกอบในร่างหลักสูตรฝึกอบรมมีความสอดคล้อง
มากน้อยเพียงใด โดยให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็น
ของท่าน และกรุณาเขียนข้อเสนอแนะอื่นๆ ลงในที่ว่างตามที่ท่านเห็นสมควร

แบบประเมินฉบับนี้มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม

มีความเหมาะสมมากที่สุด	= 5 คะแนน
มีความเหมาะสมมาก	= 4 คะแนน
มีความเหมาะสมปานกลาง	= 3 คะแนน
มีความเหมาะสมน้อย	= 2 คะแนน
มีความเหมาะสมน้อยที่สุด	= 1 คะแนน

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรม

มีความสอดคล้องมากที่สุด	= 5 คะแนน
มีความสอดคล้องมาก	= 4 คะแนน
มีความสอดคล้องปานกลาง	= 3 คะแนน
มีความสอดคล้องน้อย	= 2 คะแนน
มีความสอดคล้องน้อยที่สุด	= 1 คะแนน

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม

คำชี้แจง ให้ท่านพิจารณาว่า องค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรในส่วนต่างๆ ต่อไปนี้มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามระดับความเหมาะสม

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1.	หลักการและเหตุผล (ประเมินจากความจำเป็นที่ต้องพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมและเป็นไปได้กับสภาพของสังคม)
2.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม (ประเมินจากความชัดเจน ความครอบคลุมองค์ประกอบความเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม)
3.	เนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม (ประเมินจากการตอบสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม การจัดเรียงเนื้อหา)
4.	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม (ประเมินจากความน่าสนใจและความเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม)
5.	สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม (ประเมินจากความเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรม และการส่งเสริมให้กิจกรรมบรรลุจุดมุ่งหมาย)
6.	วิธีการวัดและประเมินผล (ประเมินจากการตรวจสอบการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และความเป็นไปได้ในการวัดและประเมินผล)
7.	จำนวนหน่วยฝึกอบรมเหมาะสมกับขอบข่ายของหลักสูตรฝึกอบรม

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
8.	หน่วยฝึกอบรมแต่ละหน่วย (ประเมินจากความชัดเจนของจุดประสงค์ กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรมสาระสำคัญ การวัดและประเมินผลคำถามท้ายหน่วย					
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 1
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 3
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 4
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 5
9.	ระยะเวลาในการฝึกอบรม

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรม

คำชี้แจง ให้ท่านพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมฉบับนี้ว่ามีความสอดคล้องกันมากน้อยเพียงใดและทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง				
		5	4	3	2	1
1.	หลักการและเหตุผล หลักสูตรฝึกอบรมกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2.	หลักการและเหตุผลของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร
3.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมกับ โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม
4.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม
5.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมกับสื่อการฝึกอบรม
6.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมกับการวัดและประเมินผล
7.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมกับจุดประสงค์แต่ละหน่วยฝึกอบรม					
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 1
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 3
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 4
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 5

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง				
		5	4	3	2	1
8.	โครงสร้างเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการฝึกอบรมและการจัดกิจกรรม
9.	โครงสร้างเนื้อหาเกี่ยวกับสื่อการฝึกอบรม
10.	โครงสร้างเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผล
11.	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับสื่อการฝึกอบรม
12.	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมกับวิธีการวัดและประเมินผล
13.	ความเหมาะสมในแต่ละหน่วยฝึกอบรม (สาระสำคัญกับจุดประสงค์กับเค้าโครงเนื้อหา เค้าโครงเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการฝึกอบรมและกิจกรรม วิธีการฝึกอบรมกับสื่อการฝึกอบรม และจุดประสงค์กับวิธีการวัดและประเมินผล)					
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 1
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 3
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 4
	หน่วยการเรียนรู้ที่ 5

ภาคผนวก ง

แบบทดสอบวัดคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ

แบบทดสอบวัดคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย
สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

คำชี้แจง: แบบทดสอบมีทั้งหมด 30 ข้อแต่ละข้อให้ตอบเพียงตัวเลือกเดียว

1. “จิตแห่งความชำนาญการ” หมายถึงอะไร
 - ก. ความรู้สึกที่ดีต่อวิชาการ
 - ข. ความรู้ต่างๆ ที่อยู่ในโลกนี้
 - ค. ความคิดที่นำไปสู่ความสำเร็จในทุกอาชีพ
 - ง. การเลียนแบบความคิดของผู้อื่นที่เห็นว่าดี
 - จ. ทักษะต่างๆ ในการประกอบอาชีพการงาน
2. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์ของจิตแห่งความชำนาญการ
 - ก. ช่วยปรับตัวได้ง่าย
 - ข. เข้าใจแก่นแท้ของปัญหา
 - ค. มีทักษะการคิดที่ไม่ถูกจำกัด
 - ง. ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
 - จ. ก่อให้เกิดการจดจำสิ่งต่างๆ ได้ดี
3. หากท่านได้รับมอบหมายให้แก้ไขปัญหาอะไรบางอย่าง แล้วท่านจะมีแนวคิดในการ
แก้ไขปัญหา นั้นอย่างไร
 - ก. ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาของผู้อื่นก่อน
 - ข. พยายามคิดในหลายแง่มุมโดยไม่ยึดติดกับความคิดของใคร
 - ค. สอบถามผู้อื่นที่มีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา นั้นมาก่อน
 - ง. คิดเสียว่าปัญหาทุกปัญหามีทางออกเสมอขึ้นอยู่กับว่าจะช้าหรือเร็ว
 - จ. พยายามอยู่เฉยๆ เพราะปัญหาทุกปัญหาเวลาจะช่วยทำให้คลี่คลายไปเอง

4. หากท่านเรียนจบแล้ว และมุ่งมั่นว่าจะทำงานก่อนแล้วค่อยเรียนต่อท่านจะมีแนวคิดในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอย่างไร
 - ก. พยายามหาเงินมาลงทุนให้มากที่สุด
 - ข. พยายามหาหุ้นส่วนมาช่วยกันในการทำงานให้มาก
 - ค. พยายามคิดนอกรอบที่แตกต่างไปจากความคิดผู้อื่น
 - ง. พยายามคิดอยู่เสมอว่าการทำงานจะต้องกล้าได้กล้าเสีย
 - จ. พยายามศึกษาแนวทางการทำงานจากผู้ที่ประสบความสำเร็จมาก่อน
5. ท่านมีความคิดอย่างไรกับคำกล่าวที่ว่า “การมีทักษะการคิดอย่างมีอิสระนั้นสำคัญยิ่งกว่าทักษะทางด้านวิชาชีพ”
 - ก. เห็นด้วย
 - ข. ไม่เห็นด้วย
 - ค. เห็นด้วยอย่างยิ่ง
 - ง. ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
 - จ. ทั้งเห็นด้วย และไม่เห็นด้วย
6. หากในกลุ่มของท่านกำลังประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาบางอย่าง ซึ่งการให้ความคิดเห็นแต่ละคนต่างก็มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันแล้วท่านจะทำอย่างไร
 - ก. ไม่อยากรับฟังความคิดเห็นของใครทั้งนั้น
 - ข. คิดอยู่ในใจว่าต่อไปคงไม่อยากเข้ามาประชุมอีกแล้ว
 - ค. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ตรงกับความคิดเห็นของเรา
 - ง. ฟังความคิดเห็นของคนที่ตรงกับเราเพื่อจะได้ชี้แจงให้เขาเข้าใจ
 - จ. รับฟังความคิดเห็นของทุกคนถึงแม้จะเห็นตรงหรือไม่ตรงกับเรา

7. หากท่านเป็นนักศึกษาใหม่ แล้วได้เข้ามาเรียนกับกลุ่มใหม่ที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนแล้ว ท่านจะอย่างไร
- พยายามปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนใหม่
 - เฉยๆ เพราะตั้งใจมาเรียนหาวิชาความรู้
 - ดูท่าทีก่อนว่ากลุ่มใหม่จะรู้สึกอย่างไรกับเรา
 - แล้วแต่กลุ่มใหม่ว่าจะรับเราเป็นเพื่อนหรือไม่
 - ก็ทำตัวเหมือนเดิมถึงแม้จะอยู่คนเดียวก็มีความสุขอยู่แล้ว
8. หากมีสมาชิกในห้องไม่เห็นด้วยกับความคิดของท่าน ท่านจะอย่างไร
- ยอมรับว่าแต่ละคนต่างมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน
 - เห็นด้วยกับความคิดของเขา เพราะไม่ยากให้มีปัญหา
 - ยืนยันในความคิดเห็นของตนเอง เพราะความคิดเห็นของเขาจะล้ำสมัย
 - ทบทวนความเห็นของเราใหม่ เพราะความเห็นของเขาอาจจะดีกว่าของเราก็ได้
 - พยายามชี้แจงให้เขาเห็นคล้อยตามเรา เพราะยังไ้ความคิดของเราก็ดีกว่าอยู่แล้ว
9. ท่านคิดอย่างไรกับคำกล่าวที่ว่า “การสร้างสรรคสิ่งใหม่ ด้วยตนเองไม่มีความจำเป็น หรือความสำคัญในปัจจุบัน เพราะมีคนอื่นคอยคิดให้อยู่แล้ว”
- เห็นด้วย
 - ไม่เห็นด้วย
 - เห็นด้วยอย่างยิ่ง
 - ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
 - ทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย
10. จิตแห่งความเคารพมีประโยชน์ต่อเรื่องใดมากที่สุด
- วัฒนธรรมองค์กร
 - การบริหารองค์กร
 - ความสงบสุขขององค์กร
 - การทำงานของคนในองค์กร
 - ผลตอบแทนของคนในองค์กร

11. ข้อใดไม่ใช่ความหมายของจิตแห่งการสร้างสรรค์
- การสร้างสิ่งใหม่ ๆ
 - ความแตกต่างจากสิ่งอื่น ๆ
 - การทำประโยชน์แบบนอกรอบ
 - การสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลง
 - การปฏิบัติตามคำสอนอย่างถูกต้อง
12. บุคคลลักษณะใด ที่มีความคิดสร้างสรรค์
- ดาราถ่ายโฆษณาตามผู้กำกับบอก
 - ผู้กันปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด
 - นวมินค้อย ๆ คิดหาแนวทางแก้ปัญหา
 - ตีใจหาวิธีการดึงดูดให้ผู้ฟังมีความสุขอยู่เสมอ
 - น้องข้าวสร้างสิ่งประดิษฐ์ตามหนังสือทุกขั้นตอน
13. ข้อใดไม่ใช่ข้อองค์ประกอบของการมีความคิดสร้างสรรค์
- คิดวิธีแก้ปัญหาได้มากกว่าหนึ่งอย่าง
 - การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่เข้าใจผิด
 - การหาแนวคิดจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว
 - ค้นหาเทคนิคที่ได้รับความนิยมมาช่วยแก้ปัญหา
 - สร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่เพื่อนำไปแข่งขันทักษะวิชาการ
14. ประโยชน์ของการมีจิตแห่งการสร้างสรรค์ คือข้อใด
- เส้นประสาทในระบบประสาทมีมากขึ้น
 - สร้างความสำเร็จให้กับองค์กรในโลกปัจจุบัน
 - ปฏิบัติงานได้อย่างฉับพลันเหมือนกับปาฏิหาริย์
 - ดำเนินชีวิตกับสิ่งที่คุ้นเคยในชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข
 - ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนมุมมองและวิธีในการมองปัญหาในแง่มุมต่าง ๆ

15. สิ่งใดไม่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
- คำถามในการคิดไม่ซ้ำซาก
 - ความรู้และความเชี่ยวชาญ
 - บุคคลรอบตัวคอยให้การสนับสนุน
 - ทักษะในการใช้จินตนาการส่วนบุคคล
 - แรงปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จ
16. ข้อใดเป็นลักษณะของการมีความรู้สึกไวต่อปัญหา
- มีความสามารถในการจดจำปัญหาต่าง ๆ
 - ไม่หมกมุ่นกับปัญหาที่พบให้นานเกินไป
 - ปัญหาที่พบต้องแก้ไขได้ไม่ต้องกีดกันทางความคิด
 - ค้นหาข้อมูลในหนังสือเพื่อหาวิธีแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง
 - ให้บุคคลรอบข้างช่วยกันทำความเข้าใจกับปัญหาประสบการณ์
17. ข้อใดเป็นลักษณะของการมีความคล่องในการคิด
- แข่งวอลเลย์บอลชนะเลิศสามเซตรวด
 - มีทิศทางความคิดที่มีเป้าหมายอย่างแน่วแน่
 - เขียนกลอนสี่สุภาพที่กำหนดให้ในเวลาจำกัด
 - จูงใจให้เพื่อนเข้าใจในการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์อย่างรวดเร็ว
 - นำรูปวงกลมมาสร้างเป็นรูปภาพได้อย่างมากมายในเวลาที่กำหนด
18. ข้อใดเป็นไม่ใช่ลักษณะของการมีความคิดริเริ่ม
- ถักไหมพรมอย่างมีหลักการ
 - ทำอาหารใหม่ที่ยังไม่มีในโลก
 - ออกแบบเสื้อผ้าเพื่อนำไปประกวด
 - วาดรูปภาพตามจินตนาการของตนเอง
 - สร้างโฆษณาชิ้นใหม่ไปขายกับบริษัท

19. ข้อใดเป็นลักษณะของการมีความคิดยืดหยุ่น
- เลือกวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด
 - วิเคราะห์ปัญหาในหลายมุมมอง
 - ระดมความคิดในสร้างหนังสือเล่มเล็ก
 - เพื่อน ๆ ช่วยกันเลือกรูปภาพที่สวยงามไปแข่งขัน
 - เพิ่มความคิดด้วยการอ่านหนังสือเสริมความรู้
20. ข้อใดเป็นลักษณะของการมีแรงจูงใจ
- งดรับประทานอาหารมื้อเย็น
 - พยายามไปให้ทันร้านค้าเปิด
 - อยากได้รับรางวัลเหรียญทอง
 - วิ่งรอบสนามได้มากกว่าเมื่อวาน
 - สร้างสิ่งพิเศษสุดให้พ่อแม่ที่เรารัก
21. ข้อใดเป็นการเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น
- ไม่พูดดูหมิ่นผู้อื่น
 - ไม่ซื้ออาหารหาบเร่
 - ไม่ใช่แรงงานต่างด้าว
 - ไม่ทำงานแข่งขันกับผู้อื่น
 - ไม่รับประทานอาหารเสียงดัง
22. พฤติกรรมข้อใด แสดงว่าไม่เคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเอง
- บริโภคสินค้าที่มีคุณภาพ
 - ไปหาหมอที่โรงพยาบาล
 - เรียนต่อ โรงเรียนใกล้บ้าน
 - เพื่อนชวนไปไหนก็ต้องไป
 - แจ้งความเรื่องบัตรประชาชนหาย

23. เมื่อเพื่อนไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นของนักเรียน จะปฏิบัติตนอย่างไร
- ก. ไม่พูดอะไรอีกเลย
 - ข. แสดงเหตุผลของตนเองให้มากยิ่งขึ้น
 - ค. รับฟังความคิดเห็นของเขอย่างใจกว้าง
 - ง. เชื่อความคิดเห็นของเพื่อนเสมอพยายาม
 - จ. ให้เพื่อนเข้าใจความคิดเห็นของตนเองให้มากขึ้น
24. นักศึกษาจะอย่างไร เมื่อเพื่อนสนิทเดินไปทักทายคนอื่นที่เขารู้จัก ทั้งให้นักศึกษาอยู่คนเดียว โดยที่นักเรียนไม่รู้จักรใครในงานสักคน
- ก. ปลีกตัวออกไปต่างหาก
 - ข. เดินไปเดินมา เพื่อนชมสิ่งต่าง ๆ ภายในงาน
 - ค. นั่งรับประทานอาหารไปก่อน ขณะรอเพื่อน
 - ง. นั่งรอเพื่อนกลับมาด้วยความกระวนกระวายใจ
 - จ. แนะนำตนเองกับคนที่อยู่ใกล้ ๆ และร่วมพูดคุยด้วย
26. ที่หลังบ้านของบุญ โชมมีลูกนกตัวหนึ่งตกลงมาจากรัง ซึ่งอยู่ไม่สูงนัก ถ้านักศึกษาเป็นบุญ โชมคนักศึกษาจะอย่างไร
- ก. จับใส่ไว้ในรังตามเดิมเพราะสงสารพ่อแม่
 - ข. นำลูกนกมาเลี้ยงเพราะอยากเอาไว้รอดเพื่อนๆ
 - ค. จับใส่ไว้ในรังตามเดิมเพราะอยากให้ลูกนกพ้นอันตราย
 - ง. นำลูกนกมาให้ร้านที่รับซื้อขาย และเลี้ยงสัตว์ เพื่อความปลอดภัย
 - จ. จับใส่ไว้ในรังตามเดิม แล้วย้ายรังนกไปไว้ที่บ้าน นกจะได้ไม่ตกจากที่สูงอีก

27. ครูไพลินกำลังสอนเรื่องสิ่งมีชีวิต คำมีปัญหที่สงสัย ถ้านักศึกษาเป็นคำ นักศึกษาจะทำอย่างไร

- ก. เอาไว้ถามเมื่อครูสอนเสร็จ
- ข. ยกมือขึ้นถามครูเมื่อครูเปิดโอกาส
- ค. ชวนเพื่อนข้าง ๆ คอยถึงเรื่องที่กำลังสงสัย
- ง. จดบันทึกปัญหาที่สงสัย แล้วรีบเดินไปถามครู
- จ. หยุดฟังครูสอนก่อน แล้วเปิดหนังสือหาคำตอบทันที

28. อ้อยยิ้มปากกาของอิวไปเขียนแล้วไม่ได้ส่งคืน ถ้านักศึกษาเป็นอิวนักศึกษจะทำอย่างไร

- ก. ไม่สนใจ ถ้าไม่คืนก็จะซื้อใหม่
- ข. ไม่สนใจ เพราะกลัวเพื่อนจะว่าเป็นคนงก
- ค. บอกให้นำมาคืน เพราะจะต้องชดใช้เป็นเงินสด
- ง. บอกให้เพื่อนนำมาคืน เพราะเพื่อนจะได้เอาเป็นตัวอย่าง
- จ. บอกให้นำมาคืน เพราะของใช้ทุกอย่างต้องดูแลเอาใจใส่

29. จิตรราใช้ดินสอเหลือแท่งสั้นจับไม่ถนัดมือ และเก็บไว้จนมีจำนวน 5 แท่ง ถ้านักศึกษาเป็นจิตรรา นักศึกษจะทำอย่างไร

- ก. เก็บไว้เป็นที่ระลึก
- ข. นำไปไว้ทำเป็นพินที่บ้าน
- ค. ทิ้งไปแล้วซื้อแท่งใหม่มาใช้
- ง. หาปลอกมาสวมและนำไส้ดินสอมาใส่วงเวียน
- จ. ขายต่อในราคาถูก ให้กับเพื่อนที่ไม่มีดินสอใช้

30. นักศึกษามีความคิดอย่างไรกับคำกล่าวที่ว่า “การพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และการเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นสิ่งสำคัญ ของคนในสังคมไทยปัจจุบันและอนาคต”

- ก. เห็นด้วย
- ข. ไม่เห็นด้วย
- ค. เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- ง. ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- จ. ทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

ภาคผนวก จ

แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม
คุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษา
มัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของ
นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย
คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความแต่ละข้อแล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความ
พึงพอใจของนักเรียนให้มากที่สุด

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะ	ระดับความพึงพอใจ				
	น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)
วัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
1.ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2.ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
3.ความเป็นไปได้ของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
4.ความสำคัญหรือความมีคุณค่าของ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
เนื้อหาของหลักสูตร					
5.ความสอดคล้องของเนื้อหากับหน่วยการเรียนรู้
6.ความเหมาะสมของเนื้อหากับระดับของผู้เรียน
7.ความทันสมัยและเป็นปัจจุบันของเนื้อหา
8.ความมีประโยชน์หรือการมีคุณค่าของเนื้อหา
9.ความครอบคลุมของเนื้อหา
10.ความเหมาะสมของเนื้อหากับระยะเวลาการ ฝึกอบรม
11.เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจใน จิตสาธารณะ
12.เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดเจตคติที่ดีต่อจิต สาธารณะ

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะ	ระดับความพึงพอใจ				
	น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)
การจัดกิจกรรมฝึกอบรม					
13.ความสอดคล้องของการจัดกิจกรรมกับระดับผู้เรียน
14.การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการจัดกิจกรรม
15.การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงจากกิจกรรม
16.ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดกิจกรรม
17.ความมีประโยชน์หรือคุณค่าของใบงานประกอบการจัดกิจกรรม
18.ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมกับระยะเวลาการฝึกอบรม
19.การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจในจิตสาธารณะ
20.การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดเจตคติต่อจิตสาธารณะ

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะ	ระดับความพึงพอใจ				
	น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)
การวัดผลและประเมินผล					
21.ความเหมาะสมของวิธีการวัดผลและ ประเมินผล
22.ความเหมาะสมของเครื่องมือวัดผลและ ประเมินผล
23.ความเหมาะสมของระยะเวลาในการวัดผล และประเมินผล
24.ความสอดคล้องของการวัดผลและ ประเมินผลกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
25.ความสอดคล้องของการวัดผลและ ประเมินผลกับเนื้อหาของหลักสูตร

ภาคผนวก ฉ

ภาพกิจกรรมการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม
ด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย
สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครปฐม
วันที่ 1 – 4 พฤษภาคม พ.ศ.2556

การอบรมหลักสูตร

คุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ

ของนักศึกษา กศน.

ระดับมัธยมปลาย จังหวัดนครปฐม

วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2556

การอบรมหลักสูตรคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ

เรื่อง

จิตแห่งความชำนาญการ

โดย

ดร.กษมา ไรจนนิต

วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2556

การอบรมหลักสูตรคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ

เรื่อง

จิตแห่งการสังเคราะห์

โดย

รศ.อมรา เด็กเริงสินธุ์

วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2556

การสรุปบรรยายและกิจกรรม

การอบรมหลักสูตรคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ

เรื่อง

จิตแห่งความชำนาญการ และ จิตแห่งการสร้างสรรค์

วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2556

การอบรมหลักสูตรคุณธรรมและจริยธรรม

เรื่อง

จิตแห่งการสร้างสรรค์

โดย

ดร.สกล วรเจริญศรี

วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2556

การสรุปการบรรยายและกิจกรรม
การอบรมหลักสูตรคุณธรรมและจริยธรรม
เรื่อง
จิตแห่งการสร้างสรรค์

วันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2556

การทำกิจกรรมด้านจิตสาธารณะ
ที่บ้านพักคนชรา
อ.เมือง จ.นครปฐม

วันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2556

การสรุปผลการทำกิจกรรม
ด้านจิตสาธารณะ ที่บ้านพักคนชรา
อ.เมือง จ.นครปฐม

วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ.2556

การอบรมหลักสูตรคุณธรรมและจริยธรรม

เรื่อง

จิตแห่งความเคารพ

โดย

ดร.ทองประเสริฐ จันทราอัมพร

หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมภาคีเครือข่ายและกิจกรรม

พิเศษ

กศน. จังหวัดนครปฐม

วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ.2556

การอบรมหลักสูตรคุณธรรมและจริยธรรม

เรื่อง

จิตแห่งคุณธรรม

โดย

พระอาจารย์ ดร.ประภาส ปุณณมโม

พระวิปัสสนา ตำแหน่งพระวิทยากรอบรม นักเรียนและ

นักศึกษา

สังกัดคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม

การบรรยายสรุปและปิดการอบรม

หลักสูตรคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ

จิตแห่งความเคารพ และ จิตแห่งคุณธรรม

ปิดการอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะทั้ง 5 ประการ

ของนักศึกษาระดับมัธยมปลาย สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน

ประจำจังหวัดนครปฐม

ภาคผนวก ข

คู่มือการอบรมภาษาอังกฤษจากต่างประเทศ

This is to certify that

Ms Khemmanat Lorsrisupachai

Participated in a Short Course

On the topic of

English for Research

At

The University of Tasmania

AUSTRALIA

October 2008

Marian Star
Director of Studies
English Language Centre
University of Tasmania

Gregory J Cairnduff
Coordinator
Short Courses and
Study Tours
31 October 2008

Ho Chi Minh City University of Education

CERTIFICATE

This is to certify that

MS. KHEMMANAT LORSRISUPACHAI

Has successfully completed the course on

"Vietnamese Educational Background and Development"

Ho Chi Minh City, February 09, 2009

Vice - President

Ho Chi Minh City University of Education

Dr. Huynh Thanh Trien

This is to certify that

Ms. Khemmaxat Lomsrisapachai

Successfully participated in

*The Lecture on "Educational Administration" for Ph.D Students
from Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand at
Chamroeun University of Poly-Technology, Cambodia
on 5th - 9th February 2009*

Dr. Chea Chamroeun
Rector of Chamroeun University
of Poly-Technology (CUP)

Ass.Prof.Dr. Supol Wuthisen
President of Bansomdejchaopraya
Rajabhat University (BSRU)

ภาคผนวก ข
หนังสือตอบรับการลงวารสาร

วารสารบริหารการศึกษามศว

SWU Educational Administration Journal

Vol.10 No.19 July – December 2013

ปีที่ 10 ฉบับที่ 19 กรกฎาคม – ธันวาคม 2556

ช้างเผือกในป่ากว้าง ห้างไกล จริงเอ๋ย
หายากแทบขาดใจ สุดกลิ่น
พังพลายอยู่ภายใน เรือนถิ่น ฉะนี้แล
โปรดช่วยกันปลุกปั้น เสกให้ชั่ววาล

ดร.สมชาย เทพแสง

ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

โทรศัพท์/โทรสาร 02-664-1000 ต่อ 5536 และ 5523

วารสาร บริหารการศึกษา มศว

วารสารบริหารการศึกษา มศว
ปีที่ 10 ฉบับที่ 19 กรกฎาคม – ธันวาคม 2556
SWU Educational Administration Journal
Vol.10 No.19 July – December 2013
ISSN 1685 – 2257

วารสารบริหารการศึกษา มศว
ปีที่ 10 ฉบับที่ 19 กรกฎาคม – ธันวาคม 2556
SWU Educational Administration Journal
Vol.10 No.19 July – December 2013
ISSN 1685 – 2257

เจ้าของ

ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ราชบัณฑิต
รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์

บรรณาธิการบริหาร

อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง

บรรณาธิการวิชาการ

อาจารย์ เรือเอก ดร.อภิสิทธิ์ ทรงบัณฑิตย์

กองบรรณาธิการและคณะกรรมการกลั่นกรอง

บทความภายใน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์

อาจารย์ ดร.จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวอัจฉริยา เทพแสง

นายบุญประสิทธิ์ ทองเสน

นางศิริพร อนุสสา

รายนามคณะกรรมการกลั่นกรองบทความภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ราชบัณฑิต

ศาสตราจารย์ ดร.พจน์ สะเพียรชัย

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่

รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ ธรรมไชย

รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์

รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร

รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โยธิน ศรีโสภา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ช่อเพชร เบ้าเงิน

อาจารย์ ดร. มารศรี สุธานี

อาจารย์ ดร.พนม พงษ์ไพบูลย์

อาจารย์ ดร.บุญลือ ทองอยู่

อาจารย์ ดร.สุรชาติ สังข์รุ่ง

อาจารย์ ดร.สรภักดิ์สรณ์ ฉัตรกมลทัศน์

วัตถุประสงค์

1. เป็นแหล่งเผยแพร่การค้นคว้า การทดลอง และการวิจัยของคณาจารย์ นักวิชาการ ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน ในเชิงวิชาการด้านการบริหารการศึกษา
2. เป็นสื่อกลางในการติดต่อทางวิชาการระหว่างภาควิชาการบริหารการศึกษา ศิษย์เก่า และผู้สนใจทั่วไป
3. ส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด้านการบริหารการศึกษา ทั้งในรูปแบบของการเขียนบทความวิชาการ และบทความวิจัย

** บทความหรือข้อคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏในวารสารบริหารการศึกษามศว. ฉบับนี้ เป็นความคิดเห็นเฉพาะผู้เขียนบทความแต่ละท่านกองบรรณาธิการวารสารบริหารการศึกษา มศว. เปิดเสรีด้านความคิดและไม่ถือเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ **

** บทความที่ได้ลงตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ เป็นลิขสิทธิ์ของภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอกบทความ แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา **

ประธานที่ปรึกษา วารสารบริหารการศึกษา มศว

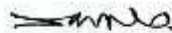
หวังว่าวารสารบริหารการศึกษา มศว จะเป็นแหล่งเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ทางการบริหาร การศึกษาที่มีคุณค่า เป็นประโยชน์ต่อวงการบริหารการศึกษาของไทย และคาดว่าจะเป็นเครื่องช่วยในการเชื่อมโยงและร้อยรัดศิษย์บริหาร มศว และคณาจารย์ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน อีกทั้งช่วยสร้างเครือข่ายให้กว้างขวางยิ่งขึ้นสืบไป

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์)
ราชบัณฑิต

บรรณาธิการ

มีคำกล่าวว่า “ความรู้คือพลังและอำนาจ” ดังนั้น วารสารฉบับนี้จึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของผู้นำในการเรียนรู้ และหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้นำทุกระดับในการนำไปพัฒนาศักยภาพของตนต่อไป

(อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง)
บรรณาธิการ
วารสารบริหารการศึกษา มศว

ถ้อยแถลงจากบรรณาธิการ

ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้จัดทำวารสารบริหารการศึกษา มศว โดยออกปีละ 2 ฉบับ ปัจจุบันการดำเนินการจัดทำวารสารมาถึงปีที่ 10 แล้ว โดยที่วารสารฉบับนี้ นับเป็นฉบับที่ 19 กรกฎาคม – ธันวาคม 2556 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ของนักวิชาการ ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน ทั้งภายในและภายนอกสถาบันในเชิงวิชาการด้านการบริหารการศึกษา อีกทั้งเป็นสื่อกลางในการติดต่อทางวิชาการ ระหว่างภาควิชาการบริหารการศึกษา ศิษย์เก่า และผู้สนใจทั่วไป ขณะเดียวกันเปิดโอกาสให้นักวิชาการ บุคลากรต่างๆ จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยนำเสนอรูปแบบของการเขียนบทความวิชาการ และบทความวิจัย ทุกบทความได้ผ่านการกลั่นกรองจากคณะกรรมการกลั่นกรองพิจารณาบทความ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและมีชื่อเสียงทางด้านบริหารการศึกษา นอกจากนี้วารสารนี้ยังได้เผยแพร่ไปยังประชาคมวิชาการบริหารการศึกษา โดยส่งผ่านไปยังสำนักหอสมุดของสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

กองบรรณาธิการวารสารบริหารการศึกษา มศว ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ส่งบทความลงวารสารเพื่อพิจารณากลั่นกรอง ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่เสียสละเวลาในการพิจารณากลั่นกรองบทความเพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้ง คณาจารย์และบุคคลต่างๆ ที่ส่งคำติชมมายังกองบรรณาธิการ เพื่อให้ปรับปรุงวารสารให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนเทศบาล สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ว่าที่ร.ต.หญิงอุไรญา ยิ้มแย้ม 1
การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในยุคโลกาภิวัตน์	หริสา ขววรรณกร 12
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย	เจนฉัตร ห่อศรีสุขชัย 21
กลยุทธ์การพัฒนาระบบบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อภิวัฒน์ กันศรีเวียง	32
สมรรถนะในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูปฐมวัย	พรทิพย์ เอี่ยมประเสริฐ 43
ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบนให้ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	ศิริวารรณ์ นิลวรรณ 52
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำคุณภาพของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน	คณิต สุวรัตน์ 61
การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของภาวะผู้นำผู้บริหารที่ส่งผลต่อ ประสิทธิผลของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน	พิไลลักษณ์ สุขสมบูรณ์ 70
รูปแบบการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจในภาวะผู้นำทางวิชาการของครู	ศิวนาถ ไชยมาศ 81
การบริหารงานตามแนวพุทธธรรม	พระมหามงคล สารินทร์ 86
หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำกลยุทธ์สำหรับพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสังกัด กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข	กัญจน์กัญญ์ สุวรรณรัชภูมิ 96
การพัฒนารูปแบบการบริหาร โรงเรียนสังกัดองค์กรบริหารส่วนจังหวัด	ดิษฐ์ชัย แก่นท้าว 108
ภาวะผู้นำแห่งการเรียนรู้ : ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ดร.สมชาย เทพแสง	115

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

THE TRAINING PROGRAM DEVELOPMENT OF ENHANCE MORAL AND ETHICAL PUBLIC MIND FOR UPPER SECONDARY LEVEL SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION

เขมณัญญ์ หล่อศรีศุภชัย¹, รศ.ดร.ทัศนีย์ แสงวงศ์², ดร.สมชาย เทพแสง³, ผศ.ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร⁴,
KHEMANAT LOHSRISUPACHAI¹, TASSANA SAWANGSAKDI², SOMCHAI THEPESAENG³,
SARAYUT SATEKAJORN⁴

¹ นักศึกษาศึกษาคุณวุฒิปันจัตวา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้อำนวยการหลักสูตรคุณวุฒิปันจัตวา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยปทุมธานี

³ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁴ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ประธานหลักสูตรคุณวุฒิปันจัตวา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ใน 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม วิจัยดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน ตอนที่ 2 สร้างหลักสูตรฝึกอบรมจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน วิจารณ์ด้วยการจัดสนทนากลุ่ม และประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมอีกครั้งหนึ่งจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน ตอนที่ 3 ตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 35 คน ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง แล้วฝึกอบรมตามหลักสูตรเป็นเวลา 4 วัน และทดสอบหลังฝึกอบรม ด้วยแบบทดสอบจิตสาธารณะ และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระกัน ตอนที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรหลังตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประกอบด้วยหลักการและเหตุผลของหลักสูตรที่มุ่งเน้นการกล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษา

มัธยมศึกษาตอนปลาย วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดี ต่อจิตสาธารณะ โครงสร้างของหลักสูตรมุ่งพัฒนาจิตสาธารณะ 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความชำนาญการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งความสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรมโดยจัดการอบรม 4 วัน รวมตลอดหลักสูตร 24 ชั่วโมงการจัดกิจกรรมฝึกอบรม มุ่งเน้นการบรรยาย การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ตลอดจนศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจภายใน การวัดประเมินผล การฝึกอบรม มุ่งการวัดผล ประเมินผลทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกันอยู่ในระดับมาก

2. การฝึกอบรมด้วยหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะสามารถทำให้นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีจิตสาธารณะโดยรวม 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความชำนาญการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งความสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักศึกษามีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : หลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

Abstract

The research objectives were to develop and investigate the efficiency of a training curriculum to develop morals and ethics in the public mind of upper-secondary level schools under the Office of Non-formal and Informal Education. Five aspects under study were Disciplined mind, Synthesizing mind, Creating mind, Respectful mind, and Ethical mind. The research methodology was implemented in 4 sections. Section 1: Studying fundamental data from documents and related research as well as interviewing 6 experts. Section 2: Building a training curriculum based on the study of the fundamental data. The training curriculum was then proposed for discussion in a focus group of 9 experts. It was re-evaluated in terms of the appropriateness and concordance by 12 experts. Section 3: Investigating the efficiency of the training curriculum. The training curriculum was experimented with 35 upper-secondary students, acquired by purposive sampling, from upper-secondary level schools under the Office of Non-formal and Informal Education in the 1st semester, 2013 academic year. The training was conducted according to the curriculum for 4 days. After the training, a public mind test and a questionnaire on the satisfaction towards the training curriculum were conducted. The data were analyzed by mean, Standard Deviation, and t-test for dependent sample. Section 4: Improving the curriculum after the investigation of the efficiency of the curriculum. The research results were concluded as follows.

1. The training curriculum to develop morals and ethics in the public mind of upper-secondary level schools under the Office of Non-formal and Informal Education consisted of the principles and rationale of the curriculum focusing on the importance of the development of the public mind of upper-secondary students. The objectives of the curriculum focus on the trainees gaining knowledge, understandings and good attitudes towards the public mind. The curriculum structure focuses on 5 components, i.e. Disciplined mind,

Synthesizing mind, Creating mind, Respectful mind, and Ethical mind. The training was conducted for 4 days, totally 24 hours. The training activities focused on descriptions, group dynamic activities, learning by practices, and field trips in order to promote intrinsic motivation. The training assessment and evaluation aimed at assessment and evaluation both before and after the training. The appropriateness of the curriculum was at the highest level. The individual components of the curriculum were in concordance at the high level.

2. The training conducted by the training curriculum to develop morals and ethics in the public mind could make the 5 aspects of the public mind, as a whole, i.e. Disciplined mind, Synthesizing mind, Creating mind, Respectful mind, and Ethical mind, of the upper-secondary level schools under the Office of Non-formal and Informal Education higher at .01 level of significance. The students also had satisfaction towards the curriculum at the high level.

Keywords : Training curriculum, Morals and ethics in the public mind, Upper-secondary level schools under the Office of Non-formal and Informal Education

บทนำ

สถานการณ์และสภาพบ้านเมืองของประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นหลักฐานที่ประจักษ์โดยทั่วกันแล้วว่า การที่ประเทศมุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างมาก แม้จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความเจริญทางวัตถุอย่างเห็นได้ชัด แต่ความเจริญและการพัฒนานั้นก็ได้เป็นไปอย่างยั่งยืน นอกจากนั้นการพัฒนาประเทศโดยมุ่งความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจเป็นที่มาของปัญหาสังคมที่ดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ เช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรมความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาแหล่งอบายมุข แหล่งเสื่อมโทรม โสเภณีเด็ก การใช้แรงงานการละเมิดสิทธิเด็ก ปัญหาหมอกภาวะ ปัญหาการจราจรและอุบัติเหตุรวมทั้งปัญหาสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เป็นผลพวงของการพัฒนาทางวัตถุอย่างขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางจิตใจทั้งสิ้น [1]

ในปัจจุบันสภาพปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักศึกษาให้ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปลอดภัย และมีความสุข จากข่าวปัจจุบันในสังคมเป็นสิ่งสะท้อนให้ตระหนักถึงการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วนของพฤติกรรมของคนในสังคมโดยเริ่มต้นที่ระบบการศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้นอยู่บนหลักการที่เป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์รอบด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม อีกทั้งเพียบพร้อมด้านคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอีกด้วย เมื่อเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยผ่านทางการศึกษา บทบาทของการศึกษาจึงไม่เพียงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเท่านั้นแต่เป็นทั้งตัวการสำคัญในการพัฒนาโดยตรงและเป็นผลของการพัฒนาอีกด้วย[2]

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดสิทธิและบทบาทหน้าที่ของรัฐและประชาชนไว้หลายมาตราโดยเฉพาะมาตรา 81 ที่ว่ารัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

เสริมสร้างความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศพัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ [3] นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 สรุปไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 14 บัญญัติให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน.” ซึ่งเดิมคือ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2522 มีรากฐานมั่นคงมาจาก “การศึกษาผู้ใหญ่” แม้กรมการศึกษานอกโรงเรียนจะปรับเปลี่ยนมาเป็นสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนเมื่อปี พ.ศ.2546 และปัจจุบันปรับเปลี่ยนมาเป็นสำนักงาน กศน. แต่ยังคงหลักการสำคัญของการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) ได้ยึดหลักการสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ [4]

1. หลักความเสมอภาคทางการศึกษา ในการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ สร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน
2. หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง การจัดการศึกษานอกโรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เรียนด้วยตนเองพึ่งพาตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. หลักการบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต อยู่บนพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นของผู้เรียน เป็นลักษณะของการบูรณาการ โดยบูรณาการสาระต่างๆ เพื่อการเรียนรู้และบูรณาการวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม
4. หลักความสอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของผู้เรียน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม โดยให้ผู้เรียนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ สาระการเรียนรู้ วิธีการเขียน และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการการศึกษานอกโรงเรียนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. หลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้เรียนนับว่าสำคัญ เป็นการส่งเสริมและสร้างกัลยาณมิตรในกลุ่มผู้เรียน ก่อให้เกิดความร่วมมือ ความผูกพัน เอื้ออาทร การช่วยเหลือกันและกัน ปลูกฝังวินัยในตนเองและฝึกความรับผิดชอบ

ในการพัฒนาชาติบ้านเมืองการพัฒนาคือเป็นภารกิจสำคัญยิ่งจะต้องพัฒนาคนให้ดีและมีคุณธรรมเสียก่อนจึงค่อยหันไปพัฒนาคคนให้ดีและมีคุณภาพคุณธรรมจริยธรรม จะต้องปลูกฝังหล่อหลอมตั้งแต่เบื้องต้นโดยมุ่งไปที่เด็กที่กำลังเติบโตเป็นกำลังในอนาคตของชาติบ้านเมือง ทำอย่างไรจึงจะทำให้เด็กดีและมีคุณธรรมตามมาด้วยเก่งและมีคุณภาพนักศึกษาคือ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชน จะต้องมีความมุ่งมั่นทางด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นแบบอย่างให้แก่สังคมได้ด้วย พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นตัวอย่างที่ดีแห่งความสำเร็จ ซึ่งสำเร็จทั้งทางด้านดี มีคุณธรรมจริยธรรมและมีคุณภาพ เป็นประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติพัฒนาบ้านเมืองต่อไป [5]

โดยเฉพาะคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับจิตสาธารณะ ในสังคมไทยในปัจจุบันมีความสำคัญเด่นชัดขึ้นมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 7 มีความมุ่งหมายและกระบวนการในการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่างๆ ให้กับผู้เรียน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2552 กำหนดจิตสาธารณะเป็นหนึ่งใน 8 คุณลักษณะที่สถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การที่จิตสาธารณะมีความสำคัญเนื่องจากว่า คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน หากคนในสังคมขาดจิตสาธารณะจะมีผลกระทบหลายๆ ส่วน ได้แก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน ประเทศ และระดับโลก ยกตัวอย่างเช่น ผลกระทบที่ใกล้ตัวและเห็นชัดที่สุด คือ ผลกระทบในระดับบุคคล หากบุคคลใดไม่มีจิตสาธารณะยอมสร้างความสะดวกร้อนให้กับตนเองและสร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น เช่น การทิ้งขยะมูลฝอยไม่ถูกที่ การไม่รักษาสีของที่เป็นของสาธารณะ เป็นต้น [6]

จิตสาธารณะ จึงเป็นความรู้สึกลึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะ ในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษาร่วมกัน เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ เช่น โทรศัพทสาธารณะ หลอดไฟที่ให้แสงสว่างตามถนนหนทาง แม้แต่การประหยัดน้ำประปาหรือไฟฟ้าที่เป็นของส่วนรวมโดยให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าตลอดจนช่วยดูแลรักษาให้ความช่วยเหลือผู้ทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนร่วมมือกันทำให้เกิดปัญหาหรือช่วยกันแก้ปัญหาแต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนร่วม [7] อีกทั้งจิตสาธารณะเป็นองค์ประกอบทางด้านจิตใจที่อุดมไปด้วยจิตสำนึกต่อสังคม โดยที่ภาครัฐมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ประชาชนใส่ใจและกำหนดให้เป็นหน้าที่ในการดูแลแก้ไขปัญหา ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาอันจะส่งผลกระทบต่อชีวิตของคนในสังคม [8] นอกจากนี้บุคคลที่มีจิตสาธารณะจะมีการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวม ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ [9]

จากความสำคัญของจิตสาธารณะดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย เพราะถือว่าอยู่ในวัยที่กำลังก้าวสู่การเป็นผู้ใหญ่และอยู่ในวัยที่กำลังเข้าสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธารณะของการ์ดเนอร์ มาพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ภายใต้การศึกษาโครงสร้างจิตสาธารณะ 5 ด้านของการ์ดเนอร์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาจิตสาธารณะนักศึกษสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานต่างๆ ยังสามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นกิจกรรมไปใช้ในการพัฒนานักศึกษาหรือบุคลากรของหน่วยงานให้มีความรู้ความสามารถ ปรับเปลี่ยนเจตคติ และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย มีดังนี้

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษา

มัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยใน 5 ด้าน คือ จิตแห่งความชำนาญ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และ จิตแห่งคุณธรรม

2. เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน ตอนที่ 2 สร้างหลักสูตรฝึกอบรมจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน วิพากษ์ด้วยการจัดสนทนากลุ่ม และประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมอีกครั้งหนึ่งจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน ตอนที่ 3 ตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 35 คน ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง แล้วฝึกอบรมตามหลักสูตรเป็นเวลา 4 วัน และทดสอบหลังฝึกอบรม ด้วยแบบทดสอบจิตสาธารณะ และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระกัน ตอนที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรหลังตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2556 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) กระทรวงศึกษาธิการ

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนครปฐมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่กำลังศึกษาหลักสูตรระยะสั้น (สำนักงาน กศน.) กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดนครปฐม จำนวน 35 คน ตัวอย่างนี้ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน ตอนที่ 2 สร้างหลักสูตรฝึกอบรมจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน วิพากษ์ด้วยการจัดสนทนากลุ่ม และประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมอีกครั้งหนึ่งจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน ตอนที่ 3 ตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 35 คน ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง แล้วฝึกอบรมตามหลักสูตรเป็นเวลา 4 วัน และทดสอบหลังฝึกอบรม ด้วยแบบทดสอบจิตสาธารณะ และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระกัน ตอนที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรหลังตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะ ของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น แบบทดสอบวัดความรู้คุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งการเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม แบบประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับจำนวน 25 ข้อ

การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเตรียมการติดต่อประสานงานกลุ่มทดลอง กำหนดวัน เวลา สถานที่ เตรียมเอกสารประกอบหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์และสร้างแบบประเมินประสิทธิภาพ 5 ด้าน คือ จิตแห่งความซื่อสัตย์ (Disciplined Mind) จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) และจิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) ให้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบ จำนวน 30 ข้อ เพื่อนำมาประเมินคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ก่อนฝึกอบรม (Pretest) ส่วนการดำเนินการฝึกอบรม ผู้วิจัยดำเนินการอบรมตามแผนการอบรมที่วางไว้ หลังจากการอบรมเสร็จสิ้น ผู้วิจัยทำการประเมินหลังการทดลองเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยใช้แบบทดสอบฉบับเดิม ตลอดจนมีการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรม

การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการทดสอบจิตสาธารณะด้วยแบบทดสอบ ก่อน และหลังการฝึกอบรม วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระจากกัน (t-test for Dependent Sample) ส่วนการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยวิเคราะห์ด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย 5 ระดับ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย สรุป ได้ดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สรุปได้ว่า หลักสูตรฝึกอบรม มีการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษานใน 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม โดยจิตสาธารณะแต่ละด้านควรมีการกำหนด เนื้อหาในการฝึกอบรมที่สะท้อนให้เกิดการคิด สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และใช้ภาษาที่ง่ายแก่การเข้าใจ วิธีการอบรมควรใช้การจัดกิจกรรมตามความสนใจ มีการให้ความรู้ ยกกรณีตัวอย่างมาศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนให้มีประสบการณ์จริงจากวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ

2. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสรุปได้ดังนี้

2.1 หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่หลักการและเหตุผลของหลักสูตรที่มุ่งเน้นการกล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อจิตสาธารณะ โครงสร้างของหลักสูตรมุ่งพัฒนาจิตสาธารณะ 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งความสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรมโดยจัดการอบรม 4 วัน รวมตลอดหลักสูตร 24 ชั่วโมงการจัดกิจกรรมฝึกอบรม มุ่งเน้นการบรรยายการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ตลอดจนศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจภายใน การวัดประเมินผลการฝึกอบรม มุ่งการวัดผล ประเมินผลทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม

2.2 หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ประเด็นหลักการและเหตุผลของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด หากพิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบในหลักสูตรฝึกอบรมสรุปได้ว่า แต่ละองค์ประกอบมีความสอดคล้องอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสอดคล้องระหว่างหลักการและเหตุผล โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร

3. การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สรุปผลได้ดังนี้

3.1 การฝึกอบรมด้วยหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะสามารถทำให้นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีจิตสาธารณะโดยรวม 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งความสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกทั้งค่าการกระจายของคะแนนหลังฝึกอบรมน้อยกว่าก่อนฝึกอบรม

3.2 นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

4. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม พบว่าควรมีการขยายระยะเวลาในการฝึกอบรมให้มากขึ้น ควรมีการอบรมอย่างต่อเนื่อง เช่น ภาคเรียน หรือปีการศึกษาละ 1 ครั้ง ตลอดจนควรมีการศึกษาดูงานที่มากขึ้น เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยที่พบว่าหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้าน จิตสาธารณะ

ของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรที่มุ่งเน้นการกล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อจิตสาธารณะ โครงสร้างของหลักสูตรมุ่งพัฒนาจิตสาธารณะ 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบมีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ ดังต่อไปนี้

2. จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมและจริยธรรมด้านหนึ่งที่มีความสำคัญที่สถาบันการศึกษาจะต้องพยายามปลูกฝังให้แก่เยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังจะเจริญเติบโต ไปเป็นวัยผู้ใหญ่และกำลังจะก้าวเข้าสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษา ดังจะเห็นได้จากหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2552 ได้กำหนดให้จิตสาธารณะเป็น 1 ใน 8 คุณลักษณะที่สถานศึกษาต้องมีการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน [10] ที่ว่า จิตสาธารณะเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่งพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นพฤติกรรม หรือการกระทำที่สังคมสนับสนุนเห็นชอบและต้องการให้สมาชิกในสังคมได้แสดงออก นอกจากนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของการ์ดเนอร์ สรุปว่า จิตสาธารณะเป็นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะในสิทธิและหน้าที่จะดูแลและบำรุงรักษา ร่วมกันเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม โดยจิตสาธารณะดังกล่าว ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม [11]

3. ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร พบว่า การฝึกอบรมด้วยหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะสามารถทำให้นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีจิตสาธารณะโดยรวมและรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความซื่อสัตย์ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกทั้งค่าการกระจายหลังฝึกอบรมน้อยกว่าก่อนฝึกอบรม ซึ่งเป็นผลการวิจัยดังกล่าวที่เป็นไปในแนวทางเดียวกับผลงานวิจัยของลัดดาวัลย์ เกษมเนตรและคณะ [12] ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทานจะมีจิตสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ไม่ใช้รูปแบบพัฒนาจิตสาธารณะและนักเรียนที่ใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทานจะมีความคงทนของจิตสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ไม่ใช้รูปแบบพัฒนาจิตสาธารณะ สอดคล้องกับผลวิจัยของอัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ [13] ได้ศึกษาเรื่องการใช้สถานการณ์จำลองผสมผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลองผสมผสาน

กับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริงมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสาธนะเฉลี่ยโดยรวมก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังทดลอง 1 สัปดาห์ มีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น สอดคล้องกับผลวิจัยของศิริณี

อุปละ [14] ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาจิตสำนึกและความสามารถในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้การสอนแบบโครงการผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนจิตสำนึกต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 นอกจากนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เดวิดสัน [15] ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมความประพฤตินักเรียนในโรงเรียนในรัฐ Alabama ได้สร้างหลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรเสริมด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สามารถลดปัญหาความประพฤติด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนได้อีกทั้งครูอาจารย์ มีความพึงพอใจในการนำหลักสูตรเสริม ไปใช้ดังนั้นการที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ ก็อาจเนื่องมาจากเหตุผลที่สำคัญเชิงวิชาการก็คือ หลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการ พัฒนาตามกระบวนการของหลักวิชาการดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบอีกว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรดังกล่าว นอกจากจะทำให้มีจิตสาธนะทั้งโดยรวมและรายด้านสูงขึ้นแล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมยังมีความสุขต่อการฝึกอบรมอีกด้วย ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้อันเนื่องมาจากใช้วิธีการจัดกิจกรรมโดยให้ผู้เข้ารับการอบรมมีคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธนะ ด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจ ที่ส่งเสริมแรงจูงใจภายในรูปแบบกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ที่เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ด้วยการปฏิบัติจริง กิจกรรมต่างๆ ที่สอดแทรกเนื้อหาและสาระเพื่อความสนุกสนาน เร้าความสนใจในการเรียนรู้ กิจกรรมสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นจริงของบุคคล ตลอดจนมีกิจกรรมไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของการพัฒนาจิตสาธนะในทฤษฎีของกลุ่มพุทธิปัญญานิยม คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Congnitive Learning Theory) ของเบนดูรา [16] ซึ่งเน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้หรือจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจภายในของผู้เรียน เป็นสำคัญ อีกทั้ง ผู้ให้การอบรมหรือวิทยากรในการอบรมครั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาและในเทคนิควิธีการในการถ่ายทอดเป็นอย่างดี ตลอดจนมีการวัดผลประเมินในระหว่างการฝึกอบรมแต่ละหน่วยการเรียนรู้ประกอบกัน จำนวนผู้เข้ารับการอบรมไม่มากจนเกินไปและเวลาที่ใช้ในการอบรมก็ไม่น้อยจนเกินไป จึงมีผลทำให้นักศึกษาที่ผ่านการอบรม มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารระดับสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ

การศึกษิตตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดแนวนโยบายในการพัฒนาจิตสาธนะของนักศึกษามัธยมศึกษา

ตอนปลายด้วยการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นและมีประสิทธิภาพแล้วไปใช้ในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทั่วประเทศ

1.2 ผู้บริหารระดับจังหวัดของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดให้มีจิตสาธารณะในแต่ละด้านสูงขึ้น

1.3 ผู้ที่ทำวิจัยหรือผู้ที่มีบทบาท ในการพัฒนาจิตสาธารณะของผู้เรียนสามารถแนะนำแนวทางหรือกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้ ไปเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ด้านจิตสาธารณะหรืออาจจะเป็นด้านอื่นๆต่อไป

1.4 การนำหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นไปใช้ ควรจัดกลุ่มเข้ารับการอบรม ไม่ควรเกิน 40 คน ควรจัดกลุ่มในการทำกิจกรรม ควรจัดกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบบคละกัน เช่น คละตามเพศ คละตามพื้นฐานความรู้ คละตามอาชีพ หรือ คละตามแผนการเรียนรู้ เป็นต้น

1.5 การนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ควรใช้เวลาหรือขยายเวลาในการฝึกอบรมมากขึ้น โดยเวลาในการอบรมไม่จำเป็นต้องเป็นเวลาที่ต่อเนื่องกันหรือช่วงเวลาเดียวกัน อาจแบ่งการฝึกอบรมออกเป็นช่วงๆจะทำให้เห็นพัฒนาการของพฤติกรรมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.6 ควรนำเนื้อหาและวิธีการฝึกอบรม ในหลักสูตรนี้ไปปรับใช้ หรือแทรกเข้าไปในเนื้อหาการเรียนการสอนปกติของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือในพื้นที่จังหวัดอื่นๆมากขึ้น

2.2 ควรมีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านจิตสาธารณะของนักเรียนหรือนักศึกษาในระดับอื่นเช่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับประถมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

2.3 ควรมีการทำวิจัยที่เจาะลึกมากยิ่งขึ้น เช่น หลักสูตรผู้ที่วิจัยพัฒนาขึ้นนี้เหมาะสำหรับผู้เข้ารับการอบรมที่มีลักษณะอย่างไร หรือหากต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนี้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจะพัฒนาหลักสูตรอย่างไร เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] ทิศนา เขมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [2] วราคม ที่สุกะ. (2543). *ทฤษฎีทางสังคมวิทยาเพื่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [3] พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์และคณะ. (2552). *แนวคิดและแนวทางการจัดการเรียนสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ : ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [4] กรมการศึกษานอกโรงเรียน.(2546). *แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตร*

การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : เลี่ยงเชียง.

- [5] พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์. (2546). *ครูสร้างคน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ธรรมดา.
- [6] ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม; และสังคม สัจจร. (2543). *สำนักไทยที่พึงปรารถนา*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย.
- [7] Gardner, Howard. (2008). *5 Minds for the Future*. Boston MA.: Harvard Business School Press.
- [8] Cooper, R.K. and Sawaf, A. (1997). *Executive EQ Intelligence in Leadership and Organization*. New York : Grosset/Putnum.
- [9] Caruso, David.R.(2010).*The Practice of Mind* . Retrieved 12May 2012 from <http://www.virent.com/ei/careers.html>.
- [10] ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2552). นักวิจัย นักบริหารและนักพัฒนากับบทบาทในการกำหนดนโยบายและการจัดการพัฒนา. *วารสารพัฒนาสังคม*, 11 (2) : 12-23.
- [11] Gardner, Howard. (2006). *Multiple Intelligences*. New York: Basic Bo.
- [12] ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. (2546). *รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว*. กรุงเทพฯ:สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [13] อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์. (2550). *ผลการใช้สถานการณ์จำลองผสานกับเทคนิคการประเมินผล จากสภาพจริง เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. ปรียญานุพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [14] ศิราณี อุปละ. (2541). *การพัฒนาจิตสำนึกและความสามารถในการแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมโดยใช้การสอนแบบโครงการสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. วิชญานุพนธ์ ศษ.ม. (สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- [15] **Davidson, Richard J.** (2001). *Visions of Compassion: Western Scientists and Tibetan Buddhists Examine Human Nature*. New York: Oxford University.
- [16] Albert Bandura. (2001). *Social Cognitive Theory : An Agentic Perspective*. Annu.Rev.Psychol.2001. California : Department of Psychology Stanford University.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – นามสกุล	นางสาวเขมณัฏฐ์ หล่อศรีสุภชัย
วัน เดือน ปี เกิด	20 มีนาคม พ.ศ. 2506
สถานที่เกิด	เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	2240/8-10 ถนนจันทน์เก่า แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่งและประวัติการทำงาน	ประธานกรรมการ บริษัท สำนักพิมพ์คเน็ทส์พร จำกัด กรรมการผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัด สำนักพิมพ์บ้านครู
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2529	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2551	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ. 2556	ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา